

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Af
Anthon Frederik Tschernings
efterladte Papirer.

Udgivet
af
hans efterlevende Familie.

Andet Bind.

P. G. Philipsens Forlag.

Trykt hos J. Jørgensen & Co.

1877.

Indhold af andet Bind.

Tschernings Konflikt med Regjeringen og Afsked fra Høiskolen Side 1.

Selvforsvar i Anledning af nogle Artikler i Kjøbenhavns-
posten: S. 1. — Afsked fra Høiskolen og Reiseordre til Ud-
landet: S. 16.

Fra Tschernings Reise i Udlandet 1833—38 Side 33.

Ophold i Kiel og Hamburg (Juni 1833): S. 25. — Ophold
i Preussen (Juli—Novbr. 1833): S. 32; Breve: til E. Bruun:
S. 48, til Søsteren: S. 53; herhenhørende senere politiske Op-
tegnelser: S. 55. — Breve til Søsteren og Bruun, fra Frankfurt:
S. 56. — Ophold i Østerrig (Januar—Juli 1834): S. 59; Breve:
til Søsteren: S. 65, 68, til Bruun: S. 67, til Dalberg: S. 69;
Brevvexling med General Bülow: S. 70; herhenhørende senere
politiske Optegnelser: S. 80. — Ophold i Schweiz og Norditalien
(Juli—December 1834): S. 82; Breve: til Søsteren: S. 88, til
Bruun: S. 92; herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 99.
— Ophold i Frankrig og England (Decbr. 1834—Juli 1836):
S. 101; Brevvexling med P. A. Heiberg: S. 102; Breve: til Bruun:
S. 107, 113, til Søsteren: S. 111, 115, til Dalberg: S. 117;
herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 119; Breve fra
England: til Søsteren: S. 131, 136, til Bruun: S. 134; herhen-
hørende senere politiske Optegnelser: S. 140; tilbage til Frank-
rig: S. 142; Breve fra Fru Gyllembourg: S. 145, til Søsteren:
S. 147, 150, til Artillericorpset: S. 148. — Ophold i Holland og
Belgien (Aug. 1836—Marts 1837): S. 151; Breve: til Dalberg:
S. 164, til Søsteren: S. 167; herhenhørende senere politiske
Optegnelser: S. 169. — Andet Ophold i Frankrig (Marts—Decbr.
1837): S. 171; Breve: til Søsteren: S. 177, 182, til Kammerherre
Koss: S. 180, til Dalberg: S. 181, fra Saint-Aubain (Carl Bern-
hard): S. 185. — Andet Ophold i Tydskland og Preussen (Decbr.
1837—Juli 1838): S. 190; Breve: til Søsteren: S. 209, til Dal-
berg: S. 210, til Bruun: S. 211, fra Orla Lehmann: S. 212, fra
Saint-Aubain: S. 215.

Uddrag af Breve og Opsatser 1838—46 Side 221.

Privat Ansættelse i Frankrig: S. 223; Breve til Søsteren: S. 223. — Hjemkomst og Afsked fra Krigstjenesten: S. 229. — Besværing til Kongen: S. 229. — Breve: fra General Lützwow: S. 236, til Peter Hjort Lorenzen: S. 236, til Flor: S. 237; Brevvexling med Hertugen af Augustenborg: S. 238; Breve: fra Laurids Skau: S. 249, til samme: S. 257.

Uddrag af Breve og Optegnelser 1848 Side 261.

Bevægelsen i Martsdagene og Martsministeriets Dannelse: S. 263. — Udnævnelse til Minister: S. 270 — Overtagelse af det nydannede Krigsministerium og dettes Ordning: S. 272. — Forberedelser for at sætte Armeen paa Krigsfod og forskjellige Dispositioner i denne Anledning: S. 276. — Forhandlinger i Statsraadet og Ministeriets Stilling: S. 300. — Rejse til Als og Slesvig: S. 306. — Breve: fra Kongens Generaladjutant: S. 316, fra Læssøe: S. 319, fra en troe Danneqvind: S. 322, fra Saint-Aubain: S. 323, fra en Nulevende: S. 324, fra Olaf Rye: S. 325, fra Drewsen: S. 325, Brevvexling mellem Tscherning og hans Hustru: S. 326. — Udkast til en Avisartikel: S. 328. — Udkast til Ansøgning om Afsked som Krigsminister: S. 331. — Breve: fra Delong: S. 334, fra Major Harbou: S. 338, til samme: S. 340, til Hegermann-Lindencrone: S. 342. — Afskedigelse som Krigsminister: S. 348.

Retskrivningen i Brevene er i alt Væsentligt den, som de respective Personer have benyttet.

Tschernings Konflikt med Regjeringen og Afsked fra Høiskolen

1833.

Den Virksomhed, som Tscherning efter sin Hjemkomst fra Grækenland udfoldede gennem Smaaskrifter og Avisartikler (jfr. 1. Bind S. 24 ff.), var selvfølgelig ikke vel seet paa høiere Steder, og Tilkjendegivelsen af dette Mishag udeblev ikke. Alt kort efter Nyaar 1833 tildeltes der ham gennem Høiskolens Chef General Bülow en allerhøieste Irettesættelse for nogle Artikler i Kjøbenhavnsposten, „med Betydning, at han for Fremtiden havde at fraholde sig at publicere lignende sine Anskuelser“. I Anledning heraf indsendte han strax 18. Januar s. A. til Chefen følgende Selvforsvar:

Ifølge allerhøieste Befaling har Deres Excellence den 9de dennes tildeelt mig en Irettesættelse for Artikler, skrevne af mig i Nr. 1, 2 og 3 af Kjøbenhavnsposten 1833. Min Subordinationspligt paalagde mig at modtage min Straf i Taushed; nu derimod vover jeg, saaledes som tilladt er for hver Militair, der har udstaaet sin Straf, underdanigst at fremkomme til min Chef med min Retfærdiggjørelse. Jeg haaber ved den at godtgjøre for Deres Excellence: at jeg ikke er straffskyldig, men at jeg snarere turde smigre mig med, i hine Artikler at have udtalt mig som en god Patriot og en ærekyndig Soldat, hvem Statens Forsvar ligger alvorlig paa Hjertet, og som seer Fremtiden uden Frygt imøde, selv om vanskelige Tilfælde maatte indtræde for Landet. Det er mig vigtigt at meddele Deres Excellence denne Overbevisning, da jeg er sikker paa, De ikke vil undlade at tale min Sag paa høiere Steder, hvor jeg har Grund til at troe, at flere Personer gjøre sig Flid for at tyde mine Ord til

det Værste, idet de, betagne af forudfattede Meninger, oversee deres ordrette Betydning.

Dersom jeg forstod Deres Excellence ret, saa var en af de Feil, hvorfor jeg irettesattes: at jeg havde brugt Ord, der kunde være skadelige for det gode Forhold, hvori Danmark staaer til de fremmede Magter.

Jo hyppigere jeg gjennemlæser hine Stykker, jo mindre Anledning finder jeg til Klage eller Misnøie for nogen fremmed Magt, og et trykkende Hovmesterskab maatte deres Gesandter føre over mit Fædreland, om de troede sig berettigede til at forhindre dets Borgere fra at tale om dets egne Anliggender i de Udtryk, jeg har brugt. For at godtgjøre dette vil jeg her gennemgaae Punct for Punct ethvert Sted, hvor jeg rører ved en fremmed Magt.

Efter først at have paavist, at hans Yttringer om Preussen og dets „stadige Tendents til at udvikle sig som nordtydsk Stat“ formentlig ikke have kunnet vække Anstød, fortsætter han:

Det næste Sted, jeg har forstaaet var imellem de incriminerede, findes samme Side og hedder:

En anden politisk Tildragelse anseer jeg heller ikke at ligge meget fjernt: Foreningen nemlig af de tre nordiske Riger til politisk Eenhed (Maaden, hvorpaa det vil skee, vil naturligvis afhænge af Omstændighederne).

Men hvad har jeg her sagt? Intet andet, end hvad Mange have sagt og tænkt i mange Aar, hvad nær var blevet realiseret ved vor Konges Valg til Kronprinds i Sverrig, at de tre nordiske Folk af een Oprindelse, næsten eens Sprog, eens Sæder, skabte ligesom til gjensidig Understøttelse, og som engang have været forenede, snart igjen ville erkjende Nyttens af denne Forening, saavel med Hensyn til indre Cultur og Handelsfordele som mod udvortes Angreb. Men naar en saadan Trang bliver ret levende, vil den føre til Skandinaviens Forening til politisk Eenhed. Men udelukker Udtrykket politisk

Eenhed noget af de regjerende Dynastier, er en Føederation ingen politisk Eenhed, er da det tydske Forbund f. Ex. ikke en politisk Eenhed, og have ikke de forskjellige Stater, hvoraf det bestaaer, sine egne Regenter? Kunde ikke et saadant Forhold indtræde ved mindelig Overenskomst, og er der i al Fald noget strafværdigt i at supponere det?

Hvad jeg derpaa siger: At den (Forbindelsen til politisk Eenhed) ikke vil finde Modstand hos de europæiske Magter, synes tydeligt, siden de tillode Norges Forbindelse med Sverrig uden at styrke Danmark ved et passende Æquivalent; thi herved er jo denne Forbindelse forberedt, siger i sin Forbindelse med det Foregaaende kun, at Danmark, ved at føle sig svækket i sin Kraft til at hævde sin politiske Uafhængighed, vil dobbelt føle sig opfordret til at ønske en intim Forbindelse med en eensartet Stat til fælles Forsvar og saaledes blive mere disponeret end før til at danne en saadan politisk Eenhed med de tvende andre Riger. At oplyse end mere, hvorledes Norges Forening med Sverrig hæver mange af de Hindringer, der hidtil modsatte sig en skandinavisk Forbindelse, vilde ikke være vanskeligt, men blev her for vidtløftigt. At de fremmede Magter ved at tage Norge fra Danmarks Regent og bringe det i Forbindelse, til politisk Eenhed, med Sverrig maa have tilsidesat Ideen om Ikkeforeningen af de tre nordiske Riger, er jo klart, thi Erfaring havde i en Række af Aar vist, at Danmark og Norge paa den ene Side og Sverrig paa den anden holdt hverandre Stangen, ja at Danmark ingenlunde havde Overvægten; det var jo altsaa umueligt at flytte en saa stor Deel af Vægten fra den ene Skaal til den anden uden at rokke Æquilibrium, i det mindste var Experimentet meget vovet, thi de materielle Kræfter bleve ganske forrykkede, og kun en ukjendt moralsk Kraft kunde tænkes at give Modvægt.

Ved Erobring, ved Overgivelse uden Conditioner burde imidlertid Foreningen ikke finde Sted, siger jeg dernæst. Her beder jeg først bemærket, jeg siger burde, for at udtrykke det Uvisse i min Forudsætning; havde jeg antaget den som vis, havde jeg sagt bør. Desforuden er det jo tydeligt, hvorledes denne Sætning hænger sammen med det Foregaaende. Det er en philosophisk Sandhed, at det Gode og det Onde (eller i Almindelighed de tvende Modsætninger) altid gaae jevnside; heraf følger, at den udviklede Tilbøielighed hos de skandinaviske Folk til at træde i nærmere Forbindelse, som paa den ene Side fører til mindelige Transactioner, paa den anden Side kunde føre til Erobrelyst. Mod denne sættes derfor en Dæmning ved et kraftigt nationalt Væbningsvæsen. Naar et saadant existerer, saa kan man rolig, ja med Glæde see hiin Foreningstilbøielighed trives, thi den kan da kun realiseres paa den mindelige Vei. — Saaledes er Meningen af mine Ord; anden seer jeg ikke godt, der kan underlægges dem uden at forandre dem. Den, der læser andet i dem, maae være forud indtaget af egne Ideer om denne Sag, som han troer bragt til Offentlighed ved mine Ord, og derfor fordømmer dem uden ret at læse dem. Hvad her siges paa dette Sted, er jo beroligende, thi det bortviser Tanken om Vold og Overlast. I næste Stykke hedder det: skulde Omstændigheder indtræffe, da de Følelser, som nu især holde Landet sammen, ikke mere finde Næring. Enhver seer tydelig, at her tales om Dynastiets Fortsættelse i Arveled, hvor Arvefølgeoven ophører at være den samme for alle Statsens Dele. — For at gjøre dette mere tydeligt og forhindre enhver anden Fortolkning er tilføiet Mellemsætningen — hvilket jo let er mueligt, hvor det kun gjelder om Menneskeliv. Hvem kan efter disse Ord tvivle om min Idee, at nemlig den danske Stats hele Sammenholdskraft, i dens nærværende Skikkelse, alene ligger i Dynastiet, og at en

Forgrening af dette, der medførte Adskillelse af Statsdelene, kunde føre til Mageskifter, der lettede de tre Rigers Forening paa den ene Side og Dannelsen af en nordtydsk Stat paa den anden. De følgende Ord — og man enedes om at fuldbyrde begge de her nævnte Ideer samtidigt ved en Deling — indeholde jo intet, der tyder paa Vold. Ordet man udelukker jo ikke de nærmest paagjeldende Arvetagere fra at deeltage i den mindelige Overeenskomst, som er omtalt her.

Slutningssætningen, der i denne Anledning udhæver Vigtigheden af Nationalbevæbning og nationale Institutioner, som de — der satte os istand til selv at raade for vor Skjebne — forekommer mig da heller ikke at kunne misforstaaes. Vor Skjebne kan jo intet andet betyde end den Maade, hvorpaa vi komme til at indtræde i disse nye Forhold. At dette maa have Vigtighed for os, at det er naturligt for den, der elsker sit Fædreland, itide at tænke paa slige Forhold, at derved den fredelige Tilstand bedst opretholdes, troer jeg er uomtvisteligt. Det Pludselige er langt farligere end det Forudseete. Selv for den nærværende Regjering, der jo har Folkets Fremtidsvel i Sigte, maae det være behageligt at see Folket vænnes til med Bevidsthed og Rolighed at see Fremtiden imøde. — De fremmede Magter kunne intet Anstødeligt finde i, at vi tænke over vor Fremtid; ved Norges Exempel have de lært os, at den ikke altid er sikker. Laae dog ikke Norge det regjerende Dynastie ligesaa nær som Danmark? Havde de Fremmede havt mindre Ret til at tage Danmark fra Norges Konge, end Norge fra Danmarks? Ere da Forholdene saameget forandrede? Var ikke netop Rusland under en selvpaataget Forpligtelse til at skaffe os Erstatning for Tabene 1807, da det ved Tractater, os uafvidende, bortgav Norge til Sverrig? Vare vi i Krig med Sverrig, da Underhandlingen indledtes herom?

Naar man for Øieblikket vil indgyde Sikkerhed ved at gjentage det gamle Omqvæd, Sverrigs og Danmarks Forening skal aldrig taales, er dette da ikke snarere et utilladeligt Formynderskab, end Venskab og Velvillie, som udtaler sig saaledes, thi ifald disse skandinaviske Riger vilde forenes ved Overeenskomst mellem Regenterne, eller Foreningen skete ved Valg eller ved Arv, saa turde de det altsaa ikke. Men sæt ogsaa, at de fremmede Magter, uagtet alt, hvad de, især Rusland, have gjort Ondt mod vor Konge, vort Dynastie, og altsaa mod os, vare oprigtigen venskabelig stemte for ham, hvi kunne de da stødes over, at en Dansk siger til Regjering og Landsmænd: „værer beredte paa i Farens Dage at kunne værne om Landets Uafhængighed, forlader eder heller paa egne Kræfter end paa andres Hjelp.“ Mange Exempler have jo lært os, at selv de største Magter tidt maa lade skeep med deres Venner og Forbundne, hvad de meest have protesteret imod. I denne Betydning siger jeg derfor — At forlade sig paa fremmed Hjelp er en Daarskab; det burde hver Stat erkjende, siden Polen blev deelt. Thi lod ikke Frankrig og tildeels ogsaa England ved denne Leilighed skeep, hvad der var dem stærkt imod. Mine Udtryk om Sagen selv tør jeg ogsaa antage for meget afmaalte, især i Forhold til de, andre velanskrevne Forfattere have brugt om samme Gjenstand, f. Ex. Capitain Zahrtmann, der i sin Piece om det hensigtsmæssigste Værn for Danmark Side 11 siger, Norges Tab var af en anden Art. Det var Følge af en skjendig politisk Combination, der liig Polens Deling engang vil bære Frugt. Skulde slige Smertens Udtryk efter saa haarde Stød være de Danske forment, skulde fremmede Gesandter derfor turde anklage os, saa vil Levningen af Nationalitet snart gaae tilgrunde, og Skrivefriheden være en falsk Lygtemand. — Den anden Anke, det forekom mig, der gjordes mod de her omhandlede Artikler, var, at de gjorde Landets

Undersætter urolige over deres tilkommende Skjebne. Det har været mig aldeles umueligt at udfinde nogen Sætning, som denne Bebreidelse kunde træffe. Tvertimod er Tendentsen af hele Artiklen at opflamme Haabet om Sikkerhed for Fremtiden ved at gjøre opmærksom paa, at Landet, ved at give det alt for længe siden indførte Folkevæbningsprincip større Almindelighed, er istand til at forsvare sig selv og at vinde Agtelse blandt Nationerne.

Fra dette Synspunct staaer disse Artikler i Kjøbenhavnsposten i nøieste Forbindelse med den Række af smaa Skrifter, som fra mig ere komne for Lyset, om Væbningsvæsenet. Alle søge de at vække Selvtillid hos Nationen ved at bringe den til at indsee Muligheden af et Selvforsvar, hvorom saamange have tvivlet.

Hvem der, tilligemed disse Skrifter, vil gjenneamlæse Lovgivningen om alle de Forandringer, som bemærkedes i alle Grene af Staten i nærværende Konges Ungdomsdage, især indtil Aarene 1803—4, vil finde, at hine Skrifter ere ganske udgaaede fra den samme Aand, at de have hyldet de samme Principer og søgt at gjøre dem endmere almindelig gjeldende ved at binde dem til den senere Lovgivning om Almueopdragelse. I Indledningen til samtlige vigtige Anordninger om Væbningsværet fra hiint Tidsrum finder man udtalt Grundsætningen om almindelig Værnepligt, hvilken ogsaa traadte i Kraft, saavidt Omstændighederne tillode det, som Landværn og som Borgervæbning. At forandre og forbedre det Bestaaende hørte dengang til Dagens Orden. Senere vanskelige Aar og udvortes Omstændigheder sinkede den vedvarende Fremskriden, ja tilveiebragte endog i adskillige Ting en Tilbagegang, saaledes Landværnets Opløsning 1807; men Principet om almindelig Værnepligt blev staaende ved Magt, og flere Omstændigheder have til forskjellige Tider tydet paa, at man ogsaa tænkte paa at give det en større Udvidelse. Denne Erkjendelse,

hentet som sagt i Lovene fra hiint Tidsrum, i Forbindelse med Mismod over vor ringe Krigslykke i 1807 og 1813 har bragt mig til jevnlig at overveie Væbnings Sagen og til at undersøge og bekjæmpe Hindringerne for Principets Fremtræden i sin Heelhed. Herved fremstod de Skrifter, jeg har skrevet om denne Sag. At de bleve offentliggjorte kom deraf, at jeg indsaae Umueligheden af at indføre Nationalbevæbning, førend Folket ret havde opfattet Ideen derom og indseet, at den Deel af Soldateriet, som er det modbydelig, er en uvæsentlig Ingredients ved et godt Væbningsvæsen.

Jeg troer med Sandhed at turde sige, at efter at denne Sag har været til offentlig Omtale, er Frygten for en Værnepligt, der var lige for alle Classer, meget aftaget, og Regjeringens Fremskriden mod dette Maal, hvorhen den, som dens Anordninger vise, længe har tragtet, meget lettet, at altsaa hine Skrifter mere have gavnet end skadet, mere støttet end svækket Regjeringens Indflydelse. At jeg har paaanket Mangler ved det Bestaaende, kan ikke krænke. Alle Foranstaltninger ere fremkaldte ved Nødvendighed, passe en Stund, give et Fremstød til Tidsalderen og passe dernæst ikke mere til den. Deres Skjebne er det da at fortrænges af andre. Da de nugjeldende Anordninger fortrængte de ældre, da var det, fordi disse ikke mere fyldestgjorde Fordringerne, at foreslaae atter at sætte andre istedetfor de nugjeldende er kun at følge det da givne Exempel. Ogsaa i hiin Periode blev skrevet for og imod de fremtrædende Forandringer, og det med en Bitterhed selv mod Personer, som ikke findes Spor af i mine Skrifter. — Da jeg gav dem i Trykken, begreb jeg vel, at de vilde vække mig Modstandere og Fjender, aabenbare og især hemmelige, thi jeg angreb Fordomme og personlige Interesser; netop derfor veiede jeg nøie hvert Ord, thi jeg vilde ikke, at mine Anklagere skulde have Ret i deres Klage. Jeg skaanede enhver Person og tør nu med rolig Selv-

bevidsthed sige, at de, der ere mest forbittrede imod mig, fordi de føle sig trufne af mine almindelige Bemærkninger, skyldte mig hellere Tak for den Delicatesse, jeg har vist, ikke at citere dem som Exempler. Men have ikke hine mine Avindsmænd villet eller kunnet erkiende denne min besindige og skaanende Fremfærd, saa tør jeg smigre mig med, at Deres Excellence gjør det og vil fremføre det til mit Forsvar paa høiere Steder. Ved det her sagte haaber jeg tilstrækkelig at have oplyst, at jeg Intet har skrevet, som billigen burde støde nogen fremmed Potentats Minister, men tvertimod har undgaaet, saavidt mueligt, at omtale deres haarde Fremfærd mod Danmark ved alle Leiligheder, saasom 1801—1807 og 1813, og i det Hele taget kun fremført aabenbare Kjendsgjæringer om de fremmede Magter. Have nogle af dem altsaa virkelig lagt Urolighed for Dagen, saa maa det enten ligge i, at jeg har berørt Gjenstande, som de helst ønskede reent overseete af Aarsager, der neppe ere til Gavn for Danmark, eller fordi de ville benytte Leiligheden til at indskrænke vor Skrivefrihed, det vigtigste Vehikkel for Oplysningen.

Fremdeles troer jeg at have viist: at mine fremsatte Meninger, langtfra at gjøre Gemytterne urolige for Fremtiden, snarere maae frembringe en modsat Virkning og i det Hele have en frædelig Tendents, idet de kun gaae ud paa at fremkalde kraftige Forsvarsmidler. Endelig haaber jeg ogsaa at have vist Deres Excellence, at mine Bestræbelser for et forbedret Væbningsvæsen kun gaae ud paa end mere at udvikle de Principer, hvorpaa Lovgivningen om denne Gienstand beroer siden 1788, at de ganske gaae frem i den derved foreskrevne Retning, og at de, langt fra at lægge Regjeringen Hindringer iveien, snarere bane Veien for den.

Skulde der desuden være Steder i de titomtaltte Artikler, der behøvede nærmere Oplysning og Retfærdiggjørelse, da troer jeg ufortøvet at kunne give dem og

beder derfor, de maa blive mig opgivne. Efter at jeg saaledes underdanigst har fremført min Retfærdiggjørelse for Deres Excellence, som jeg haaber De gunstigst og paa bedste Maade vil gjøre gjeldende for mig paa høiere Steder, maa jeg underdanigst bemærke, at jeg ikke tydelig erindrer det Kongelige Rescripts Ord og i den Anledning vover underdanigst at spørge: om den mig givne Irettesættelse skal betragtes som et Forbud for mig mod at udgive mine Meninger ved Trykken? Er det saaledes, da beder jeg underdanigst bemærket, at jeg jo er sat i en haardere Stilling end nogen anden Mand i Landet, selv den, der er dømt for Forseelse mod Trykkeloven, og det kan dog vel neppe være Hensigten, især naar man bliver opmærksom paa, at mine Ord intet Anstødeligt indeholde. Det er mig vigtigt at vide dette med Vished, thi ellers kjender jeg kun ufuldkomment min Stilling imod Loven og kunde blive straffet efter en Forordning, jeg ikke troede existerede, eller afholde mig fra at bruge en Frihed, jeg lovlig var i Besiddelse af. Deres Excellence yttrede ved at give mig Irettesættelsen, at min Stilling ved Høiskolen gjorde min Forseelse værre, idet slige Meninger, yttrede af mig, kunde virke skadelig paa Eleverne og i al Fald skade Skolen i udvortes Omdømme. Da det fremfor nogen anden Ting er mig vigtigt ikke at skade en Stiftelse, hvis Velgaaende er mig saa magtpaaliggende, saa er jeg beredt paa heller at forlade den, om det endog skal skee med noget Tab i mine Indtægter; selv min Afskedigelse vil jeg under saadanne Omstændigheder ikke betragte som en Unaade, men kun som et Beviis paa, at Mænd med mine Meninger og min Maade at røgte deres Kald paa ikke passe for Stats-tjenesten i nuværende Tidspunct. Dog er min Stilling ikke saadan, at jeg kan lade alle pecuniaire Hensyn ude af Agt; thi jeg er uden Formue og allerede over 37 Aar gammel, har stedse arbeidet for mit Kald og derved for-

sømt hver gunstig Leilighed til at sikkre min Stilling i det private Liv. — — —

I Svar af 24. Januar gjentog Chefen skriftlig de Ord af det kgl. Reskript, som han havde forelæst for Tscherning, om Forbud mod at skrive offentlig og lovede iøvrigt at forebringe Sagen for Kongen. —

Som Følge af dette Skriveforbud tilstillede Tscherning kort efter (26. Februar 1833) Bülow følgende Skrivelse:

I min underdanigste Skrivelse af 29. Januar gjorde jeg Deres Excellence opmærksom paa, at det Tilfælde kunde indtræffe, hvor jeg saae mig nødsaget til enten at skrive offentlig eller at apologere for min Taushed. Dette Tilfælde er nu indtraadt, da der er udkommet et Skrift, betitlet: Bemerkungen über etc., der formodentlig ikke er Deres Excellence ubekjendt. I dette Skrift ere flere af mine Meninger urigtigen fremstillede for derefter at concluere imod det af mig fremsatte System, og ved nogle overfladisk henkastede Angivelser har dets Forfatter søgt at vedligeholde Illusionen om det nærværende System.

Som Følge heraf har jeg flere Gange søgt Deres Excellence. — — — Min Hensigt er nemlig at spørge, om De ikke troede, jeg turde antage, at det Kongelige Rescript, angaaende den mig givne Belæring for Artiklerne i Kjøbenhavnsposten, kun indskrænkede sig til dette afsondrede Factum, og at Hensigten med det ingenlunde kunde være at bruge det imod mig i Retstilfælde som en speciel paa mig anvendelig Lovgivning, for hvis Overtrædelse jeg kunde blive anseet; at jeg følgelig med Sikkerhed kunde forlade mig paa, at jeg som Skribent alene vilde blive sagsøgt efter den almindelige Lovgivning for Trykkefriheden, hvilken jeg stedse har ladet mig det være magtpaaliggende ikke at overtræde, som jeg i enhver Henseende stræber at blive inden Lovens Grændser. Saafremt Deres Excellence ikke antager dette, og at jeg altsaa ikke kan lade mit Svar trykke, saa har jeg anseet

det for fornødent foreløbig at offentliggjøre vedlagte Artikel, der oplyser om Grunden til min Taushed; dog har jeg ikke troet at burde iværksætte dette, førend jeg derom havde underrettet Deres Excellence. At Svar er fornødent, troer jeg, hver, der har læst Piecen, indrømmer, ogsaa er jeg offentlig og især privat blevet opfordret til at svare.

Spørger Deres Excellence, hvorfor jeg i det Hele taget vedbliver saa fast besluttet at skrive i denne Sag, saa kan jeg ogsaa herpaa svare fyldestgjørende: det er, fordi jeg af vor hele Krigshistorie, især den senere, har seet, i hvilken Stilling Militairpersoner oftere ere komne derved, at de ikke nøie havde overveiet, hvilke egentlig de disponible Forsvarsmidler vare, hvilken Hensigt de havde, hvordan de egentlig vare beskafne, at de i det Hele taget havde nærret sig af Illusioner; det er, fordi jeg har seet, at disse saaskadelige Illusioner, tiltrods for de følelige Tab, Landet har lidt, ere vedblevne at herske og, om de ikke modarbeides, ville forvolde nye Tab ved nye Leiligheder. Men slige Illusioner kunne kun bekjæmpes ved, at den offentlige Opmærksomhed henledes paa dem, ikke ved underhaanden indgivne Memoirer. Memoiren er desuden den høitstaaende, anseete, betroede MandsMiddel; min Mening vilde gennem den have ringe Vægt. Den offentlige Undersøgelse af slige Sager har ogsaa den Fordeel, at alle Meninger kunne udtale sig og de Administrerende tilegne sig det Gode, det Rigtige ved dem alle. Publicum forberedes ogsaa for Bestyrelsens Virksomhed. Det er hverken en urolig Tilbøielighed, Nyhedssyge, Forfængelighed eller Ærgjerrighed, der i denne Sag fører mig fremad; det er en paa lang Eftertanke, paa rolig Undersøgelse begrundet Overbevisning om Sagens Vigtighed og om det sikke, om og sene, endelige Resultat, enhver fornuftig og fast Bestræbelse mod et rigtigt, til Tiden passende Maal maa have, selv der, hvor de, der først gave Impulsen, gik tilgrunde under Arbeidet.

Et saadant Maal troer jeg, vort nærværende Væbningsvæsens Omdannelse er: derfor stræber jeg did, saavidt mine Kræfter formaae, derfor skriver jeg.

At jeg er hørig og lydlig i alle Forhold, hvor dette er Pligt, veed Deres Excellence; men jeg troer, at hver fornuftig Mand maa indrømmes en vis Grad af Frihed, og denne Overtydning har jeg fundet bestyrket ved vor egen Lovgivning. Denne Frihed har jeg benyttet og agter fremdeles at benytte. At hemme den fornuftige og lovlige Frihed er neppe Tidens Aand, eller rettere er ingen Tids Aand; det førte stedse til hemmelige Intriger, Forstillelse, Fanatisme, disse Statslivets farligste Fjender. Kun ved en ærlig Offentlighed undgaaes de. Kunde det vel føre til noget godt Resultat, om man saa mig undertrykket for min aabne Fremfærds Skyld? Er det ikke netop for Regjeringen en Fordeel, at der er Organer, hvorigjennem den hører de Meninger, som privat udtales af Mange, og sikkert er det, at Mange have yttret sig som jeg i hine Artikler. —

At ogsaa Tschernings Optreden i hans Embedsvirksomhed, hvor det gjaldt Principspørgsmaal, kunde føre til Sammenstød mellem ham og de Styrende, viser følgende Bemærkning i nogle Optegnelser af ham (fra 1872): „I de Forretninger, jeg i de Aar var inddraget i, var især Krigsskolernes Omordning af Vigtighed. Jeg søgte at bringe Undervisningen til at blive Alvor og ikke optage Elever (Prindsere etc.), som skulde lempes igjennem. For at undgaae det raadede jeg til at lade dem undervise udenfor Skolen og faae Forfremmelse efter Gunst. Min Standhaftighed i denne Sag blev sat paa Prøve i 1833, da der var Tale om at optage en Prinds af Glücksborg i Høiskolen, for at uddanne ham til Artilleriofficer. Jeg raadede til at lade ham undervise udenfor Skolen og forfremme ham, uden at give det Skin af, at han var bleven undergivet de almindelige Regler; skulde han endelig følge Undervisningen ved Skolen, saa raadede jeg til at lade det skee uden at undergive ham Skolens strenge Betingelser; skulde dette skee, saa erklærede jeg, at da maatte det skee med ham, som med alle andre. Man skulde ikke glemme Ordsproget, at der var 3 Slags Mennesker, de Hvide, de Sorte og Prindsere. Sagen kom ikke til Afgjørelse, medens jeg var ved Skolen. Endnu i Sommeren

1833 blev jeg sendt til Udlandet for at undersøge Artilleriets Fremskridt, navnlig Indførelsen af Jernskydts.“ —

Afsked fra Høiskolen og Reiseordre til Udlandet.

(Efter Tschernings Dagbog).

Ved Rescript af 6te Juny afgik jeg ganske uventet fra min Post som første Skoleofficeer, sattes paa Pension og beordredes til at reise udenlands i artilleristiske Forretninger. Alt mere end 14 Dage forud havde Rygtet om denne Afreise circuleret i Kjøbenhavn, især blandt Folk, som vare nær ved Kongens Omgivelser; man taledes om 5 Aars, om 10 Aars Reise som en Art Forviisning. Oberstlt. Abrahamson havde fast 3 Uger forud, maaske endog meget længer, averteret mig, at han havde hørt Politichefen, Kjerulff, lade Ord falde til General Bülow, som lod formode, at en eller anden af de vigtigere Personer ved Høiskolen snart skulde bortfjernes, og at han formodede, dette maatte være mig; selv lod han i den Tid fremmed for alle Forhold, uvis endog, om det ikke gjeldte ham, og meget bekymret. Ikke lang Tid derefter bragte en god Ven mig den Efterretning, at en Affideret havde læst et af Kongen haandskrevet Rescript til General Bülow, der befalede denne at foranstalte, at jeg kom til at gjøre en Reise til England i artilleristiske Forretninger. Oberstlt. Abrahamson gjorde imidlertid en Reise paa Landet paa 8 Dage. Da han kom hjem derfra, omtrent 3 à 4 Dage før den endelige Afgjørelse, kaldte han mig til sig og fortalte mig det Hele. Han forundredes særdeles ved at høre, at jeg vidste om et saadant kongl. Rescript, og trængte i mig for at faae at vide, om dette var en Paategning paa en Indstilling, eller om det var et Papir alene skrevet af Kongen. I de samme Dage var han meget beskjeftiget med at modarbeide den intenderede Indretning, at opdrage Artilleriofficerer ved Landcadetcorpset, hvilket var overdraget den fæmese Organisationscommission; han lod til at tage meget for-

nuftige Forholdsregler, og Sagen lykkedes saavidt, at Kongen ved Rescript befalede Commissionen ikke mere at befatte sig med denne Sag.

Samme Gang eller dog omtrent i de samme Dage (3die, 4de eller 5te) fortalte han mig, at Bülow havde viist ham Indstillingen til min Afgang og spurgt ham om Penge-midlernes Tilstrækkelighed, at der havde været anført som Pension ved min Afgang $\frac{2}{3}$ af 600 Rd., saa høit havde man regnet mit Tillæg, Gage som Secondcapitain 400 Rd. og Tillæg 400 Rd. Dette Sidste havde han fore-slaaet at forandre til 400 Spec., saa at det Hele beløb 1500 til 1600 Rd. (alt dette var privat Samtale). Dette indrømte jeg var taalelig godt og forholdt mig i hver Henseende passive. Angaaende min Posts Besætning havde kun været Tale om Lt. E. Bruun, og det saare lidt. Den 5te fik jeg en Halsbetændelse, maatte bruge Iglar, var altsaa hjemme hele Dagen og gik i Seng Kl. 8—9. Seent om Aftenen blev jeg vækket af Abrahamson, der kom ved min Seng og fortalte mig, at Alt var nu afgjort med Undtagelse af min Posts Besættelse. — — Min Hals var saa slet, at jeg ikke godt kunde tale meget, hvorfor Samtalen kun var kort.

Den 6te kom Rescriptet i de skjønneste Udtryk. Stiller jeg min havte Stilling sammen med min nye, saa seer Sagen saaledes ud: Ved Høiskolen havt Gage som Capt. 400 + Skoleoff. 350 + Tillæg 200 + Brænde 24 + Lys 10 + Oppasserpenge 36 + Meubelpenge 16 + Qvarter 60 = 1096 Rd., havt Udsigt til, ved forestaaende Avancement til Batterichef, at faae 436 Rd. mere, altsaa 1532 Rd. i en fast Post. — Nu har jeg faaet paa Reisen Pension 366 Rd. 64 Sk. + Gage 400 + Oppasser 36 + Qvarter 60 = 862 Rd., og, naar jeg avancerer til Batterichef, knap 1000 Rd. Altsaa har denne store Naade i enhver Henseende voldet mig Tab.

Den 7de modtog jeg fra Abrahamson et Afskedsbrev, affattet i de venskabeligste Udtryk; han kom ikke til

mig, fordi min Hals endnu var for slet til at tale meget. — Jeg tog Audients hos Kongen, der sagde: „Jeg er glad ved det Valg, jeg har gjort; De kan Sprog, De har reist, De kan snoe Dem i Verden, De har Fabrik kundskaber; jeg er meget tilfreds med mit Valg.“ — Svar: „Ja jeg kan kun være tilfreds med at have modtaget et saa glimrende Bevis paa, at Deres Majestæt billiger min hele Fremfærd.“ — Han: „Ah! ah! Lykkelig Reise!“ —

8. til 12. Juny var jeg paa Frederiksværk for at tage Afsked. Ved min Hjemkomst fandt jeg Indbydelse fra Rønnenkampf, men da var det alt for sildigt. Den 13de indbød Flensborg og Gosch mig efter nogle pourparlers til en Diner om Løverdagen. Den 14de modtog jeg hos Owen til Mindegave en meget smuk Sølvpocal med Inscription. Den 15de bragte Major Fibiger, Capt. Bendz, Professor Heiberg, Lieutn. Flensborg og Lieutn. Gosch mig en Kaarde tilligemed en Afskedsskrivelse, underskrevet af Høiskolens Medlemmer. Paa Kaarden stod: „Klar Erkjendelse, Ædel Villie, Kraftig Haand. Til Capitain A. F. v. Tscherning ved hans Afgang fra den kongl. milit. Høiskole den 15de Juny 1833.“ Denne Begivenhed rørte mig overordentlig. Ved Dineet, som fandt Sted paa Skydebanen den samme Dag, vare dog ikke alle Lærere tilstede. En virkelig Enthusiasme syntes at besjæle de Tilstedeværende, især Eleverne, som fulgte mig tilvogns med Hurraraab.

Den 16de var jeg om Aftenen hos David tilligemed Bendz, Justitsraad Jacobsen og Flere. Th. Suhr kom hjem og fortalte mig, at man alt den 8de havde fortalt i Rendsborg, at jeg var landsforviist, hvorimod Politichefen Kjerulff siden i Kiel havde fortalt ham, at det var en sand Naade, og at man jo ikke burde troe, at Kongen sendte frisindede Folk ud af Landet.

Den 17de til Middag hos Bendz med Schlegel, Schumacher, E. Bruun og Flere. Om Aftenen hentede jeg Creditiv hos Holten, som han udstedte med en særdeles

Forekommenhed paa 3000 Mark H. B. Finantscompt. havde viist samme Forekommenhed, hvorimod Collegiet var lige-saa besværligt i sin Adfærd som altid tilforn. Oppasserpenge negtede det mig, og ikke bragte jeg det saa vidt, at jeg fik at vide, hvor jeg skulde hæve mine Penge, som jeg skulde have fra denne Kant.

Den 18de tog jeg Afsked med Bekjendtere udenfor Porten (gamle Fru Suhr, Rønnenkampf). Scavenius var hos mig og arrangerede et Parti til Bellevue om Onsdagen. — Den 19de paa Bellevue med Suhr og Scavenius, begge med 4 Heste for Vognen; herligt Veir. Gjennem Dyrehaven, spiste i Bellevue. Scavenius lagde en ualmindelig Interesse fordagen for min Reise. Om Aftenen hos Heiberg med mange gode Venner. — — Meldte mig til Afreise. General Grüner var tvær; derimod vare mange Officerer høist forekommende imod mig, især Ernst af Livregimentet. Min Instrux havde jeg faaet tilsendt. Da jeg meldte mig til min gode Oncle, tog jeg Anledning af min Reise til at paapege, hvor slet han havde gjort sin egen Stilling, hvormeget han skyldte sig selv og Corpset at søge at samle Officererne til forenet Virksomhed.

Den 20de taget Afsked med Eleverne i Klasserne. — Buntzen fulgte mig til Lynges, hvor jeg skulde tilbringe Aftenen med 32 Artilleriofficerer*). Dette Aftengilde var høist venskabeligt. Fædrelandets Skaal udbragtes, derefter en Sang og min Skaal. Nok en Sang blev senere afsjunget til mig, og jeg modtog mange Venskabstegn. Under Maaltidet kom en ung Mand ind og annoncerede

*) De vare: Oberstlt. Bauditz, Major Wedelfeldt, Kaptainerne Bendz, Bruun, Dalberg, Fensmark, Fibiger, Fuhrmann, Hertel, A. Keyper, L. Keyper, Krossing, Malling, Meza, Mourier og Würtzen, Lieutenanterne Arends, Bruun, Deichmann, Elbrecht, Flensborg, Grove, Hansen, Hjelte, Hoffmann, Hoffmeier, Holm, Just, Mossin, Sandholt, Steinmann og Vahl.

en Deel Studenter, som ønskede at sige mig Level. Jeg kom ud i Gaarden, hvor en stor Flok var forsamlet, og Een (siden har jeg hørt Lehmann) kom frem for at sige mig, at de vare komne for at vise mig, at Landets Ungdom veed at skjønne paa de Bestræbelser, som skee til Folkets Bedste, og skjønt det vel var dem bekjendt, at Kongen alt, ved at sende mig paa en vigtig Reise, havde hædret min Fortjeneste, saa vilde de dog ikke undlade at tilføie deres Tak og forene den med Ønsket om en lykkelig Reise. Derpaa udbragte de et tredobbelt Vivat og hørte i dyb Taushed paa nogle Ord, jeg fremførte til Svar. Nogle Artilleriofficerer søgte nu at faae nogle Studenter med til Gildet, men forgjæves, alle forsvandt i dyb Taushed. Da Aftensmaaltidet var endt, fulgte alle Officerer mig til min Bopæl og sagde der Farvel.

Før jeg gik ombord den 21de, var jeg et Øieblik hos Fru B. og sagde hende et sidste Farvel. Dalberg, Karen og Andr. Saint-Aubain fulgte mig tilligemed begge Fibigerne og Baggesen. Bendz var endnu hos mig om Morgen. Andr. og Eduard Buntzen kom til mig paa Gaden. Paa Toldboden var Suhr, David, Schlegel, Bruun, Fuhrmann, Krossing, Bendz og flere Artilleriofficerer, Prof. Thiele, Lundby, Neumann, Flensborg, Andræ, Duplat, Trepka og flere af ældste Klasse. Andr. Saint-Aubain, Eduard og Andr. Buntzen gik med ombord. Thomsen ved „Dagen“ kom ud at sige mig Farvel.

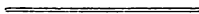
Vistnok er det, at den mysterieuse Maade, hvorpaa min Afskedigelse og Reiseordre var kommet, havde vækket en ualmindelig Opsigt, at jeg derved voxede til en betydelig Person fra meget Lidt, og at Faa i lang Tid have modtaget saa tydelige Beviser paa almindelig Interesse, ja paa gediegent Venskab som jeg ved denne Leilighed.

Fra Høiskolens Chef modtog Tscherning ved sin Afgang følgende Vidnesbyrd:

Da Herr Capitainen af mig har ønsket et Vidnesbyrd, betræffende den Maade, paa hvilken De har opfyldt de Pligter, som paalaae Dem i Deres Stilling som første Skoleofficeer ved den militaire Høiskole, saa giver jeg mig herved den Fornøjelse at bevidne, at jeg i den Tid, at saadan Deres Ansættelse fandt Sted, nemlig fra Høiskolens Oprettelse og til Dères Afgang fra denne i forrige Maaned, ikke alene selv altid har havt al Aarsag til at være tilfreds med Udførelsen af Deres Tjenesteplichter, men at jeg ogsaa baade fra Underviisnings Directeuren og fra Commandeuren har modtaget fyldestgjørende Rapporter om den Maade, paa hvilken De har fungeret som Lærer i de practiske Artillerie Øvelser, med Dygtighed og Tjenstiver, og som Skoleofficeer med Punctlighed i Tjenesten og vedbørlig Nøiagtighed.

Rendsborg den 19de Juni 1833.

Bülow,
 Chef for den militaire Høiskole.

Fra Tschernings Reise i Udlandet

1833—38.

Foruden en Del Breve fra Tscherning, navnlig til hans Søster Sara, hans Ungdomsven Kaptain Eusebius Bruun af Artilleriet og hans Svoger Kaptain Dalberg paa Frederiksværk, findes fra denne Reise en meget omfangsrig Dagbog, hvis høist forskjelligartede Indhold ret viser Mangesidigheden af Tschernings Aand. Pladsen har selvfølgelig kun tilladt at optage forholdsvis Lidet af den, og særlig have de omhyggelige Beskrivelser ikke blot af militære Institutioner (Kanonstøberier, Krudtfabrikker, Manøvrer, Kaserner, Officersskoler osv.), men ogsaa af de mange private Fabrikker og Anlæg af den mest forskjellige Slags, hvormed han paa sin Reise gjorde sig bekendt, saagodtsom ganske maattet udelades. Af nogle Optegnelser, nedskrevne i Foraaret 1872, om de politiske Forhold i de Lande, han besøgte ved denne Leilighed, ere Brudstykker hist og her indskudte.

Fra Opholdet i Kiel og Hamborg. .

(Juni 1833)

Af Tschernings Dagbog.

Dampskibsfarten var temmelig besværlig, Modvind forsinkede os, og Regn holdt Passagererne i Kahytten. Jeg laae den største Deel af Tiden og sov en Deel for at erstatte det store Afsavn paa Søvn, jeg havde haft i de sidste Dage i Kjøbenhavn. Ved Grønsund kom Falbe ombord og sagde Farvel.

Vi ankom først 22. Juny Kl. 10 til Kiel. Veiret var klaret noget op. En Mand, som kom ombord, bragte mig et Brev fra Justitsraad Hegewisch med Indbydelse

at spise hos ham til Middag. Strax efter Omklædning søgte jeg denne Mand. Han er af Middelstørrelse, stærk bygget, har et rødtligt, noget bredt Ansigt, Næsen er paa Midten noget indtrykt, som om den engang havde faaet en Læsion. Dernæst søgte jeg Flor, som jeg ikke fandt hjemme. Inden jeg kom hjem, havde Flor alt været hos mig og indbudt mig til den næste Dags Middag.

Hos Hegewisch om Middagen i hans Landhus udenfor Kiel traf jeg først hans Frue ene hjemme. Det er en noget svær, ret smuk halvgammel Kone, meget pæn og net og ligefrem. Da hun havde beseet mig lidt, sagde hun, at hun tidt havde været urolig over det Menneskes Beskaffenhed, som hendes Mand stod i en saa nøie Forbindelse med uden egentlig at kjende noget nærmere til; nu var hun meget beroliget, hun var ret vel fornøiet med min hele Personlighed. Hun havde frygtet, at jeg var et mørkt, af Græmmelse og Harme halvt fortæret Menneske; at hun tvertimod saae mig mere oprømt og livslysten, havde gjort en meget god Virkning paa hende. — Hegewisch udeblev ikke længe. Strax efter ham kom Prof. Michelsen (som jeg tilforn ikke kjendte) for at spørge, om jeg var ankommet, hvilket jeg da selv oplyste ham om. Det er en af de yngste Professorer, Historien er hans Fag. Han er eller især har været nøie bekendt med Professor Rosenvinge, er intim med Lornsen og i det Hele ganske liberal. Hans Physiognomie er marquant, Ansigtet smalt, Næsen stor og kroget, Panden ved Savn af Haar uforholdsmæssig høi. Han var strax fortrolig i Samtale, og skjøndt uden Pynt og efter at have spist, blev han dog om Middagen ved Bordet. De eneste Gjæster foruden ham vare Grev Baudissin fra Knop med Frue, hiin en tyk, glat, ret kjøn Mand, denne en noget bruun, lidt stumpnæset, venlig Kone. Efter Michelsen er det en lidet betydende Mand. Han indbød mig til næste Middag til Knop, men Flors Indbydelse forhindrede mig fra at modtage, hvorved Ind-

bydelsen udsattes til min Tilbagekomst. — Kl. omtr. 7¹/₂ gik vi bort. Med Michelsen gjorde jeg nu en Tour omkring i Dysternbrok og fik ved denne Leilighed adskillige Efterretninger om de Undersøgelser, som for Øieblikket foretages i Kiel. Som det synes, have Kielerne, hvoraf en Deel virkelig ere indviede i Burschenschaftet (Germanien), sendt en Afsending (Müller, som nu er arresteret) til Sydtydskland for at conferere, men just valgt ham som et koldt og forsigtigt Menneske, for at han skulde modstaae den altfor ivrige Fremskriden. Tvertimod sine Instruktioner har han ladet sig henrive og givet sin Indvilling til de voldsommere Forholdsregler; dog har han ved sin Tilbagekomst indviet ganske Faa og er i Grunden blevet misbilliget. Hvad der især i Kiel har bragt paa Spor, er Slaasmaal, forefaldne mellem Germania og Holsacia. Angrebet paa Frankfurth var et Desperationsskridt af nogle Faa, der, efter at man vidste, Complottet var opdaget, dog vilde vise, hvad Enthusiasme formaaede. En Holstener, Feddersen, som var med, har siden været i Kiel, været eftersporet og er kun blevet reddet ved Studenterne. Nu er han i England. — Paa Spadseretouren kom jeg hjem hos Michelsen, han lever en garçon og synes at studere ivrig. Han gav mig mange Oplysninger om Lornsen, viste, hvilken hans Stilling havde været i Collegiet, omtalte hans Talent for Administration, hans Ungdom, hans vidunderlige Ankomst i en aaben Baad til Kjøbenhavn. Hos ham kom en Doctor Rieser, en Hamborger-Jøde, der beskjeftiger sig med at befordre Jødernes Emancipation og skriver i den Anledning et Blad. Han har kunnet blive ansat flere Steder, naar han vilde lade sig døbe, men han har ikke villet. Det er en lille, blond, noget corpulent, ung Mand, der seer saa lidet jødisk ud, at man ikke blev opmærksom herpaa, førend man stod i Begreb med at ansætte ham.

23. Juny. Bragte mine Breve til Professor Falck og Doctor Balemann. Den Første er en høi, svær, ret smuk,

temmelig graahaaret Mand med en Basstemme. En Præst fra Ditmarschen var hos ham; de talte om den besynderlige Omstændighed, at Repræsentationen i Commune-forvaltningen i flere Sogne var bundet til Fældelseiendommen, og at den private eller særskilte Eiendom ikke kom i Betragtning. Falck var ikke istand til at løse denne Gaade. Professor Burchardi, som kom til, var ikke heldigere. Det er Skik, naar Nogen saaledes kommer til, strax at byde Tobak. Burchardi, der roses meget baade som Mand og Professor, er endnu ung, middelstor, et behageligt, livligt, høist characteristisk Physiognomie og en gjennemtrængende Stemme. Han er noget nær Hovedmanden ved de Undersøgelser, som nu ere indledte; man mener, han vil gjøre det Nødvendige og Intet af utidig Iver.

Balemann var ikke hjemme. — Hos Michelsen var jeg ogsaa samme Formiddag; jeg havde nemlig lovet ham at lade ham see mit Forsvar for Kjøbenhavnspost-Artiklerne. Ogsaa hos Professor Olshausen var jeg. Det er en lille, noget mager, artig, ung Mand af meget fri politiske Anskuelser, dog uden Heflighed. Han saavel som Michelsen ere antiadelige.

Om Middagen hos Flor fandt jeg Professor Paulsen. Vi talede Dansk og geraadede i nogen Strid om Slotte etc., som høre til det gamle Kongedømme, hvorefter jeg mente der var for mange, og han som Oldgransker, at der knap var nok, som han i det Hele mente, at der ikke burde knappes paa Hoffets Indtægter, da Konsterne derved vilde lide. Han lod til let at blive heftig og til at have mange modsatte Meninger af de fleste af de Andre. Fru Flor var syg og kom ikke ind. Flor er vistnok lidt Pedant og lidt hovmodig.

Om Aftenen hos Hegewisch traf jeg Balemann. Det er en undersætsig, sortsmudset Mand med en kort, lidt opstaaende Næse, kun lidet talende, med levende Øine, noget ironisk. Lieutn. Michelsen af Jægerne var ogsaa

tilstede her. Han fortalte til Alles store Moro, hvorledes Jægerne ved et Maneuvre, der forestillede et Forsvar mod et Udfald fra Rendsborg, paa engang havde befundet sig inde i Fæstningen uden at møde mindste Modstand. Høiskolen og dens Stilling var meget paa Tale; jeg søgte at oplyse om det store Feilgreb, vi begaae, naar vi ved en absolut Konge skyde Skylden paa Ministrene, hvor meget Vilkaarligheden tjenes herved, og hvormeget vi fjerne os fra det Maal, vi efterstræbe.

24. Juny. Indbudt til Aften hos Falck. Balemann førte mig til Professor Twesten, Etatsraad Pfaff og Professor Ratjen for at faae Anbefalinger. Den Første er Theolog og ansees for Universitetets største Lumen, dog uden at være godt lidt af Studenterne, som ikke troe hans Sindelag mod Studentervæsenet. Han skal være en overordentlig verdensklog Mand og har ganske et Physiognomie, der svarer til denne Beskrivelse. Hans Væsen er mildt, venligt og ligefrem. — Etatsraad Pfaff er som bekendt Chemiker og Physiker. Det er en ældre Mand (60 omtrent og nylig gift), høi, mager, graahaaret, med et herligt, aabent Aasyn og fuld af Liv. Han modtog mig med min Faders gamle Vens Venlighed og indbød mig til næste Dag at see et mærkeligt Experiment. — Ratjen er en ung Mand, paa hvem megen Studeren, trange Kaar og en dyb Hypocondri har gjort stærkt Indtryk. Han var syg, sad i sin Sopha, omringet af Bøger, saae næsten forvirret ud ved vor Indtræden og søgte med største Møie at samle sine Ideer. Lidt efter lidt kom han sig noget. Der var noget særdeles Velvilligt og Troskyldigt i hans Tale, det var umuligt at see ham og tale med ham uden at fatte Godhed for ham. Da jeg saae ham Dagen efter, var han meget bedre. — Advokat Olshausen besøgte jeg ogsaa. Det er en lille, meget hentæret ung Mand, determineret Antiroyalist, levende, oprigtig og forekommende. Han meente, at Militairsagen endnu kun havde vundet liden Indgang

i Holsteen, at Folket i det Hele var indolent, og at det vel vilde have lange Udsigter med vor Fremskriden, saalænge den kun skulde beroe paa en indvortes Impuls, men at en udvortes vel neppe længe kunde udeblive. — —*).

26. Juny. Om Morgenen Kl. 7 med Diligencen til Hamborg. Expeditoren var galant; ved at skrive mit Navn vilde jeg stave det for ham, men ingenlunde maatte det skee: „Det var en Skam, om jeg ikke vidste at stave Deres Navn,“ sagde han. — — Kl. 7¹/₂ i Altona, derfra Drosche til Hamborg. — — —

29. Juny. Gjort Touren rundt om Hamborg og gjennemvandret Havnen. Det var Ebbetid, og alle Skibe, som vare inde i Havnen, stode paa Grund. Der var stor Bevægelse paa alle Skibsværfter, især ved Reparationer. Skibene bringes her op paa en Bedding uden at aftakles, Floden hjælper udentvivl ved dette Arbeid. Megen Losning foretages ved Pramme og paa temmelig fraliggende Steder.

*) I et Brev til sin Søster Sara fra Hamborg 27. Juni 1833 skriver Tscherning: „Jeg er igaar kommet velbeholdent til Hamborg efter at have gjort et meget behageligt og meget nyttigt Ophold i Kiel. Jeg kunde blevet der 8 Dage længer og havde stedse været udbuden. Ved det aarlige Badehusgilde, hvormed Saisonen indvies, var man saa artig at drikke min Sundhed med stor Jubel, i de private Cirkler er den blevet drukket hver Dag. De Mænd, jeg her har gjort Bekjendtskab med, have behaget mig særdeles. Der er noget Ligefrem ved dem, som jeg godt lider. — — For at komme bort fra Kiel, hvor min Afreise stedse blev opsat, maatte jeg gjøre kort Proces og bestille Plads paa Diligencen. — Nyttens af mit Kieler Ophold bestaaer i en Mængde Breve til Berlin, deriblandt nogle til Folk, som gjøre Huus, baade af dem, hvor især Regjeringspersoner komme, og af dem, hvor de Liberale komme. Balemann har, ved en Professor Ratjen, forskaffet mig de bedste. Denne samme Ratjen er en sjelden rar Mand; hvor Du kan nævne hans Navn og sige godt om ham, der gjør det; thi han fortjener det vistnok.“

Kjøbenhavns Havn staaer ligesaameget over Hamborgs, som dens Bygninger især over den gamle Del af Byen, der er forfærdelig ussel, en Bemærkning, jeg troer man kommer til at gjentage, saa ofte som man seer den. Selv offentlige Bygninger fra ældre Tider ere af Bindingsværk, saaledes f. Ex. den, hvori den naturhistoriske Samling er. Uagtet den store Mængde Skibe, saa er i Gaden langs Havnen dog ikke nær det Liv, som f. Ex. i Havnen ved Marseille. Efter at have endt denne lange Tour, der vel medtog knap 2 Timer, skjøndt jeg gik langsomt, var jeg i Börsenhalle, derfra til Rainville til Cour hos vor Konge i fuld Uniform. Ved denne Cour var sammenstuvet en stor Mængde Mennesker i et lille Rum. Vinduerne holdtes lukkede, Alle svedte, saa Draaberne perlede. Jeg var i en Krog ved Siden af den lille Etatsraad Schumacher, der ikke kunde see det Ringeste. Efter nogen Venten kom Kongen, Prinds Frederik og Prindsesse Wilhelmine; de kom ikke synderlig omkring i Stuen, taledede med meget Faa og endte Stadsen ved at gaae. Den gamle Grev Blücher, der paa en Maade gjorde les honneurs, indbød Mange til Taffel med den Phrase: „men jeg indestaaer ikke for Plads“.

30. Juny. Kongen af Danmark var idag inviteret i Theatret. Ved hans Bortkjørsel vare Begfakler anbragte paa Veien; han ledsagedes af hanseatisk Cavalleri og Officerer fra Hamborg. Suiten var ikke strax med, saa at det hele Optog var forbi i et Øieblik. Snakken om Kongens Fortræffelighed er almindelig i Danmark og høres af den samme Mund, der beklager Danmarks Fattigdom. Mange Mennesker vare paa Jungfernstieg og i Gaderne, dog ikke Trængsel. Alle vare tavse. 3 Steder vare illuminerede med Lys. Efter Sigende skal Ballet den foregaaende Aften i Altona have været smukt og Jublen i Skuespilhuset ikke ubetydelig. Aldrig blev det mig tydeligere, hvor lidt den Kjerlighed egentlig betyder, som der vises til en Monark ved offentlige Høitider; thi

Hamburgerne, der intet kjende til Frederik VI uden fra en Periode, hvor de ingen Grund havde til at glæde sig over hans Fremfærd, taledede om hans Fortræffelighed og gavede de samme Kjertegn som Indkjøbenhavnere.

Fra Opholdet i Preussen.

(Juli—November 1833)

Af Tschernings Dagbog.

4. July, Dagen efter min Ankomst til Berlin var det Første, hvormed jeg beskjeftigede mig, at faae Logis i Byen. Jeg fandt snart et ganske convenabelt. Det bestaaer af en taalelig stor Stue og et lille Alcovekammer og koster 10 preus. Thaler maanedlig. I Kjøbenhavn vilde dette Logis regnes blandt de maadelige og langt fra ikke betales saa høit. Trappen er maadelig, det ligger i 3die Etage, er ubetrasket og noget forfaldet. Sengen er langt fra at være god, Meublerne ere det Taaleligste. Reenligheden er ikke overdreven, som nok i det Hele ikke i Berlin, hvori Skylden vel maa søges til de mange Væggelus, som der skal findes i denne By, af hvilke jeg dog endnu ingen har fornummet. — Saasnart jeg saaledes var installeret, begav jeg mig til den danske Legation. Gesandten, Grev Reventlau, var borte. Løwenørn, Legationssecretairen, fungerede som Chargé-d'affaires. Han modtog mig meget venskabelig, fortalte mig, at der alt for længere Tid siden var skrevet til Krigsministeriet, men at man endnu intet Svar havde faaet, og raadede mig til at benytte de private Veie, jeg havde. Han indførte mig derpaa i Casino, der er en Art Klub i samme Art som Fabricius's Klub i Kjøbenhavn, en Forbindelse nemlig af Læseklub og Spilleklub. Localet er elegant, men Klubben, især som Læseklub, kun lidet besøgt; den har just ikke store litteraire Ressources og staaer i denne Henseende dybt under Athenæum. Medlemmernes Antal

er ogsaa kun lidet. Skjøndt tidlig paa Formiddagen sade allerede høie Militaire saavel ved Kaartspil som ved Brædspil. — Den 5te om Aftenen var jeg hos Løwenørns. Hans Frue er overordentlig smuk, men veed det godt og er vistnok et lidt forkjelet Barn. Ansigt, Figur, Fødder, alt er smukt. Hun er født i Posen, men Faderen troer jeg var tysk og Moderen italiensk. Det har før kommet mig for, som om denne Blanding af Folkeracer var fordeelagtig for det menneskelige Legemes Udvikling.

6. July. Først tog jeg min Retning til Prinds August, Chefen for Artilleriet. Det er en høi, ikke styg, men lidt klodset Mand. Han lod mig kun vente meget kort i Forgemakket, men tog iøvrigt koldt imod mig, han kunde intet ret vise mig uden Ordre fra Krigsministeriet, adskillige Ting, som Krudtvæsnet, kunde han slet ikke lade mig see, det holdtes hemmeligt; han raadede mig at læse de trykte Bøger og opregnede nogle. — Hos Prindserne Carl og Wilhelm indskrev jeg kun mit Navn, de modtog ikke. Til Kronprindsen gik en Adjutant ind og meldte mig. Prindsen kom strax ud, indlod sig med mig i almindelige Samtaler om min Reises Formaal, kom derved til at berøre Jernskydtset og forundredes over min Bemærkning om det schlesiske Jerns Fortrinlighed; „imidlertid,“ sagde han, „herpaa forstaaer jeg mig slet ikke.“ Medens vi talede, kom Prindsessen ind, men veeg, da hun saae mig, strax tilbage. Prindsen, som havde hørt hende, sagde til Adjutanten: „Var det min Kone? jeg troede, hun var borte for længe siden; saa maa jeg gaae, undskyld!“ og han gik. Hos alle Prindser opskrives Navn og Bopæl.

Ved Paraden d. 7de, som fandt Sted Kl. 10¹/₂, havde jeg neppe indstillet mig og var hændelsesvis kommet ved Artilleristerne, førend en Hr. Capt. v. Staffehl kom til mig og erklærede, at han havde mødt en saa fortrinlig Modtagelse i Danmark, at han gjorde sig det til Pligt særdeles at sørge for mig. Efter kort Tids Forløb blev

jeg af Commandantens Adjutant hentet hen ved hans Side for at see Paraden defilere. Unægtelig var det et smukt Syn. Et Dragonregiment tilfods og 2 Infanteriregimenter defilerede forbi divisionsvis i 2den Marsch, der traadtes godt ud, Retningen var ypperlig, Paaklædningen udmærket. Men er det ikke alt for meget for Statskassen, for meget Legetøi for Herskaberne, for meget Tryk paa Friheden? Prinds August kom til mig og sagde mig, at han nu havde faaet Meddelelse fra Krigsministeriet mig vedkommende, og at han havde givet de fornødne Ordre om at give mig Adgang til alle de Steder, hvor det var tilladt at gaae. At Prindserne havde talt med mig, var en god Introduction overalt; Prindserne her i Landet troer jeg ere mere end Kongen.

D. 8de om Morgenen begav jeg mig ud til Exerceerpladsen. Skydeøvelser*). Middagsbord paa Exerceerpladsen: Samtalen roulerede især om Træfning; kun faa Officerer røbede nogen dyb artilleristisk Kundskab, men ret mange megen Routine. Fortalte Pryglehistorier mellem Tropperne indbyrdes og mellem Indbyggere og Tropper. De yngre Officerer klagede, naar man taledes særskilt med dem, over deres uhandelige Materiel. Obersten selv klagede over det altfor parademæssige Væsen. Artilleristerne sang i Spisetiden.

9. July i 1. Afdelings Udrustningsmagazin. 10de: Visit til General Braun; besøgt du Vigneau, hos hvem jeg modtog Oplysninger om Artilleriofficeersskolen. 11te: i Værkstederne, derpaa efter Indbydelse hos Baron A(lexander) Humbolt, der viste os en Række af Kaarter over America og Asia for at oplyse, at man ofte havde havt en Forkjerlighed for Bjerger og urigtigen overfyldt

*) Dette er Overskriften paa et Afsnit i Dagbogen, der indeholder en Beskrivelse af Skydeøvelserne. Paa samme Maade vil i det Følgende af og til lignende Overskrifter blive anførte for at antyde Retningen af T.'s Beskjæftigelser og Interesser.

Kaarterne dermed. Det Midterste af America er saameget Plaine, at flere store Floder have fælleds Oprindelse og forarsage Oversvømmelser, der sætte hele den mellem-liggende Strækning under Vand. Saavel her som i Middelasien er der store Deltaer. Forbindelsen mellem Sydhavet og Atlanterhavet eksisterer alt i længere Tid noget syden for Panama. En Munk har nemlig med nogle Slaver gravet en maadelig Barkecanal, som forener to Floder og besejles. Humbolt har under Arbeid et Americas Kaart, hvis Hovedbestemmelse er at vise Bjergkjæderne; han har gjort det lille, fordi han mener, at Størrelsen bør staa i et passende Forhold til, hvad man veed om Landet. Han viste os Aralsøen efter de nyeste Observationer; den havde faaet en ganske forandret Form.

I Museet vistes os Porcellainscabinettet fra Italiens Kunstperiode; meget rigt, saa at det tydelig viser, at Kunsten at gjøre denne Art Leertøi og at male derpaa dengang har været meget udbredt. Her fandtes ogsaa skønne Glasmalerier. Besaae Museets skønne Locale og i kunsthistorisk Henseende vist seeværdige Malerier.

12te: paa Exerceerpladsen for at see Ricochet og Bombekastning.

13de: faaet de første Tegninger til Copiering; i Arsenalet. 14de: Skoleplan. 15de: Artilleriskole, Fyrværkerisager. 16de: Haandværkskole, Artilleristalde og Kaserne. 18de: Laboratoriet.

Strafferet har Compagnichefen kun i en indskrænket Grad. De almindeligste Straffe ere tre Grader Arrest, den første simpel, uden Vand og Brød, den anden Vand og Brød, den tredie i mørk og indskrænket Fængsel (denne kan Compagnichefen kun tilkjende for tre Dage). Den kan i Maximum gives i 6 Uger. Iøvrigt Kasernearrest, Paradering, bære Oppakning etc. Virksomst af alle synes Degradation til 2den Klasse at være; den tilkjendes for et Aar, Paagjeldende bærer et graat Mærke paa Chacoten, hvilket han beholder selv ved Overgang til Landeværnet,

og kun befries fra paa Kammeraternes Forbøn. Det har en saa kraftig Virkning, at den, som har det ved Afgangen, gjerne tiltigger sig Ret til at blive ved Tropicperne, indtil det er aflagt. Garden sender sine Degraderede til Disciplincompagnierne.

20de: efter Tilsigelse hos Minister Ancillon ved Løwenørn. Ancillon er en høi, anseelig Mand med et ret ædelt Physiognomie. Han modtog os meget artig, spurgte, om man viste mig alle Ting, og fandt det ikke rigtigt, at man gjorde Hemmelighed af noget, saasom man hos os ingen Hemmelighed havde gjort af det Hemmeligste. Derpaa var han paa de demagogische Umtriebe, de unge Menneskers Anmasselser og hele denne lange Jeremiade, som omtaager vor Tids Statsmænd. Saa kom Touren til at spørge, om jeg havde seet Kongen, hvorum Hveranden har spurgt mig. Han talede først Fransk, saa Tydsk og saa igjen Fransk. Fra denne Mand gik Touren til Kongens Oberkammerherre, Fyrst Witgenstein, for at søge Audience. En gammel, lille Mand med et meget betænkeligt Ansigt og vigtig Mine; han behandlede den hele Audience som en Statssag, og vi enedes efter nogen Underhandling om at opsætte den hele Præsentation til efter Kongens Tilbagekomst fra Töplitz.

22—27 July. Metalstøberiet; Brovæsen; Jernskydts; det nye Kanonboerværk; Fæstningsforsyning; Krudtværket Neisse. — 28—30 July: Reise til Potsdam. — 9 Aug.: Jernstøberi.

13 August—3 Septbr. Udflugt til Schlesien. D. 15de ankommet til Breslau. Byen i ældre tydsk Stiil, saaledes som pragtfuldt var i det 15—16 Aarhundrede. Gaderne temmelig lige og Hovedgaderne taalelig brede. Temmelig Bevægelse og Liv, megen Butikshandel. Paa Oderen laa ikke mange Barker, Flertallet med Brændsel. Fragtfart saaes heller ikke meget af, kun nogle polske Vogne bestemte til Krakau. Universitetsbygningen, det gamle Jesuitercollegium, en Bygning af uhyre Omfang, men

kun taalelig vedligeholdt. Læsesalene skidne. Ceremonisalen frescomalet fra Jesuiterne, endnu brillant, lang, bred, men lav, uagtet Loftet er hvælvet. Domkirken, intet Særdeles, udvendig slet restaureret fra en Ildebrand, saa at Spirene feile, og det ene Taarns Zirater fast ere borte, indvendig taalelig stor og rundelig udziret med Forgyldning og aldeles ikke imponant, nogle enkelte gode Malerier, et smukt nyt Orgel. Oderbroerne almindelige Træbroer; derimod findes en smuk Jernbro over en Stadsgrav. Ved Oderen findes en betydelig Deel Møller, dog løb meget Vand bort som Goldvand. Vandet er ganske gult, Strømmen temmelig stærk. Voldene ere benyttede til Spadseregange, nogle Bastioner ere beholdte som Jordforhøjninger for Udsigten. Her ligge meget store Kaserer og Stalde. Artilleriets Exerceerskydts stod i en gammel Ravelin temmelig uordentlig opmarscheret. Skildvagten, udstillet derved, lod ikke til at tage sig Sagen nær. Tæt foran Batteriet, tildeels paa Batteriet, tørrede Vasker-koner Klæder. Gaderne i Breslau vare, uagtet mørke, endnu ubelyste. Om Aftenen vare vi i en Viinstue, som det hed en af de fornemste: efter gammel Skik en virkelig hvælvet Stue, hvis tykke Mure conserverede en ubehagelig fugtig Luft. Hvad serveredes, var godt. Her politiseredes ikke meget, taltes ikke engang synderlig. Torvet besøgte jeg næste Morgen: rigelig forsynet med herligt Grønt, Fjerkræ, Smør, Fisk; denne sidste paa et eget Torv med lange Vandkar. — — —

17de. Landskabet om Oppeln er meget varieret, omtrent som Sjælland og Fyen, kun at Naaetræskove træde istedetfor Bøgeskove. Kjøretøi og Folk faae alt her meer og meer et polsk Tilsnit, mange tale alt Polsk. Plove seer man bespændte med Fire, tvende Stude og tvende Heste, hvilke da gaae forrest. Skovene, vi kom igjennem, vare unge, og de afdrevne Steder viste, at man huggede dem unge. Kulmiler traf vi paa flere Steder. Landsbyerne begynde her at være træbyggede og dækkede med

Træspaaner. I en Kro, hvor vi bedede, var Skorstenen i Stuen; dens Hvidhed viste, at man brændte Trækul. Bagerovnen gik ind i Stuen og saae ud til at være til at ligge paa, idetmindste laae der Klæder ovenpaa den. Der blev netop bagt. Et Brød paa circa 3—4 Ø sælges for en Silbergröschén. Det er af lys Rug og godt malet og sigtet. Der blev ogsaa æltet Deig i samme Stue; dette foretoges i en rund Fyrretræs-Ballie, Deigen omrørtes af en Pige med en Knippel, som hun holdt skraa mod Karrets Bund, idet hun gik rundt om Karret og vendte Deigen af og til. — Ankommen til Gleiwitz, begav jeg mig til Værtshuset ved Jernværket. En meget nysgjerrig Meldeseddel maatte jeg forsyne med alle Slags Paategninger, lige til Kammernumeret, hvori jeg logerede. Min Aftensmad af Dyresteg (som her er Hverdagskost) og Kartofler nød jeg med et godt Glas herber Ungerviin, som ogsaa her er den almindelige. Alt Kl. 7½ næste Morgen gik jeg ad Byen til, mange Folk kom alt fra Kirke. Mandfolkenes Dragt fra Landet ligner ofte saa ganske den sjællandske med den korte blaa Trøie og de blaa Klædeseller hvide Lærreds-Buxer, og Personen, der stikker i den, saa ganske en Sjællænder, at man kunde tage Hr. Urian ved Nakken og føre ham did; mine Landsmænd kjendte ham kun paa Mælet som dem uvedkommende. Fruentimmerne derimod ligne mere i Dragt Skaaningerne, dog ere disse nettere; Hovedbedækningen er ogsaa temmelig forskjellig. Til Pynt synes her at høre en Deel meget hvidt og synligt Linned, saasom bare Særkeærmer, hvidt Skjørt eller Forklæde etc. Kjønnen er ikke smukt; Jøderne, hvoraf der er mange (deres Antal tiltager fra By til By henimod Polen), ere de smukkeste. Hvad der udmærkede Landsbyfruentimmerne var en undersætsig, stærk Figur med svære Lægge og Arme og en meget hurtig Bevægelse, overalt hvor de gik. — Den catholske Hovedkirke, der er temmelig høi og rundelig udstafferet med smagløs Forgyltning og en Række maadelige Male-

rier, var besøgt, og der øvedes ivrigen alle catholske Cere-
monier. En Christus paa Korset, som hang i Forstuen,
kyssees paa Foden af alle Munde. Udvendig er Kirken
hæslig og noget forfalden som fast alle, jeg saae i Over-
schlesien. Af beskjenkede Bønder traf jeg nogle, dog
ingen Støi eller Larm. Brændeviin drikkes ogsaa mere
her end i Lavlandet. Postillonerne tage gjerne mod en
Snaps. D. 19de, 20de og 21de forgik i Støberiet, hvis
Tilstand jeg har omtalt i et Brev til Dalberg. — Daglig
indtræffer her en Deel Reisende, nogle endog langveisfra.
Saaledes var her en Bordeaux-Kjøbmand, kommende fra
Odessa, en snaksom, ret behagelig Mand, meget indtaget
af sin Reise, NB. ikke for dens Behageligheds, netop for
dens Besværligheds Skyld. I det sydlige Rusland, især
paa Krim, er Viinavlens stærkt i Opkomst; skjøndt den
drives for en stor Deel af Franske, ere Vinene dog ikke
af fine Sorter. I Smagen nærme de sig Burgundervinene.
Forbindelsesmidler savnes endnu ganske i det Indre af
Rusland, Sæden bringes paa Oxer til Odessa langt inde
fra. Oxen er det almindelige Trækdyr. Saavidt er man
ikke engang kommet, at man bruger disse Vogne igjen
til at tage Tilbagefragt. Paa Reisen i Rusland maa man
i Almindelighed give sig i Jødernes Hænder; de ere de
eneste, der have Industri nok til at sørge for de Reisendes
Bequemmelighed. Odessa er langt fra ikke en Plads, hvor
der gjøres stadig gode Forretninger; det er et ubehage-
ligt Opholdssted, bygget paa en løs Kalkgrund, hvorfor
Sundheden lider uhyre af en idelig fin Kalkstøv. Da
Grev Orloff efter sin sidste Mission til Constantinopel
kom tilbage til Odessa, stødte Linieskibet, som førte ham,
ved Indseilingen, og det ved høyls Dag og Magsveir.
Et stort Hestemarked i Polen havde han bivaanet. Over
30,000 Heste vare samlede. De ere løse, i store Drifter,
endog paa 1000 Stykker, som føres af nogle faa Tartarer.
Førerne ride paa en af de gamle Følhopper og denne
følger hele Flokken. De bringes ind i Markedsfoldene

hver Morgen Kl. 6—8 og ud paa Græs hver Aften Kl. 6. De kjøbes paa Slump uden foregaaende Undersøgelse, indfanges og slæbes med Magt i Stalden. Nu gaaer Tæmningen for sig, som ofte er yderst besværlig. Ogsaa her ere Jøderne de dueligste. Bønderhestene omkring Gleiwitz ere kun smaa, gjerne magre; de lide meget ved den idelige Kjørsel for Værkerne. Denne udrettes for en saare billig Pris, saa at man neppe kan regne Dagfortjenesten over 12 Silbergr. Der kjøres ofte med een Hest paa den ene Side af Vognstangen; den korte Halvhammel er da hæmmet ved en Strikke eller Kjæde til Axelen. Vognene ere smalle, men temmelig lange. Da Tværveiene tidt ere slette, kan der kun læsses Lidt, hvor disse skulle passeres. Denne Fragtkjøren virker maadelig paa Agerbruget; den passer til Befolkningens Smag, som hader vedholdende strengt Arbeid, men gjerne færdes, ryger sin Pibe og især drikker sin Snaps. Uden at have seet det kan man neppe forestille sig, hvor pjaltet en saadan overschlesisk Bonde kan være. Barfodet gaaer Fleertallet, ja selv de velhavende, saa at man næsten maa troe, de have Behag deraf. Bønderfruentimmerne komme dog af og til paa Torvet med hørøde Strømper, undertiden med blaa Hæle. En polsk Dialect er det almindelige Sprog; mange af Landfolket forstaae ikke eet Ord Tydsk. Fruentimmerne svøbe sig hyppig ind i et stort Stykke hvidt Tøi, Lærred eller Dreil, som de deels bruge som Schavl, deels som Kaabe, deels kaste over Hovedet og lade hænge ned. De smaa Børn bære de med sig overalt, og da svøbe de dem paa en egen Maade i dette Tørklæde og bære dem paa Armen; herved bærer Armen kun en Deel af Vægten; Resten bæres af Skuldrene formedelst Tørklædet. Klagen over Jøderne er almindelig; man bilder sig nemlig ind, at de have lige Rettigheder med de Christne og lægger ikke Mærke til, at netop Repressionslovene, som endnu existere, begunstige dem. Det hedder, at Jøderne aldrig ville arbeide,

men kun skakre, at de ved alle Kneb unddrage sig Værnepligten, at de udsuge Menigmand ved at laane og sælge paa Credit, at de ingen Æresfølelse have, kort alle de gamle Beskyldninger; men man overseer, at de kun i een Generation have kunnet tænke paa at blive Haandværkere, endnu ikke kunne blive Embedsmænd, at altsaa Pengebesiddelse er deres Ærgjerrigheds Formaal, og at de kun ad visse Veie kunne efterstræbe den. Imidlertid tilstaaer man, at de gjøre Fremskridt, at mange af dem søge Skolerne og Gymnasierne, og at de ere sobre og entreprenante. Militairvæsnet er en ikke ringe Byrde for Staten, det koster meget foruden den Udgift, som Statskassen har, saaledes Indqvarteringen. I Gleiwitz koster Hestenes Opstaldning for den der liggende Eskadron aarlig over 200 Thaler mere end Godtgjørelsen. Folkenes Indqvartering er eiheller en ringe Last. De fleste Forældre, som kun nogenlunde have Raad dertil, maa spæde til, medens Sønnerne ere Soldat. Landværnstjenesten er en temmelig følelig Byrde, dog er den mindre, efterat Bataillonerne ere saa overtallige, at de kun indkalde hvert andet—tredie Aar. Paa Landfolkets Beskaffenhed mærkes ikke synderlig Indflydelse af Militærorganisationen; hjemkomne fra Linietjenesten falde de tilbage i deres Slendrian; da de ikke have Mundering hos sig, saa glemme de, at de endnu ere Soldater. De føde sig slet og ere ikke reenligere end Sjællænderne. De egentlige Polakker ere, efter hvad der siges, endnu langt skidenfærdigere; skal jeg dømme efter de Exempler, jeg har seet, da er det sandt: en Herskabskudsk i en lang blaa Frakke med en udhugget Krave, besat med Brodéri og Messingpailletter, med rødt Bælte om Livet og mange Messingringe derved, var saa skidenfærdig underneden, at man æklede ved at see ham. Selv fornemme Damer, hedder det, ere ikke reenlige. Det jævne Folk her hænger ved Polakkerne, de tale om det høipolske Sprog som om et Mirakkel, om de smukke Polakker etc.; de lide de

Tydske i det Hele ilde, hvortil Religionsforskjellen ikke lidet bidrager. — D. 22de besøgt Königshütte, d. 24de Ribnikker Hammer, som udgjør en Deel af de Ribnikker Hütteværker. — Den 25de om Aftenen kom vi til Krapitz. Skjøndt Tusmærke saae jeg dog, at denne By har en egen Bygningsmaade, idet Husene paa Torvet (der Ring) have en Colonnade foran mod Gaden, der danner en Art bedækket Fortoug; det ligger høit mod Gaden. Her var meget levende. Tjenestekarle og Piger kom fra Gilde og snakkede og gjorde Løier. Vægteren var fortvivlet, og Gensdarmen, som kom til, befalede ikke at taale slige Løier. Ogsaa Byens Borgere havde Bal i det bedste Værtshuus; der førte Gensdarmen mig hen for at faae min Aftensmad. Ved et Glimt ind i Dandsesalen saae jeg nok, at Krapitz ikke ødelægges af Overdaadighed; de smaa Borgerdøttre vare meget tarvelig klædte. Værtens Stue, hvor jeg fik mit Smørrebrød, viste ogsaa, at Aarhundredets Forfinelse kun i ringe Grad havde fundet Vei til Krapitz. Til Oppeln er Veien meget maadelig; først Kl. 4—5 d. 26de indtraf vi der efter megen Skumpling. Det var Torvedag, hvilket gav noget Liv. En Bondebrudeskare drog herigjennem. Tvende unge Mænd vare forud tilhest, iførte mørkeblaa Kapper, lodne Huer og Blomsterbouquetter i Knaphullet; derpaa fulgte en sexspændt Vogn, proppet fuld af Personer af begge Kjøn. En Musikant sad forrest; der blev sunget og jucheret af alle, der vare paa Vognen. Ved Middagstid leiede jeg Vogn til Værket ved Malepane. — — I Malepane er det Brug, at Honoratiores komme sammen om Aftenen i Værtshuset fra 7 til 9—10. Blandt dem var en Slægter, som har været i 1807 i Kjøbenhavn og betjent Sprøiterne, alle vidste det, saa at den gode Mand nok gjør sig lidt til deraf. Ved disse Samlinger spiltes en lav Whist, blev røget en Pibe, drukket et Glas Øl, af nogle en Snaps; det var hele Udgiften. Tarvelighed er i det Hele à l'ordre du jour i Preussen. Alle vare

enige om, at Politiet i Egnen var slet, Folket der i Egnen drikfældigt og tyvagtigt; Skovene plyndredes, Gensdarmet i Provindsen var lad. Over Seendragtighed ved Rettergangen hørtes almindelig Klage, ligeledes Savn paa Dytighed hos Justitsbetjentene; de nye Ministerialbestemmelser tyde ogsaa herpaa. Den saameget berømte preussiske Skoleunderviisning er kun maadelig i disse Provindser, hvilket bedst mærkes derpaa, at selv de unge Bønderkarle og -piger hverken forstaae eller tale Tydsk; da nu Polsk ikke læres i Skolerne, saa er Beviset klart. Med Regimentsunderviisningen hænger det ogsaa maadelig nok sammen; thi de hjemkomne Soldater ere ikke videre, de forstaae ofte knap Tydsk, og skrive det kunne de ikke. Alle vare ogsaa enige om at laste Skolevæsenet, Præsten inclusive. Læreren har til aarligt Honorar kun 50 Thaler, lidt Korn og frit Huus, ingen Jord; hermed kan han ikke komme ud. I Nederschlesien hedder det, de ere bedre lønnede. Maaden, hvorpaa det unge Mandskab behandles ved Udskrivningen, er ofte oprørende: Gensdarmene støde og puffe dem som Umælende; der skeer ogsaa meget Underslæb, især ved Doctorattester. Postrelaierne paa Sideveiene ere eiheller meget prompte; i Malepane kunde jeg intet faae, og Værten, der havde Relaiet, lod kun lidet til at bekymre sig derom; ved en Lieutenants Hjelp fik jeg strax hos en Jøde, hvortil Værten meget rolig sagde: „ja hos ham kan man altid faae“, og dog havde han slet ikke sendt did, og ingen af Beboerne, som alle vare deelagtige i min Nød, og hvoraf hver havde nævnt sin, havde omtalt denne, skjøndt de alle vidste, at det var den, der bedst lod sig vente noget af. Det var en Jøde, Kroværtens Rival. Brødnid og Egoisme ere Hovedtræk, som jeg har fundet meget fremskinnende. Om Polakkerne hedder det: „Gud veed, hvad der dog bevægede denne eller hiin til at deeltage i Revolutionen; han havde dog sit Udkomme.“ Folk heromkring, som havde været paa Grændsen ved den polske Krig, forsikkre,

at kun ved Preussens Hjelp fik Russerne Fremgang; Broen over Weichselen blev tildeels slaaet af Preusserne, og to af disses Regimenter bevogtede Broslagningen. Det Posenske avedes kun ved de mange Tropper. De tvende egentlig indpolske Regimenter staa endnu i Rhinegnene og recruterer ved Polakker. I mange Stæder stode Kanoner med brændende Lunter i Gaderne. Der findes preussiske Regimenter, som næsten have lutter Capitulanter. — Den 29de afgik jeg med Ageposten til Breslau. Besaae d. 31te Kanønstøberiet i Breslau. Ankom til Berlin 3 Sept. om Morgen.

7 Sept. afreist til Magdeburg til Manoeuvre. — —
 11 Sept. For at modtage Kongen samlede Officererne sig hos og udenfor General Jagow; de Fremmede indfandt sig ogsaa. Han ankom i Chaise med Postheste. Fyrstinde Liegnitz, Prinds Wilhelm, Prinds Carl, Prinds Albrecht med Gemalinde kom kort efter. Saasnart Kongen vel var af Vognen, kom han ud og besaae Æresvagten (udsøgte store Folk), som stod udenfor opstillet. Officererne skjenkede han kun ringe Opmærksomhed. Hurraraabet, som lød, var ikke stærkt, Kongen elsker det ikke. Om Aftenen var Illumination, ikke meget bevendt; Folkestimlen var mindre stor, end man havde ventet, da Kongens opsatte Ankomst havde distraheret Mange. Man lurede især efter at faae Kongen at see. Fra Vinduerne skraaes for paa Torvet saaes bestandig Folk, som lurede paa hvert Glimt, de kunde faae af Kongen. Rolighed indtraadte dog tidlig. D. 12te: Stor Parade. De engelske Officerer, Bild (svensk Artillericapitain) og jeg bleve Kongen forestillede; han taleder kun lidt og korte Phraser. Prinds Carl og Prinds Adalbert vare ogsaa saa naadige at erindre mig. Om Middagen til Taffels hos Kongen. De fremmede Officerer søgte man at skaffe Plads ved selve det kongelige Bord. Efter Taflet gik saavel Kongen som Prindsen og Prindsessen omkring og taleder med Folk i en halv Time. Atter Illumination, noget mindre glim-

rende end forrige Aften. Om Aftenen var Bal, givet af Borgerne, hvortil nogle af de fremmede Officerer, iblandt disse Bild og jeg, vare indbudte; af Subalternofficerer vare meget faa med. Udmærkede sig ved en Samling af smukke Damer. Kongen var kommet tidligere, end Indbydelsen lød; saalænge han var der, fik Dandsen ingen Fortgang, thi alt flokkedes om ham. Han tog tidlig bort. Prindserne dandsede med stor Iver. En fransk Dame, en Nationalgardeofficers Kone, indtog især (hun dandsede kun een Dands), alle Prindser gjorde hende lidt Cour, den gamle Cambridge var heri den Ivrigste. Ved Midnat (Kl. 1) gik jeg; Prindsesserne vare da borte, men Prindserne bleve længere. — D. 14de: Feltmanoeuvr. Kongen reiste strax fra Manoeuvrepladsen til Berlin. Magdeburg var nu træt og tyst, Ingen i Vinduerne, Faa paa Gaderne. — Af Officererne havde jeg i Fortrolighed hørt flere Exempler paa stor Ubillighed fra Regjeringens Side. Saaledes var en Officeer, som var kommet fri for Undersøgelsen, angaaende demagogische Umtriebe 1819, fordi man ikke kunde overbevise ham det mindste, blevet afskediget, fordi det ikke var passende at have en Mand i Tjenesten, der saalænge havde været i Undersøgelse. En Major af Ingenieurerne, en duelig Officeer, var ved samme Leilighed blevet inddømt paa Livstid blot for ubesindig, overmodig Tale. — D. 16de ankommet i Berlin.

D. 18de Sept. til Taffels hos Kongen paa Berliner-slot i det store Galleri. Her var den hele kgl. Familie tilstede, tre Prindsesser, 6 Prindser, Generaler i Hobetal, mange saa gamle, at det kniber for dem, naar de skulle holde sig ret. 19de: Stor Revueparade. 20de: Corpsmanoeuvr i snevrere Betydning. Om Middagen hos Hertug Carl, Chef for Gardecorpset, beboer Montbijou, meubleret, ganske som det var i Fredrik d. 2.'s Tid. Anretningen noget mindre elegant end hos Prindserne af Blodet. 21de: Manoeuvr mod marqueret Fjende. Til

Taffels hos Kronprindsen. Forestilledes Kronprindsessen. Netop som hun vilde tale til mig, kom fornemmere Personer. Efter Bordet søgte hun mig, talede om Øhlenschläger og Tegnér. Kronprindsen var meget opmærksom Vært, giver Haanden til mange høje Officerer. Her var russiske Damer; i det Hele voxer det russiske Folk daglig; det beegnes med Udmærkelse. Hertugen af Cambridge er den lystigste Prinds, der er forekommet mig, generer sig kun lidet i sin Tale. 22de: Almindelig Hviledag. 23de: Gjennemgaaet Manoeuvreterrainet, copieret Kaart hertil. Middag hos Prinds Wilhelm. Fleer og flere Russer seer man. De Neufchateller Gesandter optages med særdeles Naade, Prindsessen, som talede længe med dem, forsikkrede dem om, at den Artighed, der vistes dem; de Ord, der sagdes dem, vare Hjertets Sprog; Prindsen forsikkrede dem efter Bordet, at han agtede dem høit som Repræsentanter for le bon vieux temps, hvilken vilde finde al mulig Understøttelse hos Rusland, Østerrig og Preussen; men som desværre anfægtedes af andre Magter ved hemmelige Rænker; det Bedste var en aabenbar Krig mod denne Propaganda. Til mig sagde han efter først at have bemærket, at jeg nok ret søgte at udspeide alle deres Indretninger: „Ja for de Danske have vi ingen Hemmeligheder, de holde nok med de store Magter.“ — „Ja,“ svarede jeg, „de ere vel nødte dertil.“ — „Nei, saaledes er det ikke meent, det er i deres Interesse.“

24—26 Sept. i Spandau og Nauen. — D. 27de afsluttet dette Aars Campagneliv.

28de: Kjørte om Morgenen til Prinds Carls Lyststed for der at spise Frokost Kl. 12 (déjeuner dinatoire). Kongen var der, det var i en Art petit tenu, Kongen uden Epauletter og altsaa mange med ham ligeledes uden dem. Ceremoniellet var idag at være uden Kaarde, imidlertid sagde ingen os at lægge den af; først efter Bordet bad Prindsen derom for Guds Skyld, saa

vigtigt var det. Kongen var mere end almindelig snakksom; os spurgte han om vore Leieheste, som for at drille os, fordi han ingen Heste havde ladet os faae. Prindsens Børn vare ogsaa tilstede, et Par nette smaa Rollinger. Prindsesserne kyssede Kongen paa Haand og Mund; det er formodentlig Ceremoniellet for Børnekjærlighed. Russerne vare her, som overalt, Potte og Pande; derimod lod Neufchatellerne til at gjælde mindre. Kammerherren førte en tynd sort Stok i Haanden, jeg tænker, hans Polititegn. Ved Entreen til Slottet fandt man Matroser og ved Døren til Spisesalen stode tvende Negere i pyntelige tyrkiske Klæder og hvide Turbaner. Bordet var dækket i mange afsondrede Smaaborde.

3 Oktbr.: til Middag hos Prinds Albrecht. Dette Maaltid var mindre rigt paa Generaler, men mere paa Kammerherrer etc. Kongen var der. Nesselrode, lille livlig Mand. Prindsessen, som vi forestilledes for, taledede om artilleristiske Sager med Livlighed og blev saalænge ved, indtil hun afbrødes. Prindsesse Carl sendte sin Kammerherre og lod sig mig forestille; hun beklagede, at hun ikke tidligere havde gjort mit Bekjendtskab.

12—19 Oktbr.: udarbejdet Manoeuvrer rapport.

19de: Middag med flere Professorer i det lovløse Selskab, hvor den 18 Oktbr., Leipziger Slaget, blev bragt i Minde. Professor Schleiermacher, lille pukkelrygget Mand med et herligt Ansigt og næsten ganske hvide Haar, taler ret meget og ganske lystig. Det hele Selskab var ikke over 24 Personer, Samtalen var ikke almindelig, Leipziger Slagets Skaal kom som en Bisag, der ikke førte til den mindste dervede Betragtning; Ungdomsstreger, Liv i Udlandet etc. vare Samtalerne. Klentze bemærkede om Kjøbenhavn, at Alt forekom ham saa saare cosmopolitisk, det Nationale fremtraadte intetsteds; for Polen havde han fundet for stor Medlidenhed.

7 Novbr. afreist til Dresden.

Brev fra Tscherning til E. Bruun.

Berlin d. 13. July 1833.

— — I Begyndelsen jeg kom her, lod det, som om det ikke var let at komme til at see Noget; nu gaaer det bedre, nu viser man mig rundt af alle Kræfter; nogle enkelte Ting, saasom Krudtfabrication og nogle Forsøg med Schrapnels, lader man ikke til at ville ud med. Besynderligt er det at være saa langt hjemmefra og finde saa mange Ting saa eensformig med, hvad man der vader daglig i. Saaledes f. Ex. med Konge- og Prindsevæsen; dette hele Væsen er rundeligt som hos os. — — — Min ulykkelige røde Mundering, der stikker af som Fluor i Kaal, her i denne blaa Bye, tiltrækker sig almindelig Opmærksomhed, og, som jeg hører, gjør man mig til en Portugiser, en Miguellist, som er her for at hverve Tropper. Formodentlig var det paa Grund af dette Rygte, at en Soldat, forleden Dag jeg red igjennem Byen, kom efter mig og raabte: „Hr. Officeer! Hr. Officeer!“ og da han endelig kom mig paa Siden og havde erkyndiget sig, om jeg forstod Tydsk, fortalte han mig, at han nok ønskede at gaae i fremmed Tjeneste, hvortil jeg da svarede ham, at jeg isaafald holdt det for Christenpligt at fraraade ham den, jeg stod i, saasom den hverken gav Udsigt til Ære eller Fortjeneste. De bedre Underrettede, som lade mig være Dansk, som jeg er, vide god Besked om min hele Afgangshistorie i Kbbvn. Kun Eet ere de ikke paa det Rene med, om jeg hører med til Oppositionen mod Kongen eller egentlig ved denne Reise er af ham taget i Beskyttelse mod et Hofpartie. Denne sidste Idee har en Capt. du Vigneau, som forleden talte til mig om den hele Sag og bad om at see min Kaard, raadet mig at lade uforstyrret bestaae, siger han; thi man lugter her Democrater i hver en Vraa og vil altfor let komme til at faae Tvivlsmaal imød Dem; den skader Deres Forretninger her. En Mand, som jeg iøvrigt mærker har taget

sig af mig, er den berømte Baron von Humbolt, til hvem jeg havde Brev fra Professor Schouw.

I mange Henseender hænger det sammen med Artilleriet her som hos os; man har 1830 faaet Øinene op og seet, at der stod meget paa Papiret, som ikke var Virkelighed, og nu begyndt af alle Kræfter at omforme det Hele. For den tekniske Deel af Artilleriet er vaagnet en langt større Sands. For Haandværkervæsen, Værksteder, Skabluner og Modeller er gjort Betydeligt. Man har ophørt at vente, at hver Officeer, som hed Artilleri-officeer, kunde bruges til alle mulige Ting, og blandt andet givet Haandværkeroffic. langt større Stabilitet. Man gjør mange Prøver og sammensætter ikke mere Prøve-commissioner af de Officerer, som staae for Tour, som tilforn, men af de brugelige, og sender dem bort igjen, naar de ikke passe. Man har savnet Fond af Kundskaber og indrettet en ny Skole for et Aar siden, man har indrettet et heelt nyt Beleiringstrain, nye Cassematteaffut. og nye Voldaffut., man arbeider paa et nyt Feldtsystem, man begynder at klage over, at Artilleriet spilder Tid med Paradevæsen, og man ønskede at kunne concentrere Artilleriet noget mere for at faae hensigtsmæssigere Øvelser. Man vil anlægge et Centraletablisement i Spandau og har alt begyndt med et stort Krudtværk. Tegninger har jeg til at copiere. Over Administrationsvæsenet skal jeg ogsaa sende Oplysninger, som Gudskelov stemme med vore Forslag. — —

Fra Samme til Samme.

Berlin d. 22. Septbr. 1833.

Endelig er jeg da her tilbage igjen og lever imellem Parader, Manoeuvrer og fyrstelige Diners; thi saa galant er man mod de fremmede Officerer, at vi alle indbydes til de store Militairtafler, som gives af Kongen og Prindserne. I det Hele taget vises de fremmede Officerer stor Forekommenhed, og naar undtages, at man slet intet

gjør for at skaffe os Rideheste, saa at vi maa nøies med Leiecameler, betalte i dyre Domme, saa kan man intet Mere forlange. Jeg, som af min Natur ingen Elsker er af Parader, og som intet Øie har for de ved denne Leilighed udviklede Skjønheder, som er lige glad, hvad enten Lædertøiet er saa bredt, at det dækker hele Personen, eller saa smalt, at man knap kan see det, som ingen Nydelse har af Camaschebuxer, som fryser istedetfor at exalteres, naar jeg tænker paa Lærreds Buxer den 28de Januar eller hver anden Dag, der er ligesaa kold, der engang i mit Liv har været meget vel fornøiet med en pukkelrygget Stykkudsk, jeg har igrunden for længe siden havt nok af at see de preussiske Soldater glæde deres Monark og med ham det hele Folk; thi det hænger alt paa en Traad som Lemmerne paa en Gliedemand, ved at have Camaschebuxerne saa stramt antrukne med Snørelidser under Foden, at der maa et Par Mand til Hjelp, naar de springe, Kraver og Halsbind saa stive og stramme som franske Poststøvler, Trøier til Svæltetarme, og Bandlerer og Tornysterremme saa brede som den gamle Chaussée til Roeskilde. (Hvad disse Skjønhedsartikler angaaer, da existerer Instruxer for at ophæve dem i Krigstid, Lædertøiet bl. a. skal miste, jeg troer, 1" af Bredden). Alt dette kunde jeg endda overvinde; thi Du veed, jeg er taalmodig; men hvad jeg ikke kan tilgive dette Pyntesystem, er, at det gjør sig med tyrannisk Magt gjeldende mod Alle, saa at jeg arme Djævel, der har været i den Nødvendighed at lade mig gjøre en Frakke og et Par Buxer, til Trods for alle Protestationer og al Omgjøren, har maattet tage til Takke med en preussisk Frakke, der kniber mig i Livet, og et Par ditto Buxer, hvis Lommer ere utilgængelige. Efter at jeg havde faaet disse Buxer fra en Artillerieskrædder, begreb jeg tilfulde hvor daarligt det dog egentlig maa være bevendt med det preussiske Artillerie, det er heelt og holdent en Mand med stramme Buxer, hvori han vel i visse Retninger kan

sirlig bevæge sig, ja endog springe over 5' brede Grøfter, men som ikke kan komme til sine Lommer. Næsten kan jeg ikke lade være at lee, naar jeg hører Godtfolk gjøre sig til af, at man til 1ste Garderegiment har i det preussiske Rige fundet Folk, der alle ere en Deel høiere end jeg, og endmere er jeg i Forlegenhed, naar jeg selv skal stemme i med; dog værst er jeg faren, naar man spørger: „hvad synes De om vort Artillerie“; thi jeg synes slet ikke om det. Lidt efter lidt er jeg nær ved at sige det reent ud. Hidtil hjalp jeg mig med at rose de blanke Kanoner, Artilleristernes gode Frontmarsch bag Kanonerne, de hvide Fodersække, de smukke blaa Lavetter eller lignende Ting. Lidt efter lidt erkjender jeg, at Haffner har været i preussisk Smag, og er overbeviist om, at han her endnu kunde gjøre Lykke et Aar eller to; men saa er det ogsaa forbi; thi alle Julemærker tyde paa, at her snart indtræder en caotisk Periode ligesom hos os, eller rettere, man er heel og holden i en anticocosmogonisk Tilstand, hvori nogle enkelte Solstraaler alt bringe Infusionsdyrene i Bevægelse. Mange Officerer sige det selv. Man er overlæst med et tungt Feldtmateriel, som man, for at faae det let, vil betjene med faa Folk, og for at være sparsommelig, besætte med faa Officerer; man haaber at kunne kjøre Fjenden ihjel og arbejder derfor paa at kjøre sig selv ihjel, man opdrager praktiske Artilleriofficerer til de høieste Poster ved at kjøre, vælte og exersere Rekrutter og har en Art Forskrækkelse, for hvem der kan mere end ABC. Kort, man var ligesaa slemt an som vi, om man ikke havde et umaadeligt Fortrin, at have en honorabel Krigsperiode at tænke paa og en vis Eenhed i Formaal. — — — Det gaaer her som overalt, den Fremmedes Stemme betyder mere end de Egnes, og som jeg hører, bruges jeg allerede som et Argumentationsmiddel. Man fortæller mig fra alle Kanter, at man i Kjøbenhavn klager over, at jeg ikke hæderlig nok omtaler det danske Artillerie; det er forsaavidt ganske sandt,

som jeg strax paa Forespørgsel om vor Armee i Almindelighed og vort Artillerie i Særdeleshed har svaret, at det militaire Væsen for Øieblikket ikke var Danmarks stærke Side, og at der om Artilleriet egentlig Intet var at sige, da det stod i en Overgangsperiode. Det vilde klæde underligt, om jeg talte anderledes til Folk, der vide saa godt, hvordan det hænger sammen, som vi selv. Ved Siden deraf har jeg sagt, at om man ved vort Artilleris Beskaffenhed forstaaer dets Dygtighed til at kjøre stærkt omkring paa Exerserpladsen og skyde med Feldtkanoner, saa troede jeg, vi ikke stode tilbage, tvertimod turde vi maaske tiltage os den Ære, at have været blandt de første, der tapperligen vare skredne frem paa denne Bane; men det regnede jeg nuomstunder ikke mere til nogen stor artilleristisk Fortjeneste. Har man sendt mig udenlands for at rose Danmarks Armee etc., saa har man gjort et forbandet bizart Valg. — — — Jeg har besøgt Professor Steffens; det er en høist artig og underholdende Mand, men som har mange høist synderlige Ideer. Saaledes vil han have indført et Repræsentativsystem efter Stands- og Stillingscathogorier, det vil sige, hvor Skrædderen faaer sin Deputation, Skomageren sin etc. „Ja,“ sagde han ved netop at nævne disse Haandteringer, „maaske kunde man forene dem i een Cathogori, den nemlig, hvis Hovedfunction det er at sørge for det menneskelige Legemes Beklædning.“ For at bestemme Cathogorierne vilde han for alle Mennesker have Prøver og Examina. Kommer dette System i Mode, da staaer Danmark visselig høit paa Culturens Stige med sin Lysesløber-Examen og Øltappercorporation. Det vil more Bendz at høre dette, iøvrigt er det ikke værd at fortælle Historien til mange, thi det er egentlig Synd at moquere sig over denne godmodige, digteriske, filosofierende, dogmatiserende Naturkyndige. — — —

Det gaaer fordjævelt sent med Constitutionen hos os; vi kunne endnu komme til at celebrere en tom Aars-

dag; hvilke Undskyldninger giver man nu, eller mener man maaske, at den kommer som en Cadeau paa Dronningens Geburtsdag; thi vi have nu engang vænnet os til at vente Noget paa de landsfaderlige og -moderlige Fødselsdage, ret som den parisiske Pøbel venter Pølser i Grams paa Philipsdagen? Naa det er sandt— Portugal — D. Miguels Stilling begynder dog at blive tvivlsom. — Intet har for nylig moret mig mere end Schweitzernes Fremfærd mod Neufchatel. Her har været Gesandter fra de Fornemme i dette Land, for at sollicitere Preussens Medvirkning til at modarbejde den constitutionelle Forsamling, og i al Fald at adskille dem fra Schweiz; men imedens de vente paa at faae Kongen i Tale, gjør Forsamlingen kort Proces og sætter sin Villie igjennem. Slipper Schweiz godt fra hele denne Sag, saa har det republikanske Princip vundet en stor Sten i Brættet. Kan Portugal, Spanien og Neapel bringes over til det constitutionelle Princip, saa har England og Frankrig spillet vundet sans coup ferir. Freden, Freden, den slaaer Absolutisterne. — — —

Fra Tscherning til hans Søster Sara.

Berlin d. 4. Septbr. 1833.

— — Jeg er da her paa en Gjennemreise fra Schlesien til Magdeborg. Du kan troe jeg er en vigtig Person; hvor jeg kommer, veed man forud, at jeg skulde komme. Foruden at jeg nu, som vel bekjendt, er en vigtig Demagog, der kan lugtes milevidt, og som saadan faaer speciel Anbefaling til de høiere Authoriteter fra Berlin, saa sætter mit Navn og mit mørke Udseende de underordnede Authoriteter i Bevægelse for egen Regning. Jeg gjøres strax til en fornummet Polak, og nu gjelder det om at være paapassende. Imidlertid skeer Alt med den største Opmærksomhed og Forekommenhed. Da General Zieten ved min første Ankomst til Breslau ulovligen forsinkede mit Pas's Visering, saa at Postexpeditionstiden var forbi,

sendtes en Adjutant for at holde Posten tilbage og derpaa at hente mit Pas. Schnellposten holdt saaledes for min Skyld over en halv Time; det er noget Overordentligt. Passengererne, der vare indigenerede over deres Authoriteters Fremfærd, bidroge selv til at holde Posten tilbage, og jeg gjorde derved Bekjendtskab med et Par vakre Mænd, blandt andre en Kjøbmand Scharff fra Breslau, som jeg senere har besøgt, og hos hvem jeg har fundet en særdeles god Modtagelse. Neppe havde jeg været en Dag med ham for at see et Kobberværk, han anlægger 5 Mile fra Breslau, førend han fik en Indbydelse fra Politiet til at møde og give Oplysninger om sit Forhold og Bekjendtskab til den fremmede Person. Som et Reisebilag har jeg faaet Indbydelsesbrevet. Han kunde kun fortælle, hvad han vidste af mig selv, og at Hovedaarsagen til vort nøiere Bekjendtskab var Politiets Fremfærd ved Pasviseringen og dernæst den Interesse, han havde havt af at tale med mig om Kobberfabrication, hvorom, sagde han Politimesteren, jeg havde givet ham mange vigtige Oplysninger og vidste saa god Besked, at, om han ikke vidste bedre, maatte han troe, jeg var en oplært Kobbersmed. Politimesteren var meget misfornøiet over at maatte anstille slige Undersøgelser, som han selv ansaae for et Nathueri. Du kan nok begribe, at jeg loe deraf og leer endnu, hvergang jeg tænker derpaa. — — —

Det morede mig i Schlesien ogsaa at drive om i Støberier og Værksteder den hele Dag; det er dog noget Andet end det taabelige stive Soldaterliv med al deres Puds og Parade, med deres taabelige Vigtiggjøren af Narrestreger. Nu skal jeg da midt ind i dette militaire Væsen; iaften reiser jeg til Magdeburg til store Manoevrer. Er Generalerne, som commandere der, af samme Stof som Zieten, saa kjender jeg Manoevrerne alt udenad; han kunde uden Skam for nogen af Parterne træde i dansk Tjeneste. — — —

Kjøbenhavnerne have trukket Kongen, hører jeg; det er billigt, han trak dem saa tidt, deels ved Næsen, deels Tænder ud. Beed dem fra mig, naar de trække igjen, at være forsigtige for ikke at trække Armene af Led; thi de kunne ikke vide, hvormeget Rusland der ligger paa Bunden af Vognen. Iøvrigt vel bekomme dem denne Hestefornøielse; det var jo rimeligt, den fulgte paa Væddeløbsrusen. Slige Smaaartikler, seer Du, ere nødvendige for de Nysgjerrige, som titte; ellers er jo deres Møie omsonst.

Af Tschernings politiske Optegnelser (1872).

Forsynet med Anbefalingsbreve deels fra Kjøbenhavn, men især fra Kiel, kom jeg snart i Berøring med en Kreds af Mænd, der havde været ansatte i Kiel og nu drev Schleswigholsteinisme i Berlin. Jeg blev snart opmærksom paa, at der iblandt Andet i de militaire Kredse bestod en fast Overbevisning om, at Danmarks Svaghed i Forbindelse med dets Uafhængighed var en Torn i Øiet paa Mange. I fortrolige Samtaler blev Rusland især fremdraget som den Magt, Preussen havde at frygte, og Danmarks Beliggenhed da udpeget som farlig, da Rusland kunde danne sig en Operationsbasis, hvorfra det som Herre i Østersøen kunde angribe Tydskland, navnlig Preussen, paa den føleligste Maade. Sverrig betragtedes som en naturlig Forbunden. Det stak tydelig nok frem, at Danmarks Deling mellem Preussen og Sverrig maatte betragtes som en diplomatisk og strategisk Løsning, der maatte komme. Den danske Minister i Berlin, en Reventlow, var Schleswigholsteiner; hans Svoger, den senere bekendte Radewitz, ligeledes. Kongen af Preussen og hans egentlige Fortrolige vare fredsøle. A. Humbolt, der gjaldt meget ved Kongens Hof, bidrog end mere til at vedligeholde dette Sindelag; men i Kronprindsen, senere Kong Friedrich Wilhelm IV, gjærede en preussisk Storhedspolitik, Ideer om en preussisk Mission, ikke fri

for en temmelig Grad af Mysticisme eller Hykleri eller noget af begge Dele. Prinds Wilhelm, den nuværende Keiser Wilh. I, var dengang Militair og Preusser af Profession. Ideerne om Sømagt begyndte at spire, og synderligt nok, en ganske ung Prinds, dengang Artilleriofficer, Adalbert, var den endnu i sine famlende Ideer synlige Bærer af denne Stræben.

Fra Berlin reiste Tscherning over Dresden, hvor han i nogen Tid laa syg, Eisenach og Cassel til Frankfurt i den Hensigt at begive sig til Paris. Han modtog imidlertid her i Fr. Ordre til at gaae til Wien. Hans Forbittrelse derover sees af følgende to Breve:

Frankfurth d. 13. Decbr. 1833.

Kjære Sara!

— — Fra Artillericorpset fandt jeg ved min Ankomst her et Brev; men det var et forbandet Brev baade af Indhold og Form, hvorom Du vel alt har hørt. Udentvivel har det gode Artillericorps her spillet en Smule Filur og søgt at skyde Skylden paa mig for sin egen Forsømmelighed; thi havde de reent ud af Posen sagt, hvad de strax have seet af Datoerne paa mine Breve, at de havde skrevet saa seent, at jeg ikke kunde have vidst Noget om denne uventede wienske Bestemmelse, da jeg forlod Berlin, saa havde Sagen faaet en anden Vending. Jeg som Corpschef havde ikke uden de alvorligste Protestationer sendt en saa urigtig begrundet kongl. Resolution til en af mine Undergivne. Kongen forundrer sig høilig over, at jeg ikke den 3die har vidst i Berlin, hvad man den 5te skrev i Kjøbenhavn. Ja der skal slige Folk til at have en slig Forundring. Vel maae de troe paa min Klarsenhed; thi de vide, at jeg har seet dem i Kaartene; men det er formeget forlangt. — — Men nu, jeg har svaret, finder jeg det ret godt, at det Hele har truffet sig saaledes; jeg har længe ønsket, ja søgt en gunstig Leilighed for at attackere dem for min hele Stilling; nu

har jeg dem og det fra et godt Standpunkt; thi man har nu gjort mig notorisk Uret af den Art, som kan beregnes i Tal, kan trykkes, saa det er noget at begynde med. Du vil af mit Svar kunne see, at jeg ikke belaver mig paa saasnaart at komme til Wien. Jeg bliver for det Første i Frankf., saalænge til jeg har opsamlet i Kjøbenhavn saamange Penge, at jeg kan gjøre Reisen til Wien og have 4 Maaneder sikkert Ophold der uden at gjøre Gjeld, ja saafremt man gjør mig flere Ophævelser og truer mig med mere Unaade, indtil jeg desuden har 120 Rdl. r. S. pr. Kasse; thi dem eiede jeg, da jeg forlod Kjøbenhavn. De Folk derhjemme maa lære, at de eie min Hud, mine Haar, min Krop, Alt i fuld Liv og Virksomhed, naar de eie min Villie; men at de uden at have Medhold af den kun have et Cadaver, saa stivt og koldt som en Iistap. Giver de mig Reisepenge, ja da er det en anden Sag, da ere de lovligen Herrer over min Tid, saalænge jeg er i deres Tjeneste, og jeg reiser gayement til det forbandede Wien, lukker min Mund, mine Tanker, kort min hele Person paa Grændsen og handler i Østerrig som en Gliedermann, hvori Traaden er Instruxen; den skal da saagu være godt skrevet, om der skal komme noget stort Andet ud af den hele Historie, end hvad der kan faaes at vide overalt, at man smører det lille Danmark om Munden med smukke Ord og artige Talemaader; men naar det kommer an paa virkelige Tjenester, ja da staaer Møllen stille. — — — Det gjør mig egentlig ondt baade for Dig og mig og for flere af vore Venner, at Du har en saa umaadelig vigtig Broder, der maaske kan bringe Europa ud af sin Ligevægt, naar han forøger de 31,000,000 Franskmænd med sin Eenhed. Men hvad kan jeg derfor? Godt, at jeg dog kun er 69" lang og ikke voxer mere; blev jeg 72, saa var reent Fanden løs. Gud, hvor Danmark vil blive lykkeligt, naar det faaer mine Efterretninger om det østerrigske Artillerie. — — —

Fra Tscherning til Bruun.

Frankfurth d. 15. Decbr. 1833.

Dit Brev af 23 og 9 Novbr. veed Du formodentlig allerede, at jeg har faaet, ligesom ogsaa, at det er blevet mig meget haardt tilregnet, at jeg ikke havde faaet det i Berlin, hvori jeg dog var meget uskyldig, siden jeg var reist derfra, førend Brevet var skrevet. Ja det er en latterlig Historie, et nyt Exempel paa Corpsets slette Expeditionsindretning og visse Folks gode Lyst til at sige mig Ubehageligheder. Hos Buntzen har Du formodentlig læst Copiet af mit Svar, som jeg har sendt ham for at lade circulere blandt qui en veut, ifald man f. Ex. har skyndt sig med at udsprede Rygter om min Trodsighed og Ulydighed i Forbindelse med en lille Lovtale over Kongens store Naade, der ikke strax lod mig hænge, saaledes som jeg veed, det pleier at gaae ved slige Leiligheder, hvor da det gode danske Folk atter synger det gamle Omqvæd om „den gode Konge“. Vil det ikke forslaae paa denne Maade, saa har jeg isinde at lade det trykke og giver Dig i saa Henseende Carte blanche, ifald Du finder, at ufortøvet Bekjendtgjørelse kunde være til Nytte. Det er nu engang min Villie ikke at være den kongelige Naades Skabilkenhoved; tvertimod er det et af mine Hovedformaal at reducere denne Naade-snak ad absurdum, ja jeg troer, jeg lod mig gladeligen føre til Galgen, naar det derved blev klart, at Naaden idetmindste ikke staaer i fjerneste Forbindelse med Retfærdigheden, men tvertimod er dens argeste Modstander. — —

Er det virkelig deres Hensigt at holde mig fjernet paa lang Tid, saa er det klart, at de have indskudt Østerrig som et Sted, hvor de med Lethed kunne holde mig et heelt Aar, og nu gjøre de den Regning, at Udsigten til at komme til England og Frankrig nok skal lokke mig til rolig at udstaae den Tortur; men saa kunne de forregne dem. Da jeg reiste, taug jeg; der stod Preussen,

Frankrig og England i min Ordre, jeg inddeelte strax min Tid, og min Beslutning var taget: to Aar blev jeg borte, kom saa hjem og tog min Afsked strax. Havde Østerrig staaet der med strax, havde jeg endnu tiet, var gaaet til Østerrig efter et kort Ophold i Preussen, ikke spildt min Tid der med deres Manoevrer, var vendt tilbage fra Wien til Berlin, blevet her til Midten af Vinteren, gaaet Januar 1834 til Paris og ligesom før endt min Reise paa to Aar. Nu staae Sagerne anderledes. Wien, saaledes som det nu er indskuddt, er et Aars Forsinkelse; men jeg kan rolig opgive Frankrig og England, hvor gjerne jeg end gaaer derhen, naar det kommer an paa at hævde min personlige Frihed, og den er antastet, naar man, ligegodt ved hvilket Middel, landsforviser mig imod min Villie og uden Lov og Dom. — — Jeg kjørte forleden med en Englænder, der havde været i Kjøbenhavn. Han vidste ikke, at jeg var en Dansk og sagde om vor fortræffelige Bye: „That is a dull town; bliver den ikke bedre regjeret, saa falder den reent sammen.“ Jeg sagde, at jeg nok havde hørt noget Lignende før og var meget villig til at troe det.

Fra Opholdet i Østerrig.

(Januar—Juli 1834)

Af Tschernings Dagbog.

D. 25. Januar 1834 Kl. 7 vare vi ved Wiens Barriere. Samme Formiddag var jeg hos Ministeren, Grev Bernstorff, en høi, mager Mand med et smukt bernstorfsk Ansigt; taler godt Dansk. Han tog artig mod mig, meddelte mig sin kjøbenhavnske Ordre, hvoraf jeg for første Gang erfarede, at mine Efterretninger fra Berlin havde været interessante. Sammenstød med Politiet om Aufenthalts-carte.

Omkredsen af det egentlige Wien er ikke større, end at man paa mindre end $\frac{3}{4}$ Time gaaer Volden rundt i al Magelighed. I dette lille Rum er indknebet det egentlige wienske Liv, og dette indtager endda kun nogle Gader; thi mange Gader i det indre Wien ere døde. Kjøreposten, som er ligeoverfor mit Hôtel, er ingenlunde levende, især ikke Personalbefordringen. Regner man den Studietvang, som hersker i de østerrigske Stater, hvorved den studerende Ungdom kastes paa Wien, den store Garnison, den Vane, hvori Adelen i Riget er, at besøge Wien, Regjeringens Centralisation etc., at det desuden nu er Carneval, saa finder man snart, at Wien har en meget kunstig Tilværelse. Kl. 8 om Aftenen ere Boutiquerne lukkede og Gaderne tomme og døde, naar undtages Fiacrefarten, især i slet Veir, hvilken er utaaelig, da de jage stærkt, Gaderne ere smalle og uden Fortoug, selv i Paris ere faa Gader, hvor Passagen er saa ubehagelig som i Wien, hvortil de Trillende ikke bidrage lidet ved deres ubehøvlede Maade at trille lige paa, naar man i Tumlen ikke hører deres Varsko. Politiet er temmelig maadeligt i alle vigtigere og væsentlige Ting. Saaledes savnes Gadenavne paa Hjørnerne, Forbindelserne mellem Hovedgaderne savne tilstrækkelig Brede etc. etc. De fleste Ting ere dyre, Pengevæsenet i høieste Grad forvirret, især al Skillemynt.

29de. Da jeg søgte Erkehertug Ludwig in der Burg, stødte jeg paa Erkebisp , som tjente mig til Veiviser, da han netop gik samme Vei som jeg. Det var en artig Mand, til hvem efter hans Sigende Baggesen havde gjort et Digt. Vi traadte først ind i et Tjenerkammer, hvor flere Dagdrivere i Livrée stode forsamlede, derpaa i Forgemakket, hvor en fornemmere Tjener i sorte Klæder med blankpudsede, men hullede Støvler (formodentlig Symbol paa det conservative System) tog mod os med særdeles Kratzfusz for Erkebispens. Samme Mand vilde endelig føre mig under Erkebispens Clientel; kun

vore fælleds Forsikringer, at vi intet Gemeenskab havde, bragte ham til Ro. Efter kort Venten kom Feldtmarchal-lieutenant Künigl ud, begreb strax, hvem jeg var, og til-talede mig; herved voxede jeg i Kammertjenerens Øine og blev Baron. Han spurgte mig nu en Deel ud (Bispen blev et stivt Qvarter hos Prindsen) og glædede sig inderlig ved Erindringen om vor Konge, „denne fortræf-felige Monark“, og alle de store Fyrster og Herrer af 1815. Prindsen selv er en Middelstatur med et roligt østerrigsk Ansigt, jevn i Tale og Manerer, talde en Deel om Knaldantændelse. Paa mit yttrede Ønske om at faae Tegninger til Copiering svarede han: „Det er aldrig før skeet, men tal derom med Grev Künigl.“ Vor Samtale varede over 5 Minutter; den var oftere udtømt og vi saae paa hverandre. Ved min Udgang var jeg i For-gemakket blevet Greve, hvilket jeg dog fralagde mig, da jeg ved Siden deraf skulde sige min Adresse.

4 Februar begyndt mine artilleristiske Vandringer. 6te: Støberiet, 7de: Arsenalet, 10de: Geværfabrikker, 11te: Boremaskiner osv. osv.

Det østerrigske Militair har alle de gamle Straffelove, Stokkeprygl, Spidsrod etc. Den Høistcommanderende ved Afdelingen, Regimentschef, Bataillonschef, Compagnichef, eftersom Tropperne staae samlede eller afsondrede, kan arbitrairt lade give indtil 40 Stokkeprygl, Compagnichef samlet med Regimentet kun 25; Regimentschef og høiere Militair-Afdelingschefer kan arbitrairt lade give Spidsrod, nogen bestemt Grændse lod her ikke til at være sat; men det lod, som om 10 Gange mellem 300 Mand i det Hele bør antages for et Maximum, da denne Straf an-sees nær Livsstraf. Af Stokkeprygl veed man er blevet uddeelt 75 til 100 Slag, hvilket sidste i Praxis antages svarende til fast 10 Gange Spidsrod. Grændsen for de høiere Militairchefers arbitraire Magt, for hvor krigsretlig Behandling skal begynde, synes ikke fastsat. Naar For-brydelsen ligger klar for Dagen, da kan Straffen uden

videre dicteres. Det synes af forskjellige Antecedenter, som om Stokkeptrygl ikke bør anvendes ved Bombardererne. Artillerister, der have faaet infamerende Straf, Spidsrod etc., afgives til Infanteriet. Ingen af Underklasserne tør gifte sig. Oberfyrværkeren kan faae Tilladelse, naar han godtgjør 6000 Gylden Münz Formue. Exceptioner ere skete for Saadanne, som have besvangret fornemmere unge Fruentimmer, saasom deres Capitains Datter eller Lignende. For at underbringe uægte Børn i Findelhaus er temmelig Lethed, og naar Faderen tilveiebringer Attest for Fattigdom, saa fostres Barnet ganske frit.

Den 13de om Aftenen hos Jødepræsten Mannheimer, som jeg har gjort Bekjendtskab med, en herlig Mand med fortrinlige Talegaver. I den østerrigske Stat ere Jøderne omtr. 400,000. Den wienske Jødemenighed er mellem de rigeste eller vel den rigeste i Europa; men dog ere dens Medlemmer uden Borgerret, og de Friheder, som i det Hele ere tilstaaede dem i de østerrigske Stater, holde dem slet: de opmuntres til at lære Haandværk, men naar de da ville etablere sig som Mestere, gjøre Communerne dem alle mulige Vanskeligheder; de opmuntres til Studeringer, men finde ingen Emploi. I Ungarn give Magnaterne dem Indbyggerret paa deres Godser uden Vanskelighed, men de ere fast ene anviste paa at leve af Skakkren og Aager. I Frankrig, Holland og Hessen have de fuld Borgerret, og lidt efter lidt forsvinde de i den øvrige Folkeklasse.

14de: Tøihuset, 15de: Salpetteraffinaderiet, 18de og 19de: Støberiet. Besøgt Capt. Saizau, fundet ham østerrigsk, d. e. meget høflig i Form, men intet meer; for at see ham igjen henviste han mig til at søge sig i Bureauet i Kriegsgebäude, altsaa vil han ikke træde i noget privat Forhold til mig.

6 Marts været hos Erkehertug Johan, en meget jevn, fornuftig og dannet Mand, der udtrykker sig med stor Uforbeholdenhed om alle Gjenstande. Han forkastede

Anciennitetsavancement, fordi det ikke kunde holde Aanden oplivet, især i de videnskabelige Corps.

7de: endt Rapport til Corpset. 8de: Ingenieuracademiet. 9de: i en Salmiakfabrik i Nussdorf. 18de: Gøværffabrik.

27de Marts (Skjærtorsdag) bivaanede jeg den saakaldte Fusswaschungsceremonie, der foretages i Ridder-salen. Det hed, at Kl. 9 var Adgangen aaben for alle velklædte Folk; men længe forud lod man smutte saamange ind, at Salen næsten var fuld Kl. 9. Jeg kom selv ind paa denne Maade. Langs Væggene og i den halve øverste Deel af Salen vare Tribuner for Publicum. Paa Gulvet var til hver Side anbragt et Bord med 12 Dæk, hvorved 12 gamle Mænd og 12 gamle Koner bleve satte. Konernes Aldersum var 1018, Mændenes 1016 Aar. Hine havde til de sorte Klæder en storskygget sort Filthat og noget hvidt Linned om Halsen, ret som en Hagesmække. Mændene ligeledes sortklædte havde trekantede Hatte og samme Art Hagesmække. Det varede længe, førend Hoffet kom. Keiser og Keiserinde vare ikke tilstede. Deres Ankomst var kun lidet høitidelig. Kongen af Ungarn med Mændene vendte sig strax mod Mændene, Dronningen mod Konerne. Kongen talede ikke meget, hvorimod Dronningen og alle Damerne meget gave sig i Snak med Konerne. Nu fulgte Serveringen. Fire Servicer af to Retter pr. persona bleve satte paa Bordet af Kongen og Dronningen og afdækkede af disse og de andre Prindsesser og Prinds og fornemste Herrer og Damer. Bordene bleve ganske afdækkede og borttagne, og Vaskningen gik for sig, hvorved Kongen krøb paa Knæerne ned ad den hele Række og tørte Fødderne paa hver især, Dronningen reiste sig og knælede for hver og kyssede den vaskede Fod. I Suiten vare Afdelinger af tydsk Nobelgarde, ungarsk Nobelgarde og Drabantgarde i Stadsuniform, desuden en Deel Officerer, Tjenere og Pager. Før Handlingen intoneredes en kort Bøn eller Lignende. Det Hele

var kun lidet høitideligt, betragtedes nok heller ikke saaledes af Hoffet; thi Erkehertug Frantz's yngste Søn, en fireaars smuk, blond Dreng, havde faaet sin Plads paa en Balcon og loe og snakkede høit hele Tiden. Da Onclen krøb paa Knæerne, pegede han paa ham og loe overlydt. Kl. 12 var først hele Sagen endt. — 28de, Langfredag, besøgte jeg forskjellige Kirker, hvori vare opstillede egne Bedealtare, i nogle med Figurer, forestillende Scenen ved Christi Nedlæggelse i Graven. Paafaldende smukke vare ingen af dem. I Sct. Peter var en formelig Trængsel for at høre en Sørgesang. Der vandredes fra Kirke til Kirke og det med ringe Bedrøvelse, nogle af Damerne gjorde endog Løier derved. Saavel igaar som idag vare Boutiquerne aabne og Arbeide igang.

4 April i Nussdorf for at see Blylodning og -sammenstøbning. D. 12te afsendt Rapport til Corpset.

20de besøgt Kahlenberg med Levy og spiiist der til Middag. Veiret var sommerligt, Udsigten meget skjøn; det hele Terrain dennesides Wien smukt og viinplantet, Landsbyerne grundmurede Huse og i god Stand. Af Sonnlth: (et Blad). Der fortælles, at nylig skal i Riesengebirge en Mand være kommet til en Præst for, som det hed, at søge Herberge; bragte Talen paa Røverne og spurgte, hvad Præsten vel var tilsinds at gjøre, om Røverne kom i hans Hus. — „Levere mine Nøgler, thi jeg har kun lidt.“ — Lidt efter erklærede Manden sig for Røvercapitain, forlangte Nøglen, fik den og gav sig til at undersøge. Blandt Sager af Værd var en Gulddaase, den bad Præsten skaanet, da den tilhørte ham som eneste Familie-Arvegods. Røveren lovede det. Kort efter brød de andre Røvere ind. Capitainen stoppede deres Plyndrelyst, og de gik. Daasen savnedes. Nogle Dage efter kom en Æske med Daasen og en afhugget Haand.

21de: Porcellainsfabriken. 23de: forgjæves søgt Adgang i Mineraliecabinettet, ligesaa i en Straffeanstalt i Leopoldstadt, hvortil skal en egen Regjeringstilladelse. De

barmhjertige Brødres Hospital. 25de: Schatzkammer. 26de: Polytechnisk Skoles Samlinger.

7—28 Mai besøgt Blyvalseværket ved Kottlingbrun, Kobbervalseværket i Wöllersdorf og Messingfabrik „in der Öde“, Rakketanlæggene ved Wiener-Neustadt, Mariezell Støbeværk, Erkehertug Johan paa Braadhoff, Vordernberg Værker, Steir Geværfabrikker, Liez Fæstning osv.

9 Juny forladt Wien.

Over Grätz, Triest, Venedig, Verona, Trient og Innsbruch reiste Tscherning derpaa efter Ordre til Schweitz og ankom 9. Juli til Zürich.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Wien d. 31. Januar 1834.

Endelig er jeg da kommet til det saa omtalte Wien, der engang i Kjøbenhavn var anseet for det jordiske Paradis, hvorfra Alting ligeindtil Svovlstikker maatte have Navn, hvorfra Kongen kom saa elskværdig hjem, at Kjøbenhavnerne aldeles havde glemt Norges Tab med mere og vare ligeved at trække ham ligesom i Sommer efter den kielske Mavepine. Wienerne havde elsket ham, altsaa maatte Kjøbenhavnerne det ogsaa, det var Møde, og Kjøbenhavnerne vare saa gode Heste dengang som nu. Kjendte Du Paris, da var Wien let beskrevet, det er Paris à plat, men saa plat, saa trivielt, at det retligvis ikke fortjener Sammenligningen. Alt Aandeligt er borte af Folkelivet, ret som hos os, ja næsten værre end hos os; thi her er ikke engang en god litterair Strid. Alt klippes, Bøger, Aviser, Theaterstykker, gamle og nye: den gode Marie Stuart f. Ex. beskæres saaledes, at Schiller knap vilde tro, det var hans eget Værk, om han saae det opført. De gode Wienerne vide intet deraf, de dandse og læse ikke, saa det støder dem ikke. Musik, den er tilladt, det kommer af, at den kun har Betydning ved en forudfattet Mening, og den er ikke at frygte ved dette gode Slendriansfolk.

Politivennen oversat vilde i Wien være et interessant Aandsproduct, ifald det kunde komme ind i Landet, og Kjøbenhavnsposten, ja hvem der endda havde den til sit Thevand. I een Ting har man imidlertid gjort Wien stor Uret, nemlig ved at udskrige Alt, hvad der hører til Ganens Gebet, som saa fortræffeligt. Hidtil har jeg endnu ikke kunnet opdage et taaleligt Caffehuus; paa de bedste spilles Billard og ryges i alle Stuer, der serveres slet og langsomt og betales dyrt. Efter at have ventet kvarteerviis kan man gaae bort userveret. Er der ikke mange Gjæster, saa lade Betjentene sig Piben smage til uskyldigt Tidsfordriv og lade sig gjerne kalde et Par Gange. Minni i Wien vilde være en sand Delice. Hidtil fandt jeg heller ingen Restauranter, som kunne fortjene Navn af elegante, og heller ingen billig. Man har de, som ere saaledes indrettede, at der i den halve Deel af Stuen spises noget dyrere end i den anden halve (NB. à la carte), Forskjellen maa nok være, at Dækketøiet er lidt mindre smudsigt paa de dyrere Borde. Det er plat og plumpt. Hovedtheatret („auf den Burg“) er langt og smalt, har Noget, der bringer til at tænke paa Ludvig XV's Sovekammer; her spilles Comoedier og Tragoe-dier, en af de første har jeg seet, unegtelig godt spillet. Desværre er det enten saare besværligt eller saare dyrt at gaae paa Comoedie her, thi for 1 Rdl. bringer man det ikke videre end til at staae paa en sørefuld Plads. Operahuset er heller ikke indtagende, tvertimod det er uhyggeligt, men her synges og dandses godt. Forstads-theatrene lade sig aldeles ikke sammenligne med de pariser Smaatheatre. Theater an der Wien er det eneste nogenlunde smukke Theater, Wienerne mene det skjønneste i Verden; deres Verden gaaer kun til Wienerneustadt, forsaavidt have de Ret. Boutiquerne ere her ret smukke, det er ogsaa Alt. Jo dog, nogle smukke Damer og mange smukke Mænd. Da Dands klinger fra alle Hjørner og omtrent er Publicums vigtigste Anliggende, saa begriber

Du, at de fleste gaae udtilbeens; jeg har idag seet den første med Tærne indad, men har ham mistænkt for at være en Udlænding. Jeg glæder mig fast ved den Tanke, at man aabner Breve her; hvor maa det fornøje en selvtilfreds Wiener at læse disse Linier, derfor vil jeg endnu engang sige: Wien er plat! plat! plat!

Jeg er idag den 1. Februar flyttet i Privatquarteer, 2 temmelig smaa Værelser i 4. Stock for 15 Rd. maanedlig. Inden jeg naaede saavidt, besaae jeg vel 20 Quarterer, hvoriblandt et paa 2 Værelser og Cabinet, ret net meubleret — til 80 Rd. maanedlig!!! Det er ogsaa en af de fordømmelige wienske Indretninger, at man, for at bevare den egentlige Stad som en Fæstning, har ladet Glacierende ubebyggede mellem Byen og Forstæderne; disse, der altsaa ligge som ved Kjøbenhavn, ere ganske tabte for Staden, og denne selv er en lille indknebet Plads, som nu hverken er Fæstning eller en beqvem stor Bye. Formodentlig behøver den østerrigske Betænkksomhed 999 Aar for at udfinde, hvor store Fordele det vilde yde at forandre dette System. — Endnu en stor crève cœur har jeg i Wien, det er Sproget. Du veed, jeg elsker ikke det tyske Sprog, dette Tankernes Liniedands; har jeg lært det, saa er det for at bruge det, men nu maae jeg med Sorg erfare, at det ikke engang rækker til Wien. Her tales Wienerisk og forstaaes kun Wienerisk; det gaaer saavidt, at jeg forleden hørte en Lybekker blive betegnet af en Opvarter paa en Restauration som den Herre, der ikke kan Tydsk. — — —

Fra Tscherning til Bruun.

Wien d. 2. Febr. 1834.

— — Jeg har kun endnu kastet et flygtigt Blik paa det østerrigske Artillerie, men dog nok for at kunne sige, at det ingenlunde lader sig efterligne eller fortjener at efterlignes hos os, at dets Organisations-Former endnu mindre fortjene at befølges end de preussiske, at de desuden

ere umulige hos os, idet de beroe paa Bestemmelser, som ligge ganske udenfor, hvad vi i Danmark ansee lovligt muligt. Et Exempel: En Student, der endog kan befinde sig i en af de høiere Classificationer, kan uden Lodtrækning, efter en Politibestemmelse eller en Magistratsbestemmelse, blive udskrevet til Soldat paa 14 Aar! Den frivillige Capitulant maa forpligte sig paa Livstid! Hvorfor ikke paa evig Tid, det klingede bedre og var dog ikke stort mere. Hvorledes kunne slige Bestemmelser tænkes indførte i et Land, der ikke troer sig berettiget til at paalægge Børn, opdragne for Statens Regning, almindelig Værnepligt, og hvor de, som Militairetaterne opføde og oplære, knap kunne finde 8 Aar en billig Forpligtelse. Udskrivning uden Lodtrækning, Rekrutpligt, udstrakt fra 18 til 29 Aar, Adel ene fritaget, tænk Dig lignende Ting i Danmark. Nei, vi vare alt for langt inden 99 og ere formeget Kystland ligefor Norge og England til, at Sligt er tænkeligt. — De erkjende ogsaa selv de Franskes Overlegenhed, idet de sige: „Ja vi kan ikke have det som de Franske.“ — — —

Wien d. 12. April 1834.

Kjære Sara!

Du har havt en sørgelig Tid og har det vel ikke meget godt endnu, idelig om Syge. Dalberg beklager sig ogsaa meget; han har et suurt Embede. — — — Skulde Du mærke, at hans Pengesager komme i Knibe, giver jeg Dig fri Raadighed over min Obligation. „Man muss sich nicht verblüffen lassen“, veed Du er mit Valgsprog; saa kommer jeg vel nok Verden igjennem uden de Par Hundrede Rigsbankdaler, desuden skal man jo stedse syngende den Psalme „Gud veed, hvor nær mig er min Ende“, og jeg har aldrig havt Tro til et langt Liv. Sæt derfor ikke af Omsorg for mig Omsorgen for eder Andre tilside. Man havde for et Par Uger siden paasnakket mig en Seddel til et af de store Lotterier, for 4 Gld. kunde jeg

vinde 60,000; i de 8—14 Dage Uvisheden stod paa, tænkte jeg tidt, hvorledes jeg, om jeg vandt, kunde lade Eder reise; men Spil er ikke min Lykkes Vei, thi Udfaldet blev, at mine 4 Gylden vare tabte. — Jeg er i Gang med at sætte dem Kniven lidt paa Struben derhjemme i Anledning af den ny Afændring af min Reiseplan; maaske bliver Udfaldet, at I see mig hjemme, førend I venter det; jeg vil vide, hvad denne Omslæben betyder. Saalænge Reisen gjeldte Frankrig og England var jeg i større Forlegenhed, det Unyttige heri var ikke saa aabenbart; men nu Østerrig — og Savoyen! nu har jeg ingen Undseelighed mere ved at sige ligefrem: „Det kan ikke være til Corpsets Nytte, eiheller til Statens“, jeg kan altsaa qvittere. Mit Liv her vedbliver temmelig eensformig. Jeg gjør ingen Bekjendtskaber, jeg kan ikke have Agtelse for dette indbildske og nedværdigede Folk, hvor man lugter Patronatskabet i hver Krog og idelig hører den feige Phrase: „lad Ingen høre, at disse ere mine Ord“. Hvergang man spørger mig: „begynder De ikke snart at finde Dem vel i Wien?“ maa jeg strax svare: „jeg er her som den første Dag, med den Forskjel, at jeg nu har Vished om, hvad jeg dengang ahnede, nu foragter som Usselhed hvad jeg dengang afskyede som en slet Conseqvents af et kraftigt System“. Ja faae vi engang fat for at rangle med den europæiske Beenrad, jeg skal love for, at i denne Krog ville Stumperne komme til at flyve om Ørene. Desværre bliver den samme Dag vor egen Undergangsdag; thi det maa desværre bekjendes, at vi hænge sammen ved den samme maadelige Cement, rørt sammen af Hofspyt og Kongekjerlighed. Jeg er iøvrigt flittig, er ved Arbeidsbordet 8—10 Timer daglig og — glæd Meza — har begyndt at læse Italiensk for at aabne mit Øre lidt derfor til min præsumptive italienske Reise. — — —

Wien d. 26. April 1834.

Kjære Dalberg!

— — Man er her, troer jeg, fuldkommen saa kjed

af mig, som jeg er af at være her, saa at min Stilling er taabelig. De Smaastumper af positive Efterretninger, som jeg lidt efter lidt piller sammen, ere meget lidt værd for Artilleriet, for hvilket her i det Hele er et magert Terrain. Skal her faaes Noget, da skal man lade mig reise bort og komme her igjen paa min Hjemreise og da forinden have lagt tydelig fordagen, at jeg er en Person, til hvilken man har Fortrolighed; thi her veed man saagodt som hjemme, i hvilket tvetydigt Lys Regeringen betragter mig, og holder mig 3 Skridt fra Livet eller betragter mig som en Spion, om hvilken man ligefrem siger, at det endnu aldrig er faldet nogen Fremmed ind at see dem saaledes ind i det Indre. Med de Artillerie-officerer, som jeg bedst skulde kjende, er jeg ikke videre, end at de ikke have skaffet mig en Afskriver og Copist til at afcopiere nogle Tegninger, og det uagtet givet Løfte, saa vidt jeg kan mærke altsammen af Ængstelighed. Kun faa staaer jeg i Relation til, Høflighed prævalerer, Fortrolighed er ukjendt; saa ængstelige ere disse Godtfolk i deres Adfærd, ved Siden af den største Høflighed, at jeg, næsten smittet deraf, ikke tør nævne deres Navne, som have ydet mig nogen Tjeneste. Nei det er et trist Land, for hvem der ikke er voxet op her.

(Resten af Brevet indeholder en Række Forslag til Forbedring af Driften paa Frederiksværk).

Brevvexling mellem Tscherning og General Bülow.

Wien d. 15. Marts 1834.

Deres Excellence!

Oftere har jeg alt været i Begreb med underdanigst at tilskrive Deres Excellence; det var mig om at gjøre at udvikle for Dem den Indflydelse, som min pludselige Sendelse forløbne Sommer havde paa min hele Stilling, at vise den forunderlige Uoverensstemmelse, der finder Sted mellem de naadige Udtryk, hvori Rescriptet i denne Anledning er affattet, og den Forandring til det Værre,

det i mange Henseender medførte for mig, hvorpaa man maaske ikke ved dets Affattelse er blevet opmærksom. Jeg har alt engang været saa vidt, at Concepten var færdig; men saa kom den senere Udvidelse i Reiseplanen, som bragte et nyt ubestemt Moment i Udviklingen af min tilkommende Stilling. Nu er dette nogenlunde blevet afgjort, og jeg skrider til Udførelsen af mit længe nærrede Forsæt. — — —

Udtrykkene i det allernaadigste Rescript, som sætter mig i min nuhavende Stilling, maae, det er sandt, give mig al mulig Tilfredsstillelse. Det er mere end almindelig Ære ganske uventet at blive opsøgt af sin Monark udenfor den Stilling, hvori man skal bruges, — thi da Rescriptet kom, stod jeg ved Høiskolen, ikke ved Artilleriecorpset eller dog kun tilfældigvis heri —, for at udføre en hæderlig og under visse Omstændigheder ogsaa behagelig Forretning. Men abstraherer jeg fra Udtrykkene og holder mig til Tingen, saa er jeg ved samme allernaadigste Rescript, paa Grund af den sære Duelighed, Hans Majestæt tiltroer mig, uddraget af en fast Post, hvori jeg, Emolumenterne iregnede, havde cirka 1100 Rd. og ved det første Avancement til Compagniechefsgage cirka 1400 Rd. (thi efter Bestemmelsen ved Høiskolen, hvis Rigtighed jeg iøvrigt er langt fra at forsvare, voxer Gagerne med Avancementet) for i det Sted at begive mig paa Reiser i fremmede Lande i offentlige Ærinder med cirka 15—1600 Rd. og for, naar jeg kommer hjem, at indtræde i en mindre god Post, hvor jeg høist har, Alt iberegnet, 8 à 900 Rd., og ved det første Avancement (til Compagniechef nemlig) hvor efter Ordene min Pension skal falde bort, faaer cirka 1000 Rd.

Tager jeg nu disse forskjellige Stillinger atter for, da er det aabenbart, at 1100 Rd. i fast Post er langt mere end 15 à 1600 paa en Reise som min; med hiin var jeg istand til at hjælpe flere, som trængte, og af dem vare ikke faae i min Kreds; nu kan jeg neppe hjælpe

mig selv. Hertil kommer, at de ved min Afreise mig meddelte Bestemmelser, der bevarede mig en temmelig Frihed med Hensyn til mit Ophold, nu ere forandrede og min Stilling derved forværret; dog dette er kun forbigaaende, jeg har desuden allerede faaet et saadant Tillæg, at mine hidtil gjorte Udgifter udover mine Indtægter omtrent ere dækkede; jeg er endnu høist 50 til 100 Rd. fattigere, end da jeg reiste, saa at jeg ikke længere vil insistere derpaa. Men vender jeg mig til mine Udsigter, naar jeg kommer hjem, da ere de betydelig forværrede. Fra det pecuniære Synspunct har jeg alt nævnt mit Tab, det er circa 300 Rd. aarlig og mere endnu, naar jeg bliver Compagniechef, og min Pension bortfalder. Med Hensyn til Stillingen selv er det endnu værre; jeg har forladt en Institution, hvortil knytter sig Haab og Forventning, og hvorom jeg dog med nogen Selvfølelse turde sige, at i dens Indretning og Fremskriden havde ogsaa jeg en Deel, og træder tilbage i en anden, der daglig mere og mere gaaer sin Opløsning imøde, ved hvilken allerede mine Kræfter saa forgyæves ere prøvede for at virke til det Bedre, mine bedste Bestræbelser afviste med Ugunst, og hvor jeg, om jeg blot vil gaae løs paa at sætte igjennem det, der efter min inderlige Overbevisning er lovligt og Ret, vil sætte mig i Strid med Alt, hvad deri har Indfyldelse, hvor jeg kunde tilføie, mine Antecedenser med Hensyn til min velbekjendte Mening om Formen af det Bestaaende ikke lade mig vente en gunstig Modtagelse, og hvor jeg desuden skal have den Ubehagelighed at optage en Plads, som mine yngre Kammerater havde troet at turde regne paa. Jeg kan ikke negte, at jeg jo med Mismod tænker paa min Indtræden som Compagniecommandeur i Artilleriet, for der igjennem en Række af trivielle Aar at deeltage i Corpsets fremskridende Forfald, og at derved Ønsket hos mig er blevet stærkt om en anden Stilling, hvilkensomhelst. Deres Excellence, der i flere Aar har seet mig som Inspectionsofficeer ved

Høiskolen, hvor Forretningerne ere baade eensformige og vedvarende, veed, at det ikke er Ulyst til Forretningerne selv, der saaledes overvælder mig, det er kun Overbevisningen om deres Unytte.

Disse Betragtninger fremstillede sig strax for mig, da jeg fik Reiseordren; det var ikke almindeligt hos os at see en Mand, hvem Kongens Ord begunstige, i Virkeligheden gaae saameget tilbage; jeg begreb min Stilling; det var klart, at jeg paa den militaire Vei ikke vilde komme videre, men der var ingen aabenbar Uret at klage over; jeg takkede for den mig beviste Naade, begav mig til min nye Forretning og regnede paa, naar den var endt, som vel kunde vare to Aar, at bede Hans Majestæt allernaadigst forunde mig min Afsked med Pension, for i en borgerlig Haandtering at vinde mit Livs Ophold og dog maaske engang komme saa vidt, at jeg, om jeg vilde, kunde leve med Familie. Med det Udbytte af Kundskaber, mit Ophold i Frankrig og især i England skulde give mig, regnede jeg at kunne realisere min Plan med større Lethed og saaledes at vinde i Kraft, hvad jeg tabte i Tid, ved endnu at bortgive to Aar af mit Liv og blive 40 Aar gammel, førend jeg begyndte.

Men nu er ogsaa denne Plan tildeels gjort usikker, idet nye Forretninger ere blevne mig paalagte, der meget forhale Tiden, hvoraf jeg dog kun har saa lidt at spille. Under disse Omstændigheder vender jeg mig underdanigst til Deres Excellence, som nærmest kjender Hans Majestæts Hensigter, og som jeg troer ret gjerne vil mit Vel, og spørger underdanigst: hvilke Forhaabninger tør jeg vel gjøre mig med Hensyn til Fremtiden? Tør jeg vente at maatte ende min Reise i circa 2 Aar? Tør jeg efter min Hjemkomst enten haabe paa en Befordring, der sætter mig lige med, hvad jeg havde faaet ved at vedblive som første Skoleofficeer, eller tør jeg haabe at gaae af med Pension, saadan at jeg tilføier Pensionen af min Gage ved min Afgang til Pensionen, jeg allerede har, eller i det

Hele faaer 700 Rd. Pension? Efter saaledes at have betragtet Sagen fra det formelle Synspunct, vil jeg være saa fri at omtale den fra det vulgaire. Det kan ikke være Deres Excellence ubekjendt, at mange have nævnet som Hovedmotiv for min Reise at fjerne mig for nogen Tid fra Danmark, hvor man meente, at mit Navn for meget var blandet med ny opkomne politiske Bestræbelser, og især at fjerne mig fra Høiskolen, hvor man under disse Omstændigheder antog, at min Tilstedeværelse kunde mistydes og faae en skadelig Indflydelse. Jeg nævner det saaledes ligefrem, som jeg har hørt det omtale af saa Mange, endog af dem, der lode til meget tidlig at have hørt Noget om denne Bestemmelse paa høiere Steder, og tager Sagnet simpelt hen, som det er forekommet, uden at kjende det mere eller mindre Grundede deri. Sætter jeg mig ind i denne Synsmaade, dog uden paa nogen Maade at ville undersøge, hvorvidt der er Grund eller ikke til at betragte mig som den, mod hvem en saadan Forholdsregel kunde være nødvendig, — hver dømme derom efter sin Anskuelse, mine Handlinger ere aabenbare, — saa er det tydeligt, at Regjeringens Ønske maa være at holde mig fjernet saa længe som muligt, og at den maa antage, at jeg derimod af al Magt stræber at forkorte denne Fraværelse. Under denne Forudsætning kunde jeg ogsaa lettere forklare mig, hvad der er hændet med Hensyn til min Afreise fra Berlin, hvilket ellers endnu er mig en Gaade. Supponeret, Tingene virkelig forholdt sig saa, da er jeg ikke saa eensidig, at jeg jo kan erkjende det Velmenende mod mig, som ligger i den valgte Fremgangsmaade, men har alene at bemærke, at Midlet kun kan have sin Virksomhed, saalænge jeg bidrager mit til dets Udførelse; thi kom det derhen, at jeg antog en bestemt Uret at ligge deri, eller min Hjemkomst forekom mig convenabel, saa søgte jeg jo simpeltvis min Afsked, der vel med Billighed ikke kunde negtes mig, og vendte hjem.

Er min Nærværelse ubehagelig i Landet, er den det blot for Høiskolen, saa kan jeg blive derfra paa nogle Aar; men giv mig da en Stilling udenfor Landet, eller om man ikke vil for ikke at gjøre Opsigt afbryde den Vei, jeg nu er paa, saa lad mig gaae den igjennem og derpaa, beholdende hvad jeg har, vælge min Plads i Udlandet og være sikkert en convenabel Plads eller en Pension, naar jeg igjen vender tilbage. Disse Aar maae ikke gaae ubenyttede bort af mit Liv.

Jeg staaer ikke mod Fjenden; mine Forretninger ere aabenbart af en saa secondair Natur, at jeg uden mindste Samvittighedsnag og uden udvortes Skam kan søge at fratræde, naar det skal være. Jeg kan nu engang ikke gjøre mig Illusioner over min Stilling og dens Nytte, og naar jeg da lægger Mærke til, at en af Hovedbestemmelserne i min Instruction er at indsamle Efterretninger om Jernskydsets Antagelighed og Forkastelighed, og saa, at Spørgsmaalet alt er afgjort og fast samtidig med mit Foretagendes Begyndelse, saa bliver det mig endmere indlysende, hvor lidt Nytte min hele Reise kan medføre for Andre end mig selv. Uden stor Egenkjerlighed kan jeg ogsaa sige mig selv: „gjaldt det virkelig om at bruge dine Kræfter til Artillericorpsets Forbedring, nyder Du virkelig den Tillid, som Ordene udtale, da var Du i Kjøbenhavn langt mere istand til at udrette noget Gavnligt end i Wien, Turin etc.“ Det er ikke med artilleristiske Efterretninger udenfra, tilsendte Corpset, at det skal hæves, det er ved at understøtte den sande artilleristiske Idee, det artilleristiske Genie i Corpset, og ved at give det Leilighed til at udvikle sig indenfra, at et godt Maal alene kan naaes. Med Nytten for det Offentlige af min Reise kan jeg altsaa ikke trøste mig, thi den kan jeg ikke fatte, især efter at man har fjernet mig fra Frankrig, dette Europas artilleristiske Centrum, og fra England, der er det samme for Techniken. Fra denne Side kunde jeg altsaa let fristes til at gjøre en Ende paa den. Behage-

ligheden ved Reisen, ja Deres Excellence, den er mig kun knap beskaaret. Fra mine Foresatte havde jeg hidtil kun bittere og, som jeg haaber engang vil blive erkjendt, ugrundede Bebreidelser, mine Planer for at bringe et Resultat ud af dette Foretagende ere ved pludselige og uventede Bestemmelser tilintetgjorte, jeg selv fremstillet for de Folk, hvis Fortrolighed jeg havde søgt at vinde, som den, der foer med Løgn, og min Lyst til for Fremtiden at udrette Noget hemmet; min egen Tilbøielighed for et eller andet Studium kan jeg ikke følge, thi maanedlig skal Corpset gives Rapport, og hvorledes vilde det finde sig tilfredsstillt ved, at jeg 6—8 Maaneder igjennem kun berettede: „jeg opholder mig her og studerer Dette eller Hiint.“ En saadan Frihed giver min Instrux mig ikke, og selv den Frihed, som den gav mig, har senere Bestemmelser betaget. De Behageligheder, som en udsøgt Omgang kunde give, ere mig ogsaa betagede; man har forsat mig hen i en Kreds, hvor jeg er og bliver ganske fremmed. Vender jeg endelig Øiet hen til de af Livets Goder, til de Glæder, som haves for Penge, saa er mit Stipendium saa knapt beskaaret, at jeg for største Delen maa give Afkald paa dem; dette sidste er vel en Bisag, thi heller ikke i mit Hjem nød jeg dem synderlig, men til Erstatning havde jeg herved Anledning til at hjælpe flere i min Kreds, der trængte, ogsaa dette Gode er mig betaget og er vel det af alle, jeg føler dybest og stedse mere og mere, alt som min Fraværelse maa vare længere. Alt dette kan vist ikke bidrage til at forlige mig med min Stilling, tværtimod det fører mig stedse til at stræbe mod at naae til Enden. Er der altsaa et Ønske fremherskende om, at jeg i længere Tid skal blive udenfor Landet, saa naaes det vistnok bedst ved at vise mig mere Fortrolighed. Mine Ønsker til Forandringer i Danmark, til hvad jeg anseer for det Bedre og for nøie sammenhængende med Nationens Frelse, ere urokkelige, ere vedholdende; men de ere ikke overilede, jeg har Aaringer dertil; thi ingen Ær-

gjerrighed driver mig, jeg vil Intet directe have for mig selv ved den Impuls, jeg ønsker givet til det Hele. Vilde jeg det, da søgte jeg Naaden, ikke Retten, og var vel ikke mindre heldig end andre Beilere. Ikke for nogen Priis, kun ved en forandret Overbevisning, opgiver jeg at skride frem ad den betraadte Vei og vil i mit Land stedse befitte mig paa efter bedste Evne at bekjempe Fordomme og Vildfarelser og udvikle Sandhed. Men er min Nærværelse ubehagelig for Landets Bestyrelse, er den det kun for Høiskolen, saa kan jeg gjerne blive derfra paa nogle Aar og betragte disse som en Skjærsild for min Forstands Uddannelse, et nyt Middel til Erfaring; men da sikke man mig først og fremmest min Fremtid, thi med Aarene forgaaer min Kraft til Selverhverv, og man give mig en fast Bestemmelse for min Fjernelsestid, eller dog saadanne Vilkaar, medens den varer, at jeg ikke daglig fristes til at bryde overtværs. Har man et Embede i Udlandet, Consulat, Resident, noget Lignende, man vil betroe mig, da kan jeg jo overtage et saadant; vil man ikke det, da kan man jo lade mig vælge mit Opholdssted, og jeg skal leve, med hvad jeg har. Vil man endelig, at jeg skal fortsætte den begyndte Carriere, da lad den gaae sin Gang til Ende uden nye Forsinkelser, og sæt mig istand til at udføre den uden Tab; men da er Tidsmaalet sat, thi stort over to Aar tør jeg ikke tage fra mit Liv i den Alder, hvor jeg allerede er, naar min Fremtid med Held skal kunne bygges paa min egen Kraft. Dog jeg gjentager det underdanigst, før jeg slutter: kan Deres Excellence vise mig, at det mig overdragne Foretagende er beregnet paa sand Nytte, saa skal jeg vide at tilsidesætte alle andre Hensyn, og med Rolighed skal jeg vie mit Liv til min Pligt.

Deres Excellence seer, at jeg i dette Brev har yttret mig uden Forbehold, med den fuldeste Fortrolighed, thi jeg troer, De mener mig det vel; De seer, at ingen Trods leder mine Beslutninger, men Deres Excellence seer tillige,

at min Beslutning er fattet. Jeg har heri, som i vort hele Forhold, Intet villet overilet, og skulde det hænde, at jeg ved den Maade, hvorpaa der maatte blive handlet imod mig, skulde finde mig tvunget til at handle anderledes, end mine Foresatte maatte ønske det, saa vil jeg ikke, at slig Fremfærd skal komme uventet; mindst vilde jeg i nogen Ting overraske Deres Excellence, som stedse har behandlet mig med Godhed og Velvillie. Ved min ligefremme Udvikling af den Maade, hvorpaa den hele Sag kan betragtes, har jeg tillige ønsket at sætte Deres Excellence istand til at forebygge, hvad der maaske kunde være Hans Majestæt ubehageligt eller mig til en væsentlig Skade, om jeg handlede i Vildfarelse. Skulde Deres Excellence ikke personlig ville besvare dette Brev, da tør jeg anbefale Lt. Bruun som en høist paalidelig Mellemand, der vist aldrig vil misbruge en skjænket Fortrolighed.

Kjøbenhavn den 12te April 1834.

Det er mig kjært, at Herr Capitainen er overbeviist om, at jeg mener Dem det vel, og Deres Brev fra Wien af 15de f. M. synes ogsaa at vidne om, at De har megen Fortrolighed til mig. Mindre kjært har det været mig at læse flere deri forekommende Bemærkninger og Andtydninger. Ikke vil jeg have dette forstaaet saaledes, som om jeg misbilligede, at Herr Capitainen efter Deres Erklæring et Sted i Brevet befletter Dem paa at bekjæmpe Fordomme og Vildfarelser og at udvikle Sandhed. Dette er nemlig meget priisværdigt og maa kunne skee af en Officør uden derved at tilsidesætte Eed og Pligt. Men naar De blandt andet formener, at det danske Artilleriecorps gaaer dagligen mere og mere sin Opløsning imøde, saa har jeg for megen Agtelse for de mange kundskabsrige og erfarne Officerer, som allerede findes i dette hæderlige Corps — og for en Tilvæxt af kundskabsrige unge

Mænd er sørget — til at jeg skulde kunne dele en saadan Mening. Jeg troer imidlertid at kunne indskrænke mit Svar til det, der angaaer mere personligen Herr Capitainen, og maa jeg da bemærke: at om De kunde have nogen Formodning om, at Hs. Majestæt Kongen har anseet Dem mindre skikket til at være Skoleofficeer, saa veed jeg dog sandelig ikke, hvorfor en Reise skulde befales, naar den ikke var til sand Nytte for Corpset, og Forretninger overdrages Dem, naar De ei var betragtet som fortrinlig skikket og duelig til samme. I denne Henseende kan Deres Formodninger ikke være velgrundede.

— —

Med Hensyn til Pension, saa har ikkun den Officeer, som maa søge sin Afsked paa Grund af Alder og Svage- lighed, Ret til at fordre samme, og den bliver da $\frac{2}{3}$ Dele af Gagen, aldrig høiere, med mindre han har tjent i 50 Aar og derover som Officeer.

Deres hengivne
Bülow.

S. T.

Herr Artilleriecapitain v. Tscherning
i Wien.

Aarhuus den 6te Juni 1834.

I No. 105 og 108 af Kjøbenhavnsposten findes indrykket et Brev fra Herr Capitainen, dateret Wien i Mai 1834, hvori De paa en sarcastisk Maade omtaler flere offentlige Gjenstande og deriblandt Trykkefriheden saavel her i Landet som paa nogle fremmede Steder.

Hs. Majestæt Kongen har i denne Anledning befalet mig at tilkjendegive Herr Capitainen, at ligesom Allerhøistsamme har ladet Dem erindre om, ikke i det, der af Dem udgives i Trykken, at tabe Deres Stilling som Officeer af Sigte, saa indeholder det anførte Brev Grund til at gjentage samme Erindring, hvilket denne Gang,

efter Hs. Majestæts Befaling, skeer med Tilføiende, at en Overhørigheid af de givne Erindringer vil have Deres Beafskedigelse af Armeen til Følge:

Bülow.

Til

Herr Artillerie Capitain von Tscherning i Wien.

I sit Svar (af 20. Juli) qvitterede T. simpelthen for Modtagelsen.

Af Tschernings politiske Optegnelser.

Østerrig holdtes endnu i en ikke ringe Grad afsluttet fra den politiske Udvikling i det øvrige Europa. Faa fremmede Blade fandtes paa offentlige Steder og ikke sjeldent vare hele Spalter overtrykkede med Sværte. Indbyggerne yttrede sig iøvrigt indbyrdes med en vis spottende Frihed om Statsstyrelsen og Rigsforholdene. Den større Frihed i Nabolandet Ungarn og den Vigtighed, det havde for Omsætningen, at Indbyggerne fra Ungarn besøgte Wien, bidrog vistnok en Deel hertil. I de ungarsk-croatiske Lande var jevnlig smaa Oprør, hvorom Almeenheden i Wien aldrig fik Noget ret at vide, skjøndt der jevnlig rygtedes herom gjennem Privatmeddelelser. Det blev mig klart, at Østerrig tabte i Indflydelse i Tydskland ved denne Afspærring, og af meget, jeg hørte og saae, kom jeg alt dengang til at nære Tvivl, om den styrkede Rigets Sammenhold, der forekom mig kun lod sig styrke ved en vel ordnet Foederation. Det forekom mig, som om de østerrigske Forhold i denne Henseende noget lignede de danske.

Om disse fik jeg en Bekræftelse paa Rigtigheden af min Opfattelse om Faren ved den nøiere Forbindelse mellem Slesvig og Holsten. Paa den Tid var Grev Joachim Bernstorff dansk Minister i Wien, og Grev Reventlow-Criminil var der i Sendelse for at deeltage i en Commission af Commissairer fra Forbundsstaterne. Jeg spiste jevnlig sammen med C. hos Bernstorff. Ved en af disse

Leiligheder kom de schleswigholstenske Sager paa Tale, og jeg opfordrede Criminil til at benytte sin Stilling til een Gang for alle at faae gjort Ende paa den Paastand, som efterhaanden gjorde sig gjældende fra de forskjel- ligste Sider, at Holsteen havde noget særligt Krav paa Forbindelse med Slesvig, og som lidt efter lidt kom til at faae Udseende af en Ret, som Forbundet var kaldet til at opretholde. Ved Criminils undvigende Svar kom jeg til at sige, at dersom det ikke skete itide, dersom den danske Regjering ikke gjorde sin Opfattelse klar ved i Gjerningen at udsondre Hertugdømmernes Bestyrelse fra hinanden, saa vilde Følgen blive, at Forbundet i sine Eenhedsbestræbelser vilde tilegne sig Slesvig som Appertinens til Holsteen. Da Criminil slog dette hen som ind- bildt Fare, tog Bernstorff Ordet og udtalte: „Jeg maa give Tscherning Ret; Slesvig gaaer tabt for Danmark i en ikke fjern Fremtid, om den danske Regjering ikke betimelig tager sine Forholdsregler herimod.“

Ved at træde i nærmere Bekjendtskabsforhold til Erkehertug Johan og besøge ham paa hans Jagtslot i Nærheden af Grätz, blev jeg opmærksom paa, at der fandtes Medlemmer af den keiserlige Familie, som mis- billigede den østerrigske literair-politiske Afslutning fra den øvrige Verden, og som frygte for, at Østerrig derved taber Fodfæste i Forbundet. Keiser Joseph den 2.'s Ideer havde endnu efterladt Spor, der fandtes en lille Sect, som endnu hængte ved dem; men den aabenbarede sig kun i fortrolige Øjeblikke*).

*) I sin Dagbog siger T. ved det nævnte Besøg hos Erkehertug Johan (16 Mai): „Alle hans Yttringer tyde paa en Philanthrop fra den rousseauske Periode, hos hvem Lighedsprincippet er en Art speculativ Realitet, en Art Moralforfødsel (en Hjer- tets Drift), men ingen praktisk Fodfæste har kunnet finde til- trods for en vis Bestræbelse for at øve det i Gjerningen. Han er en Mand, der ikke kan slaae Rødder i det Land, han staaer

Jeg forlod Østerrig mere constitutionelsindet, end jeg var kommen der.

Fra Opholdet i Schweiz og Norditalien.

(Juli—December 1834.)

Af Tschernings Dagbog.

10 July. Zeugherr Schindler fandt jeg som Deputeret i Zürich; han tog artig imod mig og lovede at føre mig til deres fornemste Artillerieofficerer. Besaae Byen, der kun har snevre Gader og mange ubetydelige Huse, men er ret godt holdt. Omegnen er meget stærkt bebygget; her ligge Fabrikkerne. Befolkningen i denne Egn er overordentlig stor, især langs omkring Søen. Om Aftenen i Seefeldt, et Samlingssted om Torsdagen for Byens Beaumonde; Republikkens Præsident var her i sin brune Frakke og levede som en Borger. 11 July bivaanede jeg en Forsamling af Stænderne. Salen er ret smuk, meget høi, har en Tribune ligefor Præsidentstolen, hvor nu Publicum indlades (circa 3—500 kunne rummes, 200 ret godt see og høre). Stænderne, det hedder „de 22“, der tale paa Cantonernes Vegne, sidde ved tvende lange Borde til hver Side af Præsidenten, mellem ham og Tribunen, bagved sidde de andre Gesandter (de som tie). Der tales i den Følge, Præsidenten angiver, og stedse i Cantonets Navn. Gjenstanden var Reglementsforandring. Fleertallet udtalte sig derfor, nogle i stærke Udtryk, dog uden Edder og Forgift; Slutningen blev Nedsættelsen af en Commission, der skulde behandle Sagen til nærmere Forelæggelse. Den Sarnerske Opposition forlangte Med-

i, ingen Heelhed kan blive deri uden at blive en aabenbar Opponent mod den hele Regjering. Paa eengang at være Habsburger og Rousseau er ikke let, endnu værre at forene hiint med en Franklin.“

lemmerne udnævnte ved Scrutinium; denne gik uhyre seent og tungt frahaanden. — 12te. Mange Folk ankomme allerede fra alle Schweitzes Egne for at bivaane den imorgen begyndende Skiveskydning, hvortil store Forberedelser ere gjorte af det zürichske Skydeselskab.

13de. Fra tidlig Morgen Alt i Bevægelse. Fra de forskjellige Cantoner ankommet Skytter med Faner og Musik i lange Rækker og Vogne. Luzern havde Unionsfanen i en ung Eeg i en stor Vogn. Kl. 9 blev Toget aabnet af Rytteri i Harnisk, dernæst en Trop Züricher Jægere, Musik, Mærkemænd, Wilhelm Tell og Søn, Musik og Faner. Hele Dagen, især henad Aften, strømmede mange Folk derhen; alle Classer vare blandede, intet Politi, meget god Orden. Det Meste, der fortæredes, var Viin, Øl og Brød; derved herskede stor Lystighed, politisk Strid hørtes ikke. Her tales uforbeholdent. De schweizerske Aviser ere maadelige. Kl. 8 faldt Kanonskud, hvorved Skydningen den Dag var endt. Kl. 9 vare de fleste Folk allerede borte. Den 14, 15, 16, 17, 18 og 19 Juli vedvarede Skydefesten. Der reiste og kom daglig nye Skytter, var idelig Publicum som Tilskuere paa Skydepladsen, især hver Aften fra 6 til 9. Skydningen dreves med usvækket Nidkjerhed. Om Middagen holdtes ofte Taler, mest af politisk Tendents. Den 17de var en Art Centraldag: 800 nye Skytter ankom, Tagesatzung var indbudet til Middag, Alt var forberedt med mere Pragt end almindelig. Man trængte sig til til for at faae Spisebilletter, betalte dem over Prisen og blev, da endelig Spisningen kom, drevet bort for at give Skytterne Plads. Fra Tribunen formanede en af Skyttecomiteen Zürichere og Züricherinder om at gaae bort og vise de fremmede Skytter Gjestfrihed. Dette udvidede man til Levy, Bendz og mig. De første Taler fik vi paa denne Maade ikke at høre, senere knebe vi os ind. Casemir Pfiffer og flere Tagesatzungsgesandter talte og talte godt. Med ikke ringe Egenskaber til at være Folketaler er Curtz fra Canton

St. Gallen begavet. En Art critiserende Gjentagelse af Forgjængerens Hovedgjenstande vidste han at gjøre meget populair. Som Politi anvendtes nogle faa Gensd'armer, og selv disse paakaldtes sjelden, da Uordener fast ikke forefaldt; Drukne saaes saagodtsom ikke. Stænderne blandedes saa aldeles, at Præsidenten for Tagesatzung, Hr. Hertzelt, Borgemester i Zürich, saaes i Selskab med de allerjevneste Folk. Mod Fremmede herskede paa ingen Maade nogen Forekommenhed, tvertimod man lod tilbageholden. D. 18de. En Tour til Küstnacht. D. 19de ved Middag endtes Skydningen, om Eftermiddagen uddeeltes Priserne. Kl. 7 indmarscheredes med Tog og Musik.

D. 20de holdtes Folkeforsamling; circa 3000 Mennesker, meest af Haandværkere og Almue, toge Beslutninger for at forhindre Forandringer i Constitutionen, som ikke gik ud fra Folket. Doctor Henne, en snild Folketaler, ledede Forhandlingerne, der gik meget rolig af. — — —

D. 30te Kl. 5 paa Vei fra Mutta over Bragelen gennem Klöhnthal til Glarus. Skjøndt Forbindelsen mellem Schweiz og Glarus er denne Vei dog ikke særdeles beqvem. Glarus er Hovedsædet fra Fabrikation af grøn Ost. Ost som deels fabrikeres paa egen Viis (temmelig tør til dette Brug), deels vælges af de mindre vellykkede Sorter af Schweitzerost, males paa smaae Steenmøller og skilles ved al overflødig Valle. Til denne malede Ostemasse sættes fiintrevet Kløver af en egen Art, der dyrkes expres hertil, høstes, naar Blomsten er udviklet, tørres, Bladene rives af Stængelen, pulveriseres og sigtes. Af dette Pulver sættes circa 1 Ø paa 100 Ø Ost. Der males paa nye, til Massen er homogen, og den stemples i et Trækarr, inden i hvilket findes en Lærredssæk, for med større Lethed at faae Osten ud, naar Karret vendes, og der slaaes paa det. Nu staaer kun Tørringen tilbage, som skeer ved i flere Maaneder (ofte 6 og derover) at lade den staae paa Hylder i Magasinkammer. Osten solgt centnerviis koster 13 Glarnergylden. — 1. August. Saae i Hätzingen

en Uldfabrik. Det er mærkeligt, at en saa lille Fabrik endnu kan bestaae; Aarsagen synes meget at ligge i Friheden, hver har til at drive, hvilken Haandtering han vil, og hvor han vil, samt i den ringe Beskatning og store Handelsfrihed. Beskatningen er en Art Formuesskat, den forlignes af Cantonal- og Communebestyrelserne. En Mand, der først har Borgerret i Cantonet, kan drive saamange Haandteringer, han lyster. En ordinair Arbejder tjener 7 Batz, en god Spinder i Accord 10, et Barn 2—2½. De leve mest af Melk, noget over en Pot koster 7 glarner Skilling. Ved Vævene sidde mange Fruentimmer. Et Stykke ordinairt graat Circassienne paa 24 franske Alen kostede lidt over 7 Specier. — — —

11. Aug. Berns Beliggenhed er mellem de skjønneste, Byen smukt bygget, Fæstningsværkerne anvendte til smukke Spaseregange, de offentlige Bygninger meget betydelige og smukt vedligeholdte. Hospitaler, Pleiehuse og Fængsler saaledes, at de kunne gjøre selv de største Stater Ære.

Det unge Mandskab, som var inde til Øvelser, var selv ved Vagttjenesten klædt i gamle Caputkjortler, hvis Udseende var saaledes, at Folkene næsten selv maatte forskrækkes derover. Exerceermethoden var fast ganske fransk. Officererne syntes ved Øvelserne kun at spille en underordnet Rolle, nogle Exerceerunderofficerer spille Hovedrollen. Savn paa Præcision synes ikke at være erstattet ved en fuldstændigere Erkjendelse for Soldaten af det Væsentlige ved Sagen. D. 14de besøgte vi Fængslerne. Directoren viste os selv omkring. Noget sikkert Resultat, begrundet paa tilstrækkelig vedvarende Forseelser, kunde han ikke give, da den nu befulgte Orden kun havde bestaaet kort; dog meente han, at en egentlig Forbedringsmethode var forbundet med store Vanskeligheder. Den bestod eiheller systematisk hos ham, hvor Hovedformaalet var Orden og Sikkerhed i Fængslet, samt at behandle Fangerne paa en saadan Maade, at de uden at lide umenneskelig, dog ikke fandt Livet i Fængslet saa be-

hageligt, at de stræbte efter igjen at komme did, naar de først engang vare paa fri Fod. Ved Siden af dette Hovedformaal havde man ogsaa det andet, Forbedringen, forøie. I August 1829 deelte man samtlige Forbrydere i Klasser efter den Opførsel, de hidtil havde viist i Fængslerne, eller som man efter deres foregaaende Liv kunde vente af dem; paa disse Klasser søgte man at virke ved forskjellige Midler, ved at sætte de værste om Natten i afsondret Celle, ved at holde dem i større Afsondring, ved at nægte dem de Smaabehageligheder, som ellers tilstaaes om Søndagen, saasom bedre Føde, Viin etc., endelig ved at give dem slige Opmuntringer paa Stiftelsens Regning etc. Prygl er ikke forbudt, men da Directoren veed, at Regjeringen er derimod, undgaaer han at anvende dem, for at undgaae Conflict; Jern om Halsen, Kjæder, Vand og Brød, eenligt Fængsel ere altsammen anvendte Tvangsmidler. Eenligt Fængsel har Inspecteuren haft Exempel paa, at en Forbryder udholdt 59 Dage, siden har han været meget føielig. Tugthuus- og correctionelle Forbrydere holdes afsondrede, have forskjellig Klædning og i mange Ting forskjellig Behandling. Lydighed er den Fordring, der stilles fremfor hver anden, dernæst Stilhed og Arbeidsomhed. Fangernes Antal af begge Kjøen og i begge Klasser er omtrent 300, heraf 66 Fruentimmer. Hertil var 38 Betjente, 30 mandlige, 8 qvindelige, ingen anden Bevogtning fandtes; i hver Arbeidsstue fandtes en af disse til Opsyn, om Natten vare de logerede ved Fangestuerne med Udsigt til samme. Beskjeftigelserne ere mangeartede: Agerbrug ved Stiftelsens Jorder, det lønner sig fuldkomment og er indrettet paa saadan Dyrkning, som kræver mange Menneskehænder; denne Beskjeftigelse har tillige det Fortrin, at de mange fra Landet inddømte ældre Personer, som ikke ere skikkede til at drive anden Haandtering, kunne anvendes paa hensigtsmæssig Maade; — Vævning af alle Sorter Tøier, meest efter Bestilling fra Mestere i

Byen og til offentlig Brug; — Syning af Klæder til Militaret og til offentlige Stiftelser, af Skotøi til lignende Brug; — Spinding af Uld og Linned; — Husets egen Betjening etc. I hver Arbeidsstue er en Opsynsmand tilstede og ofte tillige en Fange af de bedre Klasser til Underopsynsmand. Der tør ikke tales. Kl. 5 $\frac{1}{2}$ begynder Arbeidet til Kl. 11, derpaa fra 12 $\frac{1}{2}$ til Aften med en Spaseretime i Gaarden. Kun et saa stort Antal spaserer, som der kan gaaei Volte ad Gangen, og her hersker Taushed. Spisen bestaaer, med Undtagelse af Søndagen, udelukkende af Vegetabilier, hvorved Havresuppe og Havregrød spiller en stor Rolle; om Søndagen faae alle Hjelpeopsynsmænd og de bedste Fanger en Kjødportion frit, de andre, som ikke have forseet sig i Ugen, kunne faae baade Kjød og Viin i Afregning paa Overskudsfortjenesten. Forbud herimod er et Straffemiddel. Overskudsfortjenesten vil ikke sige, hvad Fangen fortjener mere, end han koster; thi i Gjennemsnit taber Staten 3 Kr. paa hver daglig, det er det, som han har præsteret mere end foreskrevet eller en Proportion af Fortjenesten, alt efter Arbeidets Beskaffenhed. De forskjellige Arbeider tillade nemlig ikke nogen almindelig Bestemmelse. Fangerne af de bedre Klasser sove i store Sovesale, hvor hver har sin Seng med en Madrasse stoppet med tyrkisk Hvedestraa, Hovedpølse, Lagener og 1 à 2 uldne Dækner; paa Sengens ene Endestykke er en Bænk, over den anden Ende en Hylde. I Gangen mellem Sovesalene ere Vaskebænke, hvor alle kunne komme til hver med sit Haandklæde og sin Skaal. Soveværelserne holdes belyste hele Natten. For at forhindre Fangerne i at oplægge Raad, disloceres hyppigen, saavel fra en Sal til en anden, som ved Sengeskitte. Ved slig Leilighed anstilles ogsaa Klædevisitationer. De farligere Fanger, de urolige og ulydige ligge om Natten i særskilte Celler, hvor da hver har et lignende Sengested og et Inventarium af Fad, Potte, Natskriin. Alle Vinduer ere forsynede med Jalousier, hvorigjennem

ikke kan sees ud. Udbrud og Mytteri har ikke fundet Sted i nærværende Inspecteurs Tid, uagtet der er og har været farlige Fanger i Fængslet; flere Gange har man ved Klædevisitationerne fundet Værktøier til Udbrud. Localerne opvarmes ved Damp; under Kjedlen fyres med Saugspaaner.

Over Neufchatel, Lausanne, Genf, Tête noire, Leutz og Gemmi*) gik T. dernæst til Thun for at deeltage i de schweiziske Troppeøvelser. Han „gjorde her Bekjendtskab med Capitain Bonaparte (Søn af Kong Louis af Holland); i Tjenesten kaldes han immer saa, udenfor kalde mange ham Prinds. Han synes at tage lige rolig mod begge Dele, som i det Hele enten ikke at have store Præstentioner eller fortræffeligt at vide at sætte dem tilside. Han har Borgerret i Turgau; men da dette Canton ikke stiller til Artilleriet, har Bern givet ham en Ehrencapitainsplads. Metieren synes han at drive med Iver og ikke uden Sagkundskab“. I Zürich fandt han d. 18. Septbr. Brev fra Corpset med Ordre til at gaae til Troppesamlingerne i Italien ved den østerrigske Armee, hvorfor han strax over Luzern og St. Gothard begav sig til Mailand og derfra til Manøvrepradsen, hvor han ankom d. 25de. Af disse Manøvrer, der varede til 12. Oktbr., har han i Dagbogen givet en omhyggelig Skildring. Efter at have beseet Fæstningerne Verona og Mantua vendte han tilbage til Mailand, tog derpaa i Novbr. over Como, Lugano, Aivolo og St. Gothard tilbage til Zürich, arbejdede her paa Rapporten og besaae Tøihus osv., reiste 7. Decbr. videre til Bern, hvor han bl. A. overværede Forhandlingerne i Storradsforsamlingen og besøgte Pastor Baggesen, derfra til Friburg (Jesuiterpensionen) og Genf. — Der forefandt han Ordre til ufortøvet at gaae til Paris, forlod som en Følge heraf Schweiz og ankom i Paris 18. Decbr. 1834.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Thun d. 9. Septbr. 1834.

Her til Thun er jeg ankommet for faa Dage siden for at see Øvelserne ved en lille schweitzerisk Hær af

*) Her, som overalt paa sin Reise, har T. ogsaa givet tildels temmelig udførlige Beskrivelser af de Egne, har kom igjennem; men Schweiz er nu Almenheden saa vel bekjendt, at det maa ansees for rigtigst at udelade dem.

circa 6000 Mand. Schweitz behager mig i Gjennemsnit overordentlig. Det er et af de rigeste Lande, jeg endnu har seet, og viger heri kun en Deel af Holland, Egnen ved Hamborg, en Deel af Brabant etc., dertil er det smukt, virkelig smukt, og det uagtet det savner Havet. Imidlertid gaaer det mig heri som i saameget andet, jeg gaaer mod Strømmen; thi jeg finder de største Skjønheder i de lavere Egne, hvor de høie, raae, kolde ligge i Baggrunden. Dog ganske ene staaer jeg ikke i denne Sag; flere andre, mig synes fornuftige, Folk tænke det samme. Min Ulykke (eller Lykke, som man tager det) er, at jeg ikke kan forbauses mere ved en sammenstyrtet Klippe, ved Snee paa Bjergtoppe og Gletscher i Dalene end over mangt Kunstværk udført ved Menneskehaand; tvertimod, Guds Storhed, som man vulgairt udtrykker Ideen om det Alt omfattende Verdensprincip, fremtræder ikke en Smule klarere for mig paa en Klippe end paa en Hede, det forekommer mig smaaligt at behøve en nedrullet Iisklump eller en knækket Granstamme for at komme til en Erkjendelse, som den simpleste Selverkjendelse fører til. Sletten er Nutiden i sin Gjøren og Virken, Bjergene Fortiden i sin Raahed, hiin er Forgrunden med sit rige Liv, sine mangfoldige mærkelige Enkeltheder, disse Baggrunden med sine blaalige Taager. Skulde jeg nogensinde blive Bjergboer af Lyst, da maatte det være for at realisere et Afsondringsønske. Thun er af de Steder, som ved sin Beliggenhed meget behager mig, her er en rig Afvexling af Sø, af Bjerg og af frugtbar Slette. Det er høist interessant at vandre 8—10 Dage om i Bjergene; men naar den Tid er forbi, da finder man Eensformighed og Gjentagelse. Det klinger løierligt, men er sandt, man føler det indeklemmt og snevert; thi Stierne, man følger, krybe omkring langs Bækkene i Dalene, kun sjeldent kommer man paa de ret fremspringende Puncter, og ofte seer man paa dem kun Fjeldet ligefor med sin Snee og sin Bæk. Det romantiserede Alpeliv

falder gevaltigt sammen, naar man seer det næved, idetmindste der, hvor jeg har været, og det er det meste af det schweitzerske Høiland. De besungne Sennhytter ere de usleste, smudsigste Reder, hvor knap Mælkestuen er saa reen som en Bondestue i Sjælland, nei langtfra, hvor man maa forundre sig over, at ikke al Osten bliver sort; Beboerne, ofte lutter Mandfolk, der vandre om i smudsige Bluser, have ofte lange Skjæg og røre i Ostegryden med de brune, solbrændte Arme, som de vaske lidt forud i gjærende Valle. Intet er hæsligere end Malkepladsen, hvorpaa disse Alpesønner udenfor deres Hytte malke deres Kreaturer. Det er en Art Møgdyng, hvori man, det mindste det regner, vader i over Anklerne. Finder man Fruentimmer, da synes man ofte end værre om dette hele Væsen, de ere ofte klædte i Mandsklæder og see ud, saa man ikke gjerne kommer dem nær. Og nu Alpesangen! Ja der, hvor de Reisende drikke Vallekur og betale for Sangen; det gaaer med Alpesangen i Schweiz som med Jodelen i Tyrol, at høre den er Undtagelse, ikke Regel. Hyrdelivet er i det Hele mindre skikket for en høiere Dannelse end Agerbrug og Haandværk; thi det er langt mindre sociabelt. Der er ogsaa meget ved den schweitzeriske Befolkning, der ikke kan behage hver Fremmed, især den, der saalidt som jeg forstaaer at skatte tysk Burschicositet; thi af denne findes meget i den tyske Deel af Schweiz; hertil kommer Sproget, der gjør et fatalt Indtryk; det forringer umaadeligt Begrebet om Dannelse, naar man seer et Folk hverken at have havt Dygtighed nok til at gjøre sin egen Dialect til Sprog eller til at lære det, som det kalder sin, og idet jeg siger dette, er det ikke Bønder, jeg taler om, det er Landets Fornemmere, Tagesatzungsgesandte. Det ligger i ethvert plat Sprogs Natur at klinge raat, dets Anvendelse til bedre Brug end til blot Snak afrunder og afsliber det. I det fransk-schweitzerske Land føler man sig i denne Henseende langt bedre tilmode, her er Sproget reent eller

dog taalelig reent i Almuens Mund; Waatland er maaske ogsaa det Canton, jeg vilde give Fortrinet, om jeg skulde beboe Schweiz. Den Trudsel fra flere Cantoner, at skille sig fra Forbundet, er Nonsens; thi de vilde hver især tabe for meget ved at træde i Forbindelse med en eller anden af de andre Naboer; staaende alene maatte de tidlig eller seent vende tilbage mod Foederationen. Med Dr. Levy og Bendz jun. tilbragte jeg nogle Uger i Zürich, hvor vi saae den store Skydefest, en sand Nationalfest, der virkelig geraadede Schweitserne til Ære. Man hørte ofte hos formuende Folk ringe Villie til at gjøre Noget for Staten, vel ved enkelte Gaver, men ikke ved stadig Afgiftssystem; overalt troer jeg mange Schweitserere hellere give Skindet end Pungen. Vi vandrede nu nogle Dage omkring, men mærkede snart, at Levy ikke var nogen stiv Fodgænger, Bendz derimod var fast for ivrig og, om han fik Lov til at gaae, istand til at gaae Aanden af sig og os andre; herved blev jeg ligesom Regulatoren paa en Maskine, skyndte den ene frem og holdt den anden tilbage. Paa en Seilads fra Luzern til Altdorf fik vi Storm, mærkelig nok paa det Sted, hvor Tells Capel staaer til Erindring om den Stund, da han forlod Geslers Baad i Storm; vore Baadfolk kunde ikke alene holde Baaden fri fra Klipperne, jeg maatte roe med, og kun ved stor Anstrengelse i over en halv Time lykkedes det os at naae et Sted, hvor der var flad Strand, og lande der for at oppebie bedre Veir. Fra Altorf begyndte de vanskeligere Bjergpassager, og tvende Dage efter hverandre fulgte vi de besværlige Veie, som Russerne marscherede 1799, da Suvarow var i Klemme for at komme til Glarus. Til Lykke for denne General vare hans Soldater bedre Fodgjængere end Levy, ellers var han aldrig kommet igjennem; thi denne maatte vi lade tilbage, da vi skulde over den vanskeligste Bjergpassage paa vor hele Reise, for nemlig at komme til Graubünden. Efter at have sat ham Stevne ved Foden af St. Gothardt gave B. og jeg os

trøstigen paa Vei. Stien, hed det, er vel besværlig, dog gaae Faar over, i Krigens Tid har man ogsaa enkelte Gange ført Heste over. Føreren tog en Øxe med for, som han sagde, at hugge Trin, om de skulde savnes. Da vi nu vare istand til bedre at forlade os paa vore Kræfter, besluttede vi os til at gjøre Reisen i een Dag. Dette bragte Føreren udentvivl til at gaae en Gjenvei; thi meget snart vare vi i Passager, hvor jeg ikke troer noget Faar, mindre en Hest, var istand til at passere. Vi kravlede op paa alle Fire imellem Klippespidses, ofte svævende med Kroppen ud over betydelige Dybder, vi gik skraaes hen ad steile Skiferplader og Steenflader, hvor vi satte Tærne i de Trin, som Føreren gjorde med Spidsen af sin Alpestok eller med Taaen af sine store jernbeslagne Skoe, og støttede os paa Alpestokken, vi gik paa Hosesokker ad en haandsbred Stie i en glat og til begge Sider steil Klippevæg. Bendz var blevet mat og ør, vi maatte tage en Fører til, saa at han ledtes af dem, givende en Haand til hver; mine Knogler stode mig godt bi, jeg gik ganske alene. Vi vare over al Vegetation og omgivne af lutter Brokker af nedfaldne Klipper; gled en Steen, naar vi traadte paa den, rullede den langt ned, længer end man med hele Lemmer kunde følge den. Kl. 3 om Eftermiddagen havde vi endelig overvundet de største Besværligheder, Kl. henved 7 naaede vi vort Natterherberg. Vi vidste nu, hvad en ret besværlig Alpepassage vil sige, det var altid et Udbytte af en anstrængende Tour. — Graubünden gav iøvrigt for vor Møie nogle sjeldne Udsigter, overdrevent salt Kjød, gammelt Brød med Ørentviste i Hullerne og en temmelig suur Overgang i stærk Regn for at komme til Andermatt. — — —

Fra Tscherning til Bruun.

Mailand d. 27. Septbr. 1834.

Hvad skal jeg her? og hvorfor giver man mig 400 Rbd. for at overvære disse Manoeuvrer? Jeg skal bivaane dem

og give Rapporter over dem. Er det Rapporterne, man vil have Nytte af, eller er det for at gjøre mig til en stor General, indsluttet i en Capitainscapsel? Er det Rapporterne, man vil have Nytte og Fornøielse af, da gaaer det over min Horizont, hvilken Nytte de kunne forskaffe; thi det Bedste, der er ved dem, den Kritik, de indeholde over vore egne Foretagender af lignende Art, glider af som Vand paa en Gaas. Fornøielse, ja det var muligt, at de kunde fornøie vort soldaterlegende høie Publicum; men sandelig, Fornøielsen er dyr. Skal jeg gjøres til en General in spe, da var det bedre at sende mig til Algier eller til Rodil. Hvad det iøvrigt kan nytte fra Regjeringens Standpunct at have Capitainer, der kunne være Generaler, indseer jeg ikke; maaske er det en dyb philosophisk Nødvendighed, som udtaler sig her og fremkalder Modsætningsnødvendigheden, idet vi nemlig have lutter Generaler, som høist ere Capitainer, eller for tydeligere at betegne det smaalige Munderingskammervæsens Prædominants, Compagniechefer. Maaske er der endnu en 3die Grund: man har søgt Leilighed til at give mig 400 Rd. Tillæg, deri var dog nogen Raison. Det skal efter dette ikke forundre mig, om jeg bliver sendt til Rom eller Neapel, især det sidste Sted, da Kongen her jo skaber sig som vores i sin Ungdom; han er ligesom han Militair med Liv og Sjæl og vil formodentlig, efterlignende sin store Forgjænger, blive udenfor Legen, naar det kniber (1807—1813). Ved dette idelig omslændrende Bissekræmmerliv bliver jeg doven som Lud, gider hverken læse eller skrive, knap tænke; thi hvergang jeg ret har lagt en Plan for at udføre noget, kastes den overende af en nye Ordre, en nye Bestemmelse. I Dit sidste Brev af 15de mener Du, at jeg er gaaet for vidt i min Opposition (jeg vælger det Ord for at faae en enkelt Benævnelse), og at jeg ved lempeligere Fremfærd var kommet videre; men betænker Du, at jeg har havt en lang Erfaring for mig i min Faders Memoireliv? hvormange unyttige Fore-

stillinger skrev han ikke? Var han ikke selv tilsidst træt af denne Methode og tyede til Pressen? Har David ved en moderat Opposition virket mere end jeg? Læs vor Valglov og døm. Du vil sige, jeg har virket Intet; det er tildeels sandt, dog troer jeg at have virket en Deel til at opretholde Høiskoleprincippet i trende Aar, bevise dets Mulighed og saaledes sikre dets Gjenindførelse under gunstigere Omstændigheder; thi, som jeg hører, er det en Deel modificeret efter min Afreise. Har jeg ikke opretholdt Concurrencen ved Landcadetacademiet, som alt en kongelig Ordre havde afskaffet og det i saa bestemte Udtryk, at selv Abrahamson antog det over sin Indvirkning at faae det tilbagekaldt? Hvor ofte har jeg ikke været brugt som Bussemand, man frygter Pressen og frygter den altfor paafaldende Vilkaarlighed; men havde det nyttet at pege paa Pressen, naar jeg ikke havde viist, at jeg turde bruge den? Hvad havde det frugtet at sige om mig: „han gjør det ikke, han lader sig ikke omstemme, han underskriver ikke“, naar man ikke ved bestemte Handlinger havde seet, at der var Noget, jeg turde gjøre, mere end de fleste Andre. „Turde“ er ikke det rette Udtryk, — thi der er nok, der tør — men „vilde“, og det uden at være opbragt, uden Vrede, uden Krænkelser, af dyb Overbevisning, af den Art Overbevisning, som vinder et Publicum. Du mener, jeg kunde virket gennem Abrahamson og Bülow; men hvis jeg har kunnet virke noget paa disse Mænd og ved disse Mænd, kom det da ikke netop deraf, at jeg var, som jeg var og ikke til at spille Fjederboldt med. Uden at have eller have havt, hvad man kalder Popularitet, har jeg et Publicum, det vil sige: jeg har fremsat klart, hvad Mange følte og ahnede, og er saaledes blevet et Symbol for deres Anskuelse i en vis Retning, en Art Fanedrager dette har givet min fra en underordnet Stilling kommende Mening mere Vægt end almindelig, har endog sat mig istand til ustraffet at angribe vort høieste, og høist

elendige, militaire Collegium lige under Kongens Øine; om det ikke har virket paa Stedet, saa virker det nok, det er unegtelig netop denne samme Stilling, der har bevirket min Bortsendelse; men kunde det være Andet, følger ikke Repulsion paa Impulsion, og havde jeg ikke været værre tjent med at blive hjemme og staae Fadder til Forholdsregler, som jeg ikke kunde hindre, som de Personer ikke kunde hindre, der vare vante til at høre mine Indsigelser? Dersom min Indvirkning paa nævnte Mænd var dem ønskelig eller behagelig eller blot brugelig under nærværende Omstændigheder, vedligeholdte de da ikke Brevvexling med mig? Med Abrahamson brevveksler jeg slet ikke, med Bülow kun over mine nærværende Forhold og for at faae Viskere (vide den for Brevet i Kjøbenhavns-posten). Frygt for, at jeg skulde røbe, hvad der foregik mellem os, afholder ingen af dem; de veed begge, at jeg kan tie, og at jeg ikke lider af den Forfængelighed at udskrige mine Gjerninger. Nei, jeg troer ikke, at jeg er gaaet for vidt, selv ikke i det sidste Brev, hvori jeg endnu i dette Øieblik ikke kan finde noget Fornærmeligt, men hvorom man i visse Henseender kan sige, det kom i Utide, eller det skulde have havt en anden Form. Det vil maaskee forundre Dig, naar jeg siger Dig, at jeg aldeles ikke veed, hvorledes det seer ud, som det er trykt; men dets Historie er følgende: Paa en Tid, da jeg blev opfordret med ret gode Grunde til at lade en Lyd fornemme, og da jeg havde nogen Grund til at troe, at den 28 Mai vilde gaae forbi, uden at Forordningen bekendtgjordes, skrev jeg min Epistel og sendte den til en Mand, til hvis Skjønnsomhed jeg overlod at benytte det; mere veed jeg ikke derom; hvorledes han har brugt det, uagtet Forordningen kom for Dagen, veed jeg ikke, er mig ogsaa ligegyldigt; thi han havde plein pouvoir under den Betingelse at blive strengt inden Trykkaanordningens Grændser. Dette kan jeg vide har været Tilfældet, siden man har grebet til arbitraire Midler. Læs det nu efter denne

Historie, maaskee finder Du det baade moderat og ret morsomt. Fortræffeligt havde det iøvrigt været, om en Fremmed havde misbrugt mit Navn, og man uden videre havde givet mig Viskeren. Jeg gav Noget til, at en Person nu skrev Noget under mit Navn, og man uden Spørgsmaal gav mig Afsked, det var et ypperligt Argument. Naar der forekastes mig, hvad jeg har skrevet i mit Brev til Bülow om Ansættelse etc., da har Du forsaavidt Ret, at man let kan falde paa at betragte det fra Egennyttens Synspunct; alt da jeg skrev det, indsaae jeg det og sagde mig selv omtrent, hvad Du siger mig derom, ja jeg føiede til: man vil formodentlig benytte det imod mig i denne Retning, visende det til forskjellige Personer. For dog at sikkre mig mod, at de høie Herrer selv skulde tage det for Forslag til Forlig, skrev jeg ved Siden af med tydelige Ord, at jeg, hvad der end skete, ikke vilde vige et Skridt fra den betraadte Bane, men stedse søge at skaffe Sandheden Luft (i Parenthes: Bülow har svaret paa denne Phrase, at han fandt det meget smukt at bringe Sandheden for Lyset, dog meente han, det kunde skee uden at krænke Eed og Pligt; hvortil jeg har svaret, at ogsaa jeg troede, at Sandhedens Erkjendelse aldrig kunde collidere med Eed og Pligt, og at Historien havde viist, at der, hvor forkeerte Forholdsregler havde bragt det saa vidt, der var de største Meenedere blevet de største Mænd, saasom Luther og mange flere). Men, spørger Du, naar Du har tænkt Dig Muligheden af en saadan Fortolkning, hvorfor da skrive det? Der begribes, at det er vigtigt for mig lidt efter lidt at bringe det til Evidents, hvorfor jeg reiser; kunde jeg nu faae de Godtfolk til at inklade sig paa at give mig civil Ansættelse, saa var jo den hele Snak om Reisens militaire Vigtighed tilintetgjort. Hvad en Consularpost angaaer, da kan Du vel troe, at jeg aldrig for Alvor har kunnet haabe at faae en saadan, da jeg veed, at høie Embedsmænd i udenlandske Departement advare unge Mennesker mod at have

Omgang mod mig; kunde det skee, da var det jo dog altfor kosteligt at see Hans Majestæt repræsenteret af en fameus Propagandist; thi som en Saadan beskrives og forfølges jeg. Det Eneste, hvad der i mit hele Andragende var og kunde være mit Alvor, var Ønsket om Afsked med Pension; det er ogsaa det Eneste, som har faaet et rundt Afslag. Dette var iøvrigt den eneste Maade, hvorpaa jeg fornuftigvis kunde komme hjem. Sæt jeg forlangte simpelthen at tilbagekaldes og blev indmaneuveret som Secondcapitain i Rendsborg, hvad skulde jeg gjøre der? Sæt man var meget naadig imod mig og forsatte mig i lige Egenskab, ja endog som Compagniechef, til 3. jyske Infant. Reg., var det da ikke bedre at være Postmester i Ringkjøbing eller Fyrinspecteur paa Skagen? Nei, kommer den Tid, hvor jeg antager, der virkelig var Noget at gjøre hjemme, hvor Udholdenhed og fast Beslutning kan udrette Noget, da tager jeg Afsked, det er det eneste Middel; men jeg maa da efter Din Mening være fattet paa at gaae af uden Pension, paa Grund af at jeg ikke drikker; thi med Drankere vide vi af Erfaring, at der ikke strides om Pensionen. Du synes vel, det er letsindigt at blande Spøg ind, hvor Emnet er saa alvorligt, hvor jeg er ifærd med at forsvare mit gode Navn og Rygte; men betænk blot, hvor tidt jeg alt i mit ubetydelige Liv har maattet opgive Haabet om fordeelagtigt udvortes Omdømme, for at forfølge en Vei, som Omstændigheder og Anskuelser førte mig paa. Tiden maa staae os bie, senere Handlinger udslette tidligere Indtryk, især hos vore Venner, som see Tingen nærmere og forstaae os bedre. Langtfra mig nogensinde at kunne stødes over Din Kritik af mine Handlinger; Kritik er altid en god Spore til skarpere Undersøgelse, fra Dig er den mig et nyt Bevis paa oprigtigt Venskab; Du siger mig Dine Tanker som jeg Dig mine, medens Andre ryste Hovedet i stum Medlidenhed og lod mig gjerne gaae. Forlige mig med Regjeringen var gjørligt, naar jeg over en enkelt Sag,

en personlig lidt Uret eller noget Lignende geraadede i Strid; men dette er ikke Tilfældet, Sagen er baade mindre og større, mindre, fordi der ikke egentlig er noget Stridspunct, større, fordi min Paastand er, at Regjeringen er heel og holden upassende for Landet, efter sit Princip, efter sin Form og efter den dermed forbundne Udgift. Jeg faaer denne Overtydning daglig mere og kan altsaa ikke sige: „Brug mig, fortroe Eder til mig, for Fremtiden skal jeg bedre forstaae at tjene Eder“. Den siger neppe fra sin Side (thi det er dens Natur imod): „vi kunne bruge Dig uagtet Dine Meninger; ere de rigtige, hvilket Tiden vil lære, saa kunne ogsaa de komme til Nytte.“ — Men for at komme paa noget Andet, jeg har da seet 6000 Mand Schweizere ved Thun, og skjøndt der lader sig udsætte meget paa dem, saa lader mere sig endnu rose, og i mine Øine lader sig med Sikkerhed slutte, at vort System er fuldkomment practicabelt; thi det har forud for det hidtil i Schweiz Bestaaende, at der gaaer et stort fast Element iud i samme, medens her Alt er Militæ, Commandovæsen, Stab, Artillerie, Ingeniører. Den første Gjenstand, som fortjener Roes, er vistnok Disciplinen, ikke forstaaet, som vi forstaae den, med Hatten i Haanden, men Lydighed, ingen Udsvævelser eller Excesser. Officeren fra Obersten af delende Soldatens Besværighed, en paa Erkjendelse begrundet Overbevisning. Det fortjener ogsaa at roses, at Infanteriet vedligeholdte ligesaagod Orden under combinerede Manoeuvrer, som naar hver Brigade exercerede særskilt paa Exerceerpladsen. En russisk eller preussisk Infant. vilde vist klage jammerlig over Mangel paa Precision ved Exercits; men jeg troer, Enhver vilde tilstaae, at man ikke kunde ønske mere Sammenhæng og Orden paa ujevnet Terrain og mod Fjenden. Østerrigerne i Italien have med stor Flid bragt det saavidt at ryste de stive uhandlelige Bataill. ud af hverandre; nu er deres Orden ringere end Schweizernes, men maaske ogsaa deres Bevægelser hurtigere. Mærkelige

Fremskridt gjordes i de 14 Dage, Samlingen varede, de havde været større, havde Officererne været bedre; her indlyser Savnet af faste Skoler. Jeg saae imidlertid Oberster, der aldrig havde tjent udenfor Schweitz, befale med stor Rolighed og Forstandighed. — — —

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I Schweitz 1834 udviklede sig hos mig Overbevisningen om den foederalistiske Statsordnings store Fordele, uagtet jeg godt saae, hvad mange Schweitzere selv erkjendte, at Fælles-Overstyrelsen var ikke heldig ordnet. Foederativstaten (Samstaten) tillader at udvikle til Gavn for Heelheden de Sider af Statslivet, som sætte Staten i Berøring med Omverdenen, og som ere eens for Alle, medens den derimod lader Delene Frihed til at ordne de nærmestliggende Forhold efter særlig Trang og Fornødenhed. I Tydskland havde den samme Tanke paa-trængt sig mig, men de mange Smaahoffer gribe saa forstyrrende ind i den foederative Statsordnings sande Betydning, at de enkelte større Stater og deres indbyrdes Skinsyge faae for indgribende Betydning til, at Sammenholdet kan være sikret; men i Schweitz, som jeg desuden kom til at see mere i Nærheden, blev Fordelen ved Foederationen mig klar. Dog herved vandt ogsaa den Overtydning Styrke hos mig, at Holsteen maatte ordnes saaledes, at det kunde opfylde sine Forbundspligter og nyde Godt af sine Forbundsrettigheder, uden at Staten blev umiddelbart berørt heraf. Canton Neuenburgs Forhold til Preussen og Schweitz belærte mig om Vanskelighederne og Farerne af dette dobbelte Forhold, især for den lille Stat. Til Lykke for Schweitz var Befolkningen i Neuenburg mere schweitzerisk end preussisk. Det var her, den Idee opstod, at dele Kongeriget i 5 istedetfor i 2 Stænderkredse og give hver af de 5 Kredse, Sjælland, Fyen, Slesvig, Holsteen, sin Provindsregjering for alle særlige Anliggender og kun forbeholde for Fælledsregjeringen

alle de Sager, som efter deres Natur passede her. For-
saavidt der skulde dannes en Fælledsrepræsentation, da
fandtes 3 Danske mod 1 Slesviger og 1 Holstener. Der
lod sig uden Fare optage en Provindsrepræsentation;
Lauenborg vedblev at være en Art Domaine under Kronen.

Naturligvis lagde jeg ogsaa Mærke til den i Schweiz
bestaaende simple og lette, dog tilstrækkelige Forvaltning
og til Befolkningens Vane til selv at bevare Ro og Orden
ved offentlige Sammenkomster og lignende Leilighed. Ved
dets Væbningsvæsen saae jeg dets gode og svage Sider.
Saaledes saae jeg snart, at dets stærke Skyttecorpser særlig
vare egnede for det stærkt gjennemskaarne Bjergland, og
at det hele Væbningsvæsen kun var at ansee nogenlunde
tilstrækkeligt i et Land af denne Beskaffenhed. Der
savnedes et fast Element, om og kun lidet talrigt. Det
var mig klart og vistnok ogsaa de fleste tænkende
Schweitzere, at deres Uafhængighed beroede mere paa
de omgivende Magters gjensidige Forhold end paa dets
egen Styrke og Væbning.*) Dets Velstand, der er stor
i de fleste Cantoner, hidrører fra de forholdsvis ringe
Midler, der anvendes paa det offentlige Væsen, Væbningen
indbefattet. Standsforskjellighederne, om hvilke jeg med-
bragte en tydelig Erindring fra Hjemmet og de Lande,
jeg hidtil havde besøgt, havde han kun ringe Betydning;
Oplysningen var derfor ikke ringere. Det faste og mæg-
tige Embedsvæsen, som jeg hidtil havde anseet som nøie
forbunden med god Statstyrelse, fandtes ikke her: men
derfor var Styrelsen ikke mindre god, flere Steder for-
trinlig. Præster havde der Kald kun aarvis i mange af
af de protestantiske Menigheder; dog var Vexling sjelden
og Præsternes Stilling og Indflydelse i det Hele god.

*) I Randen har T. tilføjet: „Efter at det tyske Forbund er blevet
en preussisk Eenhedsmagt og Savoien italiensk Eenhedsmagt,
er Stillingen mindre beroligende.“

Vigtigheden af at holde Kirken uafhængig af Staten gik tydelig op for mig her; i de Cantoner, hvor det ikke var Tilfældet, var jevnlig kirkelige Stridigheder. En Folkeklasse, som dengang gav den schweitzerske Styrelse en Deel at gjøre, var de saakaldte „Heimathslosen“, en fattig Folkeklasse, for hvilken Ingen i Tilfælde af absolut Trang fandt sig forpligtet til at sørge; her savnedes aabenbart en Forsørgelsespligt, omfattende hele Landet.

Fra Schweiz blev jeg sendt til Troppe­samlingen ved den østerrigske Hær i Italien. Det var tydeligt nok, at den egentlige borgerlige Styrelse var god, Befolkningen velhavende i det af Naturen vel udstyrede, i Aartusinder vel dyrkede Land; men den politiske Styrelse var en fremmed. De høiere stillede Familier, de dannede Klasser stode fremmede for Statsstyrelsen. Der var italienske Regimenter, men meget faa italienske Officerer. Luften var endnu beklemt siden 1830, skjøndt intet Udbrud havde fundet Sted. Den kommanderende General, Radetzky, var agtet, det kan vel siges afholdt; han førte et betydeligt Huus i Mailand og drog de italienske Familier til sig, men vinde dem for den østerrigske Regjering formaaede han ikke; det italienske Eenheds- og Storhedsønske gjærede for stærkt. Det var muligt, at Stødet til Eenheden i Italien havde kunnet udgaae fra det lombardisk-venetianske Rige, om en østerrigsk Prinds havde formaaet at italianisere sig og Østerrig givet ham Handlefrihed, mod at der blev givet dette en rundelig Affindelse for det materielle Tab.

Fra Opholdet i Frankrig og England.

(December 1834—Juli 1836).

I Paris tog Tscherning strax efter Nyaar 1835 med Iver fat paa sine Studier, baade de artilleristiske og de private, han drev af egen Tilbøielighed. Han stiftede nye Bekjendtskaber og fornyede gamle. En af de gamle Venner, han først opsøgte efter sin An-

komst, var P. A. Heiberg. „Jeg var“, skriver han i sine politiske Optegnelser, „1817 ved Abrahamson bleven bragt i Forbindelse med P. A. Heiberg. Denne, der endnu paa den Tid havde en anseet Post i Udenrigsministeriet (Oversætter i Spansk, Tydsk, Dansk, Polsk), var imod Bourbonnernes Tilbagekomst, og skjændt han i Meget misbilligede Keiserregjeringen, saa havde han dog indsuget en saadan Kjærlighed til Frankrigs Storhed og Overmagt og faaet en saadan Ringeagt for de allierede Hoffers Optræden til forskjellige Tider, at han med Bitterhed saae tilbage paa de senere Aars Tildragelser. De tilbagekomne fordringsfulde Emigranter, saakaldte Voltigeurs, vare især Gjenstand for hans Misnøie og Spot. Han havde en stor Forkjærlighed for den norske Forfatning, ventede heldige Følger af den for Norges Udvikling og beklagede høilig, at Kongen af Danmark ikke slog ind paa samme Vej. Han bekræftede min Formodning, at Rygterne om Frederik VI's Betydning ved Congressen i Wien vare lavede til at smøre det danske Folk om Munden med. Han meente at vide fra sikker Kilde, at Talleyrand havde søgt at forhindre Sachsens Opløsning og Danmarks Deling, ikke af Kjærlighed til disse Stater eller deres Regenter, men for at vinde en Stilling som den, der tog de Fortryktes Forsvar, idet han tillige lagde Baand paa forskjellige Staters Umættelighed; England havde ved Slutningen af Congressen ikke været utilbøielig til at række Haanden hertil“. (Om T.'s Forhold til Heiberg s. videre 1. Bind S. 116 ff.). Da Tscherning i December 1834 paany besøgte Heiberg, fandt han, at han var „faldet meget af. Dog er den værste Ulykke, at der et Misforhold i hans Tilstand, idet hans Sandser, Synet, er mere sløvet end hans Aand og end den øvrige Deel af Legemet; han seer saa maadelig, at han ikke kan kjende Bøger fra hverandre, ikke kan see, hvad der staaer paa Papir, ja ikke, om der staaer Noget. Iøvrigt har han en god Gammelmandshelbred, lister hver Dag lidt omkring i Palais royal, naar Tjeneren først har bragt ham did“. Forøvrigt var Bekjendtskabet kort før Tschernings Afreise fra Kjøbenhavn blevet opfrisket af Heiberg selv ved et Brev, han sendte Tscherning. Dette saavel som T.'s Svar derpaa anføres her, begge oversatte fra Fransk.

Til Herr Capitain Tscherning i Kbhvn.

Paris d. 3. April 1833.

Min Herre!

Tillad mig at henvende mig til Dem som til en gammel Ven for at paakalde Deres velvillige Hjælp i en Sag, der bedrøver mig. Det dreier sig om at bevæge

min Søn, der ogsaa er Deres Ven, til, om muligt, at tage lidt mere Hensyn til mine indtrængende og idelig fornyede Anmodninger og skrive lidt hyppigere til mig, end han hidtil har gjort. Han antager mig rimeligvis ligesaa ligegyldig for, hvad der angaaer ham, som han er ligeoverfor mig. I den Henseende gjør jeg ham kun til en vis Grad Bebreidelser; thi han veed endnu ikke, at mellem Forældre og Børn er Kjærligheden meget mere levende og stærk i nedstigende end i opstigende Linie. Men der er Regler, som Sømmeligheden dicterer, og dem krænker han aabenlyst ved haardnakket at nægte mig den eneste Gunst, jeg beder ham om. Hvad mere vilde han gjøre, om jeg — ved en ulykkelig Tilskikkelse — var nødt til at anraabe ham om Understøttelse, eller paakalde hans Velvillie i Sager af anden Natur?

I Løbet af forrige Aar har jeg kun været istand til at afpine ham tre Breve, og i dette Aar har jeg endnu ikke modtaget en Stavelse fra hans Haand. Jeg aner nogle af de Undskyldninger, han vil søge at gjøre gjældende, ikke at tale om dem, han sikkert ikke vil udtale ligefrem. Han vil maaske sige, at han har været syg. Det er en Undskyldning, som er lettere at opfinde end at modbevise, naar man er saa langt fjernet fra hinanden; men var den end sand, er den derfor ikke god; thi han kunde nok have fundet et eller andet Middel til at gjøre mig bekendt med denne ubehagelige Nyhed, og han kan ikke være uvidende om, at en ond Nyhed, der kommer pludselig, er meget mindre tung at bære end den Ængstelse, hvormed man frygter dens Komme. — Han vil sige, han har ikke Tid. Hvem vil han faae til at troe, at hans Arbejder ere saa utallige, hans Beskjæftigelser saa umaadelige, at han ikke kunde røve en halv Time fra dem hver anden Maaned, og det er Alt, hvad jeg forlanger. — Han vil endvidere sige, at han mangler Stof. Dersom den gode Villie var der, saa vilde Stoffet ikke mangle ham. Iøvrigt vilde denne Undskyldning her være

falsk; thi i sit sidste Brev af 15. December, paa hvilket jeg svarede d. 23. Januar, bebudede han mig en Begivenhed, som skulde komme til sin endelige Afgjørelse i Slutningen af Januar. Nu er mere end to Maaneder forløbet, uden at han har værdiget mig med et eneste Ord at underrette mig om denne Afgjørelse, som dog maatte interessere mig. — Endelig vil han sige, at det er ham imod at vide, at hans Breve ville blive læste af en Trediemand, og at mine skulle skrives af en fremmed Pen. Men hans Breve have altid været saa uskyldige, at jeg havde kunnet lade dem læse af den meest smaalige og ildesindede Politimand, og dersom der i mine Breve, der ere skrevne med en fremmed Pen, har indsneget sig en Behreidelse, hvis er saa Skylden? Vilde han virkelig have gjort fælles Sag med Naturen om at forøge de Ulykker, hvormed den har rammet mig?

Det er tydeligt, at det er ham modbydeligt at skrive til mig, og ulykkeligvis er det eneste kraftige Middel til at overvinde hans Modbydelighed netop det, som mangler mig. Han betragter det, jeg beder ham om, som et strengt Hoveriarbejde, jeg paalægger ham; men han kan være rolig, dette Aag vil ikke længe tynges paa ham. Min sidste Time nærmer sig med hurtige Skridt, og visselig vil hans Kulde og Ligegyldighed ikke forhale den.

Jeg gjentager det, min Herre, jeg henvender mig til Dem fremfor til nogle særlige Venner, jeg har i Kjøbenhavn, men som ikke høre til min Søns Venner; men det veed jeg, at De gjør. Hav den Godhed, Hr. Capitain, at bæere mig med to Ord til Svar, adresserede til min Bolig, Rue Croix des petits Champs, Hotel du Havre, og modtag Forsikringen om den udmærkede Hengivenhed, hvormed jeg har den Ære at underskrive mig

P. A. Heiberg.

Herpaa svarede Tscherning:

Min Herre, jeg har modtaget Deres Brev af 3. dennes, og trods al den Interesse, som et Brev fra Dem har for

mig, maa jeg tilstaae, at dette har bedrøvet mig meget, fordi det viser mig den dybe Bedrøvelse, hvoraf De lider, og fordi Deres billige Klager falde paa en Mand, som jeg elsker og agter, paa den Mand, der burde gjøre meest for at gjøre Dem Livet behageligt. Ikkedestomindre er jeg glad over, at De har henvendt Dem til mig, fordi jeg maaske bedre end nogen Anden er istand til at forsikkre Dem om de i Sandhed sønlige Følelser, som Deres Søn nærer for Dem. De er ofte Gjenstand for vore Samtaler; han er da altid bedrøvet over at vide dem saa langt borte, ofte har jeg hørt ham discutere, ved hvilke Midler det kunde blive ham muligt at komme ned og besøge Dem, undertiden have vi ogsaa drøftet Muligheden af at forskaaffe Dem en behagelig Existens her. De mener, min Herre, at dersom De var i den Nødvendighed at maatte bede ham om at bringe virkelige Offre, De da vilde gjøre det forgjæves: i den Henseende er det mig en Glæde at kunne forsikkre Dem om det Modsatte; hver Gang en lignende Pligt har paahvilet ham, har han handlet med Kraft og uden Hensyn til sine personlige Interesser.

„Men,“ siger De, „hvorledes skal jeg kunne forlade mig paa en saadan Forsikkring, jeg, som ikke kan opnaae som en Naade af ham sex Breve om Aaret?“ Ja see, det er atter et Bevis paa den menneskelige Inconseqvens: vi ere istand til at bringe de store Offre, men ikke de smaae. Dette er en almindelig Bemærkning, men den passer særlig paa Deres Søn. Sorgløshed og Mangel paa Beregning er hans største Feil; derfor er han forsømmelig med at skrive til Dem, saa ofte som han burde. Han vil gjøre det, han fastsætter et vist Tidspunct dertil; men saa vil han endnu have nogle Oplysninger, endnu nogle interessante Nyheder at meddele Dem, han vil slutte et Arbeide, som han har under Hænder, og Udførelsen af hans Forsæt opsættes fra Uge til Uge, uden at han mærker, at Tiden gaaer, netop maaske fordi han tænker saa ofte derpaa. Idet jeg siger dette, er det ikke min

Hensigt at forsvare hans Handlemaade; thi han har Uret, han har stor Uret; men jeg ønskede kun at overbevise Dem om, at det ikke er af Mangel paa sønlig Kjærlighed, at han begaaer denne Uret; men kun af Mangel paa Nøiagtighed i Udførelsen af sine Anliggender.

Da jeg talte til ham om Deres Klager, følte han selv Sandheden deraf; men han sagde mig, at han haabede for en Deel at have bragt dem til at ophøre, idet han havde skrevet til Dem for omtrent otte Dage siden, og han tænkte, at dette Brev vilde være Dem behageligt. Og ligesom jeg er inderlig overbeviist om, at han intet vilde forsømme for at gjøre Dem Livet mere behageligt, saaledes er jeg ogsaa vis paa, at han for Fremtiden vil holde bedre Regnskab over sin Correspondance med Dem.

Den Bebreidelse, som De har rettet mod Deres Søn, falder til en vis Grad ogsaa paa mig. Ogsaa jeg skylder Dem megen Forbindtlighed, for hvilken jeg gjerne vilde vise mig erkjendtlig. Jeg vilde med største Glæde skrive til Dem fra Tid til anden, naar jeg vidste, at De satte nogen Priis derpaa; men jeg veed, at jeg ikke er nogen meget interessant Correspondent, og naar mine Breve skulle gjøre en saa lang Reise, tænker jeg altid, at de have ikke Interesse nok dertil og at den, der modtager dem, vil angre Postpengene. De Efterretninger, jeg kan sende Dem om vort stakkels lille Lands Tilstande, ere ikke af den Natur, at de kunne volde Dem Fornøielse; man kan med eet Ord sige, at vi blive slettere og slettere regjerede, at man tager os ved Næsen, som man har gjort i mange Aar, og at vi ved denne gode Styrelse snart ville naae hen til det Tidspunct, da Danmark vil ophøre at existere som selvstændig Stat, og hvor det enten vil indtræde i en Forbindelse med det øvrige Skandinavien, hvad der vilde være meget godt, eller vil blive deelt mellem Nabomagterne, Preussen, Sverrig, England eller Rusland, hvad der vilde være meget slemt; men ulykkeligvis er det sandsynligste, eftersom Kjerligheden til en

Kongefamilie gjør os blinde for vore sande Interesser, og fordi her som andensteds Fyrsterne ere Fyrster og ikke Patrioter.

Brev fra Tscherning til E. Brunn.

Paris d. 21. Decbr. 1834.

Formodentlig veed Du alt, at jeg er i Paris, førend Du faaer dette; men formodentlig veed Du ikke, at mit Komme hertil er Sidestykke og Modsætning til Afvisningen derfra forrige Aar. Efter at jeg hele Sommeren, fra min Ankomst til Schweitz, gennem 4 eller 5 Breve idelig har forlangt Bestemmelsen for mit Vinterqvarteer og paapeget Genf som det, jeg valgte, om intet andet bestemtes, finder jeg i Genf et Brev, der tilkjendegiver mig Kongens Misfornøielse med Valget af Genf til Vinterophold og paalægger mig ufortøvet at begive mig til Paris, „ad den nærmeste Vei“, udtrykker Corpset sig, og paalægger mig at melde, hvilken Vei jeg vælger. Du veed, jeg indrømmer slet Expedition, Betise etc. meget af, hvad der skeer inden danske Militairautoriteters Virkekreds fra den høistcommanderende General for den væbnede Magt til hans ærlige Contrafei, den mindste jyske Caporal; men kan alt dette med Føie skrives paa denne Regning? Og kan Du med Rette forekaste mig, at jeg seer Planer, hvor ingen er, naar Du faa Linier efter selv maa fortælle mig, at det synes, som om en af Grundene, hvorfor jeg forrige Aar ikke maatte komme hid, var, at man antog, jeg stod i Forbindelse med Mina? Hvor Fanden skulde min Forbindelse med Mina komme fra? Jo dog, han er en af de skjulte store Propagandister og jeg ligesaa, der er Gaaden løst. I Schweitz er jeg ligefrem bleven overleveret som en saadan fra den østerrigske til den schweitzerske Regjering. En brav Mand, som jeg nøie kjendte i dette Land, har ligefrem sagt mig det, strax jeg kom did, for at jeg kunde vogte mig for østerrigske Efterstræbelser, om jeg virkelig havde

Noget at skjule. At min spanske Forbindelse iøvrigt ligger klart for Dagen, seer jeg nu, da jeg er kommet til Paris; thi forløbne Sommer havde nogle spanske Mineraloger villet bereise Luzern omtrent paa samme Tid som jeg, og have, ligesom jeg, ikke faaet Pas, — et tydeligt Bevis paa vor Forstaaelse. Paa Politiet spurgte man dem, om de hørte til Don Carlos's (der „Kong Carls“) Parti, hvilket de maatte benægte, da de reiste for nærværende Regjerings Regning; denne Erklæring var deres Banesaar. Ved alt dette maa jeg bemærke, at jeg aldrig har kjendt disse Folk eller hørt tale om dem, førend jeg i Paris har erfaret deres Historie. Hvad der ellers er værd at bemærke, er, at jeg i Berlin i et Par Privatsamtaler, nøie husker jeg ikke mere med hvem, har udtalt det Ønske, naar jeg kom til Frankrig at besøge Posteringen paa den franske Grændse for at see, hvorledes sligt gaaer til, hvor det er Alvor. Ogsaa har jeg ved Kongens Død strax sagt, hvilken Vei Regjeringen vilde slaae ind, og været lykkelig i min Forudsigelse, der var tvertimod den Mening, man havde ved Hoffet, og som nogle Adjutanter udtalte, hvor jeg var sammen med dem. Disse sammenstødende Omstændigheder, — thi den minaske Fabel har jeg alt før hørt om, — saa kan jeg vel blive opmærksom. Kommer til, at vore unge fornemme Reisende tale mystisk om mig, medens Ministrene advare mod mig. Jo du maa troe, jeg er en stor Propagandist, om just ikke i den Kaste, som holder reisende Mordere, saa i en næsten farligere, den, man slet ikke kan finde, uagtet de utallige Forhører og Arrestationer. At alle disse Betragtninger iøvrigt ikke gaae mig dybt til Hjertet, kan jeg forsikкре Dig, de volde mig ingen Grublen. Skal jeg være en af den store, saa uopdagelige Propagandas største Coripheer, maaske ovenikjøbet Chefen for den skandinaviske Section (siden vi ere i Galimatias, saa lad os være complet), ja saa Herre Gud, saa faaer jeg finde mig deri, og kan

da kun beklage, at min Virksomhed hidtil ikke har frembragt større Resultater. — — —

Du siger, at jeg ikke maa glemme, hvormeget jeg skylder min Fader, maaske Abrahamson, af hvad der er skeet mig. Ja visselig har min Faders Navn virket gavnligt for mig, og vel vil jeg troe, at hvor Abrahamsons Stemme har kunnet komme med i Spillet, har den oftere været for mig end imod mig; men det Følgende vil vise Dig, at Tilfælde mere end noget Andet har tjent mig. — — — Af min hele øvrige Historie (efter Hjemkomsten fra Grækenland) har Du selv seet det Meste næved, og jeg troer, Du veed, at jeg, medens Høiskoleplanerne udarbejdedes, havde Anledning til at slaae ind i en god Privatvei, som jeg opgav efter mine Medarbejdedes Ønsker, og at jeg siden, da Abrahamson sagde mig, at Fibiger, der alt var ansat, modarbejdede min Ansættelse med Hænder og Fødder, skrev ham til ikke at volde Strid i denne Sag for min Skyld; jeg vilde cedere hver Fordring, jeg havde, ifølge modtagen Tilskyndelse; thi Skoleofficeerposten havde jeg kun indvilliget i at overtage efter de Andres Ønske; det Eneste, jeg havde efterstræbt, var Posten som Lærer i Chemie (ikke i Physik), begge havde jeg ved Artilleriinstitutet. Paa Gagebestemmelsen har jeg ingen Indflydelse havt; det hele befulgte System har jeg stedse, hvor jeg derom er kommet til Orde, bekjempet og urgeret paa, at alle Poster ved Skolen, besatte af tjentfri Officerer, skulde retribueres, saaledes som den Grad i Armeen lønnedes, hvis Stilling efter Postens Vigtighed og den udfordrede individuelle Dygtighed meest svarede hertil. Mine Ideer herom findes nogenlunde antydede i Nr. 3, Capitlet om Organisation. Hvergang de Herrer, der afgjorde Lønningerne, spurgte mig, hvad jeg fandt mig tilfreds med, angav jeg aldrig noget; kun yttrede jeg, at det var mig kjærere at have en mindre virkelig Gage end et stort Tillæg, fordi — og herpaa lagde jeg ingen Skjul — jeg ikke antog, jeg blev

længer ved Skolen end en Skolecyclus, og jeg ved min Udtrædelse da stod i et bedre Forhold. Allerede dengang har jeg antydnet mit Ønske om snart at udtræde af Militairetaten, et Ønske, som udvikler sig daglig, alt som jeg mere ækles over den Rolle, den spiller paa de fleste Steder, særdeles hos os. Min Ret til at kunne udtræde kan jeg ikke frakjende mig; thi da var jo en Militairskole det værste Seelenverkopersted, der fandtes paa Jorden, saa gal, at Ungarerne endog have ophævet Tjenstpligten paa Livstid. Skal der tjenes for den Undervisning og for den Kost, vi have faaet, saa er dog vel min Tjensttid lang nok til at have betalt de 1200 Rbd., den høist har kostet Staten, og skjøndt jeg gjerne indrømmer, at mine Fortjenester ikke ere store, saa tør jeg paatage mig ved Tal at bevise, at jeg har sparet denne Summa for Kongen 10, ja maaske 100 Gange. Hvad Pensioneringen angaaer, da er vort Gageringssystem bygget paa Pensionsystem, derfor er det ringe, og det har stedse været Brug, at Officerer, der efter 25 Aars Tjeneste gik af, fik Pension. Du vil sige, at det antages, at de vare svage; men den Svaghed, som hertil hører, kunde jeg desværre vel udfinde fuldt saavel som mangen Anden, dog slikt Middel benytter jeg ugjerne. — — — At jeg i almindeligt Princip har været mod Pensionering er ikke Tilfældet. Tvertimod har jeg stedse fremhævet det som et stort Fortrin for den franske Armee, at et saadant existerede og netop som en Ret, ikke som en Naade; jeg har endog paa Tryk udviklet denne Anskuelse. Gratialer har jeg forkastet og forkaster endnu mere end nogensinde, Naade har jeg forkastet, Ret har jeg forlangt. — — —

Du siger: „Du skulde ikke skrevet det Brev i Kjøbenhavnsposten“. Men Herre Gud, hvad staaer der da saa forfærdeligt i dette Brev? Strængt taget kunne mine Venner bebreide mig, at jeg yttre et Haab om Kongens ædle Hensigter, som jeg ikke nærer i mit Hjerte; men kan Modstanderne føre deres Klage? Du selv kan det

knapt uagtet Dit bedre Vidende; thi Du bebreider mig, at jeg ikke har sparet Kongen nok, og dog har jeg sparet ham saaledes, at om nogensinde en Stump af, hvad jeg har skrevet, bliver af en Historieskriver bragt til Efterverdenen, saa vil det snarere optages som Smigreri end som Angreb. Desuden har jeg vundet Meget ved dette Brev: en stor Vilkaarlighed, jeg kan faae min Afsked for at avertere et Par gamle Buxer til Salg. — — —

Den gamle Heiberg har jeg fundet igjen, gammel i visse Henseender, men kraftig i andre. Han kan fast ikke see, læser ikke, skriver ikke, men han staaer opreist og har Muskelkraft. Seer Du Heibergs Søn directe eller paa anden Haand, saa sig ham, at jeg har seet hans Fader og fundet ham saaledes.

Paris d. 8 Januar 1835.

Kjære Søster!

— — Du seer, at jeg efterhaanden faaer en stor Vane til at bære „Kongelige Misfornøielser“; det er igrun- den en kongelig Egenskab, som jeg ret takker Kongen for at uddanne med saamegen Omhyggelighed. Dersom det ikke var saa vidtløftigt og igrun- den saa uhyre kjedeligt, skulde jeg opvarte min kjære Slægt med nogle Stykker af Corpsets Breve, de ere meget curiøse. Deres Uvidenhed om, hvad de selv skrive, eller om deres Ords Betydning er da blandt Andet Skyld i, at Breve fra Hjemmet, som jeg kunde faaet kort efter min Ankomst til Paris, nu ligge i Genf og vel endnu maa ventes forgjæves i flere Dage. Men lad gaae, de have længe ikke vidst, hvad de gjorde. Hvilken ængstelig Tanke, at man engang i denne Tørvemølle ogsaa kunde komme derhen, hvor slige Productioner synes at høre hjemme; hvor sørgeligt, at vor Stræben, vor høieste, over al Maade ærgjærrige Stræben skal gaae ud paa at blive en eller anden Bestyrelsesgreens. Løber til Amalienborg. Mais vogue la galère, den Tid den Sorg, man kan vel have den Ære at komme i Tugt-

huset forinden. Hvorlænge mon det varer, inden dette bliver det eneste Sted, sorterende under det Offentlige, hvortil honette Folk aspirere; det er fast Alt bedre end Generalcommissariatscollegiet; thi her er Forstandighed alt længe udelukket.

Du maa endelig snart skrive og udkramme Alt, hvad Du veed og hører om Davids Sag. Ingen af de Danske her have noget Sammenhængende derom. Een fortæller her, at David har modtaget mange udmærkede Beviser paa Publicums Agtelse og Deeltagelse, en Anden, at han har tabt sin Popularitet, Een, at han formodentlig kommer under Censur, en Anden, at han ikke er i nogen Fare, og at Ørsted skal have indgivet en Forestilling for at hindre Processen. Vor Minister, Hr. Juel, som Heiberg kalder det 5te Hjul til den danske Vogn, troer jeg veed aldeles Intet, maaske knap det, der fortælles ham. — — —

Meget har forandret sig her i de faa Aar siden 29. Hele nye Gader ere blevne til midt i Byen, der i det Hele daglig forskjønnes. Boutiquer ere tiltaget i Pragt, men især i Mængde, Omnibusser, Deligencer, Cabrioletter etc. etc. ~~er~~ Altsammen tiltaget, derimod synes Theatrene at have staaet stille eller at være gaaede tilbage; der er ingen, som ret vække Interesse, Intet i denne Art, hvorfor hele Paris er i Bevægelse. Politikken synes knap heller at bevæge Folk saameget, og neppe troer jeg, at der er saamange Fremmede i Paris iaar som sædvanlig. Emeuteperioden synes lykkeligvis at være overstaaet, og som det synes, er en reflecterende Periode traadt istedet. Den moderate Republik vinder daglig Terrain, den regner sig frem. Den siger: Du giver 14 Millioner aarlig til det, Du kan have for 5, og holder 400,000 Mand for at holde dig selv i Ave, det er for dyrt at betale Riset; for alle disse Udgifter faaer Du ikke engang Redelighed i Bestyrelsen (herpaa skorter det nok virkelig) eller stor Anseelse udenlands. Dernæst siger den: Uagtet al den Skrigen, saa er det hele Emeutevæsen ikke saa farligt og snart overstaaet;

kan der skiftes Konge med saa ringe Møie paa ganske uregelmæssig Maade, hvorfor da ikke skifte Præsident paa en regelmæssig Maade? Alt dette er et Folkeraisonnement, ikke dybt søgt, ikke høittravende demonstreret, men derfor saameget mere skikket til en ubevidst Anerkjendelse og til at indgyde den faste Tro, at det maa og vil komme, naar man kun giver Tid. Hvor seent eller hvor tidlig og i hvor fuldt Maal disse Forhandlinger realiseres, be-roer paa, hvormeget de nærværende Magthavere forstaae at forme deres Leer efter Fordringerne eller ikke. Glide de jevnt med og i Reglernes Aand reducere paa Hof, gjør Armeen til Militz, overgive saameget som muligt af Embedsvæsnet til Communerne, lette Skatter, udvide Valgret, altsammen lidt efter lidt, saa kan Monarchiet staae længe; gaae de en modsat Vei, er det tilende i et Decennium.

— — —
Fra T. til E. Bruun.

Paris d. 28. Febr. 1835.

— — Jeg kan ikke billige forskjellige Udtryk, Du bruger især om Lehmann og Sager. Du kalder dem duunhagede, idet Du taler om deres Skrifter. Betænk for det første, at deres Hage har aldeles intet med deres Skrifter at gjøre, dernæst, at idetmindste Lehmann er nær ved at være 25 Aar gammel, den Alder, hvor Loven fastsætter Myndighed for Alle, altsaa den, hvor der antages, at den mindre Udviklede kan tænke og handle som Mand i de allervigtigste Forretninger. Nu er det dog billigt at antage, at de, der udvikle sig tidligere, kunne vinde Noget forud for hine; Du kan altsaa vel indrømme Lehmann Fuldmyndighed, selv om han kun var 22 Aar. Loven vilde ikke nægte ham det, om han behøvede en særdeles Myndighedserklæren. Husk paa, at Svenskerne, anførte af den duunhagede Torstenson, slog de graaeste Generaler, at Pitt, at Peel, at mange flere vare duunhagede, da de optraadte som Statsmænd i den engelske, ja i den europæiske Verden; Grey var duunhaget, da

han begyndte at virke for den engelske Reform og blev Leder for et Parti i Underhuset. Døm Tingen, døm Skriftet, døm ikke efter Alderen. Hvor vil Du sætte Grændsen? Hvor tidt have vi ikke hørt os vor Ungdom og Uerfarenhed forekaste, da vi vare Karle paa 30 Aar. Nu er jeg henved de 40 Aar og har i Artilleriet omtrent saa megen Erfaring som Nogen i Corpset, fordi Ingen egentlig har nogen: troer Du ikke, der findes de, som endnu finde mig for ung til at balancere min Erfaring mod deres, for ung til at have en betydelig Stemme med Hensyn til vigtige Artillerispørgsmaal? Er det Ret?

Med Hensyn til Din og min Disput om Kongen som Regent, svarer jeg Dig bedst ved at afskrive Dine egne Ord i Dit Brev; de ere mine, de ere mit Grundargument, „Viis mig en Eneste, hvem Kongen i Sandhed kan agte, der staaer paa en Post, hvor han kan faae Leilighed til at tale, og har den Anseelse, som er nødvendig for at hans Stemme kan blive hørt“. Hertil føier jeg: Hvem har valgt de Mænd, som staae paa de Poster, hvorfra sliq Tale skal komme? Naar man vælger til sine Folk dem, som man ikke agter, beforder dem især for deres Underdanighed, Smidighed, Letsindighed, hvorledes kan man da vente af dem at høre Sandhedens Røst og troe, at først, naar de tale, er det Tid at undersøge og handle? Er det afgjort, at enhver Ting er slet, usand, urigtig, fordi den, som angiver den, udvikler den etc., maaskee kan have egennyttige Hensigter? Er det Udgangspunctet for en Dom, den vage Mening, man har om Ophavsmandens Hensigter? Det kan være et Indicium, som ikke bør oversees ved Undersøgelsen, men meer ikke. Skal vi forkaste et Forslag, fordi vi troe at see noget deri, der støder vor Person? er dette især tilladt for Statens høieste og enevældige Styrer? og gjør han det, ere vi da ikke berettigede til at troe, at Selvkjærligheden gjelder høiere end den gode Villie? — — —

Paris d. 17. Martz 1835.

Kjære Sara!

— — Et deiligt Svar i nærværende Øieblik er dette, Kongen har givet paa Pressepetitionen. Havde jeg skullet skrive et for ham, jeg troer, det var blevet ligesaa; maaske havde jeg føiet til, for at gjøre Paastanden om Eneindsigt klar, selv i det foreliggende Tilfælde: „Betænker Eder ret og seer nøie til, os kjære umyndige Undersaatte, og I vil finde, at den Lov, I bede om at beholde, er en erkeforbandet Lov, som forlængesiden burde været forandret“. Nu see mine Landsmænd, hvorledes det hænger sammen med at elske sin Konge som en Fader, han tager dem strax paa Ordet og behandler dem som en Flok umodne Børn. Iøvrigt er denne Petitionshistorie et godt Antecedens. Nu gad jeg vidst, hvorledes de Godt-Folk, der med saa stor Kunst have vidst at finde Kongens Fortræffelighed i alle hans Handlinger og have saa tydelig erkjendt hans gode Villie til at høre og agte paa sit Folks Ønsker, kan udlægge dette Svar. Mon det nu er Stemann, Abrahamson eller Kjerulff, der har skrevet dette Svar; thi de maa jo bære Skylden for Alt. Skal maaske ogsaa Kongen dennegang være blevet ført bag Lyset, ikke have faaet Sagen rigtig at vide? Ja, noget Lignende maa bringes ud deraf; thi han er nu engang erkefortræffelig.

— — —

Blandt mine mærkeligste Tildragelser, siden jeg er i Paris, maa jeg regne, at jeg har været paa Bal ved Hoffet for at blive præsenteret. Det var overordentlig stort. Salene ere prægtige og herlig belyste. Der blev dandset i 2 Sale, hvoraf den mindste vel er noget større end Salen paa Gjethuset. Fordum var den anden, skjøndt over 20 Alen bred, saa lang, at den faaer Udseende af et Galleri. Den mindste, der kaldes Marschalssalen, fordi der hænger i samme Portraitter af de nu levende Marschaller, gaaer gennem to høie Etager og med Loftet op i Tagværket. En Balkon gaaer langs omkring den

øverste Deel af Salen; herfra saae den brogede Vrimmel underlig nok ud. Hvad der ogsaa tiltrak sig den Fremmedes Opmærksomhed, var Eleverne af Skolen St. Cyr i deres Soldateruniformer, som og Nationalgardister ligeledes i Soldateruniform. Her var mange Subalterne-Officerer, som uden mindste Gene dandsede i den første Cadrille. Kongen var den største Deel af Aftenen i Balsalen og sad paa en Bænk, hvor der sad andre Personer saagodt-som tæt ved Siden af ham. Begge Prindsesserne, der ere meget smukke, bleve førte den ene af Dronningen, den anden af Kongens Søster; med dem bleve de fast hele Natten og dandsede alle Françaiseerne, men ikke Vals. Til Dandsere valgte de temmelig af alle Arter af Selskabet. De stillede sig stedse ligefor hverandre. Al den Etiquette, der iagttoges, var, at Publicum, naar Dandsen var endt, lod nogen Plads aaben i en Halvkreds om Kongen, og at den Adjutant, som havde Tjenesten, paa-saae, at der blev givet Plads, naar Prindsesserne stillede sig til Dands. Kammerherrer, Kammerjunkere, Pager eller Lignende mærkede man ikke til. At forresten Formerne have uddannet sig noget mere ceremonielt siden Thronbestigelsen og den derpaa følgende Periode, synes afgjort.

Sig Bendz, at de Doctrinaire i Frankrig befinde sig omtrent i samme Stilling som Torry i England; de maae lidt efter lidt cedere Terrain mod Oppositionen for at blive ved Roret, og alt som der forgaaer længer og længer Tid, inden der igjen kommer Emeuter, maae de cedere mere. En Pressefrihed som den, her nu bruges, har jeg ikke kjendt her tilforn; for at have Begreb om den maa Athenæum holde Charrivarri, et Blad der er meget vittig redigeret og hovedsagelig gaaer ud paa at nedsætte Kongen. Den republikanske Mening udbreder sig mere og mere, men saaledes som den er endnu hos de Fleste, er den ikke brugelig til noget statsdannende Formaal; thi den er saa forvirret af gloire, Krigshæder,

Erobresyge og napoleonske Ideer, at den egentlig tilintetgør sig selv; knap „National“ er ganske fri. Kun hos nogle Enkelte pipper gediegne, simple Anskuelser igjennem, hvilke ville føre om ikke til en Republik, saa til vigtige Modificationer i det Bestaaende. Meget udbreder sig Ideen om at frigive Valgbarheden; selv moderate Deputerede ere stemte herfor i Princip og vente kun beleilig Tid. At Amnestien ikke er kommet, ligger ligesaa meget i Kamret som hos Kongen og Ministrene. Kongen er snu, meget snu, og de have nok Ret, som mene, han styrer Spillet selv; men udentvivl begaaer han den Feil at søge formeget de fremmede Fyrsters Venskab for at sikre sine egne dynastiske Planer. Dog mange Aar er han ikke Konge og paa det objective Standpunct uden at gaae tilbage i Kløgt; Spørgsmaalet er da, om han da ikke føler sig overlistet ligesaagodt som Napoleon, da han gik samme Vei. Men nu overlæsser jeg Dig med Politik. — — —

Paris d. 24. Martz 1835.

Kjære Dalberg!

— — Jeg har erkyndiget mig om Kuglestøbuingen her i Landet og faaet at høre, at den er gaaet saameget fremad, at de næsten tænke paa at indskrænke de ældre Tolerancer med Hensyn til Diameterne. — — — Støberierne selv, som ligge ved Lyon, St. Etienne etc., vilde jeg besøgt paa min Hidreise fra Syden; men saa kom Galophistorien i Genf, som atter forstyrrede mine Planer. Dette er efterhaanden skeet saa tidt, at jeg ingen flere Planer lægger, men lever den Tag hinein og bestiller Intet, saa at mine Noticer ere magrere end det magreste Skelet. Dog nogle høist interessante Fabrikker har jeg seet, blandt disse en til at gjøre alle mulige Holzskruer, en til at gjøre Stifter og en til at skjære Hjultømmer, Tøndestaver etc. Til den første især hører imidlertid et vidtløftigt Apparat og altsaa Capital, de andre koste min-

dre. De polytechniske Candidater, som snart komme hjem, ville have meget at berette om disse og mange andre Maskiner. Vort hele Reisevæsen i Danmark er iøvrigt paa en gal Fod: der sees formeget og forlidt af os Reisende. Almindelig Dannelse mere end speciel Anvendelse er Gjenstanden for de Flestes Søgning og en rimelig Følge af de ubestemte, usikre Udsigter, af Landets precaire Tilstand, af Uvidenheden i de høiere Regioner. De steierske Støberier har jeg seet, netop med Hensyn paa Frederiksværk, men Intet fundet, som fortjente Upmærksomhed, hvorfor jeg Intet har skrevet derom. Den hele steierske Fabricationen er ikke meget langt fremme — — — I Schweiz har jeg ved en meget god Maskinfabrik seet en god Slibemølle, hvorpaa man sleb allehaande Gjenstande til Maskinarbeidet. Man havde ladet en Sliber komme fra England og fandt Fordeel derved. Sliberiet er netop en af de Gjenstande, som jeg specielt vil give Agt paa i England. Denne Maskinfabrik, beliggende i Zürich, er et Beviis for, at en saadan kan bestaae, selv fjernt fra de Steder, for hvilke den arbeider. Den er godt drevet, leverer til Wien, Italien, Elsass. Den sender fast aarlig en Reisende til England for at observere de gjorte Fremskridt. Frederiksværks Ulykke ligger i Savnet paa Capital, i Savnet paa fornuftig Interesse og fri Rørlighed og i dens tvetullede Tilværelse mellem kongelig og privat. Forlokket ind paa Leverancer til Staten, forsømmer det at beile til Publicum, og dømt rigoristisk af kongelige Modtagere, fordi det ikke er privat og dog er privat, taber det sin Anseelse hos Regjeringen; dertil har det den samme Ulykke som alle andre Fattige og Tiggere, at forhaanes af de Fornemme. B.'s Ansættelse anseer jeg for en ny Ulykke; han kan kun gavne ved at skaffe eders Privilegier i Orden, iøvrigt er han en ny Steen om Halsen. Atter en Hovedmand, der maa betragte Sagen som en Bisag. Han er en af den dauske Stats nærværende syv Vise, og det er et ondt Vartegn; men ogsaa dette maa

forsøges for at komme til den Erkjendelse, hvortil de kunde være kommet for længe siden, at det hele Administrationsvæsen er et Nonsens. — — — Benyt imidlertid Leiligheden og faa fastsat en Grændse for Frederiksværk, Du veed den tidt omtalte fra Aasebro, langs Dommerloden, mod Kudskehuset og til Skovhegnet, langs dette bag om Bødkeren, over Aaen og under norske Bakke til Landeveien, over Sandskaar til det andet Kudskehus (Væverhuus), ned over Bakkerne, forbi L. Andersen til Stranden. Lad indenfor dette Hegn bestaae Soldaterfrihed, lige med Kjøbstedbeboere og andre privilegerede Fabrikker, Haandværksfrihed for alle Haandteringer uden Hensyn paa Laugsret, Ret til at lade forarbeide paa Landet paa det hele Gods, Toldfrihed saavidt Privilegiet gaaer; har man først faaet Privilegierne saaledes etablerede, saa bring det endelig til Commissioner paa Jord til Arvefæster; thi da tyer Fabrikører did, og eders Maskinværksted faaer Arbeide. — —

Jeg venter og venter stedse den endelige Bestemmelse om min Reise til England. Det politiske Liv, skjøndt stort imod de fleste andre europæiske Lande, er ringe for Paris; den forkerte Associationslov er Skyld deri. Det er til Skade for Regjeringen i Tidens Længde, saafremt den ikke betimelig finder Middel til at hæve den og give den en anden Form. —

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I Frankrigs Hovedstad fik jeg Bekræftelse paa Rigtigheden af min Opfattelse af Omvæltningen 1830, at den enten maatte blive staaende ved en Omskiften af Fyrsteperson og lade Dynastiet blive uforandret eller vente en fortsat Gjæring i Gemytterne under Forventning af nye Forandringer. Her fandtes Mange og Mægtige, som haabede paa en Gjenindsættelse af det tidligere Dynastie, Henrik V, medens Republicanismen stadig udbredte sig til en større Kreds, især talte mange Tilhængere i den opvoxende

studerende Ungdom. En stor Deel af Præsteskabet, navnlig det høiere, hang ved den ældre Linie. Følgen af denne corporative Vedhængen og den katholske Kirkes Fortrinsret i Frankrig var, at Republicanerne indbefattede Kirken, betragtet som politisk Parti, blandt Modstanderne og udbredte Uvillien mod Geistligheden og dens Lærdomme i Forbindelse med de republicanske Lærdomme. Denne Tilstand aabnede mit Syn for Vigtigheden af at holde alt det Kirkelige sondret fra Staten, ikke at ville bruge Kirken som Statsmaskineri og Regjeringsmiddel, da Følgen bliver, at Kirken regjerer Staten, og at Uvillien mod Staten falder paa Kirken, og den mod Kirken falder paa Staten, hvorved Uvillien som Heelhed voxer. En besynderlig Fremtræden viste sig for mig: Republicanerne saae til Napoleonismen som republicansk; ethvert Forsøg paa at vise dem, at Napoleonismen snarere maatte tælles sammen med Absolutismen, var forgjæves. Bag Modstanden mod Louis Philip laae de Franskes Uvillie mod Afgjørelsen 1815. Rhingrændsen forekom dem at tilhøre dem, Mange indbildte sig, at Befolkningerne længtes efter at blive optaget i det franske Rige; Urolighederne 1830, der havde havt Gjenklang i Tydskland, havde de forklæret derhen, at store Dele af dette Land sukkede efter Forbindelsen med Frankrig. — Jeg lærte af de parlamentariske Kampe i Frankrig, at det Personlige havde meget dermed at gjøre, og at det var saare vanskeligt at indføre en virkelig fri parlamentarisk Forfatning i en bureaukratisk centraliseret Stat med en Mængde Statslevebrød. Throntalernes og de af deres Besvaren følgende parlamentariske Kampe i Forbindelse med Talerstolen viste sig snart for mig i deres Fordærvlighed. De fremkaldte Bitterhed mellem Partierne i og udenfor Kamret, tildeels over theoretiske Spørgsmaal, førend de egentlige Sager kom til Behandling. Talerstolen fristede til Skjøntalen, udarbejdede Foredrag, hvorved toges mere Hensyn til at vække Opsigt end til at gjøre Nytte, og

Ministrene, Regjeringsrepræsentanterne, bleve snart indviklede i vanskelige Forhold. Fandtes Steder i Throntalen, som ikke havde fundet Kongens Bifald, og det var, som næsten alt Saadant, svedt ud, saa blev det benyttet paa en fortrædelig Maade, der fremkaldte Spændinger. Det er muligt, at Talerstolen ikke kan undværes for Ordens Skyld i de franske Kamre, at det ellers ikke var muligt at forhindre Medlemmerne fra at tale i Munden paa hinanden, paa Grund af den overdrevne Livlighed; men Talerstolen giver ogsaa Anledning til Støi, til formelig Kamp om at betræde den.

Retsvæsenet (Nævningeretten) var i mange Henseender godt ordnet; men Forhøret, som foregaaer forud for Plaideringen, tabte noget af Betydningen derved, at der jo stedse gaaer et fuldstændigt Forhør forud, hvorefter Anklageacten er opsat, og den Anklagede hyppig ligeoverfor de Edsvorne fragik sine Tilstaaelser, idet han paastod, at de vare afløkkede eller aftvungne ham ved forskellige Midler, og Vidnerne hyppig ikke komme til at faae den rette Betydning. Vidneforhøret føres af Rettens Præsident, hvorved det let faaer Udseende af, at han søger at styrke Anklagen; vel have Advocaterne Ret til at forlange visse Spørgsmaal forelagte Vidnerne, men det er ikke let at gjøre indtrængende Brug af denne Ret uden at give det Udseende af en Daddel over Præsidentens Undersøgelismaade.

Af Tschernings Dagbog.

11 Mai 1835 afreist med Lafitte Gaillards nye Vogn til Boulogne. Sæderne paa Udsiden af Vognen ere paa sin Engelsk, nemlig med lave Jernbøiler til Ryglæne, hvilket er yderst ubeqvemt om Natten; ingen Garnering findes om Fodstanden. Kjørslen er rask. Landet bærer tydeligt Præg af Frugtbarhed og er vel dyrket, meest med almindelige Kornsorter, noget med Frugttræer. Mod Boulogne bliver det mere bakket. D. 13de Kl. 9 $\frac{1}{2}$, løb

vi ud af Boulognes Havn. Vinden var taalelig god, men for stærk. Min Plads under en Vogn ved Skorstenen midtskibs maatte jeg forlade for det meget Vand, som kom ind; neppe flyttet til Bagdelen, førend jeg blev syg. Kl. 11 vare vi i Dover. D. 14de Kl. 8 paa Veien til London, udvendig paa Bagsædet af en stadge coach, maadeligt Sæde, det bare Bræt, vilde være forbandet paa maadelige Veie; de her ere gode, ikke brede, men idelig vedligeholdte; Hestene gode, Kjørsele rask. Alt som man nærmer sig Canterbury, bliver Dyrkningen bedre, Landet smukkere ved Indblanding af de mange levende Hegn, Frugttræer, Humlehaver, Smaaskove etc.; Husene ere vel holdte, flere bære tydelige Spor af Fattigdom, mange ere af Træ, ikke faa med Straatag. Kl. 5 i London. Overgangen ved London fra Land til Bye er ganske umærkelig.

16 Mai: orienteret mig i Byen, det vil sige i Westminster. Beseet udvendig Westminsterabbey og Parlamentsbygningerne, Westminster Bro og omliggende Bygninger. Kirken er ret smuk i en temmelig egen Smag, hvor jeg tænker det ikke skal være let at sige, om den er arabisk, gothisk eller byzantinsk. Broen er solid og ret smukt hvælvet; men det svære Steengelænder saa høit, at man ikke kan see ud over det, gjør stor Skade. Tæt ved Broen gik jeg ind i et Caffehuus. Et engelsk Caffehuus er en snurrig Indretning: Spisevarer spille fuldt saa stor en Rolle som Caffen. Aviser findes ikke i Overflod, Bordene ere afsondrede enten ved Gardiner eller ved Skjærmvægge, saa at der dannes omtrent saamange Aflukker, som der er Borde, ligesom man finder og især fandt det i flere af de saakaldte Rathskellere i Tydskland. Opvarteren er ikke i Stuen, man kan ringe flere Gange, førend han kommer. Der er en besynderlig Modsætning i den overdrevne Travlhed, hvormed Vognene fare afsted i Gaderne, og den Seendragtighed, hvormed man opvartes paa et Caffehuus i

London. Caffen, da jeg endelig fik den, var god, serveret i Kande til Selvskjænkning.

17. Mai, Søndag. Gjennemløb mange Gader mellem Kl. 8 $\frac{1}{2}$ og 9 $\frac{1}{2}$ for at finde en Haarskjerer, men alle Boutiquer vare lukkede; endelig fandt jeg en, der var saa væmmelig, at jeg vendte paa Tærskelen og gik igjen, det var nemlig tillige en Barbeerstue. Senere fandt jeg en noget taaleligere; men alle de elegantere Haarskjerboutiquer bleve ved at være lukkede. De Klasser, som have Raad til at gjøre dem Livet noget behageligere, komme ikke ud af Husene førend høit op paa Dagen; det er en af deres Nydelser at blive længe i Ro om Morgen. I Forbindelse med Publicums Smag i denne Henseende staaer Love og Anordninger om Søndagens Helligholdelse; den rammer alle Handlende med faae Undtagelser, disse enten for en Deel af Dagen eller for hele Dagen, nemlig før og efter Prædiken for Caffehuse, Skjenkehuse etc., og hele Dagen for Kagesælgere. Slige Søndagslove, opretholdte, hvor der alt er en stor Mængde Personer, som ikke føler Kirkegangstrangen, som dog søger Beskjæftigelse inden egne Døre, have sikkert ligesaameget deres Grund i Misundelse som i hellig Iver; den hellige Iver føler sig ikke stærk nok til at see Naboen vinde Penge og dog lade sin Forretning hvile. Hvad der fortælles om Omsorg for fattig Folk, er Snak; thi langt fra at vinde ved slige Sæder og Love, ere de et nyt Middel til at berøve den fattige Mand Midlet til at fortjene et bedre Livsophold. Var det virkelig Hensigten at tjene Fattigfolk, da var der mange bedre Midler: at offentliggjøre mange smukke Kunstskatte, som nu holdes skjulte for dem ved den dyre Adgangspriis, at stræbe for at skaffe dem billigere Nydelser og meget Lignende. Man saae idag en Deel af den fattige Befolkning, især henad Eftermiddagen, være krøbet op af deres Kjeldere og staae omkring paa Gadehjørnerne. Den seer ikke meget godt ud, især have Fruentimmerne noget ubehageligt ved sig ved den over-

drevne ringe Omsorg, hvormed de klæde sig; Alting hænger paa dem som Laserne paa en Fugleskræmmer, en synderlig Contrast mod de omhyggelig pyntede Personer, man seer i Parkerne. Den tvungne Lediggang er en saare skadelig Ting, kun passende i Lande, hvor Livegenskab og Slavedom endnu herske.

19—25 Mai: besøgt Maleriudstilling i Sommerset-house, Børsen, Regent Park, Tunnelen, Catharina- og Londondok, Londonpanoramaet. 28de saae jeg Postkaretprocessionen, der unægtelig er egen i sit Slags: en lang Række af nye Mail coaches, bespændte med 4, i Reglen smukke og friske Heste med nyt Seletøi, og Kuske og Førere med nye Livreer, kjøre til Slottet for at vise sig for Kongen paa hans Fødselsdag. Mange Tilskuere nyde dette Syn. Om Aftenen i den engelske Opera. Huset er ikke stort, men ret net, Orchesteret ikke stærkt, Sangen derimod synes bedre og Spillet især at være Gjenstand for Tilskuernes Interesse, hvilket gjør, at Sangen kun er indblandet i ringe Mængde. Af alle Sprog, jeg hidtil hørte, stødte intet mig saameget paa Scenen som dette.

1 Juny om Aftenen i Parlamentet; hørte en temmelig animeret Discussion, hvori bl. A. deeltog Rob. Peel og O'Connel. Hvilken synderlig Contrast: hiin mere lille end stor, fin, zirlig Mand med slebne Ord og Gestus, denne stor, svær, næsten plump, noget cynisk i sit Udseende, med temmelig voldsom Gesticulation. O'C. bærer en sort Paryk, som han af og til under Talen tager fat i for at rette paa den; det gjør en underlig Effect. Den provisoriske Sal er intet mindre end smuk: — — — En synderlig Contrast at see Præsidenten (Speaker) med Paryk og Robe og Medlemmerne i alle Arter Paaklædning, Fleertallet med Hatten paa; de tage den af, saasart de reise sig, og hilse mod Speaker, naar de gaae. Bifaldsytringer og Misnøieytringer ere meget afmaalte og i bestemte Former, hvilket bidrager til Ordens Opretholdelse.

For at komme ind paa Tilskuertribunen betaler man 2 Sh. eller har et Adgangskort, forskaffet af et Medlem. Ligeformt Tribunen, i et temmelig indskrænket Rum, sidde Journalisterne uden noget ordentligt Bord. Kl. var 12 $\frac{1}{2}$, inden jeg forlod Salen, og endnu var Discussionen ikke endt.

2 Juny besøgt Retskamrene i Lordskamret. Der er ingen af dem store, hvorfor de synes temmelig besøgte saavel af Publicum som især af Advocater og Retslærde. Man maa først vænne sig til at see alle disse Parykker af forskjellige Former, betegnende Retsgraderne, samt dertil hørende Costume, for ikke at lee; Retsembedsmænd, Tjenere og Kuske i England høre hjemme i samme Tidsalder. Naar man først har forvundet dette Indtryk, saa bliver man opmærksom paa en ikke ringe Grad af bonhommie, som hersker i disse Retter: saaledes saae jeg nogle faae deres Mellemmad (lunch) bragt i et Stykke Papir og roligen give sig til at spise den, medens Advocaten plaiderede; jeg saae dem gjøre de forskjellige Advocater opmærksomme paa Misgreb Af Politi etc. fandtes saagodtsom intet, man circulerede fra een Ret til en anden. Damerne sidde meget høit. I de Retter, hvor Nogen skal examineres, træde disse op paa en Forhøining, afgive med Kys paa Bibelen Erklæringen om at sige Sandhed og give derpaa deres Forklaring. — Om Aftenen i Theatret. Der skal Tid til, førend man forliger sig med den engelske Maade at spille paa, Sproget vil ikke behage Øret, de mange zislende Lyde, de ligesom fordærvede Organer støde; Spillet er voldsomt; i visse Maader voldsommere end det franske; Damernes Spil forekommer mig ugratiøst, maniereret. — D. 3die i Coventgarden ogsaae Mdm. Malibran i Bellinis Sonnambula, oversat og omkalfatret paa Engelsk. — — — Mdm. Malibran udtalte det Engelske mærkværdig godt og bøiede det mere efter Sangen end nogen af de Andre, saa at hun hyppig bragte hvert Ord tydelig for Dagen: nel tua braccia tabte betydeligt af sin magiske Kraft. Mærkeligt, hvormeget hun

havde nuanceret sit Spil efter engelsk Maneer, og hvormeget det, at hun maatte tale istedetfor at recitere, — thi alt Recitativ er faldet bort, — gjorde større Krav paa hendes Spil. — — — Bag hver Loge i de første Etager findes et lille Kammer, stort nok til at optage hele Logeselskabet om et Spise- eller Spillebord; det lader ikke, som om denne Beqvemmelighed benyttedes meget. Besynderligt, at Theatrene begynde i London ved almindelig Spisetid, Kl. 7 nemlig, og de bedste Ting gives først, saa at en Englænder af de høiere Stænder stedse maa undvære enten sit Maaltid eller Theatret. At give de bedste Stykker først hidrører fra den Nødvendighed at give halv Pris efter Kl. 9, en Skik, som Ingen gaaer fra undtagen Italienerne. Theatret er omtrent som Français. — 4de: Epsom races (Hestevæddeløbene); 6te: Vagtparaden, Casernen og Militairhospital,

7de (Søndag). For at see engelsk Gudstjeneste og tillige St. Paul gik jeg did. Fandt bekræftet, hvad jeg saa tidt alt har fundet, at man kun med yderste Forsigtighed bør afbenytte de Reisendes Beretninger, idet de gjerne almindeliggjøre en enkelt Tildragelse. Man har almindeligviis fortalt, at den engelske Gudstjeneste udførtes med stor Strenghed, saa at Ingen fik Adgang efter begyndt Prædiken og især Ingen Lov at gaae ud. I St. P. var dette langt fra at være Tilfældet: Tjenesten holdtes alene i Choret, i Resten af Kirken gik Nysgjerrige omkring og besaae Kirken, Monumenter og den for den nylig afholdte Skolebørnsfest oprettede foreløbige Indretning; i Choret blev man heller ikke staaende, Nogle kom, Andre gik hele Tiden under Prædikenen. Da det var Pintsesøndag, saa prædikedes herom: Præsten søgte saavel historisk som ved Skriften at bevise Pintsemiraklets Sandhed. Videre er altsaa Oplysningen ikke kommet endnu, end at der i en af Europas Hovedstæders Hovedkirker betales Folk for at bevise det Ubevislige og det, der Intet beviser, om det endog blev beviist.

8de: Exercits i Woolwich, Skarpskydning. 9de: forlagt mit Qvarteer til Woolwich.

D. 14de (Søndag) gik jeg i Militairkirken og bivaanedede hele Gudstjenesten. Noget mere monotont og kjedsommeligt kan ikke let tænkes. Bønnen, eller hvad det kaldes, før Prædiken er en afklædt catholsk Messe, et fælt, knoklet, magert Legeme. Mystik i Prosa. Prædiken gik ud paa at godtgjøre Guds Tilværelse („han er der, for han er der, det siger han selv“), hans Treenhed og hans Eenheds Magtfuldkommenhed. Blandt Publicum vare mange, hvor Skinhelligheden tydelig fremlyste, nogle af de Fornemme, som bad og sang Salmer for Exemplets Skyld. Hvor kan dog Sandhed komme ind i Verden, saalænge det er en Ære at lyve. England maa afryste meget af Religioneriet.

D. 15de begyndte mine Vandringer i Artilleriets Etablissementer.

D. 18de: Greenwich Hospital; 20de: italiensk Opera i London; 21de: Bridgewaterhouse. Billedgallerie. 9. July: Maulsleys Dampmaskinefabrik i London, 10de: Revue i Hydepark („Kongen, der vistnok er et gammelt Vrøvl, stod ud af Vognen og gav en Mængde Bestemmelser Vognene angaaende, som det lod Ingen ret gav Agt paa“), 12te (Søndag) i Eltham Palace, d. 15de i Tower, 16de i Richmond, 20de i Westindiadok, 11.—14. August: Chatam, 20de—21de i Oxford („intetsteds i Verden troer jeg en Undervisning gjort saa kostbar og saa lidt almindelig som her: Masser af Bygninger ere hobede op for at rumme nogle, idetmindste i Forhold til Midlerne, faa Studenter; thi skal jeg troe min Cicerone, da er Tallet kun 1400. Fortiden var alting tomt; fra July til October sendes alle Studenter ud af Oxford. Nogle af mine Bekjendte have forsikkret mig, at dette er den Tid, hvori de studere meest, idet de leve afsondrede med en Privatlærer. Her er ganske interessante Stykker af Bygningskunst, saa at sige fra alle Aldre ligefra Alfreds Tid“).

Ankom d. 23de (Søndag) over Leamington til Birmingham („en Mand, pænt klædt i sorte Klæder, stod her paa en offentlig Plads og holdt Forelæsninger af Bibelen, tilraadede Folk at holde Søndagen hellig og anførte Skotlands Exempel; paa Trappen, hvor han stod, sade nogle Tilhørere, der lode meget andægtige, Flokken omkring — vel 100 Mennesker — gik og kom og lod mindre opbygget, Nogle endog loe, Nogle moquerede sig i Forbigaaende; saae Begyndelsen til London—Manchester Jernvei“), 25de til Nottingham, 26de til Worksop, hvor jeg tog ind hos Advocat Owen. Den 29de kjørt med Fruen og Datteren gennem Shewoodforrest; — her findes endnu nogle gamle Ege fra Robin Hoods Dage. Man lader dem staae og falde sammen og planter ikke nye. Denne Omsorg for det forrige Aarhundrede og Savn paa Kjerlighed til dette er karakteristisk: man bygger gothisk og nøies med smaa Blyvinduer og mange andre Ubequemmeligheder, man bevarer Speakers Paryk, man lader gamle Ege raadne, man frygter for at see Frimændsvæsnen ophøre etc. etc. — Konen og Datteren ere catholske, Manden high church; dog have de ingen theologisk Tvist; thi de ere gjensidigen tolerante. Hvilken religiøs Forvirring der dog hersker i England, hvilken Blanding af det Væsentlige med det Uvæsentlige! Naar Protestanter give sig til at være ivrig religiøse, maa der komme Dissenter frem i alle Retninger; komme disse først saavidt, at de faae egne Præster, for egen Regning, saa drives de videre og videre, thi Præstens Interesser kommer med i Spillet. Han faaer en Kirke bygget paa Subscription og derved alle Subscribenter gjorde ivrige for Kirkegang, idet de da leie mange Sæder ud og faae Rente af deres Capital. Her er en Overfyldning med Kirker og Præster: i Worksop Sogn, der vel er 5000 Sjæle, findes mere end 7 eller 8 Kirker og Capeller af forskjellige Secter. Tillykke begynde nogle at forene Skole med Kirke. Dette maa engang blive den almindelige Regel.

Med Owen hos en Farmer Pasley for at høre hans Mening om Gjødningen. Tørken, der indtraf kort efter Saaning, forhindrede Spiring i Turnipsfrøet; nu først efter Regnen spirer det frem, men ingen Dom kan fældes. Manden var opvakt og ivrig i Landvæsensforbedring; hans Huus var godt og beqvemt indrettet, Alt tydede paa Velstand og Omhu. Han har Capital til at prøve med og skyer ikke at vove den; thi han fortalte os, at hans Arbeidsomkostninger forrige Aar havde været 6—700 Pund. Han dyrker henved 2000 Acres Land. Baade Stalde og Udhuse vare godt indrettede. Mellem hver to Kreaturer findes et Drikkekar, der stedse holdes fyldt med Vand fra et udvendigt staaende større Kar. Her var Kartoffelkogeapparat og flere Ting, som jeg gjerne havde seet noget nærmere, men Tiden var for kort. Fedning af Kreaturer synes for Fremtiden at blive Gjenstand for hans Omsorg. — Saae Owens egen Farm, en ganske nybygget med 50 Acres Land; den kommer ham paa circa 100 Pund pr. Acre, Bygningsprisen indbefattet. — Taylor, som vi derpaa besøgte, er den Mand, der besørger Salget af Owens Gjødning. — — — Pasley foretrækker Beenstøv, de fleste Andre Been i Stykker. Meget af den hele Snak om Gjødningstvæsnet er løs og ubegrundet, som fast alle Resultater af Landmændsexperimenter.

31 August—3 Septbr. i Sheffield, 4de—8de i Manchester (Udflugt til „the Potteries“).

6 Septbr. (Søndag). Det er tydeligt, at Lovene for Søndagens Helligholdelse ere feilagtige. Løverdags Aften anvendes til seent for at købe ind og nyde lidt Godt for den sure Uge, bliver ikke brugt hverken til at vaske sig selv eller Huus i, feie Gade o. L. Søndag Morgen møder Skidenheden i dump Lediggang. Loven forhindrer Besøget paa honneste Steder og hos ærlige Folk, Skjænkeshuse og deres Lige ere da Tilflugten. Man seer vel en Deel gaae i Kirke, men Flere seer man alene drive, kjede sig og drikke. Skarnet i Gaderne, som ikke sees

de søgne Dage, fordi saamange andre Gjenstande tildrage sig Opmærksomheden, sees denne Lediggangsdag. Ækelt er Synet af de mindre, ubrolagte Gader med de lasede Unger paa Møgdyngen. Naar Søndag Eftermiddag kommer, fylde Trapper og Tilgange til Husene sig med Qvinder og Børn og nogle Mænd. Nogle spasere, men Liv er der ikke.

9de: Nortwich Saltkompagni og Saltminer. 13de i Liverpool. Det var Søndag. Vi mødte fulde Folk tidlig om Morgenen. De større Gader ere smukke, brede, med fiasede Fortoug, smukke Bygninger etc.; de mindre ere usle og især skidne og uordentlige. Det er en almindelig Feil ved det engelske Politi, at dets Omsorg kun strækker sig til det, der er til de bedre Klassers Nytte og Beqvemmelighed. Hvad nytter Alt, hvad man gjør for Folket, naar man ikke giver Exemplet? Heri synde alle Regjeringer; de handle efter andre Grundsætninger end dem, de paalægge eller anbefale til Befølgelse. 14de: Chromfabrique. D. 15de reist til Carlisle.

17 Sept.—5 Octbr. i Skotland: Glasgow (Tennents chemiske Fabrik, et Trykkeri og Farveri, et nyt Jernstøberi, Grahams Laboratorium, Universitetet), Edinburg (Universitetet, chemisk Laboratorium, Castellet, Stereotyptrykkeri), Falkirk (Canalfart), Caron Jernværk.

6 Octbr. over Newcastle, Sunderland, Durham, York, Hull. Sheffield, Manchester (Spinderi, Bomuldsfabrik, Trykkeri, mekanisk Værksted, Kartefabrik), Birmingham (Jernværk, Saugmølle, Valseværk osv.) til London, hvortil ankommen 1 November.

9 Novbr. besaae Dickinsons Papirmøller, 11te: Krudtværket ved Waldham Abbey, 19de i Woolwich Arsenal, 23de i . . . 's Skriftstøberi og Stereotypstøberi og i geographisk Selskabs Samling. 25de i Enfield Geværfabrik, 26 Novbr.—3 Decbr.: Undersøgelser om Jernveisvæsen.

D. 4de taget til Woolwich for at tage Afsked. Til Middag hos Lt. Robe. Søstrene søgte hver især at give

mig et Tegn paa Velvillie og Venskab; Frue R. gav mig en Stambog og indsatte smukke Erindringer. Et saadant sandseligt Erindringsmiddel synes at være mere i Engländernes Smag end i noget andet Folks, Tydskerne maaske undtagne; Englænderne komme ogsaa mere end alle andre i mangfoldige Berørelser.

D. 6te i Kirke i Hemmel Hampsted. Præsten lignede min Fader. Han prædikede ret godt, med en fuldstændig skreven Prædiken i sin Haand. Ved „ret godt“ mener jeg Formen; thi Sagen, han søgte at argumentere, var af den Art, at den neppe lader sig forsvare. Han hentydede i Anledning af et af Pauli Breve til Kirkevæsenets nuværende Tilstand i England, ophøiede den engelske Kirke for det store Maadehold, den altid havde viist, og opfordrede til at vise stor Overbærenhed mod Sectererne, dog uden at give et Knappenaalshoved efter af Kirkens Lærdomme. I Prædiken behandlede denne Fredens Apostel disse Secterer paa en ikke lemfældig Maade, idet han kaldte dem halsstarrige og underlagde dem allehaande maadelige Bevæggrunde for deres Afsondring fra Kirken.

8 Decbr. ankommet til Dover, d. 9de om Aftenen i Paris.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

London d. 17. Mai 1835.

Kjære Sara!

Du seer, at jeg endelig er kommet til dette forjættede Land, denne umaadelige Bye, der maae have en for alle farlige Uddunstninger meget fri Luft, om det iøvrigt er vist, at Kul besidder den Egenskab at indsuge disse; thi den Masse findeelt Kul, der som Kulrøg flyver omkring i Luften, overgaaer Alt, hvad derom fortælles. Du kan tænke, det er ikke lidt, siden jeg, der er opvoxet i Steenkulsrøg, kan mærke det. — London er den synderligste Blanding af Skjønt og Stygt, af Stort og Usselt, af Land og Stad, der kan existere. Du kommer ind i

Byen uden ret at kunne sige: nu er jeg der; Du dreier om et Hjørne af en Gade med lutter Palaier og befinder Dig i en, der er meget slettere end Smaagaderne i Kjøbenhavn eller rettere Christianshavn, thi Husene ere lave. Lidenskaben for at bygge under Jorden (thi det maa være en Lidenskab, der kan friste hertil ved alle Leiligheder) er saa stor, at smaa toetages Huse, aldrig bestemte til at blive høiere, have en heel Étage under Jorden, men under Jorden heelt og holden; thi for at faae Lysning er der udskaaet en 3 à 4' bred Grav foran Huset, hvortil Vinduerne gaae ud. Denne Gang er dækket med en Rist af Jernstænger, lige med Fortouget. Man har ligesom udstuderet den dyreste Maade at bygge Huse paa og den, hvorved de indtage meest Plads. Hvilke Bequemmeligheder slig Methode kan have i et stort aristocratisk Hus, skal jeg lade usagt, i smaa Borgerhuse og for Fattige er det noget forkeert. Idag, det er Søndag, seer man rundtomkring i Smaagaderne dette Kjælderfolk komme frem; det seer ikke godt ud, Pynt i Klæder er, seer man, ikke dets Ønskers Maal; thi mange lappe ikke dem, de have. Hvilken besynderlig Forskjel paa dette Syn, og hvad man seer i Paris; jeg taler ikke om de tilsvarende Qvarterer, men om Parises Fattigqvarterer; hvor sjeldent her at see en med ulappede Klæder gaae ud en Søndag; hellere sætter han Stumper sammen af alle Farver og syer hele Søndagen for at kunne gaae lappet og børstet ud Kl. 4. Religionen maae om Søndagen bære Skylden for den for de Fattige saa skadelige Lediggang, ved dens Indflydelse bestaaer Love, der hindre Tidens Anvendelse til andet end Kirkegang, Madlavning, Kagespisning og Nydelsen af visse Drikkevarer; Boutiquerne for de sidste Gjenstande staae nemlig aabne hele Dagen. Gaaer Du nu fra disse Gader til de ikke fjernt liggende smukke Haver og Spaseregange, hvorpaa London er saa rig, saa finder Du en meget pæn og pyntelig Befolkning blandet med en rig og elegant. Den

Masse af Vogne og Equipager, som strømmer til for at bringe den fornemme Befolkning til disse Haver (Parker), er overordentlig. Foruden disse store offentlige Haver findes rundt omkring i Byen, især i det Qvarteer, hvor jeg boer, mindre Haver, paa de fleste af de saakaldte Squares. De ere ikke offentlige, men kun tilgjængelige for Squarets Beboere og i det Hele kun lidet besøgte. Jeg boer paa et saadant Square, Bloomsbury, og har en ret net lille Have ligefor mine Vinduer. Mit Logis er i et saakaldet boardinghouse, en underlig Blanding af Vertshuusliv og Familieliv. Man er i et saadant Huus i Kost og Logis, kommer sammen om Morgenen til Frokost, mellem 9 og 10, og Middagen Kl. 6, og bliver sammen om Aftenen, forsaavidt man vil. Familien i Huset er med, og ofte veed man ikke, om man er dens private Gjester eller Kostgjengere. Hvad der iøvrigt minder om Vertshuset, er for det Første de 20 Rbd., man betaler om Ugen, og dernæst den jevnlige Omskiften af Personer i Huset; thi ofte opholde de sig kun nogle faa Uger, ja kun nogle Dage, og gaae da bort igjen. Her er atter en besynderlig Modsætning mod Paris; her ere de taalelige boardinghouses (pensions) dyrere, end man kan leve i Hoteller og paa Restaurationer; i London er det Modsatte Tilfældet, medmindre man vil søge paa de ganske ordinaire Steder, der langtfra ere indbydende, og om hvilke man ikke udenfra kan have noget Begreb, da man ikke som i Frankrig kan fra Gaden oversee hele Indretningen og Befolkningen. Det er klart, at Lighedsprincippet, der er saa meget udviklet i Frankrige, har frembragt dette Gode; Vertshuset tør ikke ved sin Form og sin Holdning prøve paa at indføre en Inddeling, der ikke finder Medhold i Meningen, Prisen er det eneste, man tør ordne efter Godtbefindende; den Adskillelse, som herved fremstaaer, anseer Enhver som naturlig. I det londonske Vertshuusliv er endnu meget blevet tilbage fra Middelalderen, og synderligt nok findes i London

Lighed i Indretning af Vertshuusstuer med, hvad man finder paa flere Steder i Sydtyskland. Hvorledes man dreier det, hvorledes man vender det, saa staaer Frankrig i Spidsen for det nye Europa, det kommende Europa, England for det traditionelle Europa, det forgangne, der søger at leve i Nutiden. Danmark har den Ulykke, hverken at høre til det Nye eller til det Traditionelle, Absolutismen har udslettet Traditionerne og hindret det Nye fra at spire. Ved at sammenholde de tvende Systemer, Traditionalisme og Spontaneitisme (et nyt Navn af min egen Opfindelse, som Du kan conferere med de Skriftlærde, om de ikke finde det godt), bliver man først ret opmærksom paa Absolutismens Nullitet, det er Indifferentspunktet. — — —

Fra Tscherning til E. Bruun.

Edingburg d. 5. Octbr. 1835.

— — Takket være baade Du og min gode Uncle for Advarselen mod at tale uforsigtig om Kongen, det er ikke den første; jeg har faaet fra alle Verdens Kanter; thi jeg har faaet fra fjerne Byer udenfor Danmark, baade fra Damer og Herrer. Det Underligste ved den hele Sag er, at om man samlede alle de Ord, jeg havde sagt om Kongen, og bragte dem, vel beviste, for en Krigsret, saa troer jeg ikke, man kunde dømme mig for uforsigtig Tale, mindre for nogen anden grovere Synd. Du veed, at jeg ikke er ganske uden Herredømme over min Tunge, og at jeg selv i heftige Øieblikke veed ret godt, hvad jeg siger, og hvorvidt min Tale gaaer, maaske langt bedre end de fordumsfulde, ofte ængstelige Øren, der høre mig. Naar jeg nu siger Dig, at fra den Stund, jeg forlod Danmark, følte jeg ret godt, at hvad jeg sagde om Kongen, vilde blive taget for Udbruddet af personlig Krænkelser, og besluttede derfor nøie at dele ham i to, den personlige, mod mig handlende, som jeg ved mere end een Leilighed har erklæret, jeg ikke havde at klage over, da han med

sine Anskuelse og i sin Stilling maatte have meent at være meget naadig mod mig, og den historiske Person, om hvem jeg har fortalt, at han fra tidlig Tid annoncerede sig ved sin Gjøren og Laden som Krigsmand, og hverken 1801, 1807 eller 1814 førte Hæren mod Fjenden eller fægtede i dens Rækker, at jeg altsaa, uden personlig at have Noget imod ham, ingenlunde kunde dele mine Landsmænds store Mening om ham og Kjærlighed til ham. Der er Indholdet af, hvad jeg har sagt. Ved Siden heraf har jeg stedse indrømmet, at han nød, hvad man kaldte Folkets Kjærlighed, og besad adskillige populære Egen-skaber, saasom den at snakke med Alle, give Gratialer etc. Lad nu være, at det er min Galskab — og hver har sin —, at jeg ikke kan høitelske, agte og prise den, der saa nøie er knyttet til vor Fornedrelse, saa er heri intet Criminelt, saalænge jeg kun fremsætter, hvad Historien viser, og ikke alene ikke raader til Oprør eller Opsætsighed, men tvertimod til Sindighed, til at taale, men til at samle Bevidsthed og Overbeviisning. Ikke om jeg stod med een Fod paa Christiansøe, skulde jeg beqvemme mig til at give mit Bifald til den utidige Roes, hvormed de Danske broute om ham. Upaakaldet har jeg ikke bragt ham paa Tale, siden jeg forlod Danmark, og oftere har jeg modereret Andre i deres Mening om ham. Hvorledes nu den hele Denunciationshistorie hænger sammen, veed jeg ikke; man har især advaret mig mod Folk, jeg skulde træffe den kommende Vinter i Paris. Ved Lov og ærlig Dom skal Ingen kunne krumme et Haar paa mit Hoved, mod Vold og Løgn kan jeg Intet sætte uden rolig Tillid. Maaske forstaaer jeg Sagen bedre: der er dem, som troe, jeg snart vil hjem, de mene at skrække mig og at faae mig til at søge Sikkerhed i Udlandet, ja vel endog i en fremmed Tjeneste. Der kunde være andre Betragtninger, som kunde føre mig hertil; derom en anden Gang. Kan Du blive beskyldt for at være uvillig i Tjenesten, saa kan jeg let blive det for at bruge Uqvemsord om Kongen;

begge Dele kan klinge i en Indstilling, men staae ikke Prøve for Retten.

London d. 23. Novbr. 1835.

Kjære Sara!

Førend jeg forlader det storbritaniske, i mange Maader saa fortræffelige Rige, sender jeg Dig disse Linier. Jeg undres, at jeg ingen større Færdighed kan faae i Brevskrivning, da jeg dog afsender en god Deel Breve imellem Aar og Dag; men det vil nu engang ikke flaske sig, som det i det Hele taget ikke ret vil gaae med nogen Ting. Naar jeg saadan ret alvorlig seer hen paa mig selv og sammenligner mig med Andre, saa kommer det mig for, som jeg Ingenting kan og Ingenting veed; det er egentlig en fortrydelig Tanke; men det, som saamange Ting, er nu engang saaledes og kan ikke blive anderledes. Folk, jeg har med at gjøre, lade til at synes, jeg er meget fortræffelig; det ængster mig, jeg frygter stedse, den Dag skal komme, da de ville faae andre Anskuelser.

Du vil høre Noget om Skotland; det er, Du vil høre Noget om det Land, Walter Scott har beskrevet for Europa; men i det Skotland har jeg været meget lidt, Tid og Veir have hindret mig, og jeg har Grund til at troe, at selv om jeg var gaaet til Skotlands yderste Spidse, havde jeg ikke fundet dette Walter Scott'ske Skotland. Det findes ikke nu og fandtes, troer jeg, aldrig. Der er smukke, ret smukke Egne; men intet imod Schweiz og det alpine Italien. Jeg har været ved Loch Lomond (Du veed, at Loch er en Sø), seet Ben Lomond (Ben er Bjerg), Dunbarton og den hele Omegn. Det er smukt, dog ere hverken Bjergene høie eller Søerne ret store, der mangler desuden Skov og Beboelse, det vil sige det er ikke stort, mægtigt, kjæmpeagtigt nok til at være vildt, ikke rigt bebygget nok, har ikke nok Skov og stærk Vegetation til at være livligt. Loch Lomond er lang og smal, indkneben mellem ikke meget høie Bjerge; det er

mere en bred Strøm med mange Øer end en Søe. De mange Smaaøer gjøre en god Virkning, og det hele Landskab er smukt, ja maaske meget smukt, men langt under Skjønhederne i Mitteleuropa. Det er næsten altsammen Mellegrund uden Forgrund og Baggrund. Dunbarton Castle, hvorom saa ofte tales, er eiendommeligt nok, idet det nemlig ligger paa en nøgen Klippe, fremskudt fra det temmelig flade Land ud i Flodsengen; men Klippen er ikke synderlig høi, saa at den snarere vækker Forundring end Beundring. Man har kaldt den det lille Gibraltar. Disse Sammenligningsbenævnelser ere sjelden meget værd. Saaledes kalder man Genf det lille Paris, Petersborg Nordens Rom; det er altsammen Snak. Hvad man her synes at fremhæve som Lighed, er netop, hvad der betegner Uligheden: Rom, Paris, Gibraltar ere store hver i sin Art; det er netop Storheden, der særdeles betegner dem.

En Høilænder, det vil sige en Mand, der lever og klæder sig som en fordums Høilænder, er nu en saa stor Sjeldenhed, at jeg i 8 Dage i Glasgow, der dog maa ansees for det vestlige Høilands Hovedplads, ikke saae mere end een Mand i Høiskottedragt, og det var tydeligt et Liebhaberi. Jeg har talt med mange Folk, der have gjennemreist Høilandet i alle Retninger og ikke fundet andre i Høilænderdragt end Børn og nogle unge Herremænd med deres Tjenerskab. Der eksisterer nemlig et Selskab, hvis Formaal er at bevare høilandsk Dragt, Sprog og Sæder. Dette Selskabs yngre Medlemmer, der i Londonnersaisonen ofte ere Dandys, gaae i Jagttiden til Høilandet og spille Mac Ivor, Mac Idue, eller hvad alle disse mac'ske Historier hedde. Da nu den letteste Deel af Rollen bestaaer i at gaae med Skjorter og bar-knæet og især i at betale et Par Jægere for at udklæde sig, saa er det især herved, de lægge deres romantisk skotske Sind for Dagen. I Forbindelse hermed jage og fiske de og fuldbyrde saaledes deres chieftainske Pligter.

Det er med den høilandske Dragt som med den gothiske og hvad de kalde den elisabethanske Stil i Bygningskonsten i England, den lever som en Gjenganger, forbundet med alle de andre aristocratiske Drømmerier, der fylde Hovedet paa saamange Folk i dette Land og ligesom med en magnetisk Kraft holde den pudrede Allongeparyk paa Hovedet af alle Dommere, the Speaker of the Commons, og Bukkelparyk paa de fornemme Kuske. Med den skotske Dragt gaaer det saameget ud af Mode, at de faa Regimenter, der endnu ere begeistrede for bare Knæ, knap kunne faae de nødvendige Recruiter til at fremtrylle deres Begeistring til skjøn Virkelighed. Den skotske Plaid, der nærmest er at ligne med et meget stort Langshawl, og som endnu bæres ikke alene i Skotland, men i det nordlige England paa Landet, er i disse Regimenter udartet til en Strimmel tærnet Tøi, der draperes uden mindste Nytte, og hvorover den skotske Soldat med stort Velbehag drager sin gode Caputkjortel af tykt, graat Klæde. Det er ganske sandsynligt, at den skotske Høilandsdragt vil inden faa Aar forsvinde i den britiske Arme, hvor de rudrede Buxer alt i mange Regimenter have fortrængt Skjørtet; rimeligviis vil ogsaa denne rudrede Lidenskab tabe sig og Skotterne rolig forlade sig paa de mange Rødhaarede for ikke at blive blandede med de andre Regimenter. Den rødhaarede Stamme synes nemlig ikke saasnart at ville ophøre, den er talrig. Skotland behøver eiheller at vende tilbage til denne Raaheds Tid for at glæde sig i national Begeistring, Nutiden i Skotland er langt skjønnere.

Edingburg og Glasgow tælles blandt de smukke Byer i Europa. Den første har den vidunderligste Beliggenhed paa Bakker og i Dale, med Broer i lige Høide med Kirke-taarne. Den er blandet af Gammelt og Nyt, af krumme og lige Gader, af Stygt og Deiligt. Den nye Deel af Byen er særdeles skjøn og har flere udmærkede offentlige Bygninger, rene Copier af bekjendte græske Bygninger.

Man har i Edingburg gjort noget Lignende til, hvad i Kjøbenhavn er gjort med Marmorkirken: man har begyndt en stor Bygning og udtømt Byggemidlerne, førend man endte. Man har nemlig paa et af de høieste Puncter opført en Række af Søiler, bestemte til at bære Frontespicen af en stor Bygning, og anvendt til disse og til Grunden en meget stor Capital; nu kneiser den Række af prægtige Søiler over den hele Bye og vil snart faae Udseende af en prægtig Ruin. Du erindrer, at Edingburg og især Bjergryggen ved Arthurs seat er Theatret for Effy og Janny Deans Tildragelser i „Midlothians heart“; man viser endnu en ussel Hytte som Janny Deans Bolig, uagtet det er høist rimeligt, at en stor Deel af den hele Person er Fiction. Det er, seer Du, Hamlets Grav ved Helsingør: Englænderne ville see, høre, røre og beføle Alt, de troe at besidde en gammel Statue, naar de knække et Stykke af den og putte i deres Lomme, de mene at vinde Udødelighed, naar de ridse deres Navne i Athenens Ruiner. Vi have maaske Alle Lidt af samme Syge, men Ingen i saa høi en Grad.

Den edingburgske Befolkning er dannet og selskabelig. Dannelse er i det Hele udbredt i Skotland, om ikke saameget i den allerlaveste Klasse som i den jevnere Middelstand. Du finder her Kjøbmænd, Kræmmere, Fabrikmestere etc., der ere virkelige Videnskabsmænd. Hvor vi Danske dog lyve i vor egen Lomme, naar vi snakke os for om den store Dannelse, der er udbredt hos os. En vigtig Grund hertil maa unægtelig søges i den Frihed, hvormed enhver Mand kan, til enhver Periode i Livet, vælge hvilkensomhelst Stilling; han behøver altsaa ikke saa tidlig at gruble over Lysestøberexamen. En anden Grund kan maaske søges i den Udgift, der er forbundet med at erhverve Kundskaber: Faderen, der betaler mange Penge for sin Søn, vil have Noget for sin Skilling. Vort Skolevæsen i Danmark, især hvad vi kalde det høiere, er tiltrods for Alt, hvad vi høre derom og bekoste derpaa,

saare maadeligt. Man har ofte beskyldt mig for at fremsætte Paradoxer og for Rethaveri; men jeg har virkelig havt Ret i Meget. — — —

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I England blev min Misbilligelse af flere af de parlamentariske Forhold end mere styrket. Jeg saa snart, at Englænderne havde bedre end Franskmændene forstaaet at opretholde Kongeværdighedens Mysterium. Jeg blev ogsaa snart opmærksom paa den væsentlige Fordeel, Underhusets fremtrædende Indflydelse paa Budgettets Fastsættelse har, ligesom i det Hele, hvor vigtigt det er, at Kongemagten har en afgjort Indflydelse paa Overhusets Sæmmensætning; herved fremkommer en Eenhed, som styrker baade Regjering og Parlament. Ogsaa Forretningsgangen fandt jeg bedre i England end i Frankrig. Den Maade, at Underhuset træder sammen i Commitee ved den Behandling af Lovforslagene, hvor der stemmes over deres Enkeltheder, fremmer Arbeidet; den franske Behandling i Afdelinger fører ikke til samme Maal. Jeg fandt mig bestyrket i min Dom om Talerstolens skadelige Indflydelse. Ved at Hver taler fra sin Plads, faaer Forhandlingen jevnlig mere den naturlige Form af en Samtale angaaende den foreliggende Sag; kun ved enkelte Leiligheder indtræde de betydeligere Talerkampe. Der vindes ogsaa Ro for Forhandlingerne ved den Maade, hvorpaa det engelske Parlament har vidst at gjøre Svaret paa Throntalen ved Parlamentets Aabning til en Form, selv der, hvor Oppositionen er uvillig mod Ministeriet, og opsætte Angrebet til en mere passende Leilighed; herved spares Tid, idet der undgaaes en stor Deel Skjøntalen i Luften og meget unyttigt ondt Blod sat i Bevægelse. Behandlingsmaaden af Sager, der kræve Expropriation, tiltalte mig i høi Grad, den beskytter den Enkelte uden at forhindre Almeenheten fra at faae taget tilbørligt Hensyn til dens Krav. Den, der ønsker Lov til at benytte

Expropriation, maa først sende en Liste om, hvorpaa er optegnet Navnene paa alle dem, hvis Eiendom berøres og bliver Gjenstand for Expropriation, med to Colonner, Nei og Ja, jevnside Navnene. Hver af de Paagjældende vedfører sit Nei eller sit Ja. Ved Neiet forbeholdes Eierens Ret til Indsigelse, naar Forslaget kommer for Parlaments-comiteen. Denne lader udgaae en Indkaldelse til at give Møde. De Neier, som udeblive, antyde, at de kun have villet bringe Commiteen til at tage Sagen under alvorlig Overvejelse; de, som ville gjøre alvorlige Bestræbelser for at undgaae Expropriation, lade møde for Commiteen, hvor Sagen forhandles som for en Domstol. Dette bringer Foretagerne til at søge Overenskomst, hvor den møder Modstand, og selv at indfrie de paagjældende Jordstykker, Bygninger etc. til høiere Priis, hvor de finde Modstanden begrundet. Der findes saaledes Jernbanelinier, hvortil et Jordsmon har været indkjøbt underhaanden, førend Anlægsretten er begjært.

Retsforhandlingen var bedre ordnet i England end i Frankrig. Ved Forundersøgelsen, der foretages af Magistraten, trænges den Anklagede ikke til at gjøre Tilstaaelser, han advares endog med Hensyn til sine Udtalelser. Det er Vidneforhørene, de stedlige Undersøgelser, kort Alt, hvad der udenfra kan gjøres til Sagens Oplysning, som ledes med stor Omhyggelighed. Dommernes Maade at lede Forhandlingerne paa og Forelægningen af Sagens Stilling for Dommerne, efterat Advocaterne have sluttet deres Forhandling, og de af Advocaterne udførte Vidneforhør og Modforhør forekom mig Alt förtrinligt.

Det var ogsaa i England, jeg først ret fik Øiet op for, hvorledes de forskjelligste kirkelige Indretninger, Prædikener under aaben Himmel, fra Trapper, paa Gader, kunne bestaae jevnside, og hvorledes det er en folkelig Frihedsbetingelse og et Middel til at vedligeholde Religiositet, om ikke just Kirkeeenhed. Alt i Schweiz havde jeg seet noget Lignende, men ikke saa iøinefaldende.

Sammenligningen mellem Landboforholdene i Frankrig og England og de Oplysninger, jeg indsamlede om disse sidstes Udvikling, bestyrkede mig i den Overbeviisning, jeg havde medbragt fra Hjemmet, at om Landbruget end maaske vandt i Udvikling ved Jordernes Sammendragning til større Landbrug, saa var den større Deling af Jorden paa flere Hænder langt gunstigere for Befolkningen. Den engelske og skotske Forpagter af Landeiendomme er i det Hele en udmærket Folkeklasse; men deres Antal er ringe i Forhold til den hele Landbefolkning. Derimod savnes den hele Mængde mindre Landbrugere, som i de fleste Dele af Frankrig og Belgien, ogsaa i flere Lande i Tydskland, staaer imellem den større Jordbruger og Arbeidsmanden. Iøvrigt var Jordbruget saa udviklet i de her omhandlede Aar, især i England, Skotland og Belgien, at et mindre Jordbrug, som en almindelig Bondegaard hos os, var et større Jordbrug i disse Lande.

Januar 1836. Nytaarsvisiter en regle. Rappportskriveri. D. 27de endt Rapporten til Corpsen om Englandsreisen. Faaet Billet til Fieschi's Sag for Pairsretten (Helvedesmaskinen), der forøvrigt fast interesserer Englænderne mere end Franskændene; disse ere blevne hendragede til andre Betragtninger ved Ministercrisis.

14 Februar. Dimanche gras-Revue holdtes af Hertugen af Orleans over nogle Regimenter paa Carousselpladsen. Noget Artillerie var tilstede herved. Ved Bortkjørselen kjørtes i Trav; det var skrækkeligt at see, hvorledes de kjørende Artilleristers Kallun rystedes, de kunne ikke holde længe ud paa denne Maade. Der var temmelig livligt paa Boulevarden, men ikke mange Masker. D. 15de faldt Dommen i Fieschi's Sag. Boulevarderne vare den næste Dag (mardi gras) fulde af Folk, der var en Deel Masker og nogle ret smukke Optog. Man mærkede ikke nogen Indflydelse af den afsagte Dom. Jeg

var med Delongs hos Pergner's til Dands om Aftenen. Det er en Fornøjelse at see, hvor ringe Appareille er nødvendig, for at franske Borgerfolk kunne more sig godt. Hvilken god Tone! Først Kl. 5 Morgen kom vi hjem.

19de. Fieschis Henrettelse. Mærkedes knap.

22de. Thiers er nu optraadt som Ministerpræsident. Det var kun svagt Medhold, Kamret gav ham. Faaer dette Cabinet et langt Ministerliv, da er det ikke Vuggevisen, der spaaede det. Publicum er temmelig ligegyldigt.

27de. Faaet Brev om Reiseordre til Rusland og strax besvaret samme. D. 29de: søgt russiske Bøger og russisk Sprogmeister. Brev fra Bruun, der raader mig til at forlange min Tilbagekaldelse.

En stor Deel af Marts hengik med Rapportskrivning og andet Hjemmearbeide.

2 April. Sluttet den russiske Timeunderviisning for at forberede Afreise. Under et Ophold ved Værkstederne i Chatellerault i sidste Halvdeel af April fik jeg Corpsets Ordre at gaae til Holland og udsætte den russiske Reise. Dette bragte mig til at paaskynde min Afreise. Efter at have besøgt Cavalleriskolen i Saumur og Krudtværket i Repault (ved Tours) vendte jeg tilbage til Paris, hvorfra jeg afreiste 30. Mai til Châlons.

2 Juny afgaaet med Dampbaaden l'hirondelle ad Saonen til Lyon. Ankommet hertil besaae jeg de nye Forter. Derfra d. 3die til St. Etienne, der er temmelig regelmæssig bygget, men ikke behager, fordi den tydelig bærer Præget af sin kun halve Fremtræden af Chaos; Befolkningen er ogsaa styg, har noget Laplændisk i sig; Baandvævning endnu mere end Bøssemagerarbeide er Indbyggernes og Omegnens Beskjeftigelse. Under mit Ophold her spiste jeg i Pension sammen med flere Officerer, blandt disse Directeuren for Værkstederne, en ganske rask Mand, ivrig Imperialist, stærkt imod Restaurationen, derfor nu en heftig saakaldet juste-milieu, der egentlig kun forstaaer Fremskriden ved administrative

Midler; denne Art Folk er meget talrig blandt Folk af hans Alder, især de, der enten selv ere Embedsmænd eller nøie forbundne med samme. Det er den hele Klasse, som netop har seet Keiserperiodens Glorie og næret stadig Afsky for Restaurationen, under hvilken de ikke forstode at bruge det constitutionelle Liv som Udviklings-element; dette samme Savn gjør dem, uagtet deres gode Hensigter, meget skadelige i nærværende Øieblik. — Besøgt et Staalværk og en Stangjernsfabrik i Omegnen af St. Etienne. — D. 12te tilbage til Lyon ad Jernveien. I Lyon brugte jeg Eftermiddagen til at see, hvorledes Befolkningen teede sig ved de Processioner, som idag (Søndag) holdtes i Gaderne; det var her som i St. Etienne især Fruentimmer og Skolebørn, som deeltog, Resten af Befolkningen saae til med temmelig Ligegyldighed, og de, som yttrede Interesse, viste den som for et Skuespil, uden Devotion, Knæfaldning, Hataftagning etc., vare tydelig bienséance; thi hver især saae til sin Nabo, førend han tog Beslutning. — Næste Morgen med Hirondelle Dampbaad til Châlons. Paa Dampbaaden vare nogle Maconaiser med deres snurrige Hattébrikker, behængte med grove sorte Kniplinger; de fortalte, at denne Dragt, der findes ret hyppig paa tidligere flamske Malerier, stammede fra Charles Martels Tid, da Saracenerne vare komne i Landet; Egnen, hvori denne Mode herskede, havde i mange Aar holdt sig afsondret fra Nabosognene; der var især eet District, som holdt sig saaledes afsondret. De vare, saavidt jeg forstod, Gjendøbere, gik altsaa i Kirke. „Ja,“ bemærkede en ældre fransk Dame fra det Sydlige, „der er noget Hedensk deri; vi have ogsaa hos os mange Spor af Saracenerne; man finder jevnlig Mosaiker og andre Sager fra Romernes Tid.“ — Fra Châlons tog jeg d. 14de med Diligencen til Dijon, derfra over Nancy til Metz. Ophold her 16 Juny—16 July (Arsenalet, Polygonen, Ingenieurskolen, Rapportskrivning etc.). Over Niederbronnen (Hr. Diedrichs Støberie) og Strassburg (Arsenalet osv.).

Derfra 25 July over Baden (traf her Louis Napoléon, der, sagde han, var her halvt for Badecuren, halvt for Fornøielse og maatte være tilbage i Thun inden 3 Uger; han tiltrak sig ikke megen Opmærksomhed), Carlsruhe, Mannheim, Heidelberg, Darmstadt, Frankfurth, Wiesbaden, Maintz, Coblentz („med Dampbaad, Rhinens skjønneste Parti; Flodens Bugter, der hvert Øieblik synes at lukke, de smukke Bjerg- og Klippeformer, den kunstige Viindyrkning, Skovstrækningen paa Bjergskraaningernes Skyggesider, Borgruiner paa Tindingerne og nye Slotte, Landsbyer og Byer paa Flodbredden, giver betydelig Afveksling og overraskende Skuer“), Ems, Ehrenbreitstein (Fæstningen), Cøln („Mange gjøre sig et falskt Begreb om Domkirken, saaledes jeg; kun Choret er fuldendt, Resten er bragt under Tag uden nogensinde at være bragt til den bestemte Høide. Lave gulmalede Træhvælvinger danne Loftet i denne Deel, der egentlig kun bruges til Indgang til Choret, som udgjør Kirken, hvori Tjenesten nu holdes. Choret imponerer ved sin Høide og dristige Bygning. Det Taarn, der er meest fremme, staaer uden Spir og har alt lidt meget af Ælde; neppe bliver denne i en for stor Maalestok begyndte Kirke nogensinde færdig“). Den lige Vei til Holland og ankom 16 August til Haag.

Brev fra Fru Gyllembourg til Tscherning.

Kjøbenhavn d. 22de Februar 1836.

Kjære Tscherning!

Efter at jeg ret af ganske Hjerte har takket Dem for Deres kjærkomne Brev, maa jeg bede Dem undskylde, at jeg mod min Villie har ventet saalænge med at besvare det. Men Sagen er: at Hanne og Ludvig i de samme Dage begyndte at gjøre Demarcher for at faae Reisepenge, for at kunde komme til Paris. Deres saalænge omtalte Plan i denne Henseende blev de vist nok tilskyndede til at gribe alvorlig fat ved de Efterretninger

om den gamle Heiberg, som De var saa god i Deres Brev at give mig. Mod al Forventning lykkedes dette Ønske, og Reisen er bestemt til de første Dage i Juni eller de sidste i Mai, saasnart Theater-Saisonen er forbi, da de naturligviis skal være tilbage, inden den begynder igjen. Hvorvel jeg nu rigtig nok er bedrøvet over at undvære Børnene — som jeg kalder dem — saalænge, saa glæder jeg mig paa den anden Side ved den Tanke, at den stakkels Heiberg kan faae det Ønske opfyldt, der har syntes at ligge ham saameget paa Hjerte. Da jeg gjerne vilde vide Udfaldet paa Ludvigs og Hannes Ansøgning, inden jeg skrev til Dem, kjære Tscherning! og alt sligt trækker saa svært i Langdrag, saa er dette Grunden til, at jeg nu først besvarer et Brev, hvis Indhold i saa høi Grad har beskjæftiget mine Tanker. Deres Beskrivelse over den gamle Heibergs Tilstand har usigelig rørt mig. Jeg tilstaaer, at jeg er af Deres Mening, at et Ophold hos hans Søn og mig, for hvem det baade var Pligt og Beroligelse at stræbe at formilde hans sidste Dage, maatte være det bedste for ham. Dog maa jeg tilføie, at naar jeg siger dette, saa dømmes jeg fra mig selv og ikke fra ham, saaledes som jeg har kjendt ham. Men sagtens har vel Alder og Svaghed meget forandret ham. At faae Tilladelse for ham til at komme her tilbage, det mener Ludvig, vilde ikke være vanskeligt, og naar han kan beholde sin Pension, saa kan jeg heller ikke indsee Andet, end at man kunde indrette sig saaledes, at han kunde være i vort Huus, uden at hans Nær-værelse behøvede at blive trykkende for Hanne, der jo ikke har de samme Pligter i Henseende til ham, som Ludvig og jeg. Men Ludvig siger derimod, at han troer, at naar det kom til Udførelse, saa vilde Heiberg selv paa ingen Maade forlade Paris og ikke kunne taale den Forandring af Climat og Levemaade, som for en Mænd i hans Alder vilde være dobbelt besværligt, uden at tale om Reisen; han frygter for, at hans Fader blot vilde komme hertil

for strax at blive begravet i sit Fædreland. Alt dette, som jeg jo ikke kan bedømme, vil Ludvig nu nærmere overlægge med Heiberg og med Dem, naar han kommer til Paris. Jeg siger med Dem; thi vi haabe Alle, at De endnu i Junii Maaned maa være i Paris, og jeg har i Commission at sige Dem fra Hanne, at dersom hun ikke træffer Dem der, saa mister hun en betydelig Deel af den Fornøielse, hun havde lovet sig. Vi have hørt, at De har faaet Ordre til at gaae til Rusland. Til det fæle Rusland! Er det sandt? Og er De endelig nødt til at reise saaledes Verden rundt langt fra Venner, der savne Dem saa hjerteligt? Er der ingen Mulighed til, at De kan komme hjem? Jeg forstaaer mig ikke paa disse Ting; men jeg kunde gjerne græde over at tænke mig Dem i Rusland. Jeg har nu eengang et indgroet Had til det Land. — — —

Fra Tscherning til hans Søster Sara.

Paris d. 27. Februar 1836.

— — Mange Tak for de mange Gratulationer, hvilke kun have den Feil, at de minde mig om, at jeg alt er 40 Aar gammel. Dog er det ringe Alder for den evigt vandrende Skomager, og en saadan bliver jeg nu, der, som Du vel veed, har faaet Hans Majestæts allernaadigste Ordre (er det endnu den store Syndebuk Abrahamson?) „til at tage Land- og Søarsenaler, Vaaben- og Krudtfabriker i dette store Rige, hvor de findes, i Øiesyn, ligesom specielt at erkyndige sig om Alt, hvad det russiske Artillerivæsen angaaer.“ See det er vidtløftigt, det kan føre mig til den chinesiske Grændse, om der hændelsesvis findes nedskrevet et eller andet Sted paa et Papir i St. Petersburg, at der skal være Krudtværk eller andet lignende. Da jeg læste dette, loe jeg himmelhøit, ikke fordi det glædede mig; — thi jeg gaaer til Rusland med den samme væmmelige Fornemmelse, som jeg møder Dyrningen paa Havet, — men,

som Sandberg, naar han hører, hans Skib er strandet, af Ironie: Hvilket Nonsens! Den hele Ordre er et saadant Nonsens, gid Nogen kunde faae den fat og trykke den, jeg gider ikke skrive den af. Iøvrigt formoder jeg, der ikke er nogen Hast med min Afreise herfra, og kommer ikke over Frankrigs Grændser i de første 3 à 4 Maaneder, om man ikke driver meget paa mig.

Vinteren har jeg henlevet vel. Foruden Davids og Andræ, hvis Nærværelse Du nok kan tænke er mig meget behagelig, er her flere Landsmænd og en Deel Nordmænd, der afgive ret godt Selskab. Jeg kommer ogsaa mere ud end nogensinde før og kan næsten sige, at jeg har formange Bekjendtskaber, baade engelske og franske. Dette er ikke let at forene, at see mange Folk, gjøre mange Visiter og dog bestille Noget. Kommer nu til, at jeg skal lære Russisk, saa voxer Vanskeligheden dobbelt. — —

Fra Tscherning til d. kgl. Artillericorps.

(27. Februar 1836).

— — Hvad Corpsets ærede Skrivelse Nr. 2 angaaer, indeholdende Hans Majestæts Ordre at gaae fra Frankrig til Rusland og Sverrig, da ønskede jeg ærbødigst at høre Corpsets Formening, om det er væsentligt, at jeg paa-skynder min Afreise did, eller om jeg kan forblive her den fornødne Tid, for at ende, hvad jeg væsentlig har her at gjøre, og forberede mig nogenlunde til mit nye Hverv, hvortil hører at skaffe mig nogle Kundskaber i det russiske Sprog, uden hvilke jeg vil være udsat for at blive foreløbet Allehaande i Rusland, saaledes som det har været Tilfældet med de fleste Reisende. Det af mig angivne omtrentlige Ophold af to Maaneder, forinden jeg vilde have endt her, angik naturligviis Paris, som jeg ikke kunde forlade, førend jeg kjendte min fremdeles Bestemmelse; min Plan var desuden at bruge nogen Tid ved Sabelfabrik, Krudtværk, samt i Metz og Strassburg, saa at jeg, ved at blive her omtrent to Maaneder eller

til henimod Foraarsøvelsernes Begyndelse, ikke kommer over den franske Grændse førend i Sommerens Løb. Er dette tidsnok eller skal jeg ile mere og kun gjøre, hvad jeg kan i den Tid, jeg bliver? For det allernaadigst tilstaaede Tillæg af 600 Rbd. til Reisen til St. Petersburg takker jeg allerunderdanigst. Sandsynligviis vil det være tilstrækkeligt for at komme derhen. Bliver mit Ophold langt, og skal jeg, som Ordren tyder paa, reise meget i Rusland, da maa jeg underdanigst gjøre Corpset opmærksom paa, at mit Gehalt vil blive utilstrækkeligt. Seer jeg tilbage paa de forløbne $2\frac{3}{4}$ Aar, i hvilke jeg har holdt nøie Regnskab over alle Udgifter, saa finder jeg, at jeg, uden at regne England og uden at regne Extratoure, har brugt circa 400 Rbd. mere aarlig end det fastsatte Tillæg af 800 Rbd., og dog har jeg levet tarvelig, ofte tarveligere, end jeg burde, og tarveligere, end det vil sømme sig i et halvciviliseret Land, hvor kun Rigdom og Rang giver Anseelse. Jeg har ogsaa hidtil levet i Lande, hvor jeg kjendte Sproget, og hvor jeg altsaa undgik den betydelige Udgift af en Leietjener, som vistnok i Rusland bliver nødvendig, idetmindste i nogen Tid. Jeg haaber, at disse Betragtninger, aftvungne af den haarde Nødvendighed, vil foranledige Corpset til at gjøre itide allerunderdanigst Indstilling om, at mit aarlige Tillæg maa for Fremtiden blive forhøiet til 1200 Rbd. og at jeg, ifald jeg finder Reisemidlerne i Rusland dyrere, end jeg kan overkomme at betale heraf, maa blive berettiget til at føre dem til Regning, saaledes som det alt allernaadigst er tilladt mig med Hensyn til Hesteleie. Jeg er endda overbeviist om, at mine Udgifter ere ringe mod andre Officerer, som have været sendte til Rusland; det vilde maaske ogsaa være til Nytte, om jeg erholdt Majorscharakter; dog ønsker jeg ikke denne Charakter, om den kun kan tilstaaes mig, saalænge jeg er udenlands; isaafald vil jeg hellere prøve at slaae mig igjennem, saa godt jeg kan, med den Grad, jeg har.

Fra Samme til Samme.

(29. Marts 1836).

— — Fra Metz gaaer jeg til Strassburg, hvor jeg gjør et Ophold af nogle Dage for at see Skolen etc., herfra gaaer jeg til Berlin for at forskaffe mig anbefalinger til Rusland, hvilke vil være mig af den yderste Nødvendighed, især om jeg ikke kan haabe at blive bedre understøttet af den danske Legation, end jeg har været det paa flere Steder, men især her i Frankrig. Det er en Ting, hvorpaa jeg ikke noksom kan hendrage Corpsets Opmærksomhed, at den Behandling, man modtager fra sine Authoriteter, medens man er paa en Sendelse, jevnlig er den Maalestok, hvorefter de Fremmede behandle En, saalænge indtil et nøie personligt Bekjendskab indtræder og hæver over alle Formaliteter. For Hans Majestæts allernaadigste Bestemmelse angaaende Tillægget af 400 Rbd. aarlig under mit Ophold i Rusland og Tilladelsen at holde en Tolk, beder jeg Corpset aflægge min allerunderdanigste Tak. Jeg har saa lidt Begreb om Beskaffenheden af den indre Communication i Rusland og dermed forbundne Udgifter, og de faa Reisendes Beretninger derom ere saa forskjellige og saa ubestemte, at jeg slet ikke kan vide, hvorvidt jeg heraf kan udrede Udgiften til Befordringsmidlerne. Imidlertid vil det maaske være rigtigst først at skrive nærmere herom fra St. Petersburg. — — —

Fra Tscherning til hans Søster Sara.

Paris d. 30. Marts 1836.

— — Min Reise til Rusland kunde være god nok, naar der i den Carriere, jeg er i, eller i nogen Statscarriere stod en Fremtid aaben for mig, hvormed jeg kan være tjent, eller som kan være tjent med mig; men den giver mig intet Udbytte for den private Vei, jeg maa søge at aabne mig, saasnart jeg kommer saavidt, at jeg kan haabe at faae lidt Pension ved min Afgang,

om og kun for nogle Aar. At begynde ganske med bare Hænder, naar man er 40 Aar, er ikke let, der maa da idetmindste vindes den Styrke til, som Overbeviisningen om virkelig lidt-Uret giver. 1838 har jeg 25 virkelige Tjenstaar som Officeer. Rusland kan maaske alligevel have sin Nytte: maaske kan det uvante Clima svække mig saameget, som behøves for at være pensionsberettiget; der er jo i den danske Armeé kun Udsigter for Gratiaffressere, Drukkenbolte og Krøblinger! Man seer i Rusland Intet, Intet, eller man seer negative Ting, det er Negationen af det nærværende sociale Liv. Men Loddet er nu engang kastet, og jeg har til Valgsprog: „Frisk Mod, Antonius etc“. Mine franske Bekjendte lee, naar de høre om denne Reisen i militaire Undersøgelser for en lille ubetydelig Stat, der altid lod sig slaae og sluttede ydmyg Fred. — — —

Fra Opholdet i Holland og Belgien.

(August 1836—Marts 1837).

Af Tschernings Dagbog.

18 August. Haag. Hos Baron Selby fandt jeg den stedse uforandrede Velvillie. Forestillet Prinds Frederik, en ret smuk Mand, der kun synes lidt for lattermild. Han forsikkrede mig imidlertid om al mulig Understøttelse. Krigsministeren Baron Trip, en alvorlig og fornuftig Mand. D. 10de: Begyndt at læse noget Hollandsk. 21de afreist til Leiren ved Tilburg; præsenteret for Prindsen af Oranien.

24de: Kongens Fødselsdag. Der var Kirkegang for catholske Soldater, ingen anden Festlighed i Tilburg førend om Aftenen, da Raadhuset var lidt illumineret. I Leiren skal alle Officerer have spiiet sammen under aaben Himmel. Jeg tog først ud efter Bordet og fandt Alting i fuld Lystighed. Nogle Officerer havde en lille Streg.

Ved de forskjellige Batailloner vare forberedte forskjellige Lege, især Cocagnetraer. Det var især Grenadeerbataillonen, som udmærkede sig. Underofficerer og Mandskab vare udpyntede i de meest barokke Klædedragter: Skjorten udenover Klæderne, hvide Pantalons, Guldpapir og couleur Papir, Pap og Straa udgjorde Hovedbestanddelene. De meest phantastiske Personer fremkom paa denne Maade. Straaet gjorde især god Tjeneste; heraf var gjort Hatte, Epaulletter, ja hele Klædedragter. Ordens-tegn af alle Farver prangede i stor Mængde paa disse Carricaturdragter. Hvilken underlig Virkning at see de med Ordner behængte Chefer ligefor disse endnu mere behængte Carricaturchefer! Legene begyndte med Fægting og Hugning, der ingenlunde var mesterlig; man havde tilegnet sig den franske Fægtecuroisie, men ingenlunde den franske Fægtekunst. Herpaa fulgte Væddeløb, Fire og Fire løb ad Gangen, det sluttede med, at Fire løb med en Sæk om Benene, bundet oppe om Livet; de, der hoppede bedst paa eet Been, vandt i denne Strid. En egen Leg med at bide i ophængte, med Sirup indsmurte Brød fulgte derpaa; den morede kun et Øieblik og ækler senere. Man sluttede med at stikke til Ringen efter ophængte Vandbalier, der udgyde deres Indhold over den paa sin Vogn fremdragne Ridder, om han støder Landsen mod Brættet istedetfor i Hullet; Vognen er en lille Rullevogn, hvorpaa Ridderen sidder paa en Tønde og fører sin Stage mod Hullet. Denne Leg var meget underholdende og varede temmelig længe. Da den var endt, uddeeltis Priser, og der blev dandset. Der var fast ikke een af Omegnens Beboere tilstede og ikke een Pige til at dandse; de gamle Marquetentersker vare de eneste qvindelige Væsener, der rækkede Grenadererne Haanden. Officererne dandsede ikke. Ved min Ankomst blev jeg den gamle General van Geehn forestillet, en lille, lystig, fiirskaaren Mand med et Par smaa, ret spillende Øine: han havde en lille Pidsk, var saare fidel mod sine Offi-

cerer og fortalte meget om sine Felttog i Indien og sin Tapperhed mod Belgierne. Da jeg Kl. 9 forlod Leiren og gik den igjennem efter hele Længden, fandt jeg ingen Støi eller Larm, saaledes som man i Almindelighed maatte vente sig efter en saadan Dag. Af Soldater saae jeg ingen drukne.

23de. Spiste til Middag med General van Geehn i en af Restaurationerne, etableret bag Leiren. Han har gjort Krigene med paa Sydsøerne og mistet tre Fingre paa den høire Haand. Disse indiske Krige danne mange Officerer. Man fortalte, at der findes Folkeslag, som have gjort saa store industrielle Fremskridt, at de bearbejde Metallet, især Guld, med Smag og Færdighed, og dog endnu spise Næser, Ører og Læber af deres dræbte Fjender. Der findes flere Corps i hollandsk Tjeneste, hvilke have faste udelukkende Indlændere til Soldater; nogle faa Indlændere ere endog opavancerede til Officerer og gjøre god Tjeneste. Nogle af de indenlandske Fyrster stille ogsaa Hjælpecorps, armerede og indøvede paa europæisk. Guldet findes paa nogle af Øerne i Overflod: Borneo synes at besidde meget baade Guld og ædle Stene; man seer Folk bringe Guldet tiltorvs; de udstille det der i smaa Papirskasser og sælge det efter Vægt.

8 Septbr. Fandt hændelsesvis i et hollandsk Militairblad en Oversættelse af en Artikel, som jeg har givet til „Journal des sciences milit.“. Afskedsaudients hos Prindsen af Oranien, talte om Ubetydeligheder; hvornaar komme Prindser til at turde tale Alvor med alvorlige Folk? — 10de afreist til Haag.

D. 14de afreist til Amsterdam. Havehusene langs Veien fra Haag tiltage stedse i Skjønhed, derimod er det meste af Veien fra Haarlem til Amsterdam stygt. Om Aftenen i Theatret i Amsterdam: Iflands Jægere paa Hollandsk, ikke synderlig godt udført i det Hele taget; Publicum tog Pathos ofte for Farce. Skuespilsalen er hverken meget stor eller beqvem, naar undtages Parterret,

der gaaer lige frem til Orchesteret; en Harlequinadeballet med nogle ikke ganske slette Decorationsforandringer og et taaleligt Dandseparti.

D. 15de med Trækjagt til Helder ad den store Canal. — — — Besaa (d. 16de) Verftet med Dokken, Magasiner og Værksteder, derefter Befæstningen ved Helder og Wilhelmsvord. Næste Dag maatte vi tilbage til Amsterdam ad samme Vel. Naaede og gik forbi alle de Skibe, som igaar gik gjennem Slusen ind i Canalen. Mærkeligt, at Opmudringen skeer ved Haandarbeide: paa 14—15' Vand saae jeg Folk, der tog Sandet op med Ringspader og Poser, anbragte paa lange Stænger; een Mand stod paa Enden af hver Pram. Af Maskinemudderpramme saae jeg ingen i Brug, men vel nogle gamle Skrog liggende fortsøiede. — Regn næsten hele Dagen. Larmen paa Kermes var overordentlig iaften. I et Fjellebodstheater, hvor vi gik ind at see en Act af et Vrøvlestykke, var en Syngen og Skrigen mellem Acterne, saa man ikke hørte Ørenlyd; Orchesteret, hvori en ung Pige vilde lade sig høre paa Violin, maatte holde op aldeles. Brændeviinsflasken gik meget omkring. En ung Mand, der især nød og støiede, kom til at kaste op ganske pludselig, saa at Grove knap og nap undgik Strømmen. Kl. 12 $\frac{1}{2}$, gik vi hjem, og længe efter hørte vi Støien; først Kl. 5 begyndte det at blive roligere. Pigerne dandse i Kreds paa Gaden, syngende gemene Viser: Ord, som ellers mangan af dem ikke vilde bringe over sin Mund, kom nu frem med den meest skingrende Lyd. De ere ofte lidt drukne; overstadige saae jeg ingen. Jeg fandt ikke et Dandsested, de maae være paa en anden Kant af Byen.

D. 18de, Søndag, brugte jeg til at gennemvandre Amsterdam. Der var især levende ved Amstelen, en annonceret Væddeløbsforestilling af Kunstberidere trak mange Mennesker ud til denne Kant, der desforuden er den behageligste ved Byen. Selv inde i Byen er her Spaseregange og Sommerforlystelsessteder: smaa Verts-

huse med Haver, benævnte Frydenlyst, Sorgenfri, Hvile, Hvide Udsigt etc. etc., findes her en heel Gade igjennem; Vauxhal er ogsaa her i Nærheden. Udsigten fra Amstelbroen er noget nær en af de smukkeste i Amsterdam. Ved at gaae hjem herfra kom jeg gjennem Jødequarteret. Handelen med Frugt og nedlagte Sager var her i fuld Gang; denne Handel med suur nedlagt Havefrugt findes intetsteds saa udbredt som i Amsterdam. En Mængde kogte Muslinger sælges ogsaa paa Gaden: de store stilles opslaaede til Skue. Der synes at findes en Deel Fattigdom blandt Jøderne, og ikke faa Fruentimmer bære Spor af liderlig Vandel. Markeds-Boutikerne vare lukkede den hele Dag, Aftenen var ogsaa temmelig rolig.

19de. Uagtet det var Blæstveir med Byger, gik vi Kl. 9 $\frac{1}{2}$, med Dampbaad til Zaandam, der er bygget om en Canal, hvis Vandniveau kun er et Par Fod under Gaden, og hvor en stor Deel Gader ere saaledes, at man kun tilfods eller i Baad kan komme til dem. Husene bære det hollandske Nethedspræg; men mange af dem have ogsaa de smagløse Forsiringer, som vise, at Formue og Dannelse have været paa forskjelligt Trin hos Byggherren. Den gamle Skibsbygningsindustri har saa ganske ophørt, at Ingen meer begriber, hvad der førte Peter den Store til dette Sted; forskjellige andre Industrigræne, deriblandt Oliemaling, Papirfabrication ved Vandkraft, Saugmøller ligeledes ved Vandkraft, ere traadte istedet. Her boe ogsaa en Deel Kjøbmænd etc., som søge deres Næring i Amsterdam. De mere formuende Fruentimmer, der vedblive at bære den nordhollandske Hovedpynt, have Pandestykket stærkt besat med ægte Stene. Peters Huus er Resten af et Tømmermandshuus fra de Dage; det egentlige Vaaningshuus er afbrudt og kun den Tilbygning blevet tilbage, hvori Peter boede; for at forhindre det fra ganske at falde sammen, hvortil det har gjort en god Begyndelse, har man bygget et Skuur derover. Saaledes som det nu er, giver det et meget slet Begreb

om, hvorledes Keiseren boede; thi det er i yderligt Forfald, Træet er mørknet, Malingen forsvundet, det er nu et Tiggerhuus, istedetfor at det dengang kan have været et net lille Logis for en ung Mand i Sommertiden. — Med Vogn til Brock; yderst uinteressant: en brolagt Fodstie, der fører til nogle Rækker meer eller mindre pyntede, meest ubetydelige Huse og langsmed Smaacanalerne liggende Haver. Var det en Bye, beboet af Landboere, da beundrede man dens Reenlighed og flittige Vedligeholdelse; men naar man hører, at her boer Folk, der have trukket sig tilbage fra Amsterdam med deres Formue, saa undres man, at de have forladt eet Morast for at søge et værre. Det største Huus er omgivet med en taalelig Have, hvorom man fortæller, at den koster Eieren flere tusende Gylden (Nogle sige 10,000) at holde vedlige. Hvilken Daarskab at betale saameget for saalidt! Hvor meget smukkere er det ved Amstelen! — — — Samfærdselen mellem Amsterdam og Omegn, saameget egnende sig for Dampfart, er endnu langt tilbage, omtrent som mellem Danmark og Sverrig.

20de. Besaae, hvad man i daglig Tåle kalder Byens Mærkværdigheder: Kgl. Slot, Museet, de trende Kirker, Udstilling af seneste Kunstfrembringelser, Localet for Selskabet Felix Meriter og en passant Børsen og flere offentlige Bygninger. Som kongeligt Slot er dette Palais ikke saa smukt; thi dets oprindelige Bestemmelse stikker igjennem overalt, baade i Indretning og Udsiring. Man har endog tabt nogle af Skjønhederne ved Omdannelsen; saaledes har man, for at forandre den store Forsamlingssal, der saa at sige er Kronen paa hele den indvendige Deel, til en Dandsesal, maattet belægge det skjønne Marmorgulv, hvori var indlagt Verdenskaart etc., med Plankegulv. — 21de: Verftet. Admiralen var ganske civil klædt paa sit Comptoir, et lille Værelse uden mindste Prætension. Tog meget artig imod os, lod forundret ved at høre, at vi have 6 Linieskibe, og fandt, at det var formeget. Der

danner sig i Holland vistnok en Mening for at holde sig udelukkende til de mindre Skibe, idetmindste til Finantsvæsenet ordner sig. — 22de: Søartilleriets Oplag. 23de tilbage til Haag.

28de: Støberiet. 10 Oktbr.: Værkstederne i Delft. 13de: begyndt Rapportskriveri. 17de: Generalstaternes Aabning. 19de: Frk. Selbys Bryllup. 25de: atter i Delft; seet Støberiet osv. 26de med Trækskøite til Rotterdam; beseet Dampbaadsbyggeriet. 3—4 Novbr. i Leyden med Consul Falbe, besaae de naturhistoriske Samlinger, Antiksamlingen og Hr. Siebolts japanesiske, chinesiske, curiliske Samling.

7de. Bal hos Prinds Frederik. Uagtet han er Artillerichef, og jeg altsaa har været ham directe præsenteret, dog ingen Indbydelse. Man er i dette Land høflig mod min Regjering, men ikke imod mig.

11te. Her var idag stor Bevægelse i det saakaldte „Selskab“, la société, i Anledning af et Subscriptionsbal med Strauss Musik, som man vilde give. Lysten til at tilveiebringe en talrig Forsamling og Frygten for at faae Folk med, der ikke vare fornemme nok, vare i Kamp. Localet var ogsaa en Torn, der stak: Theaterfoyeen lod sig faae for billig Pris; men den var besudlet ved, at der i samme af og til gives offentlige Baller. Her var Snak om at præsentere Listerne paa Subscribenterne til Prindsehoffet etc. etc. Smaalig Fornemhed er en stor Jammer! — Efter en Deel Snak om Formaliteterne var Ballet da endelig d. 14de. Selskabet var meget lidt talrigt; Diplomaterne og de Par Fremmede udgjorde det største Antal, de engelske Diplomater vare der slet ikke. Prinds Fredrik var der hele Natten til Kl. 2; han dandsede een Vals med Frue Lottam. De unge Prindser vare begge hele Tiden tilstede og dandsede hver Dands. Af hele Garnisonen var kun een Officeer, som dandsede, af Oberofficerer var slet ingen tilstede. Tonen var uden Tvang, ret munter. Der savnedes Dandsende.

23de og 24de: Afskedsaudientsen. 27de afreist til Utrecht, 28de derfra til Amersfort; besaae den næste Dag Underofficeersskolen.

Kl. 1 d. 29de reiste jeg fra Amersfort. Henad Eftermiddagen voxte Vinden til en stærk Storm. Træer laae omblæste i Plantagerne i stor Mængde, Vandet, som stod over de fladere Landstrækninger, støvede for Vinden, Sandet, skjøndt fugtigt af den megen Regn, fløi i tykke Skyer, Tagene blæste ned, oftere var det, som om Vognen skulde blæse om, og paa eet Stykke nedad en Bakke, hvor Hestene kom temmelig i Fart, kom den virkelig udenfor Veien. Dog kom vi lykkelig til Broen over Yselen omtrent Kl. 4; men her maatte vi stoppe et Par Timer, Ingen turde passere Broen. Kl. mellem 6 og 7 blev der endelig forsøgt herpaa, og det lykkedes uden Vanskelighed; Broen var i et Ulave paa et Par Steder, men dog ikke værre, end at vi godt kom over. Vinden havde meget lagt sig. Da vi kom til Færgestedet ved Nimwegen, fandt vi alt Passagen ophørt siden flere Timer; Landingsbroen, som fører til Svingfærgen, var brudt. Der blev ringet, og efter en halv Times Tøven kom Baade. Man anstrengte sig; thi vi havde Posten med. Der vær stor Disput mellem Baadsfolkene og ventende Passagerer: hine vilde ikke tage saamange i Baaden, disse vilde absolut med, især Fruentimmerne vare halsstarrige. Endelig kom nok en Baad, og vi kom i Gang. Det kneb for at komme til Færgen, der laae i Strømmen, Kl. 9 $\frac{1}{2}$ vare vi endelig velbeholdne i Nimwegen. Schnellposten var borte, Dampbaaden fra Rotterdam, som skulde komme Kl. 9, var udebleven. Man ventede Jobsposter fra alle Kanter; dog hindrede dette ikke Selskabet hos Holtermanns fra at leve lystig. Den 30te om Morgenen Kl. 8 kom endelig Dampbaaden og gik strax videre ad Dysseldorf; man meente at være der inden Torsdag Middag, altsaa indskibede jeg mig, regnende paa Torsdag Eftermiddag. Strømmen var stærkt imod, Skibet stærkt ladet, saa vi

naaede først Emmerich, det preussiske Toldsted, Kl. 4. Blev opholdt her i 2 à 3 Timer og fandt, efter at have gaaet et Stykke længer op, at Mørket var for stærkt til at gaae videre. Først Kl. 11—12 blev det klarere, og vi gik atter fremad. Under saadanne Standsninger, tildeels sikkert ogsaa for at udskibe Contraband, naaede vi endelig Dysseldorf d. 2 Decbr. om Morgen.

3 Decbr.: Billedgalleriet. — Dysseldorf er ikke gaaet frem i de senere Aar, den forekommer tom, øde, fattig, sammenlignet med de hollandske Byer, uagtet den tildeels er bedre bygget: den har noget ufuldendt, saaledes som flere af de tyske Byer, der ere opblomstrede ved Hofindfyldelse og have overskredet deres naturlige Udviklingskraft. Om Sommeren forføres man til at dømme langt gunstigere for de Behageligheder, som dens Spaseregange og i det Hele dens Omgivelser frembyde,

Udfugt til Elberfeld (Silketrykkeri) og Solingen (Klingsmedde). Videre over Aachen til Lüttich, hvortil ankommet d. 11 Decbr. 13de og følgende Dage i Støberiet. 17de: seet et stort Jernværk, som man er ifærd med at bringe i Gang. 19de: seet la Chartreuse, et sluttet Værk paa Høiderne udenfor Lüttich paa den høire Maasbred. 20de: Visit hos General Magnant, der fortalte, at Kronprindsen af Preussen ved Leiren ved Coblentz, da General Borstel forestillede tilstedeværende fremmede Officerer, ikke taledede et Ord til ham, hvorfor han den næste Dag sendte en Middagsindbydelse fra Prindsen tilbage. Der synes at herske langt mindre Animositet mod Hollænderne i Belgien end mod Belgierne i Holland; dog høres i Lüttich Intet, som tyder paa en Gjenforening. 22de: Artilleristalde og -caserner. 23de: Geværfabrik. 24de: Citadellet; Universitetet. D. 25de om Aftenen givet en Qvasi-Souper til de unge Mænd, som havde viist mig selskabelig Opmærksomhed. 26de afreist til Brüssel.

3 Januar 1837: paa Hofbal og forestillet for Kongen; en stor, ret smuk Mand, dog noget indolent i hans hele Udvortes; Dronningen er meget lille, Næsen er traadt ubehørig frem, hvilket ikke klæder hende vel. — 7de: Malergalleriet og Industrigalleriet. 8de: Arsenalet ved Jernveien. 9de: faaet Adgangstegn og Raad til at gaae til Lourain for at see Jernveisarbeidet. 13de: besøgt Artilleri-inspecteurens Bureau. 16de: Fængslernei Vilvorden. 17de: den nye Militairskole.

D. 19de. Af en Major af Artilleriet hørt, at man søgte at bringe Militssoldaterne til at bruge deres Penge op i Klædningsstykker, saa at de blive forgjældede, for paa denne Maade at faae dem villigere til at tage Tjeneste paany. Hvilket skadeligt Misbrug!

23de: i Antwerpen. Jernveien er god, bedre end baade den manchesterske og den St. etienneske. Besaae Havnen. Antwerpens Skibsrigdom synes ikke stor, idetmindste ikke paa store Skibe. Naar man seer de endnu temmelig øde Omgivelser, begriber man ikke, at Antwerpen har blomstret saa overordentlig fra 1815 til 1830. Hvilken falsk Politik af Belgien at taale længer al den Kathalsen om Luxembourg, istedetfor at bringe dette Land ganske ud af Spørgsmaalet og lette Fredsslutningen paa alle mulige Maader, for at komme til at benytte deres fortræffelige Havn i Kap med London, Hamborg, Bremen og Rotterdam. Det var nu netop Tidspunctet at tilegne sig Caffehandelen paa Rhinen og i Schweiz. Hvad taber Belgien ikke i det Hele ved at lade den nuværende Halvkrig bestaae: Krigsmagten koster sikkert 11 Millioner mere end nødvendigt, og ligesaameget tabes ved at savne 30,000 Mands Arbeid i den kraftigste Alder. Naar Holland, det vil sige Folket i Holland, saae klart, at Freden var let at opnaae, saa maatte Regjeringen slutte; naar man borttog alle de Stridspuncter, hvorpaa Kongen hidtil hængte sin Hat, saa maatte han give efter, hvor fiffig han end er.

24de. Ved en Leietjener beseet Museet og de vigtigste Kirker, Cathedralen, St. Jaque og St. Paul. I faa Kirker findes en saadan Rigdom af Malerier af store Mestere som i disse. St. Jaque er næsten at betragte som et Malergallerie; den er desforuden overordentlig rig i Marmor og Billedhuggerarbeid. — Besøgte Constructionsarsenalet. — 25de: Citadellet. Tilbage til Brüssel ad Jernveien. Hofballet om Aftenen var langtfra ikke saa talrigt, derved behageligere, men mindre interessant. Kongen talte meget længe med mig, det vil sige relativt, et Par Minuter; det var kongelig Tale, lieux communs, om Lüttichs Geværfabriquer etc. etc.

D. 30te til L öwen for at undersøge Jernveisvæsnet. 2 Februar tilbage til Brüssel:

3die: seet Observatoriet. — 6te Aften var det sidste Hofbal, costumeret. Damerne vare udklædte i allehaande Dragter, meest fra Fortiden, med Luxus, nogle med Smag, ingen fremstillende Charactererne, hvis Klæder de bare; mange, idetmindste adskillige, bare Præget af den Omhu, hvormed man havde undgaaet at gjøre Udgifter og indrettet sit Toilette saa nær en almindelig Baldragt som mulig. Dronningen var klædt som Marie de Bourgogne, prægtig Dragt. Af Herrer var kun een i Noget, der lignede en særdeles Costumering, en lys Chocolate-Hofdragt; eller var det en virkelig Hofdragt? Man veed ikke mere at finde Rede heri, efterat den Galskab er i Gang, at en Mand for at være anstændig klædt skal være i en Kjortel fra Ludvig XV's Tid. Den hele Fest er mere løierlig end moersom. Latterligt at see en Dronning hentet ud af en Tragoedie og dandse Contredandse. En slig Dag inviteres Folk, som ikke ere præsenterede.

D. 7de om Aftenen paa en Maskerade i société de commerce, et sluttet Selskab; Billetten kostede 5 Fr, Fleertallet, selv af Fruentimmerne, vare umaskerede, og Hovedgjenstanden var Dandsen; som Maskerade var det Hele insipide. Besøgte, da jeg gik derfra, den store

Maskerade paa Theatret, den var noget talrigere end sidst, men insipide som Maskerade. Ikke engang den parisiske støiende Galskab findes her, hverken Intrige eller Galskab.

D. 14de afreist til Lüttich. 20de: Meddelelser om Brovæsenet. 21de: taget til Chandfontaine for at see en privat Fabrik for Bøsseløbsmedning, -boring og -slibning. Min Cabrioletkusk maa uden Tvivl have taget mig for en Hollænder; thi han ophørte ikke med at tale mod Revolutionen, forsikkre, at de fleste Folk ønskede Guillaume igjen, og at især Soldaterne vare misfornøiede formedelst arbitrair Behandling af de ukyndige Officerer, ogsaa for den lange, ørkesløse Tjensttid. Flugten ved Hasselt omtalte han med dyb Foragt: Officererne forlod deres Folk, afskjar deres Knebelsbarter og stjal sig forklædte ind i Brüssel.

22de: Person spurgte mig, om jeg ikke troede, at den russiske Regjering brugte mine Efterretninger, om den ikke fik dem fra min Regjering. Det maa altsaa være en temmelig udbredt Mening.

23de til Charleroy, 24de til Chatelneau; besøgt en Dampmølle; Hovedindretningen er lig den lorentzenske paa Christianshavn. 15de tilbage i Brüssel. Naar man saaledes kjører over Waterloovaldpladsen, forekommer Terrainet meget fladt og lidet skikket til nogen Stilling. Man begriber ikke, hvorfor Napoleon ikke søgte at udstrække sig paa sin høire Flanke og omgaae, hvorved han tillige var kommet mellem Englænderne og Preusserne. Det maa være det slette Føre, som hindrede.

8 Marts til Antwerpen; Arsenalet. 10de til Gent. I Hotellet var man saa katholsk, at man ikke satte Kjød paa Bordet, saasom det var Fredag. Besaae Byen. D. 11te. Besøgte Fængslet; gik omkring med Arbeidsdirecteuren, en artig og meget fornuftig Mand, der siges at have seet dybt i den Sag, der beskjæftiger ham, og uden Fordom. Han meente, at som Forbedringsmiddel havde man endnu kun erholdt meget ringe Resultater;

den Orden, hvoraf man saae udvortes Tegn hos Fangerne, hersker ikke i deres Sjæl, den Afsondring og Taushed, hvori man meente at holde dem under Arbeidet, var tildeels indbildt. — — — Han var ganske overtudet om, at Samværen af Fangerne havde en saare skadelig Virkning, da de opmuntrede og underviste hverandre. I Preventionsfængslet troer han især, at det Onde udvikles; thi Fangerne ere for det meste ørkesløse og kunne ikke holdes i Ave. Han har bemærket, at de for Livstid eller paa meget lang Tid Inddømte ere lettest at holde i Ave; de lystre, fordi de vide, at Authoriteten længe kunne indflyde paa dem. Det er langt fra, at de, der begaae de groveste Forbrydelser, især Voldsgjerninger, Drab etc., ere de sletteste Mennesker; Smaatyvene ere de gjennemgaaende maadeligste, for hvem i Grunden ingen Forbedring er at haabe. Disse og flere Bemærkninger føre mig stedse mere til den Overbeviisning, at Forbedrings-systemet ikke kan komme igang, saalænge man vedbliver at inddømme paa bestemt Tid: enhver Dom bør gaae ud paa at bestemme Individets Stilling i Borgersamfundet fra fri aktiv Borger til Slave, kun en Kjendelse bør kunne hæve den engang nedsatte. — — — Det er alt meget vanskeligt at finde gode Opsynsmænd; heri bestaaer en af de store Vanskeligheder ved at indføre god Fængselsdisciplin. Hvorvidt det lykkes med de for kort Tid siden indførte Søstre til Qvindernes Bevogtning, vides endnu ikke. Fangernes Føde er ikke stærk: om Morgenen varmt Vand med lidt Melk (Brød uddeles for hele Dagen, Rugbrød), om Middagen Gemyse suppe med Gryn (tre Gange egentlig et ringe Quantum Kjød), om Aftenen Kartofler. Fruentimmerne see trivelige ud ved denne Kost, Mændene ere magre og langt fra kraftige. Dødeligheden synes ikke stor. Spiritus gives efter Doctorens Ordre. — — — Fængslet, der alt er gammelt, er bygget efter en fortræffelig Plan. Administrationen har store Vanskeligheder

med en Opsigtscommission, bestaaende af dertil udnævnte Notabiliteter.

Om Eftermiddagen i Galehuset for Qvinder. Blev ført omkring af en meget smuk, temmelig ung, ganske velopdragen Søster. — — — Ere de ustyrlige, sættes de i en Art Gittercachotter. Straf behøves sjelden, ved Venlighed vindes det meste. Ved voldsomme Tilfælde har man Betjente til Hjelp. Der haves 200 Syge, hertil 15 Søstre, der desuden besørge et Fattigapothek. Ingen Arbeidstvang. De skjeldte tidt paa min Følgesøster.

12 Marts til Brügge. Stor og øde Bye. Hvad man saa tidt har fortalt mig om dens spanske Character, er feilt; maaske det Hele kommer af, at den er bygget med Gavlene til Gaden og har takkede Gavle, som alle Byer fra den Tid. Husene ere smaa, selv de, der tyde paa fornem Oprindelse. Kirkerne staae tilbage mod de andre belgiske Byer af lignende Størrelse. — — — Skjønndt Brügge vel er gaaet ligesaameget tilbage som Venedig, saa er Indtrykket dog ikke saa sørgeligt; thi her har aldrig hersket den udvortes Glands. Det synes characteristisk for alle Byer, der have spillet Rolle i Hanseperioden, at de have undgaaet at anlægge Capitaler i Bygninger: deres Princip er at leve i Nutiden og lade hver Generation sin Plage. Brügge som hele Flandern har tydeligen virket meget paa Danmarks Udvikling i det 15de, 16de og Begyndelsen af 17de Aarhundrede.

Over Lille, Douai („hvor jeg fandt mange nye Anlæg i disse mig bekendte Egne; Alt vidner om Opkomst, om ikke just i denne Bye, saa dog i Omegnen“), Cambray og St. Quentin til Paris, hvor jeg ankom 17 Marts og strax tog fat paa min Rapport fra Belgien.

Brev fra Tscherning til hans Svoger Dalberg.

Haag d. 11. Octbr. 1836.

— — Det havde været min Hensigt at besøge Fabrikerne i Rhinegnen; men saa blev det for seent, drog

for længe hen, inden jeg kom til Holland. Det er nu min Hensigt at lægge min Vei herover til Brüssel; desværre bliver det saa seent paa Aaret, og Efteraaret er ikke meget lovende. Ofte kommer det mig for, som min Gaaen did er ganske overflødig; thi den derværende Fabrikflid hænger sammen med en Tilstand, der ikke er hos os. Jeg taler her ikke saameget om, hvad Naturriget giver, Jern, Kul etc., skjøndt ogsaa dette bør betragtes, idet den videre Forarbeidning af de raa Frembringelser fører Transporten over paa en høiere Værdi og sparer den for Affaldet, og saaledes giver i de fleste Tilfælde en reen Fordeel til Forarbeideren paa Stedet (han har imod sig Ukjendskab til de forskjellige Markeders sande Fornødenheder), men jeg taler om den politiske Tilstand, som dette har medført. Paa alle Steder, hvor Naturen leverede Materialet, blev Absurditeten for stor, naar man prøvede at indskrænke Forarbeidningsretten til enkelte Steder, en fri Forarbeidningsret paatvang sig, Kjøbstæderne udviklede sig, netop fordi Landet udviklede sig, og dette, fordi enhver Kraft kunde gjøre sig gjeldende ved Arbeid, det hedder realisere sig i Capital. Hvor jeg hidtil har truffet en blomstrende Industri, der har jeg fundet Landboet berettiget til at bruge sit Legem til Haandværk saagodtsom til Agerbrug; intetsteds har jeg seet afcirklede Communer med Industri og Haandværksvæsen. I England, hvor saa ofte Industrien er blevet fremstillet som spærret inde i store Fabrikhuse og store Stæder, er det Modsatte Tilfældet: den ivrigste Husflid, den meest udbredte Arbeidsvirksomhed findes ved Siden af de store Fabrikker. Ved Scheffield og Birmingham gjøres det meste simple og Godtkjøbsarbeide paa Landet, fast alle Gaffer; her slibes, her poleres, her afsmeddes etc. I Glasgow findes en Mængde Haandvæve endnu i Gang, og en Mængde Garn sendes til Irland for at væves. Ved Wolwerhampton findes Smedde forhaanden, den ene ved Siden af den anden, og Landsbyen leverer ofte mere

end Byen. Manchester er ikke ene, her ere alle omliggende Landsbyer i fuld Concurrence med Hovedpladsen. Saaledes er det, hvor man vender, og hvor man dreier sig. I Schweitz, i Frankrig, i Rhinlandene, i Holland; Byer blive Landsbyer, Landsbyer Byer, om jeg nu seer herpaa fra Morgen til Aften, faaer jeg ikke vort gode Landsmandskab og især vor fortræffelige og høitelskede Regjering til at gjøre det. Den fortæller mig strax, at i Preussen, hvor Alt dog er pays de cocagne; begynder man at ophæve Haandværksfriheden, ja der forbyder man ogsaa Jøderne at tage christne Navne, saa skal vi rette os efter dette Riges Gjøren og Laden, saa gjør vi meget dumt Tøi. Saalænge vi blive staaende ved denne absurde Afsondring, gaaer vi ikke fremad, om jeg saa fandt ud at smedde Klinger og gjøre Sabler saa godt og saa billigt som Solingerne. Soldaterfrihed, Kjøbstadsret, Kongekjerlighed, Finantsdeficit, Dannebrog, Oldenborg, Øresundstold og Kammerraader, Cancelliraader etc. etc., der ere Hindringerne for industriel Udvikling. Alt det Øvrige er Smaating derimod. Det er mig kjært, at Du finder Stændernes provindsielle Tilværelse lang og tidspildende, c'est déjà tant de gagné. Naar Du nu faaer seet (og naar jeg siger „Du“, saa mener jeg igrunden „I, mine kjære og elskede, men politisk indifferente Landsmænd“), at lige indtil Pølseendens Rosin, jeg mener Petitionen om at faae et mindre Deficit, om det var muligt, bliver uden Følge, eller at man i det Høieste samler nogle af den bedste Verdens meest candidiske Mænd, som ved denne særdeles Naade blive meer candidiske og opfyldte med inderlig Kjerlighed til Fredrik VI, den fredegode, de Venders og Gothers, Fortaber af Flaaden og af Norge, og af Nørre Qvarteer etc., for at overbevise sig om den virkelig lykkelige Finantsstilling i det lykkeligste Land, der besidder en Ørsted og ikke har fordømt David, men derimod har, jeg veed ikke hvor mange, lykkelige Kæmnere ved Øresundstold og Dampbaad saavel til Kiel som til Lybek og Stettin,

— naar I faae alt dette at see, saa haaber jeg, man hengenst finder, at det tillige havde været ganske ønskeligt, om dette Landet af Landsfaderen ifølge egen Indskydelse saa naadigen skjænkede raadgivende Institut dog havde faaet et Gran af en Villie, for at det lig Mennesket besad Evnen til at skjelne mellem Godt og Ondt, ogsaa var istand til at vælge det Gode og skye det Onde og ikke idelig skulde være fordømt til at være en kongelig aller-naadigst Sukkermandelsfabrik. Men der skal Tid til Alting i Verden og altsaa ogsaa til at faae den Overbeviisning, at man ikke under Danmarks Bøgeskove, paa den sølvbegrandsede Øe i de sorte Vover og hyllet i Dannebrog fra Top til Taa mere end i alle andre Lande helbreder finansielle og administrative Krebskader med allerunderdanigste Sukkermandler; tvertimod de fortæres roligen som en ganske lækker Desert. Det er mig næsten ikke mere muligt at skrive alvorlig over denne Materie, saa alvorlig og sørgelig den i Grunden er. Det er herved som med alle Skuespil, især de høittravende: føre de os udover Illusionens Grændser, saa staaer Farcen alene tilbage, og Mellemgulvet rystes af Lyst istedetfor af Smerte. Hvad er det heldigt ikke at være blevet en Regjeringsmand i Danmark! — — —

Brüssel d. 1. Jan. 1837.

Kjære Sara!

— — Min Fødselsdag gik over, uden at jeg tænkte paa den; først den 14de tænkte jeg paa den 12te; desværre tænker den paa mig; thi den gjør mig aarlig ældre. Man vil nødig ældes, og dog hvorfor ikke, naar man ikke mere kan see Nyttens af at leve? Du ønsker mig tillykke, at jeg er blevet udenfor den store Ordensuddeling, og godt er det virkelig at vedblive fri, det vil sige saa fri, som jeg i min Stilling kan være. Det har iøvrigt glædet mig at see mig hædret i mine Gjæringer; thi de Officerer i Artillericorpset, som ere gjorte til Riddere, ere

netop de, som ved mit Forslag — bliver mellem os — vare satte i Commissionen for de faste Skoler, de have virket efter Instructioner, som jeg havde givet Concepterne til (jeg har dem endnu i mine Papirer), og deres hele Virksomhed har begyndt ved den Impuls, jeg har givet; stort udenfor den er de nok ikke kommet, eller rettere, de er ikke kommet saa langt, men de have viist en stor Vedholdenhed i at plukke og plukke ved Sagen den hele Tid igjennem, hvilken Fortjeneste de især skyldte til E. Bruun, som unægtelig besidder en umaadelig Udholdenhed. Gid Naaden, der har lyst over deres Personer, maa skinne klart over deres Gjerninger, saa oplever jeg endnu at see en Stump meer realiseret af de Planer, jeg i den Tid søgte at sætte igjennem. — —

Naar man seer det store Opsving, hvori Alting er i dette Land, og tænker paa, hvordan det gaaer hos os, da sukker man. Det er ikke den herskende Luxus, som frister mig, den Pynten og Ziren, tvertimod det er mig snarere modbydeligt at høre tale om, hvorledes en fornuftig Mands Handsker sade, nei men det er den Fremadstræben, det dristige Haab, som giver sig tilkjende, det er den Villiefrihed, som yttres sig i Handlinger. Igrunden er jeg for god Patriot; thi for længe siden burde jeg benyttet den Leilighed, som meer end een Gang frembød sig til at finde Ansættelse udenfor mit Fædreland; men hvergang tænker jeg: Du har lovet at staae ved dine Meninger og dine Venner, Du bør ikke være den, som svigter for den personlige Fordeels Skyld. Jeg undgaaer endog at slutte mig ret nøie til Nogen i Udlandet, for at Fristelsen ikke skal blive for stor. Tidt siger jeg mig: Daare, Du er, at kaste din Nutid bort for en uvis Fremtid, dog gjør jeg det og kan ikke gjøre anderledes*). —

*) I et senere Brev til samme Søster fra Brüssel (af 6 Marts 1837) skriver han: „Imellem os, men ganske mellem os, kan jeg fortælle Dig, at man trækker i mig paa alle Kanter for at over-

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I Belgien kom jeg i nærmere Berøring med flere af de Mænd, som søgte at hæve Virksomheden ved Hjælp af Actieforeninger. Det største Antal var fuldt saameget sat i Gang for at omsætte Actierne som for at bringe noget Godt ud af Forretningen; men mange Forretninger bleve bragte i Gang herved, og mange duelige Forretningsmænd udviklede sig som Bestyrere. De greb saa at sige Enhver i Flugten for at drage ham ind i Spidsen for slige Forretninger, hos hvem de troede at finde et nogenlunde brugbart Stof, og om hvem de troede, at der lod sig danne det behørigte tiltrækkende Skin. Det fra 1830 hidrørende politiske Røre og det industrielle Actierøre vare paa den besynderligste Maade blandede med hverandre, de samme Mænd vare de meest indgribende i begge Retninger. Her var aabenbart et af Frihedens Skjær traadt frem i Overfladen: Adgangen og den deraf udviklede Lyst til at benytte den offentlige Indflydelse til at tjene den private Fordeel. De industrielle Actieforetagender og Bankactieforetagender bleve bragte paa den besynderligste Maade i Forbindelse med hinanden, de samme Mænd vare i nøie Forbindelser med begge Arter Instituter. Bankerne skaffede Penge for Actierne, indtil de lidt efter lidt gled over i Andres Hænder, de gav Midler til at betale Renter af Actierne, førend Anlæggene endnu vare færdige, i hvert Tilfælde førend de gave Udbytte, de gav Penge for de saakaldte industrielle Actier, de, som de Mænd havde faaet for deres Fortje-

tale mig til at overtage Bestyrelsen af et stort industrielt Foretagende, lover Guld og grønne Skove; hidtil har jeg kun meget lidt gaaet ind derpaa, veed ikke heller ret, hvad det gjælder om. Jeg skal endnu imorgen, før jeg reiser, have en Sammenkomst med Hovedmanden; men antager halvt, at jeg ikke vil gaae ind paa Noget. Det er en Galskab hos mig at troe, at jeg kan blive mit eget Land til Nytte; men det er netop Galskabens Kjendetegn, at den kan beherske Fornuften.“

neste, som havde bragt Actieforetagendet i Bevægelse. Forstand paa Bankiervæsen havde alt udviklet sig fra den Tid, Belgien var forbunden med Holland. Kong Wilhelm den 1ste var selv en dygtig Pengemand og søgte at fremme og udvikle et dygtigt Bankvæsen. Da en af hans Riges Forlegenheder hidrørte fra en meget bebyrdende hollandsk Gjæld, saa trængtes saameget mere hertil. Et yderligere Stød var givet ved, at man havde begyndt Anlægget af et hele Landet omfattende Jernbanenet, hvorved en stor Foretagelsesaand havde faaet Næring og de indre Forbindelser bleve saa betydelig lettede. Alt i England havde jeg faaet Blikket aabnet for Betydningen af dette indre Forbindelsesmiddel; men først i Belgien begreb jeg, hvorledes det lod sig anpasse paa Danmark. Den Idee gjærede fra hiin Tid hos mig at føre en Stambane gennem Halvøen, fra Altona til Viborg, og to tvers, fra Glückstadt til Neustadt og fra Lillebelt til et passende Sted med nogenlunde dybt Vand paa Vestkysten. — Saavel i Belgien som i Holland blev jeg bestyrket i min fra Hjemmet medbragte Erkjendelse, at Jorddrottesystemet ikke passede med de borgerlige Forhold, som efterhaanden udviklede sig over hele Europa, som Følgen af den store franske Revolution, ligesom om Skadeligheden af at binde Haandværk og Industri til Kjøbstaden. Det smaa Landbrug og forskjellige Haandværksgrene rækkede hverandre ypperlig Haanden i disse stærkt befolkede Lande.

Ligesom Belgien havde faaet et Opsving ved Adskillelsen, havde Holland ogsaa. Fra mit Ophold i Holland var jeg bleven befæstet i den Erkjendelse, at medens det kan være tvivlsomt, hvorvidt Kongemagten kan være den nyttigste som Statsstyrelse, saa trænge de underordnede Afdelinger til en i mange Retninger uafhængig Styrelse fra Centralmagten. Denne, betroet til Keiser, Konge, Præsident, maa være myndig, i flere Tilfælde, navnlig ydre Forhold, dictatorisk; i de underordnede Forhold er ikke den samme Nødvendighed forhaanden. Sagerne kunne her,

om jeg maa bruge dette Udtryk, afgjøres i Vennevold. Den Maade, hvorpaa den almindelige Værnepligt blev gjort Fyldest, giver et stort Exempel herpaa. Antallet af det Mandskab, der aarlig skulde stilles til Hæren, blev ansat i Forhold til Folketallet og fordeelt paa Communerne. Disse vare selv berettigede til at levere dem ved at beskatte sig og hverve Frivillige eller ved Lodtrækning. I Bycommunerne, især de velhavende, var Frivilligheden (Hvervingen) den almindelige Vei, i Landcommunerne derimod Lodtrækning. Der blev da ved Beskatning udskrevet et Beløb, som ansaaes passende; naar Loddet var trukket, saa fik hver af dem, Loddet havde truffet, sin Sum og var nu berettiget, ved at forøge Summen, at formaae en Anden til at gaae i sit Sted. De, som ikke paa denne Maade bleve indlemmede i den staaende Hær, gjenngik ved Hjemmet en kort Øvelse, bleve indordnede i Rammen og forpligtede til Udrykning som Militis. — I mange andre Retninger viste sig den Fordeel, det frie Communeliv medførte. Det havde udøvet en gavnlig Indflydelse paa det hele Folk, der derved havde vundet en ikke ringe Grad af Selvvirksomhed, afpasset efter den stedlige Trang og de stedlige Midler.

Fra det andet Ophold i Frankrig.

(Marts—December 1837).

Af Tschernings Dagbog.

27 Marts. Corréare forsikkrede mig, at min Artikkel ifjor havde tiltrukket sig selv Civiles Opmærksomhed. Er det Sandhed eller Smiger?

28de. Om Morgenen Kl. 4 $\frac{1}{2}$ kom en Politicommis-sair i mit Værelse for at visitere; gjorde Visit i hele Hotellet. Skrevet til Politipræfecten og klaget.

4 April om Aftenen hos Pernetty's. Traf her Lamar-tine, smuk Mand, men uden politisk Betydning, Drømmer

og vist forfængelig; net Selskabsmand iøvrigt. Hvorfor har den store Digter villet være en lille Politiker?

5te. Den Deputerede Portalis pralede af, hvorledes man i Kamret havde vedligeholdt séancer mod Dupins Ønske, ved stedse at kalde de i Sidesalene Bortrømte tilbage, naar Kamret ophørte at være fuldtalligt. Han blev skamfuld, da jeg bebreidede ham det Anstødelige og Usandfærdige i denne Fremfærd. Man begynder at føle, at Feilen ligger i Kamrets Uformuenhed til at danne en Overbeviisningsmajoritet. Uoverensstemmelse mellem Institutionerne udgjør hele Ulykken; derpaa kan smaa Midler ikke raade Bod.

10de. Skrevet til Politipræfecten*) og gjort ham opmærksom paa, at Commissairen i sin Nattevisit har overtraadt sin Pligt; ladet ham føle, hvad Paris kan tabe.

13—16 April. Arbeidet fast alle Dage for General Cubière. Han vil have Oplysninger om forskellige Armeer, vil være Minister og vælger derfor at bringe en Organisation i Forslag, noget begrundet paa mit System. — Resten af April arbeidet noget hjemme.

*) Denne havde d. 31 Marts sendt T. følgende Svar paa hans ovennævnte Klage: „Min Herre, jeg har modtaget det Brev, som De har gjort mig den Ære at tilskrive mig i Anledning af den Undersøgelse, som har fundet Sted d. 28 dennes i det Hotel garni, hvor De logerer. Jeg beklager meget, at Udførelsen af denne Forholdsregel har voldt Dem nogle Ubehageligheder; men den var nødvendig og har fundet Sted i Overensstemmelse med Loven. Min Administration var ifærd med at efterspore nogle Ugjerningsmænd; en Oplysning, jeg havde faaet, angav, at en af dem var i Hotellet Rue St. Anne Nr. 31. Der var da Anledning til at undersøge Huset nøiagtigt, spørge enhver af Beboerne om hans Navn og forlange hans Pas fremviist. Dette er det, som har fundet Sted efter mine Ordre. Politicommissairen, hvem Undersøgelsen har været overdraget, har ikke gjort Mere. Jeg iler, min Herre, med at give Dem denne Forklaring og udtaler paany min Beklagelse af den Kjedsommelighed, som den omtalte Forholdsregel har kunnet foraarsage Dem. Modtag osv.“

9 Mai. Havt Besøg af Vicomte Portalis. Han lod især til at interessere sig for vor Tronarvings Beskaffenhed: er det sandt, at man har Giftermaalsprojecter med ham og med en fransk Prindsesse?

8—19 Mai. Copiering af Raketforsøg. 29de: Skydeøvelser i Vincennes med de nye Rifler.

30te. Forestillet Koss (vor Gesandt), at han ikke maatte forsømme at tage mig med ved Hoffet, hvor dette lod sig gjøre, i Anledning af Festlighederne. Han forsikkrede mig, at jeg var ganske paa Afveie, om jeg troede, at han ikke havde særdeles Agtelse og særdeles Omsorg for mig.

31te. Damerne ere meget misfornøiede med Udsigterne til at faae en protestantisk Dronning; hvor man kommer, skjelde de derover, hver paa sin Maade. — Man handler om Fred med Abdel-Kader i det Haab at komme til endelig Afslutning. Han tilbyder Tribut af Oser, Faar og lignende Gjenstande; men Formen, hvori han anerkjender Kongen af Frankrig, synes mere at tyde paa, at han antager Kongen mere for Konge af Frankrig, end for Konge i det Algierske. Han har i sine tidligere Fredsunderhandlinger forlangt at ægte en fransk Kone.

1 Juny. Henne for at see Grimpées Maskine til at gjøre Bøsseskjæfter. Gjorde alskens Vanskeligheder. For Øjeblikket beskjæftiger han sig med at sikkre det stemplede Papir mod Vaskning og at hindre Falsum i Skrift. Vi saa forskjellige slaaende Exempler, hvorledes et Brev, en Seddel, et Document, skrevet med almindeligt Blæk, kan, formedelst Vaskning, bruges til at gjøre Vexler, Underskrifter in blanco etc. af. Projectet ved nærværende Papir er at give hele Papiret en fin Grund, blandet af almindeligt Blæk og Bogtrykker-Blæk, dannende fine og regelmæssige Former, saa at den kun kan tilveiebringes ved den nøiagtigste Trykning med de complete Plader; enhver Vaskning vil virke paa Grunden som paa Skriften og gjøre Papiret ubrugeligt for Fremtiden. Han

ønsker at gjøre denne Opfindelse gjeldende i flere Lande; herom vilde han tale med mig.

7de. Publicum samler sig hver Aften i Tuillerieshaven for at see Kongen og den nye Hertuginde træde et Øieblik frem paa Balconen, hvor da de nærmest Staaende hilse med et Vivat, de Andre see efter Hertugindens Udseende og Klæder. 11te: Revue, Hestevæddeløb og Fyrværkerie i Versailles. 14de: Besøgt Champ de Mars for at see, hvorledes Castellet, som skulde bombarderes, var indrettet. Det er gjort af malet Lærred, udstrammet paa et Trægestalt og givet Form af et gammelt Slot. En virkelig Theaterdecoration, meget godt malet, saa at man paa flere hundrede Skridt endnu tvivler, om det er Muur eller Maling. En stor Halvkreds var mærket rundt omkring, indenfor den skal Angrebsfyrværkeriet staae. — Saae en Aften Fyrværkeriet fra Høiden ved Chaillot. Et herligt Syn var den hele Menneskemasse, samlet for at beskue, og Begyndelsen af Illuminationen af de offentlige Bygninger. Fyrværkeriet selv, som havde adskillige smukke Momenter, var for langtrukket og eensformigt. Slutningsmomentet var ikke heldigt: Bouquetten var smuk, men gav ikke Støi nok, der manglede nogle gode simple Raketter imellem. Belysningen, der forestillede Brand under Beleiringen, lykkedes godt, men den endelige Brand med Fontainer i Vandfald gjorde kun ringe Effect. Til Trængselen paa Marspladsen mærkede vi Intet. 19de. Om Aftenen for at see hôtel de ville og Grevepladsen; men Gaderne vare spærrede af Gensdarmer, og paa de tilstødende Broer og Quaier var Folketrængslen for stor til, at man kunde faae en god Plads for at see. Hængebroerne vare afspærrede. Vognrækken med Balgjæster strækkede sig endnu Kl. 9 $\frac{1}{2}$ til Louvre. 22de. Nationalgardebatal i den store Opera. Skjøndt jeg kom ind i Salen Kl. 8 $\frac{1}{4}$, og der først var aabnet Kl. 8, fandt jeg den saa fuld, som den burde været for ikke at være overfyldt; dog blev Folk ved at komme, og Kl. 9 stod man presset

i hele Salen, alle Loger vare overfyldte og Mange stode i Corridorer og paa Trapper. Salen var prægtig oplyst, Pillerne ved Logerne decorerede med Faner og Indskrift for hver Legion, Scenen selv omgivet med en Decoration, hvilken ikke var heldigvalgt: den forestillede en Colonnade med Have bagved, men overfyldt med grønne Farver og derved absorberende Lyset. Balustraden for den kongelige Familie var i Midten af 1ste Etage med Nedstigning til Parterret. Kongen lod vente noget længe paa sig, han kom først lidt efter 10. Ved Indtrædelsen modtoges han af en roulement de tambours (Trommernè midt i Salen), dernæst et almindeligt og vedholdende Vivat og saa Musik fra Midten af øverste Logerække, hvor et Musikcorps af blæsende Instrumenter var anbragt. Man gav et Potpourri af Marseillaise, Parisienne etc. etc.; efter dette fulgte fra Orchesteret i Salens Bagside en Ouverture til Sangen, som Duprez i Nationalgarde-Uniform sang Solo og et Chor af Nationalgardister sang fra en Balustrade i Salens Midte. Virkningen af alt dette var fortræffelig. Efter Sangen fulgte atter jublende Bifald. Det var en Storm af Vivats. Kongen reiste sig og hilste i alle Retninger. Dronningen, som fik sit særskilte Vivat med stor Enthusiasm, var meget rørt. For Hertuginde gik det ret godt, Hertugen fik kun lidt: Allusionen til hans Krigerhæder bragte en øieblikkelig Standsning tilveie i Jublen. Efterat denne Modtagelsesscene var tilende, dandsedes Cadriller af de kongelige Prindsere og Prindsesser med Nationalgardens Notabiliteter af Herrer og Fruer. Efter Dandsen gik Kongen og den kongelige Familie Salen engang rundt, blev endnu et Par Dandse over og gik saa bort Kl. 11 $\frac{1}{2}$ omtrent. Ballet tog nu en anden Character, der dandsedes og spistes Iis. Kl. 4 gik jeg bort; Selskabet var tyndt eller dog meget tyndere. Det er den smukkeste Fest, jeg har seet af denne Art.

11 July. Undersøgelser om Asphaltlægning af Fortoug. 13de. Hos Grimpée for at see hans Papir mod

Forfalskning. 27de: med General Oudinot paa la Villette Canalen, hvor der prøvedes en af de saakaldte engelske Flyingboats.

29de. Trods det regnfulde Veir gik dog Fiskerstikningen paa Seinen for sig. Tilskuerne af den ganske lave Folkeklasse udeblev ikke, af beaumonde var kun en ringe Mængde tilstede, de kunde ogsaa kun slet see. Det har tilfældes med Hestevæddeløb, at der er for lange Mellemrum, hvor Intet skeer. Efterat det har op hørt at være en indøvet Folkeleg, savnes gode Fægtere. — Fyrværkeriet var af en egen Art, Blanding af Theaterild og Luftfyrværk. Paa Seinen vare Baade med farvede Lamper, og paa Baadene afbrændtes af og til Fyr af forskjellige Farver, som belyste paa forskellig Maade de omgivende Gjenstande, Broer, Huse etc. Langs Quai d'Orsay foran det nye Palais vare Tribunerne, som om Formiddagen havde tjent til at see Fiskerstikningen, stærkt behængt med farvede Lamper; Farverne traadte meget klare frem; thi Lamperne eller Lygterné vare overtrukne med klart farvet Tøi eller tyndt Papir. Dette tager sig bedre ud end farvet Glas, hvorigjennem man altid seer Flammerne. Paa pont de la concorde var opstillet en Decoration, forestillende en Bygningsfaçade eller noget Lignende. Fra Skibene kastedes af og til Stjerner, Vandsværmere og lignende Gjenstande. (For langsomt og med for store Mellemrum). Da dette Forspil havde varet nogen Tid, gaves Signal fra Tuillerierne ved 3 Rakter til det egentlige Fyrværkeries Begyndelse. Jeg saae Kongen med Vindlyset i Haanden, men jeg saae ham ikke tænde; hvis han gjorde, da gik der en skjult Ledeild fra Vinduet ned til Raketbukken. Efter Signalet fulgte, blandet med en fortsat Illumination, Luftfyrværk, Rakter, pots-à-feu, Lystkugler, tre smaa Balloner med Fyrværk, romanske Lys, Fontaineild etc. Slutningen en rig Bouquet.

30 July—4 Sept. Udflygt til England (om Gevær-

kjøb osv.; Parlamentsvalg) og Belgien (Brüssel, Jernveien ved Louvain, Leiren).

4 Sept. skrev til General Cubière for at erholde Ansettelse ved Constantinetoget.

15de: atter søgt et Par Steder for at finde Udgiver til min Piece om Doctrinaire og Frankriges Udvikling. Man forlanger ikke at see Manuscriptet.

26—28 Sept.: Leiren i Compiegne.

19 Octbr.: Frederiksens*) Bryllup. Jeg blev forhindret i at komme tidnok paa Mairiet for at indskrives som Vidne. Der var mange Par; alt som det ene var smeddet sammen, kom det andet frem. Ceremonien bestaaer alene i Oplæsning af Aktstykkerne.

21de Octbr.: Stemningen begynder at blive ængstelig angaaende Constantine. 23de: Telegraphetterretning om Constantines Erobring; den lod just ikke til at gjøre et dybt Indtryk. Ved alle disse Historier er en Seir en ringe Fordeel og en Slappe et stort Tab for Regjeringen. — Blev hentet til gamle Heiberg, der phantaserede og fortalte, at han maatte reise hjem, da hans Pension skulde fratages ham; det lykkedes mig foreløbig at berolige ham.

31te kom Meza's. Tilbragt de følgende Dage med dem, søgt Værelser for dem osv. — 8 Novbr. med Feilberg og Nielsen**) beseet Militairbageriet. Derefter seet den nye Mallepostvogn.

15de: afreist til St. Quentin; derfra over Lille, Valenciennes, Brüssel, Luxembourg, Metz til Frankfurt; ankommet i Begyndelsen af Decbr. 1837.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Paris d. 19. April 1837.

Ja ganske vist, kjære Sara, skal vi finde Leilighed,

*) Fineerskjærer, Bankdirektør F.

**) Den senere bekendte Franskbager Nielsen, der har indlagt sig saa store Fortjenester af Fintbrødbageriet osv. hos os.

at Du kan besøge mig, ifald jeg sætter mig ned i Udlandet; men det er meget uvist; thi jeg føler ikke ret noget Kald dertil og har indtil Dato vel gjort mere derimod end derfor; dog har jeg lovet at tage alle Vilkaar i nærmere Overveielse, naar Vedkommende selv komme til en endelig Beslutning. Den nærværende Handels-crisis hemmer imidlertid noget det belgiske noget overstore Mod; derfor har jeg i den sidste Tid Intet hørt om denne Sag. Vilde jeg reise til Belgien, fandt jeg strax Plads; men da jeg ikke er overdreven begjærlig, saa vil jeg hellere, man søger mig. Owen vil altid, jeg skal være noget Stort; det gaaer ham som en Deel af mine Bekjendte her, der ikke kan troe, at Regjeringen lader mig reise omkring for Løier, spørger bestandig, hvorfor man ikke lader mig avancere og paastaaer, at man maa have til Hensigt at gjøre mig til Krigsminister: „impossible, cela n'a pas de bon sens“, siger de, saa ofte jeg fortæller, at jeg sandsynlig vedbliver at være Capitain endnu i 20 Aar, og at jeg høist kommer til at være Medlem af en Commission, hvis Raad man ikke følger. — — — Jeg hliiver her i Paris indtil videre. Jeg har nemlig faaet Ordre fra Corpset at forblive i Paris eller i det Hele i Frankrig; hvorfor, veed jeg ikke; men jeg er nu engang vant til at lade mig rulle som en Bolt, man sparker til i Soutspil. Det maa komme Mange underlig for at see mig i denne uafbrudte Passivitet; men Hemmeligheden af den hele Gaade er, at jeg klarligen seer, Øieblikket til Aktivitet er ikke forhaanden, og at jeg gjør visest i at blive i Reserven og nøies med at gjøre demonstrative Bevægelser. I Grunden er det ret heldigt, at man hjemme har forbudt mig at skrive; derved har jeg den bedste Anledning til at tie, og skrev jeg nu, saa maatte jeg fordærve det med Venner og Fjender ligemeget; thi vanskeligst er det at sige, hvem der handler forkertest. Dersom Kongen dør, som er rimeligt, siden alle Folk dør, men ikke vist, siden han, saa gammel som han er,

lever op igjen efter saa svær en Sygdom, saa faae vi see, om det gode danske Landsmandsskab vedbliver i den bestaaende Kjerlighedsmonomani, om den er arvelig til Ære og Fornøielse for den oldenborgske Stamme, denne Green af det gamle Skjoldunge-Træe, der groer i Sjølund i Dannebrogens kjølede Skygger, beflugtet af det sorte Codanias befrugtende Taager, — Du seer, jeg har min patriotiske Catechismus vel inde, — eller om den kun er personlig til Fordeel for den Fredegode, Eiegode etc. etc., som nu regjerer. Saalænge en Monoman er i sin Paroxysme, kan det ikke nytte at bekjempe hans vrangre Ideer, og saaledes gaaer det med vort Dannerfolk midt i det sortladne Hav. Kort efter 1830 havde en udvortes Rystelse vækket lidt, og man tog villig lidt Medicin; men saa sang Fredegode sin raadgivende provindsialstænderske Vuggeviser, og baus, der kom Kjerlighedsforvirringen frem igjen. Det var i Grunden et Held at blive sendt ud af Landet i det Øieblik; Skade kun, at jeg er 10 Aar for gammel. See der seer Du meer af mine Tankers Gang, end nogen Anden saae endnu og skal see indtil videre, medmindre de kunne see det selv, det skal være dem tilladt. En attendant laver jeg paa et Scandinavien, som faaer flere og flere politiske Venner. For det Første kunne de confoederes. — — —

Paris d. 13. Juny 1837.

Kjære Sara!

— — Ja, Fr. Strøm kan med Rette klage over ikke endnu at have Brev fra mig: naar en Dame gjør det første Skridt, burde man jo strax gjøre 2, ja 10, ja 100; men Du har jo altid sagt, jeg ikke var galant, og sandt maa det være, siden jeg har gjort saa ringe Lykke hos Kjønnen. — Jeg har seet og talt med den saameget omtalte nye Hertuginde af Orleans; jeg tiltalte hende paa Tydsk, men hun svarte Fransk. Det var ved Curen, saa at Samtalen knap var 50 Ord fra hver Side; min fremmede Uniform

og Naboeskabet gjorde imidlertid, at jeg var mellem de meest Begunstigede. Hun er knap saa høi som Lise, har noget af hendes Figur fra tidligere Tid, men langt fra ikke smuk, hendes Øine ere for lyseblaae, hendes Underansigt for kort, Udtrykket er snarere melancholsk, stille, dybt følende end opvakt og kraftigt. Hun har ukunstlede og meget gode Manerer, naar hun blot vil blive rolig ved dem. Af de mange Festligheder er Intet kommet i min Deel, naar undtages den offentlige Fest i Versailles i Søndags, og den Slags har jeg seet bedre. — — —

Fra Tscherning til Kammerherre Koss, dansk Gesandt i Paris.
(25 Juni 1837).

Da jeg forleden havde den Ære at møde Kammerherren, fortalte De mig, at man i Anledning af Deres Begjæring om Billetter til Ballet paa hôtel de ville havde givet Dem et Afslag i de meest smigrende Udtryk, forsikkrende Dem, at man ikke havde gjort mere for noget andet Gesandtskab, end man havde gjort for det danske. Da det maa være vigtigt for Hr. Kammerherren at vide, hvorvidt slige Forsikringer ere Sandhed eller tomt Mundsveir, — thi ofte kan man slutte fra de mindre Gjenstande til de større, — da det fra dette Synspunct tillige er saare vigtigt for os, der som danske Embedsmænd skulle støtte os paa Hr. Kammerherrens nøie Bekjendtskab til og Indflydelse hos de forskjellige franske Autoriteter, saa har jeg ikke troet at burde lade Dem blive uvidende om, at det svenske Gesandtskab havde modtaget mere end 6 Indbydelser til hôtel de ville-Ballet, udenfor dem til Gesandtskabspersonalet, og deriblandt en til en Lieutenant, og at det belgiske havde erholdt adskillige, hvoriblandt en i de sidste Dage til en ganske privat Mand, Bogholder ved en privat Bank i Brüssel.

Et andet Factum, hvorpaa jeg dog ikke kan insistere, da jeg ikke er istand til fuldelig at averere det, er, at

man hos Seineprefecten paastaaer ikke at have modtaget nogen Begjering om Billetter fra Hr. Kammerherren, imedens fast alle andre Legationer skal have gjort eller ladet gjøre directe Begjeringer. Dette synes ogsaa at at tyde paa en Uopmærksomhed for Hr. Kammerherrens Bestræbelser, saaledes ganske at overse dem. Endnu kan jeg tilføie, at ikke alene til ovenstaaende Festlighed, men ogsaa til Nationalgardens Bal har den svenske Legation havt en betydelig Deel Indbydelser.

Skulde den af Hr. Kammerherren omtalte, saa meget smigrende Afslagsskrivelse muligen have tjent til deraf at bevise for den danske Regjering det danske Gesandtskabs gunstige Stilling i Forhold til de franske Authoriteter, saa vil Ovenstaaende kunne give et godt Bidrag til Argumentationen, som i det Hele til at vise, hvormeget Gjerning er mere værd end Ord.

Smigrende mig med at have gjort Hr. Kammerherren en sand Tjeneste ved at give ovenstaaende Oplysninger, har jeg den Ære at undertegne mig, osv.

Paris d. 4. July 1837.

Kjære Dalberg!

— — Det er forresten ynkeligt at see, hvorledes de derhjemme kan staae og stampe Aaringer igjennem uden at gjøre eet Skridt fremad og dog ikke kan komme til at anerkjende deres Uformuenhed til nogensomhelst Frembringelsesevne i Bestyrelsesvæsen og følge den dem paaviste Landevei. I Krudtfabricationssagen havde jeg nu givet dem ind med Skeer, hvert Skridt de burde gaae, og Intet har de gjort af Alt, hvad jeg har foreslaaet. Det er en raaden Røn, den hele danske Statsmaskine, fra det Største til det Mindste. Sørgeligt, at et Land, der ikke er større end et Par Prefekturer, ikke kan blive regjeret blot taaleligt. Det gjør mig ondt, at jeg med Hensyn til Frederiksværk seer min Forudsigelse meer og meer befæstet; thi

uagtet al din ufortrødne og møisommelige Stræben kan Du dog ikke faae Gang derpaa. Det ligger i Indretnings Natur. Gid Du blot kunde komme saavidt. at Haandværksdrift og Fabricationsfærdighed udbredte sig saaledes blandt Stedets egne og den omliggende Befolkning, at Industrien bliver ved at gaae af sig selv, naar engang Værket falder sammen som offentligt Anlæg; thi derhen maa det komme med Landets Bankerottilstand. Det er intet Under, om Kongens Sygdom og tilstundende Død giver Folk Anledning til mørke Tanker; thi Ingen kan vel sætte sig i Hovedet, at det kan blive ved at gaae i den nuværende Slendrian, og man seer ikke, hvor Kraften skal komme fra til at lægge Roret tilbørlig i en anden Retning og klare Skjærene. Let er Sagen ingenlunde, og sværere bliver det, hvor kraftig Handlemaade finder saalidt sandt Medhold.

Det er en evindelig Tid, siden jeg hørte noget fra Suhr, fra Owen har jeg eiheller hørt noget i den senere Tid, saa at jeg er ganske uvidende om, hvorledes den danske Handel er sluppet ud af den store Handelsknibe. Maaske har det dennegang været til Held for den ikke at have været synderlig inde i Handelsforretninger; derved er den fri for at komme ud af dem. Suhr skrev mig til for nogen Tid siden om Messingvalsning, det var, førend jeg forlod Belgien; er den kommet i Gang eller staaer endnu noget tilbage? Jeg har ikke noget Svar fra ham paa mit sidste Brev. — — —

Paris d. 8. Septbr. 1837.

Kjære Sara!

Du veed nok hverken, hvor jeg er staaende eller flyvende (støien eller fløien hedder det, men hvad betyder det?). Det kommer, fordi jeg længe har været en vandrende Person uden blivende Sted, og skjøndt det ikke er meget anderledes endnu, saa har jeg dog Aandedrag nok til at sige et Par Ord. Jeg er i Paris med kongelig

Ordre, der paalægger mig og tillader mig at gaae til Africa, og en senere, der tildeels forbyder mig at gaae did og paalægger mig at foretage en Reise i Tydskland, som det under 11 Marts paalagdes mig at udføre og under 1 og 25 April paalagdes mig ikke at udføre. Hvilket Vrøvl! 1 Februar Ordre, der fører mig til Frankrige, 11 Marts Ordre at bereise Tydskland, 1 og 25 April Ordre at forblive i Frankrig, 25 July Ordre at gaae til Africa mod Constantine, 19 August, at jeg kan betragte Nordafrica som Frankrig og bereise det ifølge den Ordre, der paalægger mig at blive i Frankrig, og 29 August Ordre at fortsætte min Reise fra Belgien til Tydskland, (Baden, Würtemberg, Bayern og Sachsen); NB. jeg var alt i Paris, da jeg fik dette Brev. Hvilket Galimatias! og dog giver denne korte Fremstilling ikke et fuldstændigt Begreb om den hele Galskab, langt fra ikke. Det Værste ved den hele Historie er, at jeg formodentlig gaaer Glip af at møde Lise og Meza. Bed hende imidlertid at lade mig vide nogenlunde deres Reiseroute og Afreisetid; da kan jeg skrive dem til Frankfurt eller en anden Bye poste restante, hvor jeg kan opgive Tid og Sted for at møde dem. Det maa være i Baden, Würtemberg, Bayern eller Sachsen; thi Ordren hedder, at jeg ikke maae gaae ud af disse Lande uden først at spørge mig for i Kjøbenhavn. Man betragter mig quasi som en paa Parole reisende Arrestant. Denne nye Opkogning af en tidligere Bestemmelse skylder jeg formodentlig dertil, at jeg for at skaffe Hans Majestæt Oplysning om et Gevær, han forlangte, gik en Sviptur til England, NB. paa min egen Regning. — Takket være mit tykke Skind og min ringe Æresyge, jeg leer i al god Lyst af alt dette Vrøvl og al denne Unaade. Det vilde ærgret mig maaske, om Knaldgeværet havde været det eneste, jeg søgte i England; men jeg søgte tillige Electioner og fandt endnu nogle, og det var Pinen værd. Om jeg kommer til Constantine eller ikke, veed jeg ikke førend om nogle Dage. Formodentlig ikke.

Min Skjæbne i denne Sag har været sær glimrende og sorgfuld. Den 5te Sept. Morgen saae jeg min Ven og Velynder, som skulde skaffe mig Ansættelse, samme Aften fik jeg Meddelelse, at jeg kunde hente den udfærdigede Ordre, d. 6te om Morgenen kom jeg for at hente den, men den var alt taget tilbage formedelst den store Mængde Sollicitanter, der trængte paa. Nu hedder det, man vil, om muligt, gjøre en Undtagelse for dem, som „saagodt-som er en af vore egne“; men de maa vente, til Strømmen er forløbet. Førend 26de reiser jeg ikke fra Paris, medmindre en nye Bremse stikker i Kjøbenhavn, saa at en nye Ordre bulner ud.

Metz d. 28 Novbr. 1837.

Kjære Sara!

Som Du alt veed, blev der desværre og desbedre ikke noget af Constantinetog for mig. „Desværre“ siger jeg, fordi det havde været nyttigt og godt at have gjort et saadant Tog med, da man nu dog er Krigsmand, skjøndt vel bestemt til ikke at gjøre Krig, — „desbedre“, fordi jeg gad ikke have været med, som det synes, Udlændingene denne Gang have været det, udenfor Sagen, uden Beskjæftelse, halv betragtet som hindrende Vidner. Nogen Skyld har jeg selv, fordi jeg ikke troede paa Toget og først ventede det til Foraaret. Alle have nu begrebet, at det først burde have været foretaget til Foraaret; thi det har været saare nær ved at mislykkes, og man har kun draget den halve Nytte af det, man burde. Meget muligt, at et nyt Tog maa udføres til Foraaret, ikke for at tage Constantine, men for at erobre den egentlige Vei herfra til Havet. Nu er det og mit Ophold i Paris forbi, jeg har taget Afsked med Paris, som om det var sidste Gang jeg saae det, og vender med meget lidt glad Sind mod de tyske Smaahoffer, hvor Vinteren skal tilbringes, saafremt jeg i Frankfurt ikke finder anden Bestemmelse, som det engang gik mig, da jeg pludselig kom til Wien. Mod Foraaret venter jeg at komme til Dresden, som da

er Verdens Ende for mig; thi videre gaaer min Ordre ikke. Man gjør mig idelige Forslag om at gaae ind i Industrien, der maa være noget Industrielt tegnet paa min Pande; det frister mig, det kan jeg ikke nægte. En Indvending, som man hidtil lod gjelde, at det i min Alder var uklogt at vove min hele Existence paa et sligt Forsøg, og om det slog feil, da var jeg ganske uden Levevei, vil man nu ogsaa rydde afveien; Maaden kjender jeg ikke endnu. Til næste Aar har jeg iøvrigt tjent 25 Aar; dersom man da vilde pensionere mig, saa troer jeg, jeg tog glædelig derimod. Imidlertid klinger Morten Luthers Ord mig stedse i Øret: „Hør mig, Du Paust, jeg være vil din Pestilents, medens jeg er til“ etc,

Hvad siger det trykkefrie Dannerfolk til Leiredrottens nye Anordning, for at hindre Mistroe at fremstaae mellem Regjering og Folk. Det havde jeg mindst troet, at den danske Regjering ikke var tilfreds med den Tillid, den nyder i Folket; det kan man kalde at være svær at fornøie. Du gode danske Folk, som tiltrods for 1801, 1807, 1814, for Rigsbank og Stænderanordning, endnu troer paa fredelige Fredriks gode Villie, Du skulde være udsat for at forføres til Mistillid! Det er vanskeligt at troe og viser virkelig ringe Taknemmelighed. — — —

Fra A. N. de Saint Aubain*) til Tschærning.

Kjøbenhavn d. 22. July 1837.

Allerede for lang Tid siden vilde jeg have skrevet til Dig, men deels er dette mit Forsæt strandet paa den ladagtige Opsættelsessyge, deels paa den totale Mangel paa Æmne. Det bliver mere og mere pytagtigt herhjemme, Stagnationen er nær ved at voxe over Ørene, og vi leve som Maddiker i en Pyt raadent Vand. Denne raadne Stilstand er mærkeligt tiltaget, som en Følge af den totale Standsning i mange af Regjeringens Affairer, paa Grund af Kongens langvarige Skrøbelighed. Vor

*) Carl Bernhard.

Constitution — sit *venia verbo* — udfordrer nødvendigviis en rask og rørig Konge, en sengeliggende kunne vi paa ingen Maade bruge i Længden, og skal man troe den berømte Tandlæge Alberti, kan denne Sygdom blive langvarig. Han sagde nemlig for nogen Tid siden: „Dii skal sii, det være mait schlecht med vor Kung. Dii vil sii det. Han vil go til Efteraar, so goer han en Aften i sin Seng, men den anden Morgen vil han ikke sto op igjen, og han vil bli liggende; thi jeg kjender den Sygdom. Saa vil han ligg' en, to, tre, fire, fem, sex, syv, ott' Aar, det kan ingen Mensch sige saa nøie, og enfin vil han dø, for jeg kjender den Sygdom“. Imidlertid er han saa rask igjen, at han selv udgiver Parolen, men Audientserne ere endnu ikke begyndte. Din Søster Lise sagde mig forleden, at hun havde skrevet Dig til og meldt Dig hendes Ankomst til Paris til Efteraaret. Det har ret glædet mig for dem begge; men meest glæder det mig rigtignok for Meza; thi Kjøbenhavn er han saa inderlig kjed af, som man blot kan være. Jeg fortænger ham heller ikke deri; thi det å part, at her er kjedeligt, er her dobbelt kjedeligt for en Mand med saamange absonderlige Særheder som Meza, og i Kjøbenhavn har man kun Lov til at være sær paa en almindelig reglementeret Maade; gaaer man udenfor den, skal man strax gaae og gjælde for en Curiositet. Man har i nogen Tid talt meget herhjemme om et nyt Laan af 25 Millioner med 18½, Millions Udbetaling og 3 pCt. Renter. Senere har man meent, det blot var et Rygte, fordi det dog vilde klinge altfor absurd at gjøre Sligt uden at fortælle Stænderne det. Bl. . . meente, at det ikke behøves; thi da der er begyndt saa radicale Beparelser som den at slaae Parademarsch og Andenmarseh sammen til en oconomisk Mellemting af en Marsch, indseer han ingen Grund til at gjøre nye Laan, det er jo i grundige Beparelser, Hjelpen bør søges. I Dit sidste Brev kommer Du til at omtale min hengivne Royalisme. I denne Anledning tillader jeg mig at pro-

testere mod al mulig Couleur, og jeg vil i Politiken hedde „fricouleur“, efter samme Etymologi, som en vis Mand vilde hedde „gjæstfri“, fordi han nemlig helst var fri for Gjæster. Du mener, at denne Troesbekjendelse er temmelig nem og tjenlig til alle Tider, undtagen til Modgangsdage. Det er dog ingenlunde min Mening. Uagtet det er blevet lidt mistænkt at hedde juste-milieu-Mand, bekjender jeg mig dog alligevel dertil; men det træffer sig ofte, at jeg kommer i Selskab med adskillige af vore Ultraliberale, som, Politik à part, ere mine gode Venner, og der bliver jeg citeret som en Ultraroyalist, der er hemmelig Aspirant til Kammerjunkerværdigheden, og som er Forstander for et Asyl i Forventning af et muligt Ridderkors; paa den anden Side kommer jeg lige saa ofte mellem „fine Folk, Almues Folk, Folk fra Høve“, og der maa jeg døie det omvendte Sprog, de rive mig i Næsen, at jeg er revolutionair, at jeg har Hovedet fuldt af urolige Ideer, og at jeg er Forstander for et Asyl, for at bedærve Ungdommen og lære Børnene planmæssigt at give Haanden til Prindsler, Prindsesser og Hofdamer, naar de engang imellem komme der i Besøg, saa at alle de Illusioner, som i gamle Dage heftede ved gode Klæder og Topper i Hestene, ville faae en Hæl. Naturligviis leer jeg af begge Partier, og det bestyrker dem i deres Tro; jeg mener, at Sandheden, som næsten altid, ligger i Midten, og at jeg ingen af Delene fortjener, der skal meget forandres her, uden at Publicum veed, hvad der tjener det, eller hvad det egentlig skulde ville, dersom der kom en Leilighed til Villie, og det Eneste, det afgjort veed, er: at det af alle Kager holder meest af dem, som ere godt melede, og denne Smag er national og fælles for alle Partier. Nogle ville have, at Melet skal ligge udenpaa og sees, Andre ville fortære det i Stilhed bagefter, naar de først have raabt ud, hvorlunde de æde Kagen aldeles uden Meel, men alle ere de Egennyttige og det er hverken opmuntrende eller fristende at vedkjende sig noget Parti. Servilitetsaand er saa godt som

den eneste Aand herhjemme, og mange af vore Ultra-liberale ere de mærkeligste Beviser derpaa; thi de ere indtil Blindhed og Døvhed beherskede af deres Formand, som de tjene uden at have anden Bevæggrund, end det samme Undergivenhedssind, som fæster de andre til Monarchiets brøstfældige Assembler. Under Formynderskab ere de Alle, eg derfor mener jeg, at man kan vedblive at kjøre dem i lige saa stramme Tøiler som før, det kommer kun an paa, hvem der har Pidsken i Haanden. Ritmester S.... fortalte forleden Dag paa et offentligt Sted, at Prinds Fredrik i Fridericia ikke alene var afholdt, men han kunde endogsaa sige forgudet; en halv Snees forskjellige Mennesker hørte paa ham med stor Agtsomhed; den Ene saae til den Anden, det var umuligt at see, om de ventede, at En skulde begynde at applaudere, eller at lee, eller at sige imod, eller at kalde ham for en Nar, de vare aabenbart belavede paa Alt; men da Ingen meldte sig, blev det derved, og de sadde Alle med de samme indifferente Ansigter, som om de vilde sige: det kan jo egentlig være os det samme, hvad kommer han os ved, vi ere jo i Kjøbenhavn og han i Frederitz. Du siger, at det er uvist, hvad Du duer til, og at Tiden har sløvet Dig en Deel, kom herhjem til os og lev her blot til Nytaar, og jeg er overhøviist om, at Du vil være ti Aar sløvere med det samme; thi denne Møllemalen i det samme eensformige, dumme Skridt med bundne Been og Øine kan ikke Andet end sløve. — — —

Det Rygte har gaaet her, at Du søgte at komme til Bona. Er det sandt? Du behøver jo naturligviis kun at pege udad, saa faaer Du det nok, men ikke hjemad. Dog troer jeg, at Bona for Tiden neppe kunde friste Dig. — Theaterbygningen undergaaer i denne Tid en Tilbygning ud imod Hambro. Mod Høiskolen er der ligeledes gjort en lille Udvidelse. Overslaget er paa 8000 Rbd.; men Kjøbenhavnsposten paastaaer, at det vil blive enorme

dyrt, hvoraf den veed det, lader sig ikke sige, men naar den ikke er underrettet, lader den i det mindste, som om den var det, indtil den bliver greben i en Usandhed, og det skeer rigtignok vel ofte, efter min ringe Mening om den Omstændighed, som en Journalredacteur i saa Henseende bør iagttage. Det forekommer mig i det Hele taget ikke ufortjent, at dens Actier dale lidt engang imellem; thi dens Tone mangler Holdning, der er en philistreus Persiflage og en philistreus Humor og en philistreus Prædiken, men Philistrismen er bestandig nærværende og svækker alle andre Indtryk, ligesom en Pedant, der mangler Verden og Lethed, aldrig reusserer, om det han siger endogsaa vilde være pikant i anden Mands Mund. Gjødvad kan være god nok til at støbe Kugler, men han duer, efter min Mening, ikke ganske til at skyde dem ud; han lægger for megen Ladning for, faaer det til at knalde ganske morderligt. Forladningen ligger længe efter og stinker, og Kuglen træffer ikke eller bliver upaaagtet for alle de vitterlige Evenements, der ledsagede den. Derfor ere Mange, som vare paa den bedste Vei til at blive omvendt atter faldne fra. Man kan sige, det kan være det samme, naar de hang saa løst ved; men jeg mener man har ikke ganske Ret deri, og at den retrograde Bevægelse, Folk komme i, paa Grund af, at deres bedre Følelser ere blevne saarede ved udelikat Behandling mod Andre, er meget decisiv og kun vanskeligt lader sig opheve og altid har en Anledning, som ikke lader sig afstvise. At det imidlertid ogsaa gjør umaadelig meget Godt, ere vi vel begge enige om, intet menneskeligt Foretagende er jo fuldkomment, men her ere Ufuldkommenhederne alt for iøinefaldende, og, som jeg troer, vilde de være temmelig lette at undgaae, naar Vedkommende blot anvendte noget mere Flid paa at underrette sig og fremfor Alt noget større Sindighed, og den kan man ikke mindst forlange af en Mand, der er kommet til Skjelsaar og Alder og vil offentlig omtale sine Medmennesker.

Men hvor absurd at føre en Samtale med Dig i Paris om Kjøbenhavnsposten i Kjøbenhavn. Men jeg er nu engang absurd, og mine Breve blive aldrig andet end en Pulterkasse, hvori Alt ligger Hulter til Bulter. Da mit Papir er færdigt, vil jeg gaae baglænds som Krebsen og paa den noget sparsomme Margen sende Dig Hilsener fra alle gode Venner og fra Din hengivne gamle Ven, der erstatter i Kvantitet, hvad hans Breve, uagtet al Din ufortjente Roes, mangler i Kvalitet.

A. N. de Saint Aubain.

Fra det andet Ophold i Tydskland og Preussen.

(December 1837—Juli 1838.)

Af Tschernings Dagbog.

5 Decbr. 1837. Frankfurt. Fik min Kuffert og Hatteæske fra Paris. Uagtet jeg havde forlangt Plombering, var Alting opbrudt.

11te. Truffet Ruplin, den würtembergske Militairafsending. Han er igang med at sætte ud af hverandre alle Reclamationer fra de Stater, som i 1831 vare paa-kaldte til at stille Contingent for Forbundshæren. Ingen Parter blive tilfredse i denne Sag: de Reclamerende taale ikke, at man slaaer af, og de, som skulle betale, finde enhver Anfordring for høi. Jo nærmere man betragter det hele Forbundsvæsen, desmere seer man, hvor lidt det hænger sammen. De personlige Interesser dræbe de almindelige, Tydskland er Intet, de tyske Fyrster ere Alt. Der er uden Tvivl ogsaa en Deel Virksomhed med Hensyn til den nye Forbundsforfatning. — Indført af Trepka's hos Carl Rotschild, hvor der var soirée dansante. I et lavt og lille Locale anvendt store Udgifter for at pynte op, Rigdom af Antiquiteter og rocaille, stillet til Skue, troer jeg, blot til Lyst; thi det lod ikke, som om Nogen i Selskabet var bekjendt dermed; min Spørgen idetmindste var forgjæves, hvor jeg end vendte mig. Tjenerne vare stive af Guld. Sønnen, en smuk tiaarig Dreng, var guld-

besnoret, kort Alting her kan smeltes ud. Fruen er en meget artig, tyk, coquet Kone, som man siger smukke Ting i dusinviis og betragter med smægtende Blikke. Den diplomatiske Circle og Jødecirclen udgjorde Hovedmomentet af Samlingen.

19de. Den almindelige Gjenstand for alle Samtaler er de Sex-Kreutzerstykker og andre Smaamynter, hvis Værdi er nedsat paa en pludselig og temmelig vilkaarlig Maade af Bayern, Würtemberg, Baden, Frankfurt og Nassau paa den ene Side og Coburg, Meinungen, Weimar etc. paa den anden. Disse Forholdsregler give en stor Forstyrrelse i Circulationen og stjæle Penge ud af Menigmands Lomme. Et Par saadanne Forholdsregler endnu, og den hele Tillid, som der begyndte at vækkes i den tyske Handel, er tilende.

21de. Pechlin anseer den cölnske Bispesag som meget langvarig. Den hannoverske Sag er en Agnatsag om Arv af Godser og Civilliste. Her have vi atter Striden om Arv, det gamle Spørgsmaal: høre Landene Kongen til eller Kongen Landet? Der tales, som om man kunde troe, at Fyrstefamilierne kunde tænke paa at trække sig tilbage, medtagende deres Fideicommiseiendom. Det er tydeligt, at de Herrer juridiske Diplomater befinde sig i stor Forlegenhed for at parre sammen den nyere Trang med det afledte Retsprincip. Han nægter egentlig Muligheden af Indførelsen af nye Statsforfatninger, saafremt de ikke faae en agnatisk Anerkjendelse. — Tydskland, som Forbund, har ingen Kirke, men man har i 1815 egentlig forbigaaet Kirkeforholdene. De legistiske Herrer maae endnu forvikle sig noget mere, saa nødes de nok til at komme frem og raabe om Hjelp for at slippe ud af Fælden.

6 Januar 1838 afreist til Darmstadt.

7de. Bundesdagen mangler alt muligt for at staae i Spidsen for et Statsforbund. Den har nemlig ikke en Gnist af Souverainetet i sig og føler derfor ikke nogen

Trang til at hævde Nutidens Nødvendighed; derimod drages den af sin hele Stilling idelig hen paa den bestaaende Rets Gebet, altsaa derhen, hvor dens Beslutninger idelig maae underkjendes af Begivenhederne. Skal den nogensinde blive til Noget, da maae den udvikle sig ganske anderledes af Smaastaternes Trængsel: de maae drive den til at blive Hoved for et Statsforbund, istedetfor det, den nu er, en staaende Congres af allierede Stater. Maaske om Tydskland fik en Krig som Tydskland, saa hjalp det noget.

8de; Arsenalet, Casernen, Samlingen, Regiments-skolen osv.

9de: til Carlsruhe. 12te—16de: Støberiet, Værkstederne, Artilleriecasernen, Tøihuset. 16de: Gjort Opvartning hos begge Markgreverne Wilhelm og Marx, d. 17de hos Storhertugen. Besaae det topographiske Institut. 18de og 19de: Infanterie- og Cavalleriecaserner.

19de; Bal hos Markgrev Wilhelm. Begyndte Kl. 7. Da jeg kom Kl. 7¹/₄, var her allerede fuldt Huus. Blev forestillet Markgrevinden, Storhertuginde og Prindsesserne. — — Storhertuginde, Datter af Kong Gustafson, en smuk Kone med det holsteensk-svenske Familieansigt og klogt Udtryk, talte ganske vel og temmelig længe. Hun berørte ikke Sverrig, men talte om Prinds Christian. Ingen spørger om Frankrige. Alle Spørgsmaal trivielle som sædvanlig, men i meget simpel og artig Form. — — Blandt Gjæsterne var General Bismarck med deilig sort Peruque og sort Skjæg. Ordensskildt. Han er quasi gift med en Prindsesse Nassau, der strax efter Bryllup er løbet fra sin Mand for at leve med Bismarck. Hun har vist været kjøn. Mange tydske Prindsesser fra den Tid, samtidige med vor Mecklenborger, have havt slige Fata. Krig og Liberalisme har bragt deres prindsesselige Dyd til at strande.

20de og 21de: Mynten. 25de: Munderingsdepot. 26de: Tøihuset. 30te: Det nye Spindefabrikantlæg i Ettlingen.

31te til Stuttgart med Eilwagen. Maatte betale for 70 Pund Overfragt 4 Fl. 2 Kr., medens jeg for min egen Person + 40 Pd., altsaa circa 190 Pd., kun betalte 5 Fl. 19 Kr.: altsaa koster Tøi paa en slet Plads mere end Folk paa en god Plads.

3 Februar: til Audients hos Kongen og til Hofbal. Kongen er en Mand af Middelstatur, der bærer sig ret vel, blond, lidt graahaaret, med lidt mut Ansigt, men en simpel og behagelig abord. Han spurgte meget om Frankrige, om Militairvæsen, om Landets Tilstand. Han talte med Ringeagt om deres Cavallerie, men erkjendte Infanteriets gode Egenskaber. „Vi frygte dem imidlertid ikke; thi de have blandt Generalerne i det mindste 50, som troe sig at være Napoleoner, og som aldrig blive enige eller trolig understøtte hverandre. Den gamle Skoles Levninger ere snart uddøde“. Han talte med Ringeagt om det franske Agerbrug og anførte som Grund derimod, at Oxer gik fra Würtemberg til Paris; han fattede ikke ret klart, hvorledes der var Fordeel for de Franske i at dyrke ganske andre Gjenstandesom Handelsprodukt og købe disse. Iøvrigt hørte han gjerne, spurgte en Deel og talte meget simpelt og ligefrem. Man havde alt sagt ham, at Hertugen af Orléans var godt lidt af Armeen, og at han commanderede større Afdelinger med Roe og Forstand. Audientsen varede fast $\frac{1}{2}$ Time, til en Tjener kom og averterede Kongen, at Nogen eller Noget ventede. At Napoleon kunde tiltage sig et saa varigt Herredømme over de Franske, kom deraf, at han ikke selv var Fransk, ikke havde deres ustadige Character. Hvilke Vildfarelser denne Idee om de Franskes Ustadighed fører til! — Paa Ballet blev jeg forestillet Dronningen og Prindsesserne Marie og Sophie. Prindsesse Marie er temmelig lille, men synes livlig; hun talte meget og var gjerne blevet ved; den gamle Overhofmesterinde maatte saagodtsom afbryde for at faae Præsentationen afgjort med den anden Prindsesse, som stod og ventede. Ogsaa hun lod til ret gjerne at tale; dog veed jeg ikke

om hun just var saa snild i at finde passende Ord som Søsteren, der lod til at have Ordet meget i sin Magt.

4de: Efter General Bangolds Tilskyndelse besøgte jeg Grev Wilhelm af Würtemberg, Artillerieregimentets unge Chef, Søn af den Prinds af Würtemberg, som har været i dansk Tjeneste, og af en ustandsmæssig Dame, — derfor er han kun Greve — en meget høi, smuk ung Mand, der lader til at have Forstand og Dannelselse. — 6te: afreist til Ludvigsburg og begyndt der den nødvendige Visitation for at faae Adgang til de forskjellige Etablissementer.

7de: til Middag hos Grev Wilhelm af Würtemberg. Fandt her en ung Officeer, Lt. v. Lindenau, en Projectmager, der gjør alle Sorter Forsøg i det Smaa med Prindsen, deeltager i hans astronomiske Observationer paa et lidet Observatorium, som Greven dertil har indrettet paa Slotstaget; uden Tvivl en klog ung Mand med ikke ringe Skarpsindighed, men uden Tvivl ikke glemmende sig selv. Mig synes, at den schwabiske Godmodighed dækker en ikke ringe Deel Egennytte, der ikke støder, da den er smaalig, men som ikke desmindre er i stadig Bevægelse: her er den schweitzerske Egennytte og det østerrigske Kryberie forenet. Nordtydskerne ere ikke lidte, de støde for jevnlig an mod alle disse udspændte Smaagarn. — Greven er circa 28 Aar, har Forstand, er snue og udgiver sig for en ivrig Videnskabsmand. — Bordet var ret godt serveret og tydede paa Fyrsten. Jeg skulde fatte hans Velstand; thi efter Bordet fortalte han mig, hvorledes han havde betroet Oberst Späth et Brev til vor Konge med Tilbud om den af ham opfundne Kanon til at lade bagfra, og hvorledes han gennem Bülow havde faaet til Svar at sende Model til Pechlin, hvorledes hans Broder Grev Alexander havde paa samme Tid sendt Digte, og hvorledes han, der dog er Kongens Gudsøn, havde faaet et meget tørt Svar gennem Pechlin; han frygtede, man havde taget det Hele for Tiggerbreve, og dog trængte han til Intet; ja, dersom vor Konge skulde finde ham

værdig til en god Ansættelse, stødte han den just ikke fra sig, skjøndt han var saare tilfreds med den Stilling, han havde.

8de: Endelig begyndte mine Vandringer. Grev Wilhelm førte mig selv i ridende Artilleriecaserne og i Fodartilleriets for at see Caserne og for at høre, hvorledes Underviisningen om Vinteren gaaer for sig. — Fortsat de følgende Dage i Arsenalet, Laboratoriet osv.

11te, Søndag. Arbeidet hjemme og gjort Visiter. Man har hertil kun Tiden fra 11 til 12¹/₄, alle øvrige Tider forudsætte et nøiere Bekjendtskab eller særdeles Omstændigheder; Herren kan man tilnød besøge Kl. 10¹/₂. Søndagen er en Art Generalvisitdag. Oberst Baumbach besøgte jeg om Eftermiddagen. Han var nysgjerrig nok for at vide, hvad Abrahamson egentlig tog sig for, og hvorfor han havde faaet en anden Post. Flere spørge paa samme Viis, man har hørt Noget om Unaade: jeg forklarer Alting paa det Bedste. Prinds Fredrik og hans Skilsmisse og mulige tilstundende Giftermaal ligger Alle paa Hjertet; man spørger paa langs og paa tvers, som om jeg var en udsendt Giftegesandt.

13de: Bal i Museum. Den Ludwigsburgske Beaumonde, meest Officeerfruer og Døttre, vare tarveligen forsamlede til et lille Springom i en blaamalet og slet belyst Sal. Det er fornøieligt at see, at Folk endnu med Tarvelighed kunne more sig; Ballet paa Frederiksværk havde mere Festligt. Enkelte Familier ekstravagerede i Champagne, hvilket i det Hele er det, hvori der meest ekstravageres.

21de: Reist tilbage til Stuttgart.

27de: Bal hos Grev Beroldingen. Kongen kom ikke, men Dronningen og Prindsesserne. Saavel Prindsesse Marie som Sophie greb Leiligheden for at spørge mig om, hvad jeg tænkte om den württembergske Armee. Frøken Sophie kom nok engang senere tilbage paa det samme Capitel. Hun søgte formelig Leilighed og lod, som vilde

hun gaae i Detailler; var hun ikke blevet afbrudt, troer jeg, hun havde fortsat Samtalen hele Timer. — Næste Dag maatte jeg see Grevnen af Würtembergs Modeller af Kanonen til at lade bagfra. Det er de gamle Ideer med meget ringe Sauce paa; Alt, hvad jeg har sagt Miltz om denne Sag, da jeg var i Schweiz. — — — Han har Forstand, men ikke Fasthed og intet gediegent Begreb om Artillerievæsen; har Büchsenmeisterideer. Han burde bort paa 1 Aar eller 2 for reent at komme ud af de Project-mageres Kløer, der nu holde ham.

1 Marts: over Ulm og Augsburg til München; ankommet d. 3die.

5te: Besaae Slottet, det gamle, som Vogterne kaldte die Kaiserzimmer og angav at skrive sig fra 1660 (Churfyrste Max Emanuel). Udmærker sig ved Rigdom i Forgyldning og Tapeter, næsten overdrevet i Ludvig XIV's Stiil. Kongesengen og dens Omgivelser er af en stor Rigdom med Guldbroderie, hvilket i det Hele har conserveret sig ret godt; vidner om, at de bayerske Hertuger ikke vare blevne fattige ved Trediveaarskrigen. Napoleon havde ikke villet sove i Sengen, men havde ladet rede i en almindelig Seng ved Siden af. — — — Antiquarsalen maatte vi løbe igjennem i stor Fart uden Catalogue og uden Veiledning af Vogteren, der lod til at være et uvidende Qvæg, som i det Hele alle de Personer, jeg hidtil traf i Slottets Nærhed, synes at være ganske fremmede for Alt, hvad der foretages og indrettes; de gamle Gardister synes at være mærkelige Æblekjæringer. Capellet i saakaldt Renaissancestiil, med Halvbuer og forgyldt Grund for Fresco lig St. Marco. Her er forenet Pragt og Rigdom i temmelig store Forhold. Man kan ikke nægte, det imponerer; dog spørger man: var Verden ikke bedre tjent med, at Konsten formede den døde Guldmasse i Steen eller Farve? Guldets er maaske et Middel til at beskytte mod Tidens Tand, isaafald billiger man bedre dets Anvendelse. Mærkeligt, at dette lille Land har kunnet

bære saa store Udgifter; naar denne Konge dør, vil det sikkert hvile.

6te. Gjorde en Tour i Byen. De nye Qvarterer ligge omstrøede mellem Haver og ubebyggede Pladser; istedetfor at nærme Byen til Floden har man bygget paa den modsatte Side. En besynderlig Lykkestjerne skal opgaae for München, om det nogensinde skal realisere den Plan, hvorefter det er bygget; det er allerede et Phænomen, at det er kommet saavidt, som det nu er. Som det nu er, kan man ikke tvivle, at jo Hensigten har været at bygge en tysk Residents, men hertil er Pladsen slet valgt; Regensburg havde været den rette Plads. Glyptothek og Pinakothek fortjene sikkerlig deres Berømmelse som architectoniske Monumenter; men sært forekommer det, at finde disse Konstens Centralpuncter liggende saagodtsom udenfor Byen, Den fremherskende Stræben, at give et Forbillede af hver af Fortidens Bygningsformer, giver det Hele Udseende af en Gjengangerbye, og den Masse af Buevinduer i Renaissancestil beklemmer og kjeder. Naar man ved Siden af dette Opkog engang imellem træffer en let moderne Bygning, da føler man en Steen lettet fra Hjertet. Naar jeg engang seer en Bygning udført til at naae sin Hensigt paa den letteste Maade med de billigste Midler, som Nutiden tilbyder, Jernstøtter og Forbindelser, hule Mure, Balkoner af Jern, Vinduer ligesaa, Redningstaarne mod Ildsvaade og dermed forbunden belvedère og Vandbeholdning etc. etc., saa skal jeg rose Bygmesteren.

7de. Hvad man fortæller om den umaadelige Øldrikken, er ikke ganske sandt. Fleertallet drikker 1 à 2 store Kruusgæs fulde, omtrent saameget som $\frac{3}{4}$ til $1\frac{1}{2}$ Pot. Herved ryges da Piben. Udenfor det Par store Værtshuse bære alle offentlige Steder, jeg hidtil besøgte, et schofelt Præg.

8de: Hertugen af Leuchtenbergs Malerisamling. 9de Glyptothek. Begyndt Rapportskrivning.

11te. I Slotscapellet. Kongen var her. Han og Hofstat paa Galleriet. Fire Pager gjorde Kratzfuss for Vor Herre paa Hoffets Vegne, Herrerne selv viste ringe Andagt, Kongen læste noget i sin Bønnebog. Naar ved den catholske Tjeneste Publicum ikke gjør sin Excercits fuldstændig med, med Knælen, Korsen, Hænderfolden, men staaer som rolige Tilskuere, saa stikker Farcen frem; Sangerne af Hofchoret kan ikke alene bære den tunge og ikke forstaaede Symbolik, med Omklædning, Røgelse etc.

20de. Seet Esclair i Nathan der Weise. Vanskeligt Stykke at spille: Charactererne saa svagt skitserede, deres Ord alene give dem Betydning. Esclair lykkes ved sin store Simpelhed. Korsridderen er mere plump end nødvendig; dog muligt, at det Altsammen er indeholdt i de faa Ord: „ich bin ein Schwab“, Folk, der kun ere høflige, naar det nytter dem.

25de. Til Audients hos Kongen. Han taber i Nærheden, skjøndt han ikke er behagelig i Frastand; han er mild og venlig nok, men det klæder ham ikke godt. Noget af hans besynderlige Manerer kommer af hans Døvhed. Spurgte naturligviis om Hensigten af min Reise, desforuden om Slægtskabet mellem Dansk og Tydsk og om Thorvaldsen, Kongen og Prinds Christian.

26de. Ifølge Indbydelse i et Artilleriegilde. Selskabet talrigt. — — — Efter at man var staaet fra Bordet, begyndte Skaalerne; de fremførtes med meget korte og meget lidt behagelige Taler. Forlegenhed og Fattigdom i Aanden vare Hovedtrækkene. Der blev sunget og skreget en Deel.

28de Aften: Concert i Odéon. Konge, Dronning og begge Prindsere vare der tilstede. I Mellemacten vandrede de omkring og talte med mange forskellige Folk, især gaaer Kongen saaledes omkring. Taler i Øret, holdende Haanden for. Han er meget mild og ækel affabel; egenraadig, lunefuld. Er han ret klog? Unstät som de fleste kongelige Personer.

30te: Med General Zoller for at see Værkstederne.

1 April. Hos Kronprindsen. Han taler militairisk, har ret gode, ligefremme Manerer; iøvrigt lader sig neppe af en saadan Audients dømme, hvad Manden duer til. Han talte om de Danskes Tapperhed, om Norges Tab, om Udskrivning, om vort Krigsbudget; men alt i en Tone, der viste, at det mere var formelt Snakværk end Iver for at samle Oplysninger. Det er ikke med Prindsen som med Fløde, at de svømme ovenpaa, fordi de indeholde den bedste Fedme. — Der er kommet en stor Avancementsbekjendtgjørelse idag. Man beholder den gamle 86aarige Halberg, der hverken kan gaae eller staae, knap skrive eller tale, for at han til Efteraaret kan opleve sit halvfjerdsindstyveaarige Tjenstaar.

2den: Opbevaringshuse og Laboratorium; Knaldhætter.

3die: Prof. Stieglmeyers Statuestøberi (Thorvaldsens Arbejder). 4de: den magnetiske Telegraph eller den galvaniske, som den ogsaa kaldes. 10de: Generalstabens topographiske Bureauer og Instrumentsamling; Salpeterkogeriet.

11te: Det bliver mig daglig klarere, at Massen af Officerer ere høist underordnede Personer, ja at selv Klassen, som i andre Lande gjerne hører til de mere fordomsfri, er i dette Land yderst indskrænket. Jeg hørte her en Discussion om Helligholdelsen af Festdage, hvori især en Doctor deeltog; det var under al Kritik, især Alt, hvad Doctoren kom frem med. Det er dertil tydelig at spore, at denne Indskrænkethed staaer i Forbindelse med Censurvæsen og det hele aandelige Tryk. Iøvrigt er Pietismus og cras Catholicismus langt fra at slaae dybe Rødder.

12te: Fusswaschung i en af det ældre Slots Sale. („Ved Siden af de 12 gamle Mænd, der vare iførte en violet Stoffes Slobrok med tilsvarende Hue og Knæbuxer, Sko og sorte Strømper, — den ene Fod, allerede blottet, var sort af den nye Strømpe, — stode 12 unge Piger paa 10—12 Aar, som Dronningen havde ladet klæde. Kongen

bar det bestandige Honningsmiil; han tog ingen hellig Mine paa, betragtede meget Tilskuerinderne“). — 13de: Uagtet den religiøse Følelse hos de Fleste ikke gaaer synderlig indenfor Skindet, saa rendes dog meget til Kirke i disse hellige Dage. Folket forholder sig anstændigt. Om Kirkerne tillige muligen tjene til Rendezvoussteder, saa mærker man det ikke, saaledes som jeg har mærket det paa andre Steder. — — Ølhuse besøgte som sædvanlig, Boutiquer vare aabne, der arbeidedes i Gaden, Alting tilberedtes til Korntorv næste Dag. I Artillerieclubben var der ikke Een, der vidste, hvilke Paaskeceremonierne ere, og hvad de betyde. Der disputeredes heftig derom. Doctoren, som for faa Dage siden med stor Iver forsvarede Publicums religiøse Følelse og paa-stod, at de kirkelige Ceremonier i Anledning af Jesu Død havde for de fleste en dyb Betydning, var en af dem, der ikke vidste Besked. — 15de om Morgenen i Franciscanerkirken. Munken, der prædikede, var tam, hele Talen egentlig hentet fra Kirkefædrene: Jesus en Gjæst, der er logeret i Hjertet, og som billig bør behandles med Høflighed af Værten; han kommer derned med Oblaten i Sacramentet, derfor maa Tungen ikke tale utilladelige Ord, fordi det var at misbruge og vanhellige Veien, hvorpaa den høie Gjæst saa nylig havde vandret. Dybt Indtryk lod Talen ikke at gjøre paa Tilhørerne. Størst Veltalenhed udviklede denne gode Pater, da han bad om Gaver til at bygge en catholsk Kirke i Hoch eller Hochst, hvor Menigheden vel nu havde faaet en Sjelesørger, men ikke havde Kirke: tilforn havde Børnene maattet gaae i protestantisk Skole og, hvad endnu var det forfærdeligste, Folk døe uden Sacrament; nu maatte Gudstjenesten holdes i en Stue. — Derpaa i den protestantiske Kirke. En gammel Consistorialraad søgte at bevise os Sandheden af Læren om Jesu Opstandelse. Det var den gamle sophistiske, protestantiske Suurdeig, der ved et stort Spring tager for Beviis, hvad man finder for godt, og derpaa

argumenterer med stor Stringents: Er Jesus ikke opstanden, da er der ingen Sikkerhed for eders Opstandelse og altsaa for hans hele Lære; men da der nu er Sikkerhed nok for hans Læres Guddommelighed, saa er ogsaa han opstanden, og saa ere igjen I sikkrede for eders Opstandelse. Saaledes lød i Korthed den hele Prædiken. Jeg lider fast Catholikerne bedre i deres comiske Eenfoldighed. — — — Om Aftenen Concert ved Hoffet, Damerne i stor Pragt, med Slæb og Diamanter; Enkedronningen: Slæb af rødt Fløil med Guld, Dronningen: lyseblaat med Sølv. Uforvarende marscherede en Tjener tversover Dronningens Slæb som over et Gulvtæppe. O, I Negere, hvor fornuftige ere I, at I male Eders Skind! det er dog simplere end vore europæiske Tatoveringer!

21—26 April: Artilleriecasernen; Cadetskolen; Statuestøberiet; Pinakothek; Professor Steinthals Værksted; Porcellainsudstillingen og Udstilling af Glasmalerier.

26de: Idag vare alle franske Blade uden Undtagelse borttagne; Hamborg Correspondent, som havde været tilbageholdt, kom for Dagen igjen. Ingen veed eller ahner, hvilke de Artikler ere, som foranledige slige Indgreb. Hverken Kjøbmænd eller Redaktører faae deres Blade tilstillede ved slige Leiligheder. — Traf en lille Pige, som jeg oftere har seet paa Concerter; Kongen har talt med hende og hendes Moder. Hun var i Forlegenhed for Regn, jeg tilbød min Parapluie. Meget snart fortalte hun mig, hvorledes hendes Elsker (en Preusser, ansat ved Legationen) havde forladt hende for circa 1½ Maaned siden, netop samme Morgen, som jeg havde seet hende paa Concerten om Aftenen. Gjorde mig næsten en Kjerligheds-erklæring, fortalte mig, at hendes Moder godt vidste, hvor godt hun kunde lide mig, og indbød mig til at komme hjem til hende, hvilket jeg afslog. Hun har een Broder, der er Officeer, een er Læge og een Skribent, hendes Moder kaldes naadige Frue, Kongen taler med dem: hvorledes hænger alt dette sammen, jeg er ganske

nysgjerrig. Hun gav Rendez-vous til imorgen. Forlovelse kan hun ikke have i Sigte, thi jeg sagde hende meget ligefrem, at jeg reiste inden 14 Dage.

27de: Idag var igjen flere af de franske Blade lagte under Beslag; det kommer formodentlig Altsammen af den græske Historie, der er blevet discuteret i Pairskamret. — Mødte ved det givne Rendez-vous og hørte af min Skjønne, at hverken hun kjender Kongen eller Kongen hende ligesaalidt som Moderen: han spurgte dem, hvem de vare, troede de vare Nordtydske, smigrede den lille Pige over hendes Skjønhed etc. Hun spurgte mig meget naiv, om jeg var gift eller forlovet; jeg svarede nei, at jeg var ingen af Delene og heller ikke oplagt dertil. Naar dette er Tilfældet, saa vil hun af Fortvivlelse gifte sig med en Mand, som staaer til hendes Raadighed, naar hun vil.

28de: Med Broderen (Officeren) sendte min lille Veninde mig et Brev, hvori hun gav mig et nyt Rendez-vous. Broderen søgte mig 3 à 4 Gange, saa ivrig var han i Opfyldelsen af sit Ærinde. Idag var Hovedspørgsmaalet, hvorfor jeg ikke havde forlovet eller giftet mig, og hvorfor jeg ikke vilde gifte mig. Jeg prøvede, om hun vilde have Forøringer eller Lystighed, kort om det gik ud paa at faae Penge, men kom ikke efter noget Saadant. Hun vidste meget nøie, hvorvidt hun vilde gaae.

29de: Kongen er reist idag til Aschaffenburg. Førend Afreisen et Rescript mod Civilebedsmænds Knebelsbarter. — 30te: Cuirasseerregimentets Rideskole etc. 2 Mai: hos Prof. Steiheil i hans eget Observatorium. — — — Man har her en meget god Kikkert, hvormed man ganske tydelig saae Mennesker arbeide i en Afstand, hvori man med blotte Øine aldeles ikke saae dem. Han fortalte ved denne Leilighed, at han engang havde læst en Dames Kjerlighedsbrev, som hun læste i aabent Vindue, Ryggen vendt mod Gaden. Lyver Manden? Vi prøvede paa at læse Navnet paa et nærliggende Gadehjørne, men vare ikke

istand dertil førend efter nogen Møie; det var S., som fandt det ud, og formodentlig vidste han Navnet forud.

3die: Krudtværk osv. 4de: Besøgt Malerne Petzold, Gurlitt og Simonsen; den sidstes Scener af Søefolke-Liv, især fra Middelhavet, ere ganske nydelige, uagtet det vel er muligt, at der mangler nogen Sandhed i dem. Kunsthandlere betale ham 300 Fl. for et Stykke paa omtrent 42" og 18" med 4 til 5 Figurer. — 8de: Observatoriet; Teglværker. 9de: Mynten. 10de: det Ertelske Institut (Tilvirkning af Maskiner, Instrumenter osv.).

11te: Afskedsaudients hos Enkedronningen. Foretoges med de samme Ceremonier som Ankomstaudientsen: Haandkys; til fornemme Damer, som Grevinde Sanizeb, rækkes Kinden, idet Haanden trækkes tilbage, til næste Klasse og de yngre, som Frk. Sanizeb, rækkes Kinden efter Haanden. De kaste dem over den tørre Haand som glubende Løver, gaaende fremad med bøiet Ryg, synkende i Knæerne. Den ringeste Klasse faaer kun Haanden. — Min lille Jomfru Adelaide, som igaar havde skrevet mig et Brev til for at faae min Afreise at vide, oppebiede ikke Svaret, men kom pludselig ind af Døren denne Morgenstund, fortællende, at hun var gaaet paa Torvet med Pigen og havde faaet hende til at gaae med sig og lade hende gaae op, hvorfor hun havde lovet hende Pynt. Jeg gav hende Penge til Pigen, hvilket hun tog. Hun stod imod altfor store Friheder; men forlangte at vide, naar hun kunde komme igjen. Jeg vilde afnøde hende et Forlangende af en eller anden Ting; men hun vilde Intet have. Om Eftermiddagen fik jeg et Brev, hvori hun erklærede, at hun ønskede et rødt Silketørklæde, og at hun kom imorgen Eftermiddag. Hun kom strax om Morgen d. 12te. Tørklædet vidste hun ikke, hvorledes hun skulde kunne bruge: Moder og Broder vilde blive opmærksomme. Jeg overtalte hende at gjemme en 20 Fr. til Erindring; efter nogen Modstand gled den i Sykurven. 13de: Om

Eftermiddagen kom endnu Brev fra Adelaide med gjentaget Bøn om at komme tilbage til München og Løfter.

15 Mai til Augsburg. 16de og følgende Dage Støberiet.

Medens jeg var her, var der Valfart til (jeg troer) Kreutzkirken. Mange Processioner kom ind fra Landet, og mange gik fra de andre Sogne til Valfartskirken. Børn og Kjærlinger vare i Masse, men ogsaa Mænd, ja endog nogle, der lod til at være Honoratiores. Jeg fik ved denne Leilighed seet en stor Deel af Befolkningen; den udmærker sig, som den württembergske, ved Hæslighed. — Egnen omkring Byen er vel dyrket, her ligge smukke Landhuse. Augsburgerne sætte i det Hele Priis paa at leve godt; Reenligheden er langt større end i München.

Da jeg d. 22de Aften ikke havde Udsigt til at kunne finde Leilighed til at gaae til Ingolstadt førend Fredag, saa besluttede jeg at gaae over München. Kom dertil 23de Morgen. Besøg af Adelaide. Kom igjen næste Dag. Hendes Moder er Enke efter en Overappellations-assessor, den ene Broder er Redacteur af Münchener politische Zeitung, den anden er Officeer.

25de. Kom om Morgen til Regensburg. Kjørte til Walhalla, $1\frac{1}{2}$ Miil fra Byen. Beliggenheden, tæt ved Donau, paa det midterste af tvende næsten keglannede Bjerge, der stikke frem foran den hele Række, som følger Donaualen, er vel valgt. Endnu staaer hele Bygningen under Bræddeskuur. Det er en Bygning, der lig Børsen og Madeleinen er heelt omgivet af Søiler; de ere nok af jonisk Orden. Bygget altsammen af Marmor, som bringes paa Inn og Donau fra Egnen af Salzburg. Den underligste Contrast med et saa storagtigt og overflødigt Foretagende danner den ved Foden liggende jammerlige Donaubro, som et Skib forrige Aar seilede overende. Regensburgs Gader, Steenbro etc. danne ogsaa en ubehagelig Modsætning. Det er Kongen af Bayern heel og

holden, denne byggende Don Quichote, moderne Siegfried von Lindenberg. Men saaledes fortjene alle vi, som lade skee.

26de. Til Ingolstadt. Besaae Fæstningsanlægget. — — — Taarnbygningerne ere udførte med architectonisk Luxus og Flid. Det hedder, at man har villet efterlade et Monument af Tidsalderens Bygningskonst; den rette Grund er nok, at man har villet benytte Kongens Byggesyge for at lokke ham ind paa Bygningen af den hele Fæstning. Man regner paa 16000 Mand som nødvendig Garnison til at forsvare denne Fæstning. Byens Befolkning, 10 à 12000 Sjæle, kan vel stille 1000 Mand Borgervæbning, maaske lidt meer, Omegnen 2 à 3000. Armeen taber altsaa 10 à 12000 Mand for at holde en Plads, som ikke forhindrer at gaae over Donauen paa mange andre Steder. Her er vistnok atter gjort en stor Regnefeil i Fæstningsvæsen. Det er en tydsk Fæstning, hvorfra Bayern kan aves, eller, besat af Franske, et Holdepunct. Bayern maae faae et tydsk Suprematie for at blive belønnet for sine Udgifter. Die Kaiserzimmer i Slottet i München ere som Ingolstadt Vidner om Bayerns Flyvelyst.

27de. Til Weisemburg. I Værtshuusstuen var det lange Bord ganske fuldt besat af Honoratiores, Tobaksrygende og Øldrikkende, noget høttalende, kort den ækle tydske Værtshuusstue; de Reisende fandt knap en Krog. — 28de: Til Nürnberg. Efter en Udflugt paa Jernveien til Fürth, som man urigtig har fremstillet som en heel Jødecoloni, — det er knap, at Jøderne er den herskende Befolkning, — langs den smukke Spadseregang udenom Stadsgraven til Slottet. Underveis saae jeg Borgervæbningen komme hjem fra Exercits. Det tydske Borgermilitair har noget caricaturmæssigt, som ikke findes hos de andre: Ølkruset og Skrædderbordet staaer præget paa hver af dem, Spidsborgeren, denne Tydsklands Hovedfigur, stikker overalt igjennem. Besøgte Slottet, bygget til for-

skjellige Tidsaldre. Er Heidenthurm romersk? Capellet, som staaer i Forbindelse hermed, er vistnok christeligt, men meget gammelt. Her findes nogle Malerier, som vel kan regnes blandt de bedste i den tyske Skole. Kommer ikke de synderlige Figurer, som man finder paa de tyske Malerier, af en tro Afbildning af schwabiske Forbilleder; thi de schwabiske Folk, især den württembergske Deel, udmærker sig paa en besynderlig Maade ved slet Skabning? Med mine temmelig tynde og noget skjeve Been kunde jeg endnu vente at blive Model i Schwaben. — Paa det bedste Caffehuus i Nürnberg, i denne centrale Handelsby findes ikke een udenlandsk Avis. Hvad er dog Underholdningen paa alle disse tyske Caffee- og Ølhuse kleinstädtisch og intetsigende!

29de. Over Hof til Dresden, ankommet her d. 31te.

4 Juny. Veiret var bedre idag og Publicum temmelig i Bevægelse. $\frac{3}{4}$ Miil omtrent fra Byen ligger et Værts-huus med belvedère, hvorfra Udsigten er livlig. Her samler sig ret muntert sladrende Familierekredse. Beværtningen bærer et anstændigt Præg. Maadehold i Nydelser. Det hele Publicum bærer et langt bedre Præg end det Bayerske, det Münchener burde jeg sige. Fruentimmerne ere meget mere indblandede i Selskabet, man seer ikke disse Grupper af Mandfolk alene i Haver og Værtshuse.

9de: Malerigalleriet. De følgende Dage arbeidet meget hjemme.

18de: Fik Brev fra Artilleriecorpset, hvori indeholdes Rescript angaaende min Hjemkaldelse.

20de: Samling af Prøvestykker og Modeller. 22de: Batterie-Exercits. 23de: Königstein. 25de: Tøihuus. 26de: Laboratoriet osv. osv. 7 July: Udflugt til Freiberg. 15de: afreist fra Dresden. 16de: ankommet til Berlin.

D. 19de ankom Prinds Christian af Danmark til Berlin. Næste Dag bad jeg Blücher (Lt. af Cuirass.), melde mig hos H. K. H. Der lod ikke til at findes Tid i Morgenstunden; det heed, at han jo saae mig til Middag hos

Prinds Carl. Da vi kom der, sagde han mig, det var en Misforstaaelse: han vilde seet mig, førend vi toge til Prindsen. Han har formodentlig sagt: Jeg seer ham, naar vi tage til Prinds Carl — og meent, at jeg skulde tage med i Følget. De andre Herrer med den sædvanlige Hofjalousie frygte min Nærværelse om Prindsen, de frygte ogsaa, at jeg skal afdrage ham fra deres Planer om at see og optage hans Tid med Snak. Heri have de Ret under nærværende Omstændigheder; thi Tiden er knap.

21de Aften var jeg med Prof. Rose i et lille Selskab af Lærde, hvor Ritter oplæste en lille Afhandling om sin Ankomst i Constantinopel. Der var meget lidt Nyt deri for mig, der har levet med og talt med saamange Mennesker, som have tilbragt lange Tidsrum af deres Liv i denne Bye og dens Omgivelser. Hvad der havde meest Interesse for mig at høre, var hans Beretning om Dervischerne, disse synderlige Secter, der under de meest trættende Legemsøvelser fremsige deres Bønner. Der ere forskjellige Arter; den, som meest er blevet omtalt og bemærket af Fremmede, er die Kreisler. Fornemme Tyrker begive sig til Dervischforsamlingerne for at deeltage i disse Øvelser og saaledes at vise deres hellige Sindelag. Ritter sagde, at de gjorde dette for at faae Popularitet som hellige og andægtige Mænd; i samme Aandedræt fortalte han, at det religieuse Sindelag var ganske forsvundet hos Muselmændene: hvorledes hænger disse tvende Ting sammen? Under selve Ceremonien vare Fruentimmerne saa lidt opmærksomme, at de næsten overdøvede Børnene med deres Snakken. Naar Præsterne udraabe Bedetimen fra Minarets, deeltager Ingen i Bønnen, som de dog burde. Dampbaadfarten blander Tyrkerne paa den underligste Maade sammen med de Christne; paa Dampskibet var saagar en ung tyrkisk Pige med, der sendtes til Constantinopel for at giftes; hun var imellem de Reisende under et gammelt Fruentimmers og en ung bevæbnet Mands Varetægt. Beskrivelsen af Overførslen

af en heel Deel asiatiske Rekruter, ganske unge Dreng, var ret mærkelig; de fik kun Brød og Oliven, og endda kun knap tildeelt, og bleve holdte sammenklemte paa et ganske lille Rum.

22de: Med Prindsen paa Parade.

23de: Afsked med Prindsen Kl. 10—11. Han kaldte mig ind i et Sideværelse, forsikkrede mig om sin Naade og bad mig være forsigtig ved Ankomsten i Kjøbenhavn, hvor man vist vilde fetere mig og prøve at gjøre mig til Værktøi for demagogiske Planer. „De skulde bruge Deres Indflydelse paa disse Folk til at give deres Bestræbelser en bedre Retning“. — „For at virke paa dem, Deres Kongelige Høihed, maa jeg blive i Forbindelse med dem.“ — „Ja, bryde med Deres Venner skal De ikke“. — „Men for at leve med dem og vinde Tillid maa jeg holde fast ved mine Anskuelse og Grundsætninger“. — „Men hvem forandrer ikke dem? De har vist meget forandret dem ved at see, hvad der gaaer for sig i Frankrige.“ Jeg taug; thi her var ikke Tid til at svare. Han fortsatte: „Ja Gud veed, hvad de vil, disse — ja Demagoger hos os; thi saaledes maa jeg kalde dem?“ — „Jeg har meget mindre Indflydelse og færre Forbindelser, end man troer. Jeg er aaben og vil Intet for mig, helst vil jeg min Afsked.“ — „Det mener jeg ikke. De er en erkjendt dygtig Officeer, saa ganske hjemme i Materielvæsenet, De kan nytte i Deres Fag.“ — „Inden jeg kan nytte, bliver jeg for gammel,“ — „Men vil De hellere i Industrien, hvem veed? Frederiksværk?“ — „Nei!“ — „Men vær forsigtig ved Deres Ankomst! Kongen lider ikke disse offentlige Demonstrationer. Betænk, hvad jeg her siger Dem! De maa vide, jeg mener Dem det godt, har Agtelse for Dem og Tillid til Dem. De har vundet Bifald ved Deres Uafhængighed; den Fortjeneste anerkjender jeg, men lad Dem ikke misbruge!“ — „Har Noget mishaget, er det min Virksomhed i mit Kald. Commissariatscollegiet følte, at de skulle bringes under en Regel og Lov, det ville

de ikke.“ — „Ja det Collegium forsvarer jeg ikke“. — Han sagde en Deel endnu om, at Enhver kunde ikke flikke paa Statsmaskinen, at der skal Tid til enhver Ting, etc. Jeg svarede, at dette erkjendte jeg, men at jeg netop antog, at den Vei, Regjeringen gik, førte aabenbart til Revolution ved første gunstige Leilighed; jeg ønskede at bringe den til at vælge Midlerne for at hindre den. Hertil svarede han: „De mener Armeens Organisation?“ — „Nei, jeg mener Statsmaskinens.“ Efter forskjellige Naadesforsikringer og Haab om at sees til Efteraaret maatte afbrydes; thi Tiden var forløbet, Alle ventede.

24de July afreist fra Berlin. 25de: I Stettin. Udsigten mod Swinemünde er af samme Art som paa de danske Kyster: Skov, Bakker, Agerland, Landsbyer, Vand. Stettin synes at være i Opkomst. Gaderne ere ret nettede, brede og velbyggede. Intet imidlertid ligner den Fremskriden, som man seer i engelske og franske Byer, hvorom det hedder, de ere i Opkomst. — — —

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Carlsruhe d. 31 Jan. 1838.

Kjære Søster Sara!

Dit Brev modtog jeg i Frankfurth, hvor jeg ved Hombergs og ved Trepkas Artighed og Venlighed tilbragte en ret behagelig Maaned til en Trøst for at have maattet forlade det gode Paradiis ved Vinterens Begyndelse og skulle i dens Midte besøge tyske Smaastater i Militairsager. Nu, som Du seer, er jeg da paa denne høist triuelle Valfart. Jeg har studeret den badenske Armee og begiver mig imorgen til den würtembergske. Især om Vinteren burde jeg egentlig gaae med Briller for at see den. Dog det har sit Gode: jeg føres alvorlig igjen til Tanke om vor egentlige Ringhed, hvorved jeg ikke nægter, at mit Sind græmmer sig ved at tænke, at mine 25 egentlige Leveaar hengik i en saa latterlig Carriere. Jeg taler her med stor Alvor om Militairinstitutioner, om det

badenske Artillerie, Pionerer etc., og naar nu til Ulykke det undertiden hændes, at min Taalmodighed forgaaer, og jeg drager paa Smilebaandet, strax gjenklinger Rygtet om denne Unart i Bye og Land fra den ene Ende til den anden. Formaliter har man iøvrigt behandlet mig meget artig, overmaade artig: jeg har havt Audientser, været til Bal hos Prindsen og Ministre, seet Casserner in optima forma; men ligefrem jevn bekjendt til nogenlunde fortrolig Omgang er jeg ikke blevet med et eneste Menneske. Det er endnu det første Sted, hvor jeg har levet i 3 Uger og taget hver Aften min The i Værtshuset. De, som høre hjemme her, ere ikke bedre farne, det jeg troer; det er nok Landets Skik. Tydskerie i det Hele taget har jeg aldrig kunnet lære at skatte; bliver jeg ved, som jeg har begyndt i Carlsruhe, saa vinde de ikke i min Anseelse. *) — — —

Dresden d. 4 Juny 1838.

Kjære Dalberg!

Der sidder jeg da i Dresden 2den Pindsedag i ret godt Veir og svarer paa Dit Brev af 29 April. See det er smukt. Imidlertid varer denne noble Flid ikke længe; thi Kl. er 12 og altsaa efter dette Lands Brug snart Spisetid, og i Eftermiddag, om Veiret bliver staaende, vil jeg drive ud paa Landet. Dresden er smuk og er i ethvert Tilfælde udenfor Bayern, det er noget vundet. Det er desuden Sommer, og det er Tydskernes vaagne Periode; de kan desuden tiltrods for al deres Rygen ikke bringe hele Luften og hele Guds frie Natur i Tobaksrøg. I Dresden hersker desuden en vis anstændig Reenlighed paa offent-

*) I et Brev til sin Svoger Dalberg fra München 13 Marts 1838 skriver han: „Det hellige romerske Rige er mere kjedsommeligt end helligt. Massen af Tydskerne er et søkelt Philister-compagnie, fast værre end Smaaborgere i Danmark, ja værre; thi de ere end mere indbildske og mere udlærte Fyrstetjenere. Man kan jo ikke spytte for Prindsen og Fyrster“.

lige Steder, som ikke er at foragte; man bliver opvartet, naar man forlanger Noget, hvilket er saare behageligt; i Bayern er det nemlig fashion paa flere Steder, at man betjener sig selv, om man vil have Noget, lige til at skylle sit Glas selv. Dog ved Bayern maa her forstaaes München, dette Bayeriets Hovedsæde, hvor Kongen, der selv er Ølbrygger, som bekendt er i Gang med at lave et tydsk Athen, men vistnok ender med at gjøre Muserne og deres Sønner øllede. Jeg har før aldrig vidst, hvad en Ølhore betydede, nu veed jeg, hvad det er: det er en Mand eller Qvinde, som driver Utugt med Øl, det vil sige drikker 10 à 12 Maas (mellem Pot og Kande) i eet Etmaal. Dette troer jeg omtrent er det Bedste, jeg har lært i Bayern. Jo dog endnu Eet, at afskye høiere end tilforn slet Tydsk, der endnu er værre end det gode Tydsk, og det er vistnok en meget haard Dom. Plattydsk er egentlig det eneste ret ophøiede i Tydskland; derfor maatte det ligge under og for at betegne Contrasten med det latinsk-høitydske Pedanterie hedde plat. Men jeg sludrer Papiret bort om, hvad ikke er værd at tale om, og glemmer Krudtet. — —

Fra Tscherning til E. Bruun.

Dresden d. 18 Juny 1838.

— — Hans Majestæt har under 9 Juny rescriberet som følger:

„Da iøvrigt det Capitainen af os overdragne Hverv nu er tilendebragt, har vort Artilleriecorps at tillægge ham Ordre om at vende tilbage hertil og at melde sig ved Corpset.“

Mærkelig nok den Overeensstemmelse mellem Ordren til Afreise og til Tilbagekomst, at begge ere motiverede ved en Løgn: hiin, at jeg udsendtes for at indsamle Efterretninger om Jernskydts, hvis Antagelse paafulgteførend jeg havde indsendt en Linie, — denne, at Hverve,

er tilendebragt, da jeg endnu dog har Reisen til Rusland tilbage, der er udsat, men ikke tilbagekaldt. — — —

Der er visse Sætninger; jo længer jeg har tænkt paa dem, jo meer jeg har vendt og dreiet dem, desmere har jeg overtydet mig om deres Rigtighed, og dertil hører, at 1798—1799 er Vendepunctet i den seneste Regjeringsperiode, at Danmark realiter er fallit, at Holsteen maa betragtes som foedereret Stat og afsondres itide, at vort hele Stændervæsen er et stort Misgreb, at vor Gjenfødelse ikke kan skee som afsondret Stat, men igjennem Skandinavien, at Rusland er vor Fjende og England vor naturlige Forbindelse, at vor Handel kan fremkalde vor Industrie, men ikke omvendt Industrien Handelen, at 1807 og 1814 ikke bør glemmes af Folket, men staae for det som varslende Lærdomme. — — —

Fra Orla Lehmann til Tscherning.

Kjøbenhavn d. 12 Marts 1838.

Kjære Ven!

Siden De var i Wien og jeg i Berlin, har jeg ikke tilskrevet Dem. I denne lange Tid have vi Begge oplevet en Deel, og har De kun halvt saa ofte tænkt paa mig, som jeg paa Dem, saa har jeg derved opsamlet et Fond til Stolthed, af hvis Renter jeg kan leve flot mit hele Liv, selv om jeg skulde blive saa gammel som Jerusalems Skomager. Naar jeg taler om Jerusalems Skomager, saa er det ikke for at lade Dem høre ilde for Deres ufrivillige og evige Omflakninger, for hvilke jeg imidlertid hjertelig misunder Dem, da det her hjemme er forbistret kjedeligt, og skjøndt det for Dem i Frankrig just heller ikke gaaer videre brillant, saa maa det dog, naar der endelig skal drives, være ulige interessantere at drive om paa Boulevarderne i Paris, end paa Østergade i Kjøbenhavn.

Paa det nær, at jeg Ingenting er og har fortræffelige Udsigter til heller aldrig at blive til Noget, har jeg det forresten personlig ret godt; min Appetit og Søvn er upaaklagelig og mit Humeur som mit en-bon-point i bestandigt Tiltagende. Mere kan man jo ikke forlange i disse slette Tider, og naar jeg undtager, at min Arm for Øieblikket er sat i non-activité paa Grund af et Fald, som jeg er faldet, uagtet jeg dog ellers har nogen Routine i at gaae paa glat Iis, — hvorfor dette Brev skrives Dem til ved Dictat, — saa har jeg intet andet Ønske tilbage, end at jeg maatte være hos Dem. Jeg har det endog saa godt, at jeg har Raad til at have diverse Luxus-artikler, f. Ex. gode Grundsætninger — ja, uden at rose mig selv, endog meget gode Grundsætninger. De veed bedst, hvem der har uddrevet af mig den sidste Rest af den gamle Adam, jeg mener naturligviis det gamle Lirum-larum om „den gode Villie“, og hvad der ved vore rendez-vous i Madam Lynges Have og hos Stéhély endnu muligen manglede mig i at være complet Radical, eller som De jo nu kalder det, en ægte Puritaner, kan jeg forsikkre Dem senere at have erhvervet mig i den Grad, at jeg er overbeviist om, at jeg, naar vi atter komme sammen, vil komme i Spektakler med Dem for Deres juste-milieu-Principer. Men denne Tro er en Sjeldenhed i Israel — jeg mener naturligviis — den radicale, ikke den justemilieu'ske, og derfor kunne vi endnu godt have Brug for Folk af Deres Grundsætninger. Og her vil jeg nu strax anføre, hvad der egentlig er Øiemedet med dette Brev og Grunden til, at jeg efter saa lang Taushed med Eet har faaet saa stor Hast med at skrive Dem til, at jeg ikke engang kan oppebie min Arms fuldkomne Helbredelse, men dertil maa afbenytte en fremmed (forresten fuldkommen discret) Haand. De vil rimeligviis have hørt, at vi i Danmark nu ogsaa have faaet Noget, som kaldes Stænder — „et Træ, som den eigode Fredegods lands-

faderlige Haand har plantet i Danas Herthalund“ — en overmaade fortræffelig Indretning, hvorefter Folkets Udvalgte komme sammen i Viborg, bekjendt ved sit Snaps-thing, Tugthuus og derved, at det var der, den sidste danske Konge myrdedes, og i Roskilde, bekjendt af sit Landemode, Qvægmarked og deraf, at det er der, hvor Danmarks „gode Villier“ begravnes, for inden lukte Døre at give Raad til den, som „alene veed, hvad der tjener til Begges (det er Landets og Folkets) sande Tarv“. Men hvad De maaskee ikke veed, er, at disse Udvalgte udvælges paa 6 Aar, at der skal foretages nye Valg i Efteraaret 1840, at man for da at kunne vælges maa være valgbar, at man for at være valgbar maa have havt Skjøde i to Aar forinden 1ste Mai i det Aar, hvori Valget foretages, paa en Grundeiendom af forskjellig Qvalitet, f. Ex. af en Kjøbstædgaard af 2000 Rd. Assurance-Værdie, og endelig, at jeg kan disponere over flere saadanne Eien-domme, for dermed at gjøre rette Vedkommende valgbare. Min ærbødigste Begjæring til Dem er nu, at De vil tillade, at en saadan Gaard bliver Dem tilskjødet, naturligviis uden mindste Risico og Bekostning for Dem, hvilket allernemmest kan skee saaledes, at Gaarden tilskjødes Dem og den nærværende virkelige Eier i Compagnie, hvornæst hiin i sin Tid tildeler Dem den Valgret og Valgbarhed, som af dette Sameie maatte reise sig. Da der gives flere Byer, hvori Folk af gode Grundsætninger have Magten, saa vilde det være let at sætte Deres Valg igjennem, selv hvis dette ikke var secondet af et saa berømmeligt Navn. Er De til den Tid her hjemme, eller maatte De ellers være tilsinds at modtage Valget, saa vil De altsaa tage Sæde i den hæderlige Stænderforsamling; hvis ikke, vilde det altid være en ret betydningsfuld Demonstration og et ganske smukt Souvenir, og man sørgede da for til Deres Suppleant at erholde den, som man ellers vilde have taget til Deputeret. Det er dette Tilbud, jeg i

største Hast har villet lade Dem tilkomme, og da Sagen, som bemærket, maa være bragt i Rigtighed forinden næste 1ste Mai, saa vil De indsee Nødvendigheden af at svare mig med omgaaende Post. Jeg haaber, at dette Svar bliver bekræftende, og vil i saa Henseende kun erindre Dem om, at der til det derpaa følgende Valg fra nu af er 8te Aar, og at det Summa Summarum dog er igjennem Stænderne, at ethvert fremtidigt Fremskridt, hvis ikke alle Julemærker slaae feil, maa skee. — —

Jeg beder Dem nu om snarest mulig at give mig et, jeg haaber bekræftende Svar paa mit Spørgsmaal. Tingen er let bragt istand, saasnart vi kun have Deres Consens. Paa denne Maade er f. Ex. bleven forvandlet til Vælger og Valgbar

Deres hengivne
Orla Lehmann.

Tscherning mente ikke at burde benytte Tilbudet. Concepten til hans Svar eksisterer imidlertid ikke.

Fra A. de Saint Aubain til Tscherning.

Kjøbenhavn d. 5 Juni 1838.

Jeg veed intet bedre Brug at gjøre af denne anden Pintsedag, end at afdrage noget af den Correspondence-gjæld, jeg endnu staaer i til Dig. Jeg haaber, at Du ikke har tilregnet mig det saa meget, som jeg selv har gjort, at jeg har ladet 2 Maaneder gaae hen, uden at bevidne Dig min Taknemmelighed for et venligt, langt Brev, som jeg skjønner saa meget mere paa, som jeg veed, at Du har saa mange at skrive til. Du var dengang ikke synderlig fornøiet med de fede, øldrikkende Bairere. Du talte ordentlig ganske bevægeligt over Din Lede til Dit nuværende Reiseliv, det samme vilde Du sige, naar Du havde været 3 Maaneder herhjemme. Du troer maaske, at her er saa grumme rart, men det er ikke Tilfældet, forsikkrer jeg Dig paa Ære og Samvittighed, og uagtet uendelig

Meget er gaaet langt frem i de 5 Aar, Du nu har vandret om som Jerusalems berømt Skomager, vilde Du neppe finde Dig tilfredsstillet derved, fordi Du bestandig vil sammenligne det med, hvad Du i de fem Aar idelig har haft for Øie i en fuldkomnere Form, og de endnu flere Ting, som staae tilbage at ændre, og de mange Curiosa, der idelig forefalde, vilde snart gjøre Dig mindre opbygget. Hvad synes Du om at komme i Exerceerskolen, endogsaa som Chef? Og dernæst Din gode Onkels ikke yndede Regimente? Det vilde heller ikke behage Dig. Nu har Du det smukke Billedgallerie i Dresden at glæde Dig over, den deilige Omegn, og hvad andre Herligheder der findes anførte i Reuhhandts Haandbog for Reisende. Fra E. Bruun skal jeg hilse Dig og sige, at Du snart kan vente Brev fra ham. Han har haft saa inderlig lidt Tid, og tildeels Intet at skrive om. Han kunde jo have fortalt Dig om Prindsessens Bryllup og om den lurvede Illumination samme Aften og om Kroningsambassaden til London, som bestaaer af Prinds Christian af Glücksborg, Gustav Blücher Altona og Christian Bille, vor Ministerresident i Hamburg, samt om andre lignende vigtige Begivenheder. Du veed maaske ikke, at Prindsesse Charlotte endnu ikke har faaet nogen Kammerjunker, siden Q. blev sparket ud paa en aparte Maade. Seer Du her gives nok Noget, som kan interessere Folk, der befinde sig i Udlandet. — —

Kjøbenhavn d. 12 Juni 1838.

Siden jeg forleden begyndte dette Brev og indtil nu, jeg ender det, er der foregaaet en Forandring, som jeg dengang ikke havde nogen Anelse om. Jeg hører, at denne Post, som bringer Dig dette, tillige kalder Dig tilbage igjen, og at vi altsaa snart kunne vente at see Dig iblandt os. Denne Efterretning har opvakt almindelig Glæde hos hele Dit Bekjendtskab, og da dette er temmelig stort, vil det ikke være besynderligt, om den har bredet sig det

halve Land over. Altsaa faaer Du Dit Ønske opfyldt. Havde jeg anet det, dengang jeg begyndte dette Brev, da havde jeg ikke omtalt Hjemkomsten hertil som Noget, der ikke vilde tilfredsstille Dig; men jeg holder ikke af at lempe mine Breve efter Omstændighederne og lader derfor denne Mening blive staaende til nærmere Approbation eller Forkastelse, uden Frygt for, at den skulde gjøre ringeste Skaar i Din Glæde over, at Din Pilgrimsvandring endelig er forbi, i det mindste for denne Gang. Hvor mange af os mon Du nu vil finde svarende til Dine Tanker? Bered Dig paa, at vi ere blevne gamle, affældige, langsomme i Tænkning og mindre selskabelige, end vi vare for 5 Aar siden, og naar Du staaer i Land med den Tro, vil Du undgaae at blive frapperet. I fem Aar forandrer man sig meget. De Mennesker, jeg for 5 Aar siden ansaae for liberale, anseer jeg nu ikke alle for at være det, mange af dem har jeg stillet paa Lurendreierhylden og de fleste paa Egennyttens. Adskillige, som jeg dengang ansaae for servile, anseer jeg nu for at være langt uafhængigere end Liberalisterne o. s. v. Saaledes vil det formodentlig ogsaa gaae Dig, og naar Du temporiserer lidt, inden Du fælder Dom, vil Du maaske faae en saa stor Hylde nødvendig til de mange pure Egoister, at hele Sjælland ikke slaaer til. For ganske nylig spurgte en af de Herrer Statsministere mig i en privat politisk Samtale — Du seer, at jeg omgaaes med fine Folk, men det er i Stilhed — om hvad Partie jeg hørte til. Jeg svarede ham fuldkommen ærligt: „Til det største Partie, der gives i Landet, og som bestandig vil blive det største, nemlig til mit eget“. Det er især blevet mig klart, hvorlunde Mængden vil have deres ærlige Næste til at vove Poterne, for at rage Kastanierne ud af Ilden. Pas kun paa: Jeg er vis paa, at man allerede lægger Planer for at anvende Dine Poter til eget Forbrug. Her gaaer naturligviis allehaande Rygter angaaende Din Tilbagekaldelse. Nogle sige, at Du skal

gaae som Generalconsul til Tunis, Andre, at Du skal ansættes i Generalstaben. .

Les extrêmes se touchent, comme à l'ordinaire. Der er Plads i Staben for Øjeblikket; thi G., D. og R. ere gaaede af, da man nok ikke kunde være bekendt at lade Storfyrsten see dem. Her bliver gjort umaadelige Anstalter til den Storfyrste. Forleden ankede en Mand i Politivennen over, at en Krog ved Amalienborg ikke blev holdt reen. „Hvad maa Fremmede tænke om de Danskes Reenlighed, hvad vil den forventede høie Gjæst sige!“ osv. udbrød denne Patriot. Mandag d. 25 kommer den høie Gjæst. Tirsdag Cour hos ham paa Christiansborg, derefter Taffel. Onsdag Cavalleriemanoevre paa Nørrefæll: Garden, Husarerne, Landsenererne, Prinds Ferdinands Dragoner. Torsdag Kongerevue over den hele Armee, fyenske Regiment inclusive. Fredag Artilleriet og Skarpskydning af Armeens Infanterie og Cavallerie. Roeskilde, Bidstrup, Frederiksborg, Kronborg og Diner paa Marienlyst er ansat til en Dag. Her har Du et Resumée af, hvad der gaaer Din Næse forbi, saafremt Du ikke skynder Dig bandsat. Det blev altsaa ikke Spøg, hvad jeg skrev i mit forrige Brev til Dig om at komme hjem og complimentere Storfyrsten; jeg gad staaet ved Siden af og seet, hvad Ansigt han vilde sætte op, naar Nicolai (russisk Minister) presenterede Dig. Denne Nicolais Datter var forleden ombord paa det russiske Dampskib, som brændte, og maatte redde sig i den bare Særk, saa godt som. Det gad jeg nok seet. Denne Efterretning om Din pludselige Hjemkomst har med Eet blæst alle de Nyheder bort, jeg maaske vilde kunne regalere Dig med. Nu vil Du faae dem langt bedre, end jeg kan melde dem. Jeg kan hilse fra Owens, de ligge ude paa Strandveien i det tolvkantede Sted; det fornøier mig nu dobbelt, at jeg kommer der, fordi vi kunne gjøre Toure sammen derud. Jeg havde ogsaa en lang Samtale med Justitsraad Guldberg om Dig.

Ham anseer jeg for at være Dig en ærlig Ven. Fru C. F. vedlægger et Par Ord for at bede Dig udrette en Commission for hende i München, uagtet jeg har sagt til hende, at jeg skrev til Dig i Dresden. Schönberg har umaadelig travlt for at tjene sig en russisk Orden ved god Mad og Drikke. Men det leer jeg ikke af; thi jeg vilde selv gjerne tjene mig en russisk Orden, naar jeg blot kunde. Min Moder hilser Dig mange Gange, hvor meget hun glæder sig til at see Dig igjen, kan jeg ikke sige Dig. Vi høre vel neppe noget fra Dig før Din Ankomst. Skriver Du, saa lad os vide, naar Du kommer, for at vi kunne tage Dig imøde med mere Glæde, end vi den 21 Juni 1833 fulgte Dig ombord.

Farvel.

Din hengivne Ven
Andres St. Aubain.

Uddrag af Breve og Opsatser.

1838—1846.

„Da jeg kom hjem i 1838“, skriver Tscherning i sine politiske Optegnelser (1872), „fandt jeg, at der var en stor Forskjel mellem den politiske Luftning, som efter 1830 var gennemstrømmet det øvrige Europa og Danmark. Stænderne paa den ene Side og Overbevisningen paa den anden om Prinds Christians afgjorte Beslutning om at give en constitutionel Forfatning ved sin Thronbestigelse, havde dysset en stor Deel af Befolkningen i en mild Slummer. Frederik VI var i sin Alderdom bleven en Art Gjenstand for Tilbedelse, og den for Udviklingen af og Troen paa den schlesvig-holsteenske Idee gunstige Ordning, han havde givet Schlesvig-Holsteen, havde foreløbig tilfredsstillet fra denne Side. Jeg kunde fra Tydskland, hvor jeg i Berlin var stødt sammen med Prinds Christian og paa den anden Haand havde hørt hans Yttringer, sige med Vished, at han ikke vilde give nogen Forfatning. Der var Intet gjort for at udvikle Landbodemocratiet, der var allerede indtraadt et Tilbageslag i den Retning, hvor der var begyndt et Fremskridt gennem Militair-skolerne.“

Som det er omtalt i 1. Bind S. 31, søgte Tscherning i 1838 sin Afsked af Krigstjenesten i Naade og med Pension for at kunne søge en eller anden privat Virksomhed hjemme eller i Udlandet, men fik Afslag, erholdt derimod kort efter Permission og afreiste i Begyndelsen af 1839 til Frankrig for at overtage Bestyrelsen af nogle Kulminer i Auvergne (Grosminille), derfra skrev han i Sommeren 1839 det følgende Brev til sin Søster Sara.

Uden Dato etc.

Endelig faaer jeg et Øiebliks Tid til at skrive, saa beskjeftiget har jeg været, at jeg knap har haft Tid til at barbere mig, siden jeg kom her. — Mit Huus er ret net og taalelig meubleret, jeg har en fortræffelig Seng, en smuk Udsigt. Egnen er i det Hele taget smuk og

vel dyrket. Værket ligger paa den vestlige Skraaning af en temmelig høi Bakke. Hovedminen ligger næsten paa Toppen. Man overseer herfra de rige, vel dyrkede og stærkt beboede Dale, der omgive Bakkeodden. Allierflod flyder i den ene, Alagnonen i den anden Retning. Slottet Frugère ligger 1000 Skridt herfra. I Frastand af halve Mile ligger andre Kulværker. Byen Lampde er en ussel Flekke. Hvorledes Værkerne ere med Hensyn til Drift etc. lader sig ikke bedømme. Kullene ere gode og synes at forekomme i stor Mængde.

Montpellier d. 18 Octbr. 1836.

Du veed, at min Stilling er forandret, den er som Virkekreds behageligere, af langt større Omfang, meget mere fleersidig og til en vis Grad stemmende med min foregaaende Beskjeftigelse, men den er slettere betalt og giver i det mindste paa nogen Tid, til Alting er ret i Gang, overvættes Arbeide. Jeg lever i og for mine Forretninger fra tidlig Morgen til seen Nat. Her er og var meget i Uorden, og Sagen er langt fra endnu ikke sikkret, men Jernbanen kan ikke falde sammen, den maa bestaae. — Jeg har i flere Henseender stor Tilfredsstillelse af min Virksomhed. Her var Uorden og Laissez-aller i høi Grad, jeg har allerede i denne Henseende rettet betydeligt.

I Corpsordenen er jeg altsaa Batteriechef — hvilken Lykke! —

Montpellier d. 26 December 1839.

— Dersom den nuværende allernaadigste Konge vilde give mig min Pension, saa at jeg havde et lidet Tilhold, ifald min private Stilling slog feil, saa kunde jeg godt have Dig hos mig, hvor jeg nu er; thi her vilde Dit Ophold være ret behageligt, det er kun den lange Reise, som gjør mig Knuder. Jeg har endnu ikke ret fattet en Beslutning, om jeg som personlig Bekjendt skal skrive til vor nye Konge, eller om jeg skal lade fem være ligø

og lade Fiolen sørge. Skriver jeg, saa binder jeg mine Hænder paa en Maade, skriver jeg ikke, saa gjør jeg igrunden mindre mod denne Mand, fordi han er Konge, end jeg vilde gjøre for en anden god Ven og Velynder, om han kom til Hæder og Værdighed, og det er maaske Daarskab. Var jeg ikke engageret for Øieblikket, saa drog jeg hjem, men jeg har lovet mine Jernbanefolk ikke pludselig at forlade dem, desuden staaer jeg midt i Caoset og Skabningens syvende og lysende Dag, paa hvilken jeg kan see tilbage paa mine Gjerninger med Velbehag, kommer først i Marts Maaned. Først da kunde jeg godt være bekjendt at sige Farvel og endda kun med nogle Maaneders Varsel.

Montpellier d. 15 Febr. 1840.

— — Apropos, hvem er den Monrad, som udgiver „Flyvende Blade“, troer jeg, det hedder. — I nogle Kjøbenhavnsposter, man har sendt mig fra Cette, har jeg læst korte Extracter af, hvad han skriver, det kommer mig for, som om den Monrad er paa de fortræffeligste Veie. Han søger, om jeg forstaaer ham ret, at bevise, at det danske Folk noget for meget nærer sig af Illusioner, og søger derpaa at vise dem, hvilken Virkeligheden er, det er jo min Paastand, mod hvilken mange saakaldte ægte gamle Danske vare saa opbragte. Faaer den Art Anskuelser Indpas, saa har man virkelig gjort et Skridt fremad, men saa haaber jeg da ogsaa, at Sorgen over Fvi snart lindres; thi det var dog Culminationspunctet for al Vildfarelse at betragte ham som en god Regent. Siig mig dog, hvordan det virkelig hænger sammen med denne Sorg, som jeg finder trykt paa alle Blade, have I virkelig grædt, saa at Landet flyder i Taareoversvømmelser. Jeg loe, saa jeg nær var faldet af Stolen ved at læse Ordonantsen om Paradeudstillingen og Ligtoget, — kan man dog ikke finde, at slige Høitideligheder nu omstunder er Farce. Comptoirchefer med Voxfakler, Majorer der

føre Ligheste. Det er enten Egalitetens største Seir og Forkyndelse eller det latterligste Abespil. Trække i slige Optog gennem Gaderne i Januar Maaned. Men nu nok herom, lad nu det være glemt som saa meget andet, der var langt mere værd at huske paa. — Hvor kjært skulde det være mig at lade Dig føle en Februardag i dette Clima og vise Dig de blomstrende Mandeltræer og det friske Grønne paa alle Marker.

Montpellier d. 10 April 1840.

— — Hvor længe jeg bliver her, veed jeg endnu ikke selv, om $\frac{3}{4}$ Aar er min Permission udløbet, at reise hjem ved Vintertid har jeg ikke synderlig Lyst til. Derimod gad jeg gjerne gjøre et Sving gennem Italien, om Pengene ville slaae til. Man gjør mig fra forskjellige Kanter Tilbud, for at faae mig til at blive, men at søge Prolongation finder jeg i mange Henseender ikke passende, og Afsked uden Pension, veed Du, jeg anseer lige med at opgive en erhvervet Ret. Det er ikke Hævningen af min Pension, jeg forlanger, men Retten til at hæve den. Alt dette tilsammen gjør mig meget ubestemt. Hertil kommer endnu Sagernes Gang hjemme; hvad jeg hidtil har seet og hørt derfra, har ikke meget opbygget mig, og al den Snakken om Sølvbryllup, Kroning og jeg veed ikke hvad kan jo forskrække den tappreste Royalist, end mere mig, som staaer i dette Capitel fast under de Middelmaadige. Dersom jeg har forstaaet ret, saa har man gjort en Indkaldelse til et extra Stændervrøvlerie, isaafald kan man jo see Tiden an, hvad det skal blive til. Stænderiet har i det mindste den Egenskab, at man nogenlunde herpaa kan aflæse Regjeringsatmosphærens Tilstand. Min bedste Kundskab om, hvad der tildrager sig hjemme, faaer jeg fra nogle Kjøbenhavnsposter, som komme til Cette. Det gaaer mig noget som Commandanten i Vardøhus, der først faaer Aviserne, naar de ere et Aar gamle, dog saa galt er det ikke; thi jeg er nu ved Enden af Januar og

har lykkelig overstaaet Begravelsen. Jeg glæder mig i mit stille Sind at have været fraværende ved sli^g festlig Leilighed. Tænk Dig at holde Lyset for den salig Konge. Jeg er just heller ikke forhippet paa at bære Steg ved Kroningen, selv om jeg derved kunde blive Ridder af Dannebrog. Du seer, jeg er noget belemret af Ubestemt-hedssyge, og visselig har det sin meget kjedsommelige Side, men det gaaer hermed, som det oftere gik mig, at jeg paa eengang vidste, hvad jeg vilde, udtalte det og satte det uden Ophold igjennem.

Det er en sørgelig Ting, at man ældes; thi hvormeget har man ikke at lære endnu, hvormeget har jeg ikke lært i disse 5—6 Aar, de have gavnet mig mere end 5—6 andre Aar af mit Liv, men til hvad Nytte nu, da jeg skrider med stærke Skridt mod Alderdommen?

Montpellier d. 20 Juli 1840.

-- Du veed, det var min Hensigt at blive hjemme, da jeg var der forrige Gang, og at jeg desaarsag forlangte min Afsked, men Du veed ogsaa, at jeg fik Afslag, og at det var dette Afslag, som bragte mig til at gaae bort, i det mindste for en Tid, maaske for bestandig. Siden den Tid er der foregaaet en væsentlig Personalforandring, og skjøndt jeg ikke troer, at den indflyder synderlig paa en Forandring af Tingene, saa gjør den dog saameget for mit Vedkommende, at jeg vil prøve, hvorledes Sagerne staae, eller rettere den hindrer mig fra at søge en Prolongation, naar min Permission er ude; thi jeg føler, at jeg giver en Regjering, med hvilken jeg ikke har havt nogensomhelst Discussion, Ret til at sige: siden Du ikke vil tjene os, saa gaae bort. — Den forrige Regjering havde nu engang haft den Svaghed at vise mig og enhver, der vilde see, at min Tilstedeværen var den besværlig, at den fandt sig i en anden Stilling med Hensyn til mig, end til andre mine Jevnlige. Denne har ikke viist det, i det mindste ikke som Regjering,

derfor maa jeg handle anderledes mod den. Det vil sandsynlig blive en Gjentakelse af, hvad der skete, forrige Gang jeg var hjemme. Jeg vil meget snart komme til at erkjende, at jeg ikke duer til at være kongelig Embedsmand, idet jeg vil føle en for stærk og stadig Collision mellem mine Pligter som Statsborger og som Embedsmand; thi saaledes var det under den forrige Regjering, hvis hele Virksomhed forekom mig troløs og landsforræderisk, og med et saadant Sind kan jeg ikke ønske at vedblive at tjene. Rimeligviis faaer jeg Afslag paa min Ansøgning, naar jeg søger om Afsked med Pension; thi man veed godt, at min Hensigt er at etablere en Pensionsret for Officerer efter visse Tjenstaar, og da man istedetfor at hylde et forandret Regjeringsystem har hyldet det spidsborgerlige Spiresystem, saa vil man afslaae, og jeg vil rimeligviis gjentage, hvad jeg eengang har gjort, søge mit Ophold, uafhængig af en Magt, med hvilken jeg ikke kan komme overeens. Det er gjerne muligt, at jeg har stor Uret i at tænke og handle saaledes, men naar jeg spørger mig selv, er Du da saa uforligelig? Kan Du ikke leve i Fred med Folk? Saa kommer det mig for, at jeg med Rette kan svare benægtende, det kommer mig for, som om jeg snarere er tolerant og omgængelig. — Min Mening er maaske fastere end hos Mange og Handlingen nærmere ved Tanken og ved Ordet. — Det har jeg vundet, at man veed, jeg kan leve dem foruden.

Paris d. 15 Decbr. 1840.

Inden Du faaer dette Brev, er jeg formodentlig paa Veien hjem; thi min Bestemmelse er at reise herfra paa Onsdag (16de). Jeg har alene udsat min Afreise saalænge, før at see den keiserlige Begravelsesfest imorgen, eller rettere for at see den Virkning, den gjør paa det franske Folk. Man gjør store Forberedelser til den døde Mands Indbringelse, der opstilles Statuer og Trophæer langs ad Veien, hvor Toget skal gaae. Ved den besynder-

ligste Hændelse har man maattet sløife en Fontaine og borttage Lafayettes Buste foran Invalidernes hôtel for at skaffe Toget fri Passage. Det er et synderligt Omen, at Lafayette, der i Frankrig er Frihedens Symbol, maa afveien for at give Plads for Keiseren, der er Magtens og Undertrykkelsens Symbol. Ved det besynderligste Tilfælde kommer Keiserens Monument i Invalidekirken i en Udkant af Byen mellem Levningerne af Hærmagten; Frihedsstøtten staar paa Bastillepladsen ved Byens anden Ende, midt mellem Arbeidsfolket. Og i Midten, omgivet af Slotte og fyrstelige Personer, staaer Naalen fra Ægypten den neutrale Forgudelse af en død, intetsigende Fortid, et Monument, der for den levende Magt intet Andet betegner end den høie Grad af materielle Kræfters Udvikling, der har tilladt at slæbe denne store Steen saa langveis borte fra.

Efter sin Hjemkomst fra Frankrig søgte og fik Tscherning ved Reduktionen i Slutningen af 1841 sin Afsked. Han angiver selv (1. Bind S. 32), at denne fremskyndedes ved hans Strid med de i Kjøbenhavn tilstedeværende Officerer af Artillericorpset, der i Anledning af nogle Ord i en Artikel i Fædrelandet (om Forfremmelse af Underofficerer til Officerspladser) under 25. Nybr. 1841 androg hos Kongen paa hans Bortfjernelse fra Korpset, fordi han havde „kjendt Indholdet af Stykket, førend det blev indrykket, havde billiget dets Indhold og intet Fornærmeligt havde fundet deri for Korpsets Officerer, havde besvaret Spørgsmaalet, om han paatog sig Ansvar [o: det moralske Ansvar] for Stykket, med „Ja“, og havde erklæret, at det havde staaet i hans Magt at forhindre Artiklens Indrykkelse i Bladet.“ Efter at Tscherning ved Oberstlt. Wedelfeld, Capt. Fibiger og Lt. Sandholdt, der optraadte paa de Andres Vegne, var bleven underrettet om dette Skridt, indgik han 26. s. M. til Kongen med en Besværing og begjærede, at Sagen maatte blive undersøgt og paakjendt af uvillige og kompetente Dommere. Efter en Indledning hedder det deri:

I Mandags blev jeg efter Parolen kaldet til en Forsamling af Brigadens Artillerieofficerer, i hvilken det blev erklæret af den ældste tilstedeværende Officeer, at man

havde samlet sig for at raadslaae om, hvad der skulde skee i Anledning af den i „Fædrelandet“ Nr. 704 indeholdte Artikel om Høiskolen. Derpaa erklærede en af de tilstedeværende Officerer, at han af en tidligere Samtale med mig troede at vide, at jeg ikke alene var uenig med de andre angaaende Artiklens fornærmelige Indhold, men at jeg endog billigede den. Rigtigheden af denne hans Erklæring vedgik jeg strax, og for at fjerne enhver Idee om, at jeg vilde unddrage mig nogen Art Ansvarlighed, erklærede ieg tillige, at jeg vel ikke var Forfatter, men at Artiklen havde været forelagt mig til Bedømmelse før Trykningen og havde vundet mit Bifald, saa at jeg altsaa mod mine Kammerater ingenlunde unddrog mig den fuldeste Ansvarlighed for sammes Indhold. For at overbevise mig om min Uret i denne Henseende flyede man mig Bladet og bad mig oplæse følgende Stykke, som jeg altsaa vel tør antage at indeholde de Punkter, som have givet Forargelse.

„Den Klage, som er ført mod Skolen“ (d. kgl. militaire Høiskole), „at den ikke leverer Elever nok til Artilleriecorpset, er af langt ringere Betydning, end man i første Øieblik forestiller sig; naar først Ingenieurcorps og Generalstab ere overfyldte, flyder hele Tilgangen til Artilleriecorpset. Skolen kan i sin nuværende Tilstand modtage 22 Elever hvert andet Aar, hvilket tillader en Dimission af 8 Elever aarlig. Regnes af disse kun 5 paa Artilleriet, saa giver dette i 20 Aar 100 Officerer eller en Fornyelse af det hele Artillerieofficeerpersonale; men saa stor bliver Afgangen i Corpset ikke under almindelige Omstændigheder, især ikke naar Officeerpersonalet finder et taaleligt Udkomme i Corpsets Tjeneste. Skulde imidlertid den Tilgang ikke findes tilstrækkelig, da var intet lettere, under nærværende Forhold, end at erholde en aarlig Tilvæxt af 2 eller 3 Individuer fra Underofficeersclassen, hvilke, skjøndt de ikke besidde en ligesaa fuldstændig Dannelse som

Høiskoleeleverne, dog vilde staae lige med, om ikke høiere, end de Elever, der i en tidligere Tid kom til Corpset fra Artilleriecadetinstitutet. En saadan Foranstaltning vilde yttre en fortrinlig Indflydelse paa Underofficersklassen.“

Efter Oplæsningen spurgte man mig, om jeg endnu ikke følte, hvori det Krænkende laae. Paa min Forsikkring, at det var mig saa aldeles umuligt, at jeg tvertimod deri saae en Roes for Corpset, spurgte man mig fremdeles, om jeg da vilde sætte min Mening alene imod saa Manges, og da jeg derpaa appellerede til Forsamlingens egen kolde Fornuft og vilde gaae ind paa grundig Undersøgelse, blev jeg afbrudt af En af Forsamlingen med den Erklæring, at det iforveien var overlagt, at ingen Diskussion maatte finde Sted over Artiklens Indhold. Da derpaa det Forslag af en af de Tilstedeværende, om at afgjøre Sagen ved en forklarende Tillægsartikel, var blevet afvist uden videre Discussion, indsaae jeg, at min Nærværelse var overflødig, og tog Afsked fra Forsamlingen. Hvad der senere er foregaaet, indtil jeg har modtaget den Skrivelse, som har foranlediget denne allerunderdanigste Indstilling, derom er jeg aldeles uvidende. —

Jeg har paa sædvanlig Maade udført mine Tjenstforretninger og derved ikke stødt paa Modstand eller Mangel af Velvillie.

Det ovenfor anførte Stykke behøver næppe nogen Commentar for at forstaaes. Imidlertid vil jeg dog allerunderdanigst udvikle dets Mening saa fuldstændigt, som det staaer i min Magt.

Efter dernæst at have gjort opmærksom paa, at Forfatteren tydeligt nok ikke frygter for Mangel paa Tilgang til Høiskolen og kun fremsætter sit Forslag under Forudsætning af, at man nærer en saadan Frygt, gjør han gjældende, at adskillige „Officerer ikke have mistvivlet om Muligheden af at bringe Underofficerer til at concurrere ved Adgangsexamen til Høiskolen og i denne Hensigt have privat undervist dem.“ Han hævder, at Forfatteren slet ikke

har draget nogen Sammenligning mellem Underofficererne og Officererne, eller opkastet Tvivl om de Sidstes Dygtighed, saa meget mindre som Æren for at have uddannet en Underofficersklasse, der med Grund kunde aspirere til Officersstillingen, jo netop maatte tilkomme det daværende Officerskorps, men at han kun havde sammenlignet de daværende Underofficerer og den Undervisning, de fik, med Officerernes Fagkundskab og Dygtighed i det Øieblik, de vare afgaaede fra det forrige Artillericadetinstitut, og med den Undervisning, de som Elever paa dette havde modtaget. Han fortrøster sig endog til at bevise, at Forfatteren har Ret, naar han mener, at der i den daværende Underofficersklasse vel lod sig udfinde 2 til 3 Individuer, hvis Fagdannelse — og om Andet kunde der selvfølgelig ikke være Tale — kunde sammenlignes med de nævnte Elevers, og fortsætter i den Anledning saaledes:

Den store Masse Underofficerer ved Corpset komme dertil gjennem Underofficerskolen; i denne optages de først efter Confirmationen, altsaa over 14 Aar gamle, i Gjennemsnit henved 15 Aar; de komme for en stor Deel til Skolen fra Almueskolen, men ogsaa mange fra Corpsets egen Elementarskole og nogle fra Borgerskolen. Der findes endogsaa Underofficers elever, som først ere opdragne af Corpsets egne Officerer. I Almueskolerne veed man, at de gode Elever inden det 14de Aar lære foruden Religion at læse, skrive og regne, lidt Geographie og Historie. Valget af Individuer fra disse Skoler er stort; det beroer saa temmelig paa Corpset at faae en god Tilgang. Corpsets egen Elementarskole tør man sikkerlig tælle blandt de bedre i sit Slags; den leverer mange vel forberedte Elever. Paa Skolen blive Eleverne 4 Aar og aflægge ved Afgangen Prøve paa erhvervede Kundskaber og Færdigheder i følgende Fag: dansk Læsning, dansk Retskrivning, tydsk Læsning, tydsk Retskrivning, Oversættelse fra Tydsk til Dansk, Oversættelse fra Dansk til Tydsk, Tal-Arithmetik, Elementair-Geometrie, Geographie, Fædrelandshistorie, Artillerie-Fortification, Garnisons- og Felttjeneste, Liste- og Regnskabsvæsen, dansk Skrift, engelsk Skrift, Constructions- og Kopitegning, Brouillon og Opmaaling, Korttegning, Frihaandstegning; desuden

alle Arter Legemsøvelser og en Deel Vaabenøvelser. Antager man, at den legemlige Dannelse, hvorpaa jo bør lægges megen Vind, borttager $\frac{1}{4}$ af den hele Tid, saa blive omtrent 3 virkelige Skoleaar tilbage. Under en dygtig Bestyrelse og med gode Lærere maa jo kunne udrettes betydeligt. Bladet „Fædrelandet“ har, for ikke længe siden, i Anledning af Capitain v. Fuhrmanns tidlige Død, udhævet hans Fortjeneste af denne Skole. Den har udviklet sig i Fredens Skjød, hvor Corpset har været istand til at pleie den med Omhue. Underofficers eleverne, efter at de have forladt Skolen, holdes som Underofficerer i fortsat Øvelse efter bestemte befalede Programmer og modtage derfor Characterer i egne Certificatbøger. Mange Underofficerer bruges i Bureauer, Tegnesale, Prøveforretninger etc., hvilket Alt gjør Krav paa deres Kundskaber og giver dem Anledning til at udvide dem og til at samle Erfaringer. Er her da ikke Anledning for den talentfulde Mand til at vinde Dannelse, især naar Corpset, forudseende Nødvendigheden af at søge nogle Officerer i Underofficersklassen, endnu mere fremmede Undervisningen for de tjenstgjørende Underofficerer i nogle Discipliner? Hvad tør man ikke i det 25de—26de Aar vente af de meest Udmærkede blandt Mænd, der have gaaet en saadan Skole igjennem? Var det ikke netop at gjøre Corpset Skam, om man Intet ventede?

I den tidligere Tid ved Artilleriecadetinstitutionen (og det er denne tidligere Tid, som netop er anført), i den Tid, som har forsynet Corpset med de fleste af de Officerer, som nu findes i samme, fra Begyndelsen af dette Aarhundrede til 1815, antoges Elever ikke under 12 Aar, i Middeltal altsaa høist 13 Aar, og bleve 4 Aar paa Institutionen; ved Adgangsexamen fordredes kun Elementarkundskaber, men den frie Concurrence sikrede temmelig mod tungnemme Elever. De practiske Øvelser optog circa $\frac{1}{8}$ af den hele Læretid, hvilken altsaa kan regnes til $3\frac{1}{2}$ Aar, hvori undervistes i: Religion og

Moral, Læsning, Skrivning, Dansk, Fransk, Tydsk, Fædrelands-Historie og Geographie, Mathematik, Artillerie, Garnisonstjeneste, Felttjeneste, Taktik, Artillerietegning, Frihaandstegning og Korttegning. Fra 1805, da Armeen opstilledes i Holsteen, da der blev stor Trang paa Artillerieofficerer, og mange af de meest lovende kaldtes til andre Tjenstfag, blev det vanskeligt paa behørig Maade at besætte Lærerposterne i de vigtigste Fag. De Mænd, som overtog dem, maatte overlæsse med andre Forretninger, drive Lærerfaget som en Bisag. Dette fandt især Sted fra 1807 til 1814, hvor man desuden, for at faae Officerer, maatte nedstemme alle Fordringer. Med Nød modstod den daværende Forstander den Charlatanisme, som begyndte at paabyrdes Skolerne, men at tilveiebringe Midler til en grundig Undervisning stod ikke i hans Magt. Naar den saakaldte theoretiske Underviisningscyklus var til Ende, fulgte den practiske, som ofte maatte endes i mindre end 3 Maaneder; nu var den 17aarige unge Stykjunker færdig til at blive Officeer.

Naar man vel overvejer dette, mon man da antager formeget, naar man med Hensyn til Fagdannelsen sætter den, som ovenfor anført, udsøgte Underofficeer lige med denne unge Mand, ja endog lader Vægtskaalen synke tvivlsomt til Fordeel for hiin, og dette er Alt, hvad Forfatteren har gjort, kun i færre Ord.

Jeg troer saaledes, at have ryddet enhver Tvivl afveien med Hensyn til, hvorledes jeg har forstaaet Forfatterens Ord, da de bleve mig forelagte til Gjennemsyn. Kun ved den besynderligste Substitution og Fordreielse af Ord eller skjødesløseste Læsning kunne de forstaaes anderledes, derfor har jeg al Grund til at troe, at Forfatteren selv har forstaaet dem paa den af mig anførte Maade, saasom jeg tydelig sporer, at Meget af hans Fremstilling er laant af de af mig under mit Navn tidligere udgivne Skrifter og af Samtaler med mig. — —

I den Indstilling, hvormed Korpsets Chef, General Lützwow, Tschernings Onkel, ledsager ovenstaaende Besværing, hedder det, at T.'s Forklaring „maaske med Undtagelse af lidt Sophisterie“ saa temmelig stemmer med, hvad Chefen selv i en tidligere Skrivelse havde formødet, at han vilde udtale. Chefen anbefaler T.'s Ønske om, at Sagen maatte finde Afgjørelse ved uvillige og kompetente Dommeres Kjendelse. Forøvrigt bemærker han, at hidtil kun to Underofficerer af Korpset havde forsøgt at tage Adgangs-examen ved Højskolen, og at af disse den ene var falden igjennem i den første Disciplin, hvori der examineredes, medens den anden havde meldt sig syg, da Examen begyndte; han gjør ogsaa opmærksom paa, at T.'s Fremstilling af Undervisningen ved Korpsets Underofficersskole „let kunde forlede til at betragte denne Undervisningsanstalt som noget Højere, end den virkelig er. Men Viden-skaber, om de end bære samme Navn, have forskjellige Grader. Undervisningen gives af 4 tjenstgjørende Officerer og 6 tjenstfrie Underofficerer, som hver have et ganske ringe maanedligt Tillæg. Vilde man nu proportionere denne Skoles Undervisning med den, som ydes Artillerieleven ved Højskolen, efter de tjenstfrie Læreres Honorar, da blev Proportionen vel omtrent som 200 til 1800; er i saa Fald de de Sidste tildelte Kundskaber fornødne for Artilleri-officeren, da maae de Førstnævntes vist være højst utilstrækkelige.“ Han formener, at naar Artiklen har kunnet misforstaaes af saa mange Officerer, vil den endnu lettere blive misforstaaet af Under-officererne og svække disses Agtelse for deres Foresatte. Endelig giver han T. det Vidnesbyrd: „at ikke alene Undertegnede — v. Tschernings nærmeste Paarørende — men vist samtlige hans Med-officerer, ansee ham for en af Korpsets, ved Reiser, mangehaande Ansættelser og Erfaring kyndigste Officerer og som en aaben, retskaffen Mand; ogsaa fortjener han, paa Ære og Samvittighed, den Roes: at han med Redebonhed og Ufortrødenhed foretager enhver Forretning, som paalægges ham, og at denne hans fulde Beredvillighed gjør ham for Foresatte til en meget behagelig Inferieur.“

Under 30. Nvbr. resolverede Kongen, at Gouvernementet skulde „foranstalte det Fornødne til Sagens Behandling efter Anordningerne, ved Stabskriksforhør og eventualiter ved Stabskriksret for Capitain v. Tschernings Vedkommende“. Udfaldet af Sagen er anført i 1. Bind S. 32. Her endnu kun et lille Brev (af 14. Dcbr.) til Tscherning fra hans Onkel:

Min gode Ven!

Bjerget har endelig født sin lille latterlige Muus, og, skjøndt dette lille Foster kan være dig ubehageligt og modbydeligt nok, formoder jeg dog, Du med Resignation vil taale det, i Betragtning af, at Bjerget nu ikke i det mindste vil lægge sig iveien for dit ivrigste Ønske, men snarere vil befordre det, hvilket Ønske, efter de nu be-
staaende Omstændigheder, deles af din Oncle

og Ven

Lützow.

Efter sin Afsked var Tscherning lige til 1848 meget optagen af forskellige industrielle og andre lignende Foretagender (jfr. 1. Bind S. 32 f.), og en stor Del af hans efterladte Papirer fra dette Tidsrum dreie sig om Spørgsmaal af denne Art. Ved Siden heraf tog han imidlertid, som bekjendt, virksom Del i det politiske Røre, og i 1. Bind S. 35 f. er aftrykt den Redegjørelse, han selv har givet for denne Virksomhed. Af utrykte Sager (Breve, Afhandlinger osv.), der vedrøre denne, findes dog ikke Meget; nedenstaaende Brevvexling med politiske Personligheder i Sønderjylland turde være det, der nærmest har Interesse for Offentligheden.

Med Peter Hjort Lorenzen stod Tscherning i Korrespondance i Begyndelsen af 1843. Tscherning havde været blandt Indbyderne til den bekjendte Markssubskription, og da Schleswig-Holstenerne paa det nævnte Tidspunkt søgte at tilintetgøre Danskhedens ufortrødne Forkjæmper i Sønderjylland ved at ødelægge hans Handel og Kredit (s. herom: „Peter Hjort Lorenzen“. Et Bidrag til den dansk-slesvigske Sags Historie af Laurids Skau. Udg. efter Forfatterens Død af den danske Folkeforening. Kbhvn. 1865. S. 241 ff.), og Lorenzen under disse Omstændigheder stræbte at knytte Forretningsforbindelser i Kjøbenhavn, da stod Tscherning ham bi ved Underhandlingerne, skjøndt Hvervet var forbundet med store Vanskelighed, Af Tschernings Brev i denne Anledning skal følgende (af 10. Marts 1843) anføres:

Deres meget Ærede af 7. Marts har jeg modtaget tilligemed et til Hr. A. Hage indlagt Brev, som jeg strax

har besørget, idet jeg tillige har meddeelt ham Indholdet af Deres Brev til mig. Vi have ikke været istand til at opdrive mere end 800 Rd., hvilke Hr. Hage vil oversende paa sædvanlig Maade. Idet jeg meddeler Dem denne lidet behagelige Efterretning, maa jeg tillige meddele Dem, at vi kun have ringe Udsigt til paa lignende Maade at tilveiebringe mere.

Det har meget glædet mig og vore Venner at see, med hvilken ufortrøden Nidkjerhed De tager Dem af de slesvigske Sager. Jeg beundrer Deres Udholdenhed i saa Henseende paa en Tid, hvor Deres egne Sager give Dem saa mørke Udsigter, og jeg skylder Dem, tiltrods for den Skade, jeg maaske gjør det Offentlige, at bede Dem, ikke at opgive Deres private Sager; thi det er vigtigt for Sagen, at de udgaaer uanfægtet af nærværende Crisis, og dertil øiner jeg kun ringe Hjelp hos et slapt, forsagt, fattigt eller uvilligt Publicum, og saadan er Publicum beskaffent her i Landet, jeg har i mange Aar studeret og kjender det.

Udtog af et Brev fra Tscherning til Etatsraad Flor,
Professor i Kiel, fra Foraaret 1843.

— Iøvrigt troer jeg, at man er paa Veie til at indtræde i en Overgangstilstand, nemlig Selverkjendelsens, en saadan, hvori det, som kalder sig Folk, kommer alvorlig til Bevidsthed om sin pjaltede Tilstand; kan dette Syn ikke bringe Skamrødme i Kinderne og Beslutning om Forbedring i Hjertet, saa er ikke mere at udrette, saa maa Russetugten til, og den vil sikkerlig ikke længe udeblive, hvad enten den saa kommer directe formedelst Erobring og Besættelse, eller indirecte gennem Hofindflydelse. Den kommer engang som Følge af skandinaviske Unionsbestræbelser, hvormed der nu leges paa

samme Maade, som man har leget med Constitution, Trykkefrihed etc. etc.

Med særdeles Høiagtelse

ærbødigst

A. F. Tscherning.

Til nærmere Belysning af Tschernings Forhold til Hertugen af Augustenborg, hvortil er hentydet i 1. Bind S. 34, tjener følgende Brevvexling med denne:

Fra T. til Hert. af Augustenborg. (Foraaret 1844).

Det havde været mit Ønske, hvori Hr. Agent Dithmer ogsaa bestyrkede mig, strax efter min Ankomst hertil fra min lille Udflugt til Als og Gravensteen, at skrive til Deres Durchlaughtighed, for underdanigst at takke for den Gunst, hvormed saavel Deres Durchlaughtighed som Hertuginde have modtaget mig, hvorved mit Ophold paa Gravensteen ikke alene har vundet saa meget i Behagelighed, men hvorved jeg tillige har faaet Anledning til at samle mange høist interessante Oplysninger fra en i saa mange Retninger rig Kilde. Ved nærmere Overveielse forekom det mig, at Deres Durchlaughtighed let kunde betragte et saadant Skridt som Paatrængenhed fra min Side og søge Aarsagen dertil i en misforstaaet Forføngelighed, der lod mig overføre paa min Person, hvad der, fra Deres Durchlaughtigheds Standpunct, kun var en Yttring af fyrstelig Gjæstfrihed mod Sønnen af en hædret Fader, en Reisende fra Danmark. Maaske var det endog Ønsket om at turde udlægge den store Velvillie, jeg erkjendte at have mødt, som virkelig meent mod min Person, der gjorde mig end mere tilbageholden, mere frygtsom for yderligere at misbruge den ved, i en directe Tilskrivelse, at nedlægge min taknemmelige Erkjendtlighed herfor. Disse Bevæggrunde standsede min Pen og bragte mig til hellere at vælge Hr. Agent Dithmer, der havde præsenteret mig hos Hertugen, til Organ for Udtrykket af mine Følelser for det høie Herskab; tillige oplyste

jeg ham om, hvorledes jeg var kommet til denne fra vor første Aftale afvigende Beslutning. Min Ven Hr. Dithmer har herpaa skrevet mig til, at saavel Deres Durchlaughtighed som Hertuginde have med Velbehag modtaget Forsikringen om min Erkjendtlighed og tillige forsikkret om, at et Brev fra mig ingenlunde vilde mishage. Stolende herpaa gjør jeg mig den Fornøielse i dybeste Underdanighed at oversende disse Linier.

Saa ofte min Tanke dvæler ved de interessante Timer, mit Ophold i Deres Durchlaughtigheds Nærhed forskaffede mig, føler jeg mit Sind oplivet, idet Troen paa en bedre politisk Fremtid for mit nedtrykte Land bliver mere levende. Jeg kan ikke gjøre mig selv Rede for, hvad jeg i saadanne Øieblikke egentlig haaber paa, men allerede det forekommer mig et stort Skridt, at der blandt vore Fyrster findes een, som med saa megen Alvor beskjæftiger sig med Statens Anliggender, som saa fuldkomment har begrebet Borgerfrihedens høie Betydning, at han endog kan kalde til sit Selskab og søge at underholde sig med en underordnet Mand, der kun rager frem over den almindelige Hob ved den aabne Modstand, han viser mod flere af de af Fyrster hyldede, som Retsgrundlag paakrævede politiske Forudsætninger. Den Yttringsfrihed, jeg har nydt i Deres Durchlaughtigheds Sale, skal stedse blive mig i kjær og beundrende Erindring, og det, fordi denne Frihed ikke var et laissez aller, der lader det udtalte frie Ord hengaae som en tilfældig Lyd, upaaagtet og upaataalt, men tvertimod giver det en djerv velbevidst Modstand. Hvor mægtig en Indflydelse maatte det ikke udøve paa vort politiske Liv, naar der i Hovedstaden fandtes en Samlingsplads i Samfundets høiere Kredse, hvor en saa fri, en saa uforbeholden Forhandling af Forholdene kunde finde Sted; men hvorlangt ere vi ikke herfra endnu. Det kommer mig for, at først naar man i Almindelighed lærer at indsee, at al Fremskriden skeer ved vaxlende Frastødning og Tiltrækning, gjennem

Modsætningernes Cathogorier, først da bliver Fremskridningen jevn og vedvarende; thi først da betragte de Styrende ikke den offentlige Menings Orienteringspoler med Skye og Frygtsomhed, men vide tvertimod at benytte dem til at udfinde den rette Cours for Statsskibet. Medens jeg saaledes har haft en sand politisk Nydelse ved, i Deres Durchlaughtighed, at finde en aaben, kraftig, velbevidst Modstander, saa har dog denne Nydelse langt fra ikke været ublandet; thi hvor fast og gjennemtænkt end den Overbevisning er, hvortil man er kommet, saa vækkes der dog altid nye Tvivl, naar man fra en saa fornuftig, med saamegen Sagkundskab udrustet Mand møder en saa resolut Modstand, tillige smerter det at savne en saa mægtig Støtte for den Sag, man anseer for den gode. Dog i denne Henseende søger jeg min Trøst deri, at jeg dog ingeniunde har mødt Deres Durchlaughtighed som Modstander i alle Retninger, at jeg f. Ex. i væsentlige Puncter er blevet styrket af Dem i mine Domme om den forgangne Tid, og vistnok er det, at først naar Anskuelserne herom klares, kan Fremtiden blive rigtig opfattet. Vor hele nærværende Bestyrelse, skjøndt den fast i alle Enkeltheder har stillet sig paa Critikens Standpunct, er dog saavel i Principet som i Henseende til Personalbestyrelsen en Fortsættelse af den foregaaende. Saalænge dette er Tilfældet, opnaaes intet reelt Fremskridt. Den Kritik, Bestyrelsen daglig udøver ved at plukke og rokke ved alle sin Forgjængers Foranstaltninger, undergraver Troen paa disse og paa deres Oprindelse; den fortsatte Virksomhed i samme Aand fører Dadlen over paa dens egne Handlinger. Alt dette vilde imidlertid snart komme i en anden Gænge, naar ikke de uheldige Forhold medførte, at den politiske Virksomhed fra Publicums Side endnu en Stund maatte henvende sin Opmærksomhed i en anden Retning og bruge Kræfterne i en anden Kamp, en Art Borgerkamp i selve Fremskridtpartiet.

Dog jeg bør afbryde disse, som jeg næsten frygter, trivielle politiske Bemærkninger, for et Øieblik at henvende Blikket til det herlige Familieliv, som for Deres Durchlauchtighed mildner alle bitre Følelser, medbragte fra det offentlige Liv. Jeg, som en kort Stund har været deelagtig i de gode Virkninger heraf, tør jeg under Deres Durchlauchtigheds Beskyttelse et Øieblik træde ind i den elskværdige Kreds for der paanye at bringe mig i gunstig Erindring og aflægge den fyrstelige Værtinde paa Gravensteen min underdanigste Hilsen og min Tak for god Modtagelse og Beskyttelse.

Meget ærede Hr. Capitain!

De ville modtage min forbindtligste Tak for Deres godhedsfulde Skrivelse, og tillige Forsikringen om, at samme har været mig et saare kierkomment Beviis paa, at De endnu med Venlighed erindrer de Timer De tilbragte i mit Huus. Jo behageligere det har været mig at have gjort Deres Bekiendskab, og i Dem at have lært en politisk Modstander at kiende, som har erhvervet sig min hele Agtelse, desto mere glæder det mig, at Deres Ophold hos mig, har efterladt en behagelig Erindring hos Dem. Endskiøndt Forsynet har sadt mig i en Stilling, som nøder mig til at være en Modstander af den politiske Anskuelse som De følger, saa veed jeg dog at skioldne Manden fra Sagen, og endskiøndt jeg anseer den Sag som De kalder en „god“, for at være en uretfærdig Sag, saa skal dette dog ikke i mindste Maade have nogen Indflydelse paa mit personlige Forhold til Dem. Man kan være af forskiellige Meninger og derfor dog være Venner. — Desforuden nærer jeg det faste Haab, at den Dag vil komme, paa hvilken vi ogsaa i politisk Henseende kunde betragte os som Venner; dog dette vil først blive Tilfeldet, naar „Anskuelserne om den forgangne Tid klares og man derved bliver sadt i Stand til rigtig at opfatte Fremtiden.“

Som De meget rigtig bemærker, er den hele nuværende Bestyrelse i Principet, en Fortsættelse af den foregaaende. Dog gjelder dette ikke alene i Henseende til Bestyrelsen, men ogsaa i Henseende til den indre Politik. Den Politik som har sin Oprindelse i Aaret 1660 hviler endnu tungt paa hele Landet, og som man dengang for dynastiske Interessers Skyld, opofrede Undersaaternes sande Vel, lagde Spiren til Rigets Svæggelse og til Statens Opløsning, ved at indføre den absolute Magt og den kvindelige-Arvefølge, saaledes er det der nuomstunder i politisk Henseende foregaaer i Fædrelandet, en Følge af det der skedte i Aaret 1660. At man paa høiere Steder holder fast ved hiint politiske System er meget begribeligt, men at den oplyste og intelligente Deel af den danske Nation ikke erkjender det feilagtige som ligger heri, og i at følge en Bane der staaer i den skarpeste Modsætning med Folkets Frihed og Ret, og som gaaer ud paa at hylde absolutistiske Grundsætninger, ved ideligen at paa-beraabe sig den absolute Magt til at opnaae det som man for Øieblikket attraaer, er mig aldeles ubegribeligt. Mig vil det forekomme at denne inconsequente Fremgangsmaade røber en lige saa stor Mangel paa politisk Kløgt og Indsigt, som den vidner om at man endnu ikke har begrebet den repræsentative Regjeringsforms Væsen, saasom denne udelukker ethvert Magtsprog, og gjør det umuligt at regjere uden med Loven i Haanden.

En Prøve paa det her anførte, afgiver den Viborger Stænderforsamling, som iblandt andet har andraget paa, at Kongen skal benytte sig af sin absolute Magt og Myndighed til, uden videre at befale de 4 Stænderforsamlinger at udvælge Delegerede til at sammentræde for at ordne de saakaldte forviklede Statsforholde. Vel har Kongen af Danmark ifølge § 3 af Kongeloven „Magt og Myndighed „til at gjøre Love og Forordninger efter sin egen gode „Villie og Velbehag, at forklare, forandre, formere, for- „mindske, ja og slet at ophæve forrige af ham selv eller

„hans Forfædre udgivne Love, saa og at undtage hvad og „hvem han lyster udaf Lovens almindelige Befalinger“, men høist forunderligt er det dog, at saa en Forsamling af Folkets Repræsentanter, andrage paa at Monarken skal gjøre Brug af denne, i hiin § af Kongeloven, ham givne Magt og Myndighed!! Dette faaer et endnu løsterlige Udseende, naar man betænker at denne absolute Magt og Myndighed skal anvendes der hvor den danske Kongelov ikke gjelder, nemlig i Hertugdømmerne, hvor derfor en saadan Befaling fra Kongens Side, vilde være stridende mod Ret og Lov, følgelig være aldeles ulovlig.

Overhoved er det ufatteligen hvorledes Mænd der repræsentere Folket, og som paastaae at være constitutionel sindede, kunne vise en saadan Ringeagt for Folkets Frihed og Rettigheder, og for alle repræsentative Former, at de i Henseende til hiint Andragende ikke engang finde det nødvendigt at der forelægges et Lovudkast, men at de ligefrem andrage paa at Kongen, med Tilsidesættelse af alle lovmæssige Forskrifter, ved Magtsprog skal befale Folkets Repræsentanter at gjøre Noget som ingen Lovbestemmelse byder dem at gjøre! Man fristes derved til at troe, at den Viborger Stænderforsamling, anseer Folkets Repræsentanter, for at være Kongl. Embedsmænd som ubetinget have at lystre Regeringens Befalinger, og ligeledes fristes man til at troe, at de Hrr. i Viborg ikke have noget klart Begreb om de Pligter der paahvile en Folkerepræsentant, saa som denne kun har at lyde Lovens Bud. — Disse Kiendsgjerninger vidne ikke om nogen stor politisk Dannelselse, hvorimod de vidne om, at man i Danmark endnu stedse hylder de Grundsætninger som man siden 1660 er vandt til at følge.

Dog jeg føler at jeg alt for længe har opholdt Dem med mit politiske Raisonnement og jeg vil derfor kun tilføie nogle faae Ord for at sige Dem at min Kone er meget erkjendlig for Deres vénlige Erindring, som hun

beder mig at gjengjelde. Begge haabe vi ret snart igjen at have den Fornøielse at see Dem her hos os, og i dette Haab nævner jeg mig med største Agtelse

Deres tjenstvillige
H. August v. S. Holstein.

Augustenborg d. 16 Novbr.
1844.

Andet Brev fra Tscherning til Hert. af Augustenborg.
1845.

Agent Dithmer havde meddeelt mig, at Deres Durchlauchtighed i Samtale om Landets Væbningsvæsen havde yttret Ønsket om at blive nærmere bekendt med de faa Bidrag, jeg til forskjellige Tider har leveret til at oplyse denne Sag, hvorfor han opfordrer mig til at sende Deres D. Exemplarer af mine Smaaskrifter. Det har smertet mig meget, ikke ufortøvet at kunne efterkomme Hr. Agentens Opfordring; thi den Forkjærlighed, hvormed D. D. har behandlet dette Emne i seneste Stænderforsamling, har lært mig at skatte D. D., som den mægtigste Forkjæmper for Indførelsen af et forbedret Væbningsvæsen; men No. 3, som paa en Maade er den vigtigste af den hele Række, har været vanskelig at tilveiebringe. Nu er det endelig lykkedes. — — Dersom D. D. virkelig vilde ofre Tid paa at gennemlæse denne Række af Smaaskrifter, saa beder jeg Dem ikke at tabe af Sigte, at de, uagtet de udgjøre et samlet Hele, dog, hvert for sig, ere meer eller mindre polemiske Leiligheds skrifter. — — Dog dersom D. D. vil afklæde de fremsatte Ideer den tilfældige Form, hvori de saaledes ere blevne indklædte, saa vil De maaske finde, at de alle gaae ud fra og hænge sammen med en bestemt politisk Grundanskuelse, den nemlig, at Ordningen af Væbningsvæsnet er det hurtigste Middel til, uden voldsomme Rystelser, at udvikle Folkeselvfølelsen og skaffe Staten Bevidsthed. Enhver Tidsalders politiske Udvikling har staaet

i den nøieste Forbindelse med de Grundsætninger, hvorefter Væbningsvæsenet har været udviklet. Udviklingen af politisk Frihed kræver tilsvarende Udvikling af politisk Statsmagt, ligesom Udviklingen af politisk Lighed kræver Udvikling af politisk Hierarchie og borgerlig Underkastelse, begge Dele vandtes gjennem en vel ordnet Almenvæbning. Ved at henvende Opmærksomheden paa en Omordning af Væbningsvæsenet har jeg saaledes ligesaameget, ja maaske meer, havt Folkets Udvikling og politiske Stilling forøie, end Landets Forsvar. D. D. vil maaske gunstigt erindre af tidligere Samtaler, at jeg ganske hylder den demokratiske Udvikling af Folkelivet, fordi den alene kan forskaffe Kræfternes frie Brug i høieste Potens; men derfor overseer jeg ingenlunde, at af en uordnet Anvendelse af store Kræfter fremkommer den største Kraftløshed; jeg overseer ikke, at den store Magt, som et mægtigt politisk Aristocratie ofte har forskaffet Staterne, hidrørte fra den Magt, det besad til at ordne og benytte de demokratiske Kræfter. Idet jeg altsaa gjerne vilde bidrage til at udvikle Democratiet, har jeg maattet søge at skaffe det en Form, hvorunder det vænnedes til lydigen at samle sine Kræfter til fælles Anstrængelser. Denne Form har jeg søgt i Almeenvæbningen og det dermed forbundne Hærbefalingsvæsen, hvorved den høieste Statsmagt, i en bestemt Retning, aabenbarede sig directe som herskende i den simpleste og absolutistiske Form. Under Udviklingen af en fri Forfatning, især i Overgangstiden, har jeg villet forbeholde for Absolutismen en Form, hvori den saaledes vedblev directe at yttre sig for Folket. Heri ligger Hovedaarsagen, hvorfor jeg saa lidt har agtet paa deres Indvendinger, som have erklæret et Selvforsvar for en Umulighed for den danske Stat paa Grund af dens ringe Kræfter, og derfor have foreslaaet Indførelsen af en Krigsforfatning, hvorved Danmarks Krigsmagt betragtedes som en Hjælpemagt for en større Stat, hvilket System vel kan siges at være det nu herskende. Mit Formaal har mere været at ordne og styrke Samfundet, at gjøre

det skikket til at udvikle store politiske Kræfter uden Fare for Følgerne af den derved fremkomne Gjæring og Üroe. Mit Formaal har været at tilveiebringe en Folkeorganisation, der kunde anvendes til et Forsvarsvæsen, at danne et frit, krigerskt, de lovlige Myndigheder anerkjendende og lydigt Folk; men idet jeg især har havt dette Formaal, har jeg ikke tabt Forsvarsvæsenet og Krigshaandteringen af Sigte, derfor har jeg givet den væbnede Magt faste Elementer, bestaaende af en lille staaende Hærafdeling (Mønstertropper), Krigs- og Øvelses-skoler af forskjellig Art, og endelig et fast Befalings- og Bestyrelsesvæsen. I denne Retning er jeg gaaet ud fra den Overbevisning, at faa Øvelser, men saadanne, som ligge Krigsføringen nær, saasom Samling af større Hærafdelinger paa Krigsfod, Marscher med større Troppemængder etc., udvikle større Krigsdygtighed, end langvarig Indøven af Vaabenbrug i Garnisonslivet, at Orden (Disciplin) tilveiebringes ligesaameget ved faste, let forstaaelige, almeenbekjendte Regler og Bestemmelser, som ved Vanens Magt, at faa, men fuldstændige Hærelementer give større Fasthed og Sammenhold til en Krigsmagt end mange ufuldstændigt uddannede, og at det langt mere kommer an paa Forstandighed hos Styrelsen end Færdighed hos Hoben. Disse ere de almindelige Grundsætninger, hvorfra jeg er gaaet ud; ere de urigtige, da falder den hele Bygning. De Midler, hvoraf jeg har benyttet mig, ere først og fremmest Skolen. I Drengalderen vil jeg have Drengen undervist til at blive Borger, og hertil hører, under Forudsætning af Almeenbevæbning, at blive vaabenkyndig; dernæst Erhvervelsen af Fuldmyndighed og Borgerret i det politiske Folkesamfund, hvortil blandt andet den fornødne Vaabenkyndighed og Opfyldelsen af visse Forpligtelser mod Væbningsvæsenet gjøres til Forudsætning; Anvendelsen af Borgernes Kræfter i Væbningsvæsenet, saa meget som muligt i Overensstemmelse med deres borgerlige Uddannelse: Væbningsvæsenets Anvendelse til at fremme Samfunds-

udviklingen ved at befordre Individernes Uddannelse, Udførelse af offentlige Arbejder etc., endelig Kræfternes Anvendelse i selve Væbningsvæsenet til Selverhverv og til Forberedelse af Krigsmateriel. Det er næsten overalt bleven overseet, hvor mine Forslag til Almeenvæbning ere komne til Forhandling, at jeg har givet dem sin Rod i Skolen, og dog er dette Hovedbetingelsen: her findes Tid, Samlingssted, Nemme, og hertil har Staten Kræfter uden Opoffrelser. En Underofficeer pr. Sogn til Hjælp for Skolelæreren, en forstandig affattet Hærkatechismus, nogle faa virkelige Vaaben og nogle Træ-Øvelsesvaaben pr. Sogn, er foreløbig Alt, hvad der behøves, og da kan Underofficeren endda tjene Sognet som Politivagt, Sogneskriver etc. Den Skoleundervisning i Krigsvæseneslementer, som af Mange betragtes som intetsigende Legeværk, faaer først sin rette Betydning derved, at det paalægges den unge Mand i en vis Alder at godtgjøre Besiddelsen af visse til Krigshaandteringen hørende Færdigheder og Kundskaber, og, hvis han ikke besidder dem, at underkaste sig de fornødne Betingelser for at erhverve dem. Herved faaer den antydede Skoleundervisning en forhøiet Betydning, saa at jeg vel tør antage, at Stoffet til en god Hærmagt paa denne Maade lader sig tilveiebringe. Men nu kommer den store Indvending mod Almeenvæbning, Savnet af Vanedisciplin, hvilken man antager kun det længere Garnisonsliv kan forskaffe. Forsaavidt som denne Vane-disciplin ikke kan medbringes fra Skolen og ikke erstattes ved en fuldstændigere Krigslovgivning og mere udbredt Kjendskab til samme, har jeg troet, den rigelig blev opveiet ved den Disciplin, som større og strengt holdte Troppeamlinger i flere Uger i Landets øde Egne forskaffede. Som Spore til Anstrængelse, som Middel til at faae et kraftigt og mindre fordringsfuldt Befalingsvæsen og til at drage Dygtighed til Hæren, har jeg krævet et Forfremmelsessystem, hvori Underklasserne behørigen delagtiggjordes. For at tilfredsstille Statens politiske og

geographiske Tilstand har jeg foreslaaet Provindsorganisation for Almeenvæbningen og Rigsorganisation for den staaende Hærafdeling og krævet, at det borgerlige Bestyrelsesvæsen gaves en tilsvarende Indretning, for at den ved Krigsbegivenheder afsondrede Provinds med Lethed og Orden kunde optræde som et Heelt og yde kraftig Modstand.

Saaledes har jeg da omtrent fremsat Hovedideerne af det af mig fremsatte Væbningsystem. Skjøndt fast ingen af dem ere nye, skjøndt de alle endog paa forskjellige Steder have været bragt til Udøvelse og viist sig hensigtsmæssige, saa have de endnu ikke fundet synderlig Indgang i Danmark. Alt hvad mine Bestræbelser hidtil have virket, har været at rokke ved det Bestaaende og forskaffe Statsstyrelserens bestemte Løfte om Indførelsen af Love, hvorved Værnebyrden blev ligelig fordelt paa alle Samfundsklasser. Da dette nu er en Hovedbetingelse for Almeenbevæbningen, saa har jeg foreløbig samlet mine Bestræbelser om dette Formaal og søgt at bevirke, at denne vigtige Foranstaltning ikke blev Skinbillede. — — —

Meget ærede Hr. Capitain!

Jeg begynder mit Brev med en Undskyldning for min lange næsten utilgivelige Taushed. Alt siden nogle Maaneder er jeg i Besiddelse af Deres interessante Skrifter angaaende Væbnings-Væsenet, og endnu har jeg ikke takket Dem for samme, og for det udførlige Brev som De har havt den Godhed at sende mig. Aarsagen til min lange Taushed er imidlertid, at jeg først ønskede at læse Deres Skrifter, og da det, kort efter Modtagelsen af samme, var mig umuligt, saa som min Tid ikke tillod mig i Roe at beskæftige mig med denne Gjenstand, saa seer jeg mig først nu i Stand til paa det hjerteligste at takke Dem for den Fornøielse De har havt den Godhed at forskaffe mig. Jeg har med megen Opmærksomhed læst, saavel Deres Skrifter som ogsaa Deres Brev, og dette

sidste har meget bidraget til at give mig et klart Overblik over den Anskuelse og de Grundsætninger som De har fulgt. Det har været mig kiært, deraf at overbevise mig om, at jeg i mange Henseender deler Deres Anskuelser, endskiøndt ikke i Alle, dog gjør dette ikke noget til Sagen, og man kan efterstræbe eet og samme Maal uden derfor at være enige i alle enkelte Puncter. Jeg forbeholder mig at yttre min Mening desangaaende, indtil jeg atter faaer den Fornøielse at see Dem, da min Tid ikke tillader mig at gjøre dette skriftligt.

Af Agent Ditmer erfarer jeg, at De har den Hensigt at indtræde i den hellige Egtestand, hvortil jeg herved tillader mig at sende Dem mine beste Ønsker. Jeg troer, ikke at kunne gjøre dette paa en bedre Maade, end ved at ønske Dem en lignende Lykke, som den jeg i 25 Aar har været i Besiddelse af, og som jeg dagligen takker Gud for at have skienket mig. Min Kone, som i denne Anledning ligeledes sender Dem hendes bedste Ønsker, beder Dem meget hilse, og jeg beder Dem at være overbeviist om den Høiagtelse med hvilken jeg stedse nævner mig

Deres tjenstvillige

H. August v. S. Holstein.

Augustenborg d. 10 Sept. 1845.

Fra Laurids Skau til Tscherning.

Houst d 8 Jan. 1846.

Høistærede!

Indlagt sender jeg Dem Afskrift af et Brev, som jeg idag har afsendt til Pastor Meyer i Ulkebøll, hvem De kjender, siden De engang har besøgt ham. Dette vil blive Hertugen foreviist, og derpaa faaer jeg Efterretning om, hvad han siger om Indholdet. Jeg har opholdt mig flere Dage paa Als, men besøgte allerførst Pastor M. — Denne talte derpaa med Hertugen, som, hvis ikke virkelige Hindringer havde mødt ham, vilde have indfundet sig hos Meyer, til samme Tid som jeg senere kom der, paa

Tilbageisen paa Nordborg. — Hertugens Hovedindven-
 ding er Kongeloven; „lad dem forandre den“ — siger han —
 „og jeg veed da, hvad jeg skal gjøre“. Stemningen paa
 Als og i Sundevit er iøvrigt meget bedre, end jeg havde
 ventet; jeg maatte love Dem at bringe en alvorlig Peti-
 tion istand om en Communallovs Indførelse paa Landet.
 — Det var mærkværdigt, at det netop var Tydskere eller
 ialfald Slesvig-Holstenere, der foranstaltede Spiseselskabet
 for mig i Sønderborg, og jeg stod mig ligegodt med og
 hos Alle; Embedsmændene ere nu mine værste Modstandere,
 formodentlig fordi jeg ryster lidt i Deres bureaukratiske
 Vælde. — Jeg skal idag concipere en Petition om fri Jagt,
 der vistnok vil blive forsynet med talrige Underskrifter.

Hvis De nu har en eller anden Bemærkning at gjøre
 i Sagen med Hertugen eller et godt Raad tilovers for mig,
 da er De vist saa god at meddele mig samme. Jeg under-
 retter ikke Nogen om hiint Brev eller overhoved om
 Underhandlinger med Hertugen, da kun Faa forstaae sligt,
 og Mange ville misforstaae det.

Godt Nytaar! Min Kompliment til Deres Frue!

Deres

Laurids Skau.

Det indlagte Brev lyder saaledes:

Houst pr. Had. d. 7 Jan. 1846.

Kjære Hr. Pastor!

Endelig er jeg da kommet til Hjemmet igjen fra
 Deres skjønnne Øe, og jeg iler derfor med at bringe Dem
 min hjertelige Tak for den gjæstemilde Modtagelse, jeg
 fandt i Deres Huus, for de behagelige Timer, De vidste
 at forskaffe mig. Det efterlader altid et godt Indtryk,
 en behagelig og tillige varig sød Fornemmelse, naar man
 i ubekjendte Egne møder en Velvillie og Forekommenhed,
 som man ellers kun finder hos sine Nærmeste, eller hos
 gamle prøvede Venner, og mit Ophold hos Dem og i Deres
 venlige Familiekrede vil jeg derfor ogsaa henregne til mit

Livs behageligste Erindringer og stedse mindes samme med Taknemmelighed.

Min Reise vil heller ikke være uden Betydning i andre Henseender; thi, afseet fra de mere skjulte Planer, der bevægede sig i mit Indre, er det altid godt, at Folk seer og hører en offentlig Person, hvorved man i Ord og Gjer-ning kan berigtige de skjæve Forestillinger og Anskuelser, som fornemmelig de mod mig fjendtligstemte Blade og andre villige Handtlangere have søgt at bibringe Publikum. Jeg troer ogsaa, at dette er lykkedes temmelig godt, og hvis jeg kan dømme efter den Stemning, som gav sig til-
kjende i Gjæstgivergaarden „Stadt Hamburg“ i Sønderborg, ved det der arrangerede betydelige Bordgilde, hvor baade tyske og danske Folk vare tilstede, er det endog lyk-
kedes overordentlig. De har vel allerede hørt, at jeg i dette Selskab udbragte Hertugens Skaal, til stor For-
bauselse for Alle. Ingen havde troet, jeg vilde gjøre det, og vistnok troede heller ikke Nogen, at jeg kunde; men netop dette virkede forunderligt paa Alle, og navnlig be-
fandt den hertugelige Overførster König sig vel derved, endskjøndt han, i Begyndelsen da jeg talte, røbede en
gruelig Angest i alle sine Ansigtstræk. Jeg udviklede Hertugens og mine Anskuelser, saavidt nemlig som Her-
tugens kjendes, paa en klar og tydelig Maade, viste For-
skjellighederne saa bestemt som mulig og søgte endelig at godtgjøre Forpligtelsen til at respectere selv sin Fjende, naar han med Talent og Dygtighed forsvarer sig imod sine Modstandere. Derpaa gav jeg Hertugen et Skuds-
maal, som han godt kunde være tjent med, og som be-
tydede saameget mere, netop fordi det kom fra en forhenværende Modstanders Mund. Jeg blev idelig afbrudt med Bifaldsraab, og jeg veed ikke om det Ridderlige, som jeg bestræbte mig for at lade stikke frem overalt, eller den ubøielige Fastholden af den rene Sandhed fremkaldte mest Effekt. — Dog, min Stolthed af at have udført denne Bedrift, min Glæde over at have gjort

Slesvig-Holstenerne til Skamme, for hvilke en saadan Handling er en Umulighed, da dette Parti i enhver Henseende savner Noblesse, min Forfængelighed og Selvtilfredshed over at have i Gjærning beviist, at selv en Mand, der er født og opdraget i en underordnet Stilling, er istand til at rive sig løs fra det smaalige Partihad, der desværre giver sig tilkjende ved alle Leiligheder, — alt dette har ført mig for vidt, har dreven mig til at kjede Dem med en Fortælling, som De i Deres Nærhed vil faa oplyst meget fuldstændigere. Men De tilgiver mig vistnok denne lille Udskeielse? ikke sandt?

Ved min Reise paa Als og i Sundevit er jeg bleven endmere bestyrket i min Mening om det politiske System, som for Fremtiden burde følges, og hvorom vi talte mundtlig, da jeg var hos Dem. Hertugen maa dog vel nu være kommen til Erkjendelse af den Sandhed, „at han er — allieret med Sl.-Holstenerne — altfor svag til at kæmpe mod det hessiske Huus, der er hans naturligste Modstander, især naar dette sidste understøttes af den danske Nation, hvilket hidtil har været Tilfældet, og naar — maaskee ved Landgrevindens Intriguer — Rusland staaer som mægtig Allieret“. Han maa dog vel vide, at han ikke finder noget aabent Øre i de europæiske Kabinetter, fordi Danmark ved Slesvigs Tab vilde blive svækket formeget, og navnlig maa Metternichs Fremgangsmaade i denne Sag have overbeviist ham om, at han aldrig kan naae Maalet paa den hidtil brugte Vei. Jeg gjentager derfor her min Mening, som jeg alt mundtlig har udtalt: „Naar Hertugen allierer sig med de Danske, da er der Haab om og Sandsynlighed for, at hans Familie kan gjøre en Carriere som faa Fyrstehuse, ja maaskee slet Ingen“. — Spørger man mig nu, hvorledes denne Plan kan realiseres, da kan jeg vistnok ikke paa dette Stykke Papir ordentlig udvikle det, men jeg skal dog antyde Et og Andet, der vel bør lægges Mærke til.

1. Maa Hertugen smigre det danske Folks Nationalforfængelighed. Dette skeer ved ikke at vise sig som en fanatisk Dänenfresser, men meget mere ved ridderlig at understøtte de danske Slesvigeres paa Sandhed og Virkelighed støttede Fordringer. Dette kan han desuden meget godt gjøre, selv som Slesv.-Holstener betragtet; thi det kan dog ikke være en mulig tilkommende Hertug ligegyldigt om en stor Deel af Folket er dygtigt og kraftigt, eller forskruet og unaturligt, og altsaa fordærvet, og dette sidste vilde blive Følgen, naar vi berøvedes vor Nationalitet her i Nordslesvig. Og selv alene fra det ridderlige Standpunkt betragtet, synes jeg, han maatte føle sig opfordret til at gjøre det. Jeg skal, for blot at antyde et Exempel, gjøre opmærksom paa Høiskolen i Rødding. Hvis nu Høiskoledirectionen, hvoraf jeg selv er Medlem, sendte ham et klogt skrevet Andragende, skulde Hertugen da ikke ville skjænke os et lige saa stort Bidrag, som han gav til Skolen i Rendsborg? Hvad enten han er Sl.-Holstener eller det Modsatte, saa har jeg saa stor Tillid til hans Ridderlighed, at han gjør det alligevel, naar det forlanges paa en sømmelig Maade. Blot dette Skridt, denne i sig selv lidet betydende Handling, vilde virke overordentlig paa det danske Folk.

2. Hertugen maatte gjøre Arvepaastand paa Holsteen for sin ældste Søn, støttende sig til Romerretten, som gjælder i dette Hertugdømme. Til enkelte Stykker anerkjendes hans Arveret af anseete danske Jurister, og hele Folket vilde snart sige ja, da det i Grunden er fordeelagtigt for hele Statens selvstændige politiske Udvikling og er den bedste Borgen for, at den danske Nationalitet ikke skal vorde overvældet af det hidtil altfor mægtige tyske Element.

3. Hertugen maatte bestræbe sig for at komme paa en god Fod med Kongen og Kronprindsen igjen, og dette er langt lettere, end man ved første Øiekast skulde troe. Hvis han kunde komme ind i Ministeriet,

var det godt, ligesom hans Fader, der var meget elsket i Danmark. Han maatte formaae Kongen til at tillade Stænderne en Diskussion om Kongeloven, og fra Stændernes Side maatte der stilles et Andragende om følgende Tilføielse til benævnte Lov: „ingen Fyrste, der har modtaget nogensomhelst Appanage af et udenlandsk Fyrstehuus, kan nogensinde bestige den danske Kongethrone“. Naar Hertugen opererer en lille Smule blandt Aristokraterne paa Øerne, saa vil dette Andragende kunne drives igjennem i Stænderne, og Hessernes Arveret derved gaae tilgrunde. Jeg veed vel, at den russiske Minister vilde gjøre Indvendinger, maaske endog fordre Diskussionens Standsning, men hertil svares, at Kongen har det absolute Veto og kan altsaa sige Nei, naar der skal gives Resolution, og i dette Mellemrum maatte man sikkre sig Englands og Frankrigs Anerkjendelse, hvilket ikke vilde være vanskeligt, og havde man først disse Magters Garanti, saa kunde man blæse ad Rusland.

4. Hertugen maatte forberede en Konstitution og derved sikkre sig Folkets Kjærlighed og Tæknemmelighed. Han maatte strax med sit anerkjendte Talent arbeide i den allerførste Slesv. Stænderforsamling paa nye Communalloves Indførelse i Stød og Land, hvorved Mangfoldige vilde vindes for ham.

5. Endelig bør Hertugen forberede en Formæling mellem sin anden Søn og en svensk Kongedatter, hvilket vel vilde være saameget lettere, fordi denne unge Prinds er elskværdig og dette skal de svenske Prindsesser ogsaa være. Derved vilde mange skandinaviske Hoveder vindes og et nordisk Forbund paa en naturlig Maade forberedes.

Til hele Ideens Realisation er en Forbindelse mellem Hertugen og tvende offentlige Personer nødvendig. Disse er Prof. Flor og Capt. Tscherning. Gjennem den første vindes Comitéen (de 7) i Kjbhvn. og en stor Deel af

Aristokraterne, tilligemed Massen af Grundtvigianerne. Desuden er Flor neppe fri for aristokratisk Aand, og med ham vilde Hertugen komme ypperlig tilrette. I Tschernings Person koncentrerer sig i Grunden hele den yngre liberale Fraction; han er aabenbar den dygtigste og klogeste af dem alle; han er den meest praktiske og forener med disse Fordele et politisk Overblik og en diplomatisk Sikkerhed, understøttet af en ubøielig Villiekraft, som Faa. Med begge disse Mænd i Forbund, der baade ere kloge og praktiske, vilde man kunne lede hele Danmarks Kraft. Jeg er ogsaa temmelig overbevist om, at de gjerne vilde arbeide i en saadan Idees Tjeneste; thi de ere begge kloge nok til at indsee, at det baade er den letteste og bekvemmeste Maade at opnaae Velvære paa alle Sider. Og naar jeg endelig skulde anvise mig selv en Virkekreds, da vilde jeg sige: „hvad de benævnte tvende Mænd blive enige om, detté vil jeg gjøre gjældende i Folket, det være sig fra Talerstolen eller ved Drikkegilder, offentlig eller privat, i larmende Kredse. som i huuslige Cirkler, ad hemmelige eller offentlige Veie, alt efter Omstændighederne; og ligesom, jeg tør antage, at jeg har tiltungen mig en Popularitet, der ved en saadan Leilighed ikke er saa ganske ubetydelig, saaledes har man ogsaa bildt mig ind, at Naturen har givet mig mange Anlæg, som lette mig slige Operationer, og da jeg nu ved Reiser og desligeste har erhvervet mig en vis Lethed i at tale, selv med Ubekjendte og i de forskjelligste Situationer, saa tør jeg vel smigre mig med ikke at være saa ganske ubrugbar til at tjene mit Fædreland ogsaa i denne Retning.

Sammerfatter De nu alt det Anførte, saa vil De see, at min Plan gaaer ud paa „at gjøre Hertugen selv, eller hans anden Søn til Konge i Danmark og Hertugens ældste Søn til Hertug i Holsteen, hvortil da Lauenborg ogsaa maatte knyttes, og derimod de augustenborgske Besiddelser og Arvelande tilfalde ham eller i Mageskifte den fast organiserede og velsluttede

danske Stat.“ — Kunde en af de svenske Prindsere blive formælet med en augustenborgsk Prindsesse, var det naturligviis saameget bedre.

Papiret er nu fuldt, og jeg maa derfor slutte for denne gang. Dog haaber jeg, at det Bekjendtskab, vi have gjort, vil give Anledning til mangen behagelig Underholdning.

Med særdeles Høiagtelse har jeg den Ære at kalde mig
Deres hengivne
Laurids Skau.

S. T.

Hr. Pastor Meyer

i

Ulkebøll.

Laurids Skau havde allerede i Efteraaret 1845 i Forening med Flor søgt Tscherning paa dennes Reise i Sønderjylland og haft en lang Forhandling med ham. Concepten til Tschernings Svar paa dette Brev findes ikke; derimod har Tscherning paa Laurids Skaus Brev til ham tilføjet: „Besvaret 20 Jan. Advaret mod Intriguer, raadet til at blive strængt indenfor Lovlighedens Gebet, ikke vildlede Hertugen med falske Forestillinger og Forhaabninger, men at tilskynde ham til at optræde som dansk-holstensk Prinds og Borger for at virke for Statsmagtens og Almenhedens Sag“. I Randen af Afskriften af Brevet til Pastor Meyer har Tscherning tilføjet ved Passus 1 og 2: „rigtig“, ved Passus 5: „haster ikke, umoden Plan“, endelig ved de Ord, der angaae ham selv: „jeg har ikke denne Betydning; dette skrevet til Skau og udhævet de Mænd, som fortiden have Indflydelse“.

I et senere Brev af 4 Juli 1846 takker Laurids Skau for T.'s indholdsrige Brev „og minder om Planen med Hertugens anden Søn, „som er elsket og anset af Alle, baade for sin Livlighed, sit opvakte Ydre og for den Frihed for de aristokratiske Sl.-Holsteinske Griller, hvori den ældste Søn er opdragen“. Grunden til, at han atter skriver til Tscherning, er et anonymt Brev, skreven med en videnskabelig dannet Mands Haand og Stil“, der i Anledning af, at „Hertugens anden Søn ventelig bliver Godseier i Svørrig“, gjør opmærksom paa den store Betydning, dette Skridt kan faae for Lændets Fremtid. Laurids Skau mener, at „det kan opfordre os til Opmærksomhed og skarp Iagttagelse af Alt“, og gjør Regning paa, at T. har et opmærksomt Øie for Hertugens Bevægelser“.

Tscherning svarede derpaa Følgende:

Deres behagelige Skrivelse af 4de dennes har jeg liggende for mig og skynder mig med at besvare den. Idet jeg atter omtaler Arvesagen, som De atter i samme har bragt paa Bane, og som unægtelig er særdeles vigtig for enhver god dansk Fædrelandsven, maa jeg begynde med at bringe Dem vort Udgangspunct og vore Principper i Erindring; thi kun med Blikket heftet fast paa dem kan der udrettes noget. Vi ville Statens Eenhed, men ikke Familiernes Bequemmelighed og Interesse, vi ville Opretholdelsen af en paa Statsbegrebet støttet monarkisk Forfatning, som den, der for Øieblikket bedst passer for de monarkiske Forhold, vi ville endelig ved lovlige Midler naae et lovligt Formaal. Dersom man havde fra Regjeringens Side vidst at nedslaae alle Arvestridsspørgsmaal, saa at ingen Tvivl var opstaaet om dem hos Borgerne, saa var det aldrig faldet os ind at tænke paa nogen Personforandring; thi vi vide for vel, at man kun sikkrer lidet for Staten, eller dog kun noget høist usikkert og forbigaaende, ved at sikkre den en vis Person og binde Tusenders Vel til hans tilfældige Beskaffenhed; men man har ladet Tvivl opstaae om Arvefølgen ikke alene i den Deel af Monarchiet, som hører under tydsk Høihed, men selv i Dele af den fuldsouveraine danske Stat. Først efter at disse Tvivl ere reiste, er det vi have sagt, Arvefølgen er en Lovgivningssag, som enhver anden Bestemmelse Riget angaaende; har man tidligere kunnet lovgive herom, kan man atter gjøre det; men Tvivl tør man ikke taale; thi da bortfalder Monarkiets Hovedfordeel, at sikkre en vedvarende uforstyrret Personification af Statshøiheden. Vi have yderligere sagt: siden I tvivle, og der trænges til Lovbestemmelser, saa betænk, om I ikke ved dem kan naae det Formaal, I saameget eftertragte, og som maaske kan have sin gode Side: at vedligeholde Personforbindelsen med Holsteen, indrette Danmarks Arvelov, som Staten selv raader over, ens med Holsteens, som Forbundets Bestemmelse gjør urokkelig.

— Det er ikke os, denne Side af Sagen ligger paa Hjerte, vi paavise kun en, som det synes, god Udvei for dem, som have deeltaget i at forvikle vore Forhold ved at lade Uklarheden udvikle sig over Eidergrændsen; vi fra vort Standpunct fordre kun Klarhed, Lovsikkerhed mod Arvetvivl for Danmark, og overlade Holsten til den Skjæbne, som Indtrædelsen i Forbundet medfører. — Vi see maaske en Personforandring i Danmark imøde med Fornøielse, fordi vi ansee det for et stort Misgreb, at man har søgt Ly under Ruslands Vinger og saaledes kaldet dette farlige gridske Naborige end mere ind i vore indre Forhold; vi ansee det maaske endog for et nyttigt Udviklingsmoment at faae lovgivet om Arvefølgen; men da det ikke er og ikke kan være en Personforandring, vi attraae, men kun Arvesikkerhed og uomtvistet Statsgrænse, saa forekommer det mig, at vi ikke kan komme til med kun en Tanke at berøre noget enkelt Lem af den augustenborgske Familie; thi det er ikke Personen, vi skulle vælge, men Familietivlene vi skulle hæve. Var det gjort tydeligt, at Kongelovens Arvefølge gjældte uomtvistet til Eideren, saa havde vort Parti intet mere at gjøre med denne Sag; men traadte man os da imøde og vedgik, at en anden Arvelov gjældte for Holsteen, og at man, da denne var urokkelig, gjerne ønskede den danske forandret, saa kunde vi med stor Beredvillighed række Haanden hertil; men ved alt dette kunde høist blive Spørgsmaal om Familien, men aldrig om den eller den Person af Familien. I Familien gjælder ifølge Statsloven Førstefødsel, det er simpelt og naturligt, med mindre der fastsættes en prindselig Ranglov, hvorved Arvefølgen aarlig angives i Statscalenderen, da kan det ogsaa være godt; men det er atter ikke nogen bestemt Person; med en saadan forekommer det os, at vi aldeles ikke have noget at gjøre, og maae holde os fjernet fra, om vi ikke skulle lade os friste ind i Prindseintriguer. Det er nok, at Hertugen veed, at vi paa den ene Side ikke billiger noget Arvekrav paa en enkelt Deel

af det uafhængige danske Rige, men at vi ingen Hindringer skulle lægge dem iveien, som, for at sikkre Forbindelsen med Holsteen, benyttede den Arvetvivl, som har indsneget sig, til at faae Arveloven forandret derhen i Danmark, at den faldt sammen med den i Holsten; længer kan vi ikke række med vore Grundsætninger, uden herfor blive vore Betræbelser let ulovlige. Hertugen synes imidlertid ikke at kunne finde denne Vei; han synes uden Forbindelser med det bureaucratiske Parti, som alene kan bringe Forslag af denne Art paa Bane, det er hans Feil; han foretrækker at styrke sig i Tydsland fremfor i Danmark, han maa bedst selv vide hvorfor; men vort Parti kan ikke hjælpe ud af den herved fremkaldte Forlegenhed og Stilstand; thi vi forkaste Tvivlen og se i Personen den tilfældige Slutsteen i den monarkiske Stat. De skandinaviske Demonstrationer have kun lidt at gjøre med vore indre Sager. Som Forholdene nu ere i Europa, maa Skandinavismen fremgaae af politisk Overbeviisning og føderative Tilskyndelser, men ikke af Familieforbindelser, hvis Time alt er slagen. Fyrstebeslægtning etc. etc. kan være et Moment, men kan og maa ikke være meer, nu da Begivenhederne for tydelig har lært os, at den Bindekraft, som hentes fra Familielegitimiteten, kun er ringe. At drage de skandinaviske Ideer ind i vore Forhold er kun at forvikle disse end mere og at fjerne den skandinaviske Forbindelse. At Hertugen af Augustenborg, istedetfor at optræde som kraftig Støtte for Reformpartiet i selve Danmark, vedbliver at lefle med schleswig-holsteensk Tydskhed og at søge Familieforbindelser, det er hans Sag; men vor er det ikke at lade os friste ud over den Grændse, hvor vi kunne mødes i det offentlige Vels Navn, og i Fælledsskab fortsætte vor lovlige Bestræbelse. — Anonyme Breve elsker jeg ikke og troer kun halvt paa dem.

I det følgende Tidsrum til 1848 foreligger Intet af almen Interesse.

Uddrag af Breve og Optegnelser.

1848.

**Optegnelser af Tscherning om Begivenhederne fra
22 Marts til 18 April 1848.**

(Nedskrevne Mai 1868).

Optegnelser fra deres Haand, som selv have deeltaget i Begivenhederne, have hyppig en ikke ringe Betydning for senere Historieskrivere, om endog kun som Controlmiddel mod Samtidiges, men Udenforstaaendes Beretninger. Saaledes have nogle Breve fra afdøde Conferentsraad Bang nylig givet vigtige Oplysninger om Begivenhederne fra Kong Christian VIII's sidste Levetid til Begivenhederne, der foreløbig afsluttedes med Udnævnelsen af det saakaldte Martsministerium Eftermiddagen 22 Marts 1848.

Det sees af B.'s Meddelelser, at han alt har nævnet mig Tscherning som Candidat til en Krigsministerpost, førend der var Tanke om at kalde mig i Forbindelse med mine nærværende politiske Venner til at deeltage i Dannelsen af et Ministerium. Dette har ikke været mig bekjendt tidligere, det har sandsynligviis havt følgende Aarsag:

I Begyndelsen af Marts Maaned havde Lehmann bragt paa „Fædrelandets“ Comptoir et Opraab til Regjering og Folk om at sætte Riget i Forsvarsstand. Han udpegede især Kjøbenhavns Forsvarsløshed, pegede paa Farer fra russisk Side og raadede til skyndsomst at tage fornødne Forholdsregler. Da denne Artikkel blev mig meddeelt, fraraadede jeg paa det stærkeste at optage den i Bladet, da den henledede Opmærksomheden paa en indbildt Fare

og fordunklede derved Blikket for den Fare, som nærmest var forhaanden, fra Holsteens og Tydsklands Side. Min Modstand førte til, at Lehmanns Opraab kom til at udgaae som et Følgeblad, men ikke optoges af Bladet. Dette Opraab i Forbindelse med personlige Henvendelser til Kong Frederik VII. førte imidlertid til, at ikke ubetydelige Summer bleve anviste til Artillerie- og Ingenieurcorps, og Væbningsarbeider ved Kjøbenhavns Fæstning begyndte med stor Iver.

Disse Arbeider vækkede Opmærksomhed og bleve en almindelig Samtalegjenstand i Forbindelse med de truende politiske Forhold, hvorved jeg jevnlig fik Leilighed til at udtale mig mod den vrang Vei, hvorpaa Regjeringen, støttet af en vildledt Folkemening, var slaaet ind.

En Aften seent faa Dage efter, da jeg var ene sammen med min afdøde Ven Etatsraad Th. Suhr paa hans Comptoir, var denne Gjenstand bragt paa Bane, og jeg havde sagt, at det vilde være mig kjært, om Regjeringen kunde blive gjort opmærksom paa sin Vildfarelse og opfordret til derimod at sende Tropper; flere 1000 Mand, til Holsteen. De holsteenske Tropper skulde drages ud af Byerne, skydes frem mod Grændsen, samles i et snevert Cantonnement, og Disciplinen skjærpes ved anstrengte Øvelser, Marscher, Revuer o. s. v. Deres Plads i Byerne skulde derimod udfyldes med Tropper fra de danske Provindser. Dette lod sig efter min Mening udføre i faa Dage og burde gennemføres ufortøvet, uden at give mindste Betænkningstid. Ved at føre de holsteenske Tropper mod Grændsen vistes dem Tillid, paa samme Tid som de unddroges de Revolutionaires Indskydelse. Ved at lægge danske Tropper i Garnisonsstederne bleve disse, Slesvig, Eckernförde, Rendsborg, Kiel, der var de Opstandslystnes Brændpuncter, holdte i Aev, og Udbruddet forebygget. Suhr meente, at have hørt af Bang, at der laae en saadan Plan uoverstigelige Hindringer iveien, da Bang i det samme kom til, meddelte han ham Indholdet

af Samtalen og spurgte om hans Mening. Bang sagde, at imellem os kunde han gjerne sige, at Ideen var god og deelt af mange i Regjeringen, om ikke i samme Omfang, saa dog, hvad det angik at bringe danske Tropper til Hertugdømmerne, men at det ikke lod sig gjøre i en Skynding, som jeg meente. Da jeg holdt fast ved min Paastand, forklarede B., at Spørgsmaalet om at sende nogle faa Tusend Mand til Hertugdømmerne havde været stillet saavel til Generalcommissariatscollegiet som til Generaladjudanturen; men at begge havde været enige om, at der udfordredes mindst 6 Uger til et saadant Foretagende. Hertil bemærkede jeg, at skjøndt jeg ikke kjendte Enkelthederne, der kom i Betragtning ved et saadant Foretagende, eller de to nævnte Regjeringsmaskiners Virkeevne, saa vilde jeg, naar man indrømmede mig fuld Herredom over dem og forhaanden værende Midler, indestaae for, at det lod sig udføre i mindre end den halve Tid, ja jeg vilde indestaae for, at der i Løbet af faa Dage skulde være bragt et Par tusend Mand danske Tropper til Kiel og Rendsborg. B. betragtede dette uden tvivl som et stærkt Udbrud af Selvtillid, men sagde spøgende: vogt Dem, De ikke bliver sat paa Prøve. Det er sandsynligviis i Henhold til denne Udtalelse, at han har betegnet mig som egnet til at overtage Krigsministerposten.

En anden lille Begivenhed, som var forefaldet, kort førend Ministerforandringen foregik, uden tvivl Fredagen 17 Marts, optegner jeg her, førend jeg omtaler Ministeriets Dannelse og min første Virksomhed i samme.

I et Selskab hos Etatsraad F. Tutein stode flere Mænd samlede, ventende paa Damerne for at gaae bort, da Etatsraad Francke, der senere spillede en saa betydelig Rolle i Opstandens Rækker, pludselig spurgte mig, om jeg antog, at Rendsborg var aabent for et Overfald, ved at Jernbanen var ført ind i samme. Jeg svarede, at det var den, saafreent Fæstningscommandanten ikke tog de fornødne Forholdsregler; gjorde han det, var der ingen

Fare. — Var Planen til at overfalde Rendsborg dengang lagt, var den lagt i Kjøbenhavn og af hvem? Her er et uoplyst Punct, som fortjente nærmere Undersøgelse.

De Bangske Breve give ganske vist en rigtig Fremstilling af de Begivenheder, han omtaler*), lige indtil det

*) Som Supplement til den Fremstilling, Tscherning selv har givet af Begivenhederne i Martsdagene (ifr. 1. Bind S. 36 ff.), skal anføres følgende Uddrag af et Brev fra hans Hustru til hendes Broder af 22 Marts 1848: „Igaar (d. 21.) heed det over hele Byen, at Monrad og Hvidt skulde være Ministre og Tscherning Krigsminister. Damer kom kjørende her i deres bedste Stads for at gratulere mig og anbefale sig til min Bevaagenhed. Jeg forsikkrede dem, at det var et Rygte, en Chimaire. Benz kom fra Slottet og sagde, det var sandt, man nævnte de 3 Navne. Tscherning kom og sagde, at det var ikke sandt, de Høie deroppe tog hellere Satan end ham, og da Antipathien var saa stor imod ham, saa vilde han ikke engang tage imod det. Mod Aften kom her atter Folk for at faae Bekræftelse paa, at det var sandt, at T. var Krigsminister; jeg forsikkrede dem, det var Usandhed, og fortalte dem, hvorledes Sagerne stod, og de blev rasende og gik for at agitere i Faveur for T. — Imorges (d. 22) vare vi neppe komne op, saa kom Monrad at hente T: der var endnu Intet afgjort; de Folk, man foreløbig havde tilbudt Regjeringsposterne, vilde ikke modtage, før vort Parti vilde indestaae dem for idetmindste 3 Dage, at der intet Oprør blev. Lidt efter kom Ploug og sagde, det var ham ikke længere muligt at berolige Folk; de vilde vide, hvad der kom ud deraf, eller de vilde ikke længere spørge om Nogens Villie. De gik samlet, og nu er Klokken 10, endnu veed jeg Intet. En ung Mand kom for en Time siden, han saae ud som en Fanatiker, i hvem alle Lidenskaber vare i Bevægelse; han besvor mig ikke at nægte T. hjemme, for det var Ting af yderste Vigtighed, han maatte og vilde tale med ham. Jeg viste ham til Prof. Schouw, hvor jeg vidste, han var gaaet hen. — Kl. 10 $\frac{1}{2}$ kommer D. og siger, den slesvigske Deputation er ankommet. Lidt efter kommer Tscherning og kaster sig i Klæderne, da han skal til Kongen. Nu er Klokken 1 $\frac{1}{2}$. Jeg har gjort en Rund i Byen. Slotspladsen er fuld af Folk, der staae adspredte Folkehobe omkring i Gaderne, paa alle Gadehjørner er opslaaet Placater, hvorpaa der staaer: „Hvidt — Monrad — Lehmann — Tscherning og Clausen ere hos Kongen“. Folk venter kun paa, de

Øieblik, da han som Afsending fra Slottet hentede Hvidt, Clausen, Monrad, Lehmann og mig hos Etatsraad Schouw, hvor vi efter Monrads Indbydelse tidlig samme Morgen vare forsamlede med et Par andre for at enes om, hvorledes vi kunde skaffe det forventede nye Ministerium Tid til endelig at danne sig og det foreløbige Magt til at støtte Kongen i det vanskelige Hverv at svare den slesvigholstenske Deputation.

Ligesom jeg i Casinoforsamlingen havde raadet til Sindighed, til ikke at fremskynde Ministerforandringer, men kun at faae Collegialregjeringen forandret til en Ministerregjering og lade Kongen med Raadgivere raade for Resten, saaledes var jeg ogsaa redebon her til ikke at fremkalde noget Brud med Kongemagten, da den dog stod som det mæglende Moment mellem Landsdelene, og Bruddet mellem disse sandsynligen maatte drage Stormen over Landet. Min Stræben havde jo stedse gaaet ud paa at sikkre Slesvig mod tyske Overgreb: ved dets Sondring fra Holsten, uden at drage det under Danmark, foreløbig at sikkre det Heles Sammenhæng ved Opretholdelsen af Statsmyndigheden gennem Kongemagten, saaledes som denne havde europæisk Anerkjendelse. Den statsactmæssige Tilværelse forekom mig som det, der sikkrest og bedst lod sig hævde, den saakaldte constitutionelle Forbindelse forekom mig først blandt Formaalene at staae i anden Rang, og de saakaldte nationale Formaal forekom mig at være af høist tvivlsom Natur, mere opløsende end samlende, selv nord for Eideren, givende Tydskland en Fordeel i sin Kamp mod os.

skulle proclameres til Ministre, og man gratulerer mig og betragter det som en afgjort Sag, at T. er Krigsminister, man anbefaler sig til ham med dygtige Arbeider som Vaabensmedde; men endnu veed jeg Intet, endnu veed jeg intet afgjort. Her rustes stærkt, og Krig i Slesvig staaer lige for Døren“.

Kaldet pludselig til Christiansborg Slot fra Nyhavn, maatte jeg lægge Veien over Gammeltorv, min Bolig, for at klæde mig paa, skikket til at fremstille mig for Kongen. Herved hændtes det, at jeg kom noget senere paa Slottet, end de andre Mænd, som vare kaldte samtidig med mig. Underhandlinger vare begyndte, da jeg kom. Hvidt og Monrad vare kaldte ind fra Forværelset, hvor jeg fandt Clausen og Lehmann. Der fandtes forskellige andre Mænd i Forværelset, deriblandt daværende Kapitain Harbou, der var kommet fra Holsten med samme Dampskib, der havde bragt Deputationen.

Generaladjutanten Oberst Schöler var der udentvivel en kort Stund, og jeg hørte rygtevis, at Captain Raasløv i stor Hast var sendt til Paris for at skaffe Vaaben. Som Rygte hørte jeg ogsaa, at der blev truffet nogle Forberedelser til ufortøvet at sende Tropper med Dampskibe til Rendsborg (over Eckernförde). Jeg troer ogsaa, at det allerede forlød i Forgemakket, at Mandskabsindkaldelser vare udgaaede den 20de, men at der iøvrigt herskede en Deel Forvirring i alle Retninger.

Da jeg kom, var Oberst Hansen (nu Gen. Hansen) inde hos Kongen, som det hed for at underhandle med ham om at overtage den Krigsministerpost, der skulde dannes. Efter nogen Tids Forløb kom han ud og skraaede over mod Udgangen af Forgemakket; jeg standsede ham, bad ham indstændig ikke at vige tilbage fra en Post, som han, der længe havde været ansat i Generaladjutanturen, selv fungeret som Generaladjutant og nu var Medlem af Generalcommissariatet, maatte synes mest skikket til at overtage. Jeg tilbød ham min Tjeneste, saavidt den kunde være ham til Nytte. H. svarede, at deels delte han ikke de Anskuelser, som maatte gjøre sig gjældende, deels var han ikke, netop ved den Stilling, han indtog og tidligere havde indtaget, heldig stillet til at bryde paa behørig Maade med de tidligere Overleveringer, som gjorde en kraftig Krigsbestyrelse vanskelig, ja næsten umulig, hvor Kongen

ikke selv var Krigsmand og dygtig i Bestyrelsen, derfor vilde han ikke overtage den Post, der nu skulde skabes midt under saa forviklede Omstændigheder. Han raadede mig til ikke at afslaae, jeg var bedre skikket til at overtage Posten i dette Øieblik end maaske nogen Anden, han var aldeles redebon til at stille sig under min Befaling og yde mig al mulig Bistand. Endelig anbefalede han mig ikke at lade Generaladjutantposten vedblive.

Efter nogen Tids Forløb blev jeg adspurgt, om jeg maatte være villig til at overtage Krigsministerposten. Jeg gjorde opmærksom paa, hvor lidt det var ønskeligt ligeoverfor en Hær, der var vant til at tillægge Grad og Tjenstaldertilfølgelse en saa stor Betydning, at overdrage en saadan Post til en afskediget Capitain. Da man erklærede, at alle Forslag til Postens Besættelse vare glippede, og at min Ansættelse ønskedes fra mange Sider, erklærede jeg mig villig, saafremt der blev tillagt Posten fornøden Myndighed, tilføiende, at mine Fordringer i denne Henseende gik meget vidt.

Grev W. Moltke, til hvem Dannelsen af Ministeriet endelig var overdraget, kom ud til os (Clausen, Lehmann og jeg) for nærmere at raadslaae og fik samme Svar fra min Side. Lehmann blev kaldt ind og kom efter kort Tid tilbage uden endelig Beslutning. Han havde nægtet at træde ind i Ministeriet, saalænge Krigsministerposten ikke var besat. Clausen forlod Forgemakket, jeg var ifærd med at gjøre det samme, da W. Moltke kom tilbage for at spørge, om jeg ikke fandt mig opfordret til at opgive noget i mine Fordringer. Jeg gjentog, at medens jeg af de tidligere anførte Grunde fraraadede mit Valg, fastholdt jeg mine Betingelser og udviklede dem nøiere. Kongen maatte i Krigssager ophøre at betragte sig som Overhærfører, men være Konge ligeoverfor den ansvarlige Krigsminister, saaledes at jeg maatte være berettiget til at træde tilbage, saasnart Kongen nægtede sin Indvilligelse til mine Forslag. For at undgaae Misforstaaelser

maatte dette forstaaes derhen, at selv den Prinds, der stod Thronen nærmest, maatte gaae af eller underordne sig, om jeg ansaae noget Saadant fornødent. W. M. vendte tilbage til Kongens Værelser, ledsaget af Lehmann, og kort efter blev jeg hentet efter Kongens Ordre og forestillet ham, der i naadige Udtryk antog mig som Krigsminister i Overensstemmelse med de stillede Betingelser. Ministeriet modtog nu Kongens mundtlig Udnævnelse og begav sig under W. M.'s Forsæde i Conseilværelset, hvor det constituerede sig. Jeg maatte efter en kort Forhandling om de nærmest foreliggende Gjenstande forlade Slottet for at tage fat paa min Gjerning.

Der var dengang endnu kun tilstede W. Moltke, Bardenfleth (jeg husker ikke om Bluhme, eller om han først kom næste Dag), Hvidt, Monrad, Lehmann. Knuth var udnævnt, men endnu ikke kommen, Plessen kom senere tilstede. — Moltke haabede at formaae Zahrtmann til at indtræde som Marineminister, overtog for Formens Ledelsen af dette Ministerium og henviste mig, til Zahrtmann for at tage alle fornødne Aftaler, Marineministeriet angaaende. Paa Slottet havde jeg, som ovenfor sagt, truffet Capt. Harbou, der ønskede at indtræde i Hæren igjen. Kjendende hans Brugbarhed og regnende paa, at han, ved at have tjent ved den franske Hær i Africa, havde faaet ordnet sine Begreber om Troppers Behandling paa Krigsfod, tog jeg foreløbig Aftale med ham om at ansætte ham som Adjutant.

Saasnart Ministeriet var indsat, begav jeg mig til Amalienborg, hvor Generaladjutanturen havde sine Bureauer. Her afløste jeg Oberst Schøler, der som Generaladjutant havde forestaaet Hærens Commandovæsen, og modtoges af Capt. Flensborg af Staben, der var Chef for Commandocomptoiret. Jeg fik her at vide, at Mandskabet var indkaldt til Liniebetaillonerne i Danmark, og at der var taget nogle foreløbige Forberedelser til at samle det i Kjøbenhavn tilstedeværende Mandskab, omtrent 1600

Mand, og sende dem pr. Dampskib til Eckernførde for derfra at marschere paa Rendsborg, Der lod sig ikke regne paa, at de kunde blive færdig til Indskibning førend tidlig om Morgenen den 23 og ikke være i Eckernførde førend 24 Morgen. — Jeg fik tillige Oplysning om, at der alt fra den 14 havde været taget Aftale om at danne en provisorisk Regjering og gjøre væbnet Modstand, hvortil Midlerne vare tilstede, da Bataillonerne i Rendsborg vare forstærkede ved Indkaldelser og stærkt bearbejdede af Borgerne baade der og i Kiel. Ved at tage Mandskabet fra de københavnske Batailloner bleve disses Cadre bragte i Uorden og mindre skikkede til at udfyldes med det indkaldte Mandskab. Ved den hovedkulds Expedition blev meget forstyrret for et usikkert Resultat; de Forholdsregler, som vare tagne dertil, vare ufuldstændige. Jeg opgav derfor denne mere drømte end betænkte Expedition, der maaske, om den var bleven forberedt den 20 og sat i Værk den 21, endnu kunde have havt Udsigt til at lykkes.

Det var ikke den eneste Ulempe, som fulgte af den Art Regjeringsløshed, som var indtraadt, efter at Meningene hos Statsraadets Medlemmer var bleven noget deelt, og den antislesvigholstenske Anskuelse havde begyndt at give sig Luft. Ved Thronbestigelsen var det, Kongen indbefattet, slesvigholstensk. Kongen var vaklende, han ansaae sig for constitutionel, Stemmann holdt temmelig paa Absolutismen og oversaae herved Schlesvigholsteins Betydning. — Bardenfleth var nærmest antislesv., men kjendte ikke Bevægelsens Omfang. Generaladjutanten, der havde betimelig Efterretning fra Militairmyndighederne i Holsten, havde sandsynligvis ikke Indflydelse nok og lod sig aflede fra Begivenhederne i Holsten ved den med en Art Folkestemning fremkaldte Iver for at befæste Kbhvn. og forsyne Hæren med Vaaben. I de høiere Kredse blev Slesvigholsten betragtet som mere loyal end Kongeriget, der holdtes for langt mere demokratisk. — Der var kommet

et Brev til Kongen fra Prindsen af Noer, som næsten var uforstaaeligt, naar man ikke antager, at han saaledes havde opfattet Forholdene om Kongen. Handlingen var forsømt itide, det forsømte lod sig ikke mere indhente den 22 Eftermiddag.

Idet jeg overtog Generaladjutanturen havde jeg endnu ikke hverken formelt eller i Virkeligheden overtaget Krigsministeriet, der endnu kun var til ved Kongens mundtlige Udnævnelse af en Krigsminister, først den næste Dag, den 23, udgik en kongelig Parolbefaling, hvorved Krigsministeriet blev indsat og min Udnævnelse meddeelt Hæren, og den 24 blev Udnævnelserne udfærdiget, hvori det hedder: „Capt. A. F. Tscherning udnævnes til Krigsminister, og skal han som saadan overtage Alt til Krigsvæsnet til Lands henhørende.*)

Den 22 var jeg altsaa kun berettiget til at kræve Lydighed af Generaladjutanturafdelingen (Commando- og tildeels Personelvæsnet) af det vordende Krigsministerium. Til dette hørte endnu to Hovedafdelinger, hvilke havde deres Myndigheder og Tjenststedligheder paa forskjellige Steder.

*) Da Tscherning var bleven Minister, tilstilledes ham følgende anonyme Skrivelse med fordreiet Haandskrift og uden Datum: „Til Krigsministeren Capitain v. Tscherning. I Anledning af Herr Krigsministerens Udnævnelse finder idag en inbyrdes Discours sted imellem samtlige Officierer af Artilleriebrigaden, paa Udfærdigelsen af en Petition til Kongen, ei at vilde tjene længere. Endvidere proforma Vagterne besatte med Forsterkning. allerunderdanigst.“ I et Brev af 24 Marts skriver Tschernings Hustru til sin Broder: I Gaar var der efter Sigende stort Røre i Artilleriekorpset, som Du vel kan begribe; men de har dog nok besindet sig, og i Dag har Fibiger og Oberst Wedelfeldt (rørt til Taarer) været hos Ts., og dette Besøg har vel været dem taaleligt, at de i Eftermiddag har været samlede en masse for at afsende samme to Herrer for at forsikre Krigsministeren om, at det er en skammelig Løgn, som har circuleret, at de skulde mene T. det ilde: de vare alle saa usigelig glade, og de bad om at maatte det indrykke i Bladene.“

Generalquarttermesteren, hvorunder var henlagt for Generalstab og Topographie, en væsentlig Green af Forpleiningsvæsnet. Hans Comptoirer o. s. v. var ikke fjernet, i Blancogaden. Generalquarttermesteren var General Steinmann, en for sin Alder (omtrent 70 Aar) endnu rørig Mand, men pirrelig, stærkt indtagen mod de nyere Ideer, mere en Vanskelighed end en Støtte.

Den Deel af Forpleiningsvæsnet, som var henlagt under Generalquarttermesteren, var en Levning fra Reductionen 1815, der ikke havde faaet nogen Udvikling ved Planen 1842, hvilken kun antydede, at Hærforpleiningsvæsnet i Krigstid skulde overtages af en Intendantur. Det omfattede Forsyningen med Brød og Fourage og var sat i Forbindelse med en forældet, men vedligeholdt Naturalbeskatning. En Fuldmægtig v. Schmidten havde været sendt til Udlandet (jeg troer Preussen) for at studere Forpleiningsvæsnet.

Generalcommissariatscollegiet, der havde sit Sæde i en af Regjeringsbygningerne bag Børsen, havde Bestyrelsen af Hærens Materiel, Munderings- og Pengevæsen, Regnskabsvæsen og en Deel af Forpleiningen, saasom Sygepleie. I Forbindelse med det stod Jurisdictionen, Hestanskaffelse og Hestepleie, Mandskabets Udskrivning, Stilling o. s. v. I Spidsen stod General Rømer og Medlemmer af Collegiet vare Oberst Hansen, Generalkrigscommissair Torp og Major L. Keyper, desuden for Retsvæsnet Generalauditeur Scheel. Det var et i gamle, dybe Furer meget ordentligt, men meget trægt Apparat, kun lidet egnet til rask gennemgribende Foranstaltninger, eller skikket til at sætte en Hær paa Krigsfod og til selv at afgive brugbart Personale til dens Betjening. General Rømer var meget gammel, dog uden at være udlevet, flittig, arbeidsom, temmelig nøie inde i alle bestaaende, meget chrystalliserede Forhold, men uskikket til at bruges som Redskab til at bryde en ny Bane. Hansen var en Mand paa omtrent 60 Aar, kundskabsrig, en Deel bereist,

bekjendt med Hærens Personel, men endnu kun lidet forsøgt i administrative Forretninger, med hvilke han kun havde givet sig saameget af, som den Stilling, han beklædte, hvilken han tildeels havde modtaget som en Art hæderlig og beqvem Retraitepost, fordrede. Torp, der var voxet op i Collegiets Comptoirer fra de laveste Trin (bondefødt), udviklet alene ved Selvdannelse, var allerede i en fremrykket Alder og skjønt ikke opslidt ligeoverfor sædvanlige Forretninger, var han ikke skikket til at gribe ind, hvor det gjaldt om at betræde nye Baner. Hans egentlige Fag var Revisions- og Regnskabsvæsenet, men selv her brøstede det ham paa tilstrækkelig Indsigt for at ordne det Fornødne, for at holde Orden og Tilsyn vedlige under de vekslede Forhold, som Krigsføringen medførte. Keyper, en ualmindelig belæst og dannet Mand i mange Retninger, kjendte nøie det hele Vaaben- og Artilleriemateriel, til hvis Udvikling han saameget havde bidraget, og i hvis Midte han var voxet op, derimod var han mindre inde i to andre Grene af Forvaltningen, Munderingssager og Hesteanskaffelser, hvilke Grene kom til at staae under hans Forvaltning. Generalaudit. Scheel var sin Post fuldkommen voxen og bragte hurtigt de Forandringer tilveie i Hærens Lovgivning og Retsvæsen, som Omstændighederne krævede.

Stabslæge Møller var ikke meget inde i, hvad der hørte til en Hær i Krigstid, men var endnu i en Alder, der lod ham beholde fornøden Aandsfriskhed for at føie sig efter Begivenhedernes Krav.

Stabsdyrlæge Ringheim var en i sit Fag meget forsøgt Mand, udrustet med Kraft, Udholdenhed og Villie til at styre den ham underlagte Green af Forvaltningen.

Om Eftermiddagen den 22, da jeg var indsat i Generaladjutanturen, havde jeg ikke nydt Noget siden Kl. 8 Morgen, trængte altsaa til at nyde Noget. Jeg indskrænkede mig derfor til at aftale med Flensborg, at han skulde vedblive sine Functioner som Chef for Commandoe- og Personelfaget

og under eget Navn paa Generaladjutantens Vegne afgjøre de Sager, som vare under Udfærdigelse og paatrængende. Der skulde tages Forholdsregler, for at jeg kunde tage Ophold om Natten ved Siden af mit Comptoir, og saa skulde jeg gaae bort for at spise og mødes med ham igjen Kl. 7—8 Aften. Der skulde ligeledes tages Forholdsregler for at have en eller to Ordonantser for Natten og en Betjent tilstede paa Comptoiret. Der blev ogsaa taget fornøden Aftale om at lade Livjægerne træde under Gevær til Bevogtning af de slesv.-holst. Afsendinge, der vare optagne i A. Hages Huus i Kronprindsessegade.

Da jeg havde ophørt at bære Uniform, maatte jeg hurtig træffe Anstalt for at skaffe en saadan tilveie. Dog dette lod jeg besørge ved min Kones Mellekomst, hvem jeg mødtes med i vort Hjem (gl. Torv) Kl. omtrent 5. Her spiste jeg til Middag og tog Aftale om min fremtidige Forpleining Morgen og Aften i mit Qvarteer paa Amalienborg, gik saa og saae derpaa ikke mit Hjem i Maaneder uden ved Middagsbordet.

Min Kone havde i Ugens Løb seet saamange Glædesudbrud og modtaget saamange Lykønskninger i Anledning af min Udnævnelse, at hun var nær ved at føle sig lykkelig derover, og spurgte, om jeg da ikke deelte denne Fornemmelse. — Jeg svarede hende, at Folkegunst var saare omskiftelig, at Faa maalte Opgavens Vanskeligheder, og at den var af den Art, at, om jeg kom fra den uden at bøde med Livet for min Tjeneste og gode Villie, saa maatte jeg prise mig heldig; paa Tak og Anerkjendelse var ikke at regne.

Det var mørkt mellem 6 og 7, da jeg, læggende Veien om gjennem Kronprindsessegaden, undersøgte, om Alt var paa rede Haand til Sikkring for Deputationen. Livjægerne stode opstillede i god Orden paa Fortouget i Gaden, Ryggen til Kongenshave. Studenter fandtes i Hages Port. Jeg bad H. komme ned i Porten. Her hørte jeg, at Lehmann var i Samtale med Deputationens Medlemmer

og søgte at enes med dem om en fredelig Afgjørelse. Jeg bad H. opfordre L. til stor Forsigtighed og huske paa Retsstandpunctet og forføiede mig derpaa paa min Post. Aftenen benyttede jeg til at gjøre mig Rede for, hvilke Tropper der var at regne paa, hvor hurtig de vare istand til at samle Mandskab og rykke frem, og hvorledes de bedst og hurtigst lode sig befordre, med at forberede de fornødne Ordre, alle herhenhørende Enkeltheder angaaende, samt med at forberede ufortøvet Indkaldelse og Anskaffelse af Heste.

Jeg besluttede at kalde Capt. Læssøe af Staben for at gjøre ham til Stabschef og ved at betroe Overbefalingen til en høiere Officeer, som vilde gaae ind herpaa, at gjøre L. til den egentlige Leder. — Jeg antog, at Læssøe forenede de fleste Egenskaber, som vare fornødne til en slig Post. Indsigt, Mod, men især Fasthed i Characteren og rolig besindig Optræden. Valget viste sig heldigt.

Jeg udkastede Planen til en dobbelt Troppesamling paa den jydsk Grændse og paa Als.

At sikre Als var efter min Mening af yderste Vigtighed.

For dette og for at sikre Søetransporten maatte jeg ufortøvet træde i Forbindelse med Marinen.

Det stod klart for mig, at ingen af de prindselige Officerer — Prinds Ferdinand, Landgrev Wilhelm, Prinds Frederik Hessen — lod sig bruge i dette Tilfælde. Den første nød ikke Anseelse nok i Hæren og Folket, de sidste stode i en falsk Stilling ligeoverfor Tydskland, efterat de nationale Ideer toge et saa stærkt Opsving. De antoges eiheller fri nok for slesvigholstenske Sympathier.

Den nærmeste var General Guldberg, commanderende i N. Jylland. Til ham blev det ogsaa overdraget at samle i al Hast saa mange Tropper som muligt paa Grændsen. Men hans Alder og hans heftige Character gjorde ham maaske mindre skikket til at fyldestgjøre den Fordring til den Commanderende, som jeg gjorde ved Læssøe's

Ansættelse: at give ham Midlet til at være den egentlige Leder. Den endelige Afgjørelse blev udsat til efter Samraad med Læssøe.

Det blev endnu om Aftenen aftalt at indbyde Oberst Hansen, Stabslæge Møller og v. Schmidten til næste Dag.

Rømer skulde gaae af, Hansen overtage Intendanturen, omfattende hele Hærens Regnskabs- og Pengevæsen, Forpleining af Mandskab og Heste o. s. v. Keyper Materiel, Mundering, Hesteanskaffelse, Torp kun Revisionen. Krigsministeriet altsaa bestaae af Personeldepartement, Materieldepartement, Forpleiningsdepartement og Revisionsdepartement.

For ikke at bringe Forvirring i den daglige Forretningsgang, skulde foreløbig forandres saa lidt muligt i Personellet.

Disse Ideer udkastede og deres Udførelse forberedt sluttede denne lange og bevægede Dags Gjerning.

I Flensborg havde jeg fundet en dygtig og villig Hjælper.

Kl. 11 $\frac{1}{2}$, gik jeg tilsengs for at vinde Kræfter til den næste Dag, hvilken jeg forudsaae maatte blive byrdefuld.

Ved Midnat blev jeg vækket; det var Capt. Dinesen af Artilleriet, en af dem, som i Dagens Løb havde ivret meest for at faae Expeditionen afsendt til Eckernførde, han havde endnu ikke opgivet denne Plan. Dampskibene, sagde han, havde Damp oppe, og flere af Tropperne vare paa rede Haand. Han bad og besvoer mig tage Følgerne af denne Expedition paa mig. Han var meget utrøstelig, næsten forbittet, da det ikke lykkedes ham at bringe mig til at gaae ind paa hans Forslag.

Begeistringens var steget til en saadan Grad, at Frivillige i alle Retninger beleirede Ministeriet. Saaledes tilbød Tandlæge Bramsen, der boede i Hus med mig, at arbeide nogle Timer daglig paa Comptoiret. Det var vanskeligt at modtage og begegne de Tilbydende paa en passende Maade. Jeg greb til den Udvei, at forlægge Modtagelsestiden til Kl. 6—8 Morgen.

To Adjutanter bleve udnævnte, Capt. Harbou og Lieut. Lehmann. Til disse blev det tildeels overdraget at modtage de Ivrige og Paatrængende. Den Sidste fik især det Hverv at modtage, holde Bog over og aflevere paa behørigt Sted de fra mange Sider indkomne Bidrag. Controllen udførtes gennem jevnlige Offentliggjørelser.

Den 23 blev jeg foreløbig enig med Læssøe, hvis Beskedenhed det kostede nogen Vanskelighed at overvinde. — Det erkjendtes, at det var lettere at finde i Oberstklassen end i Generalklassen en Mand istand til at udfylde Posten som Hærbefalingsmand, saaledes som jeg ønskede. Hedemann og Schepelern bleve bragte i Forslag. Den Første holdt sig meget tilbage under den første Samtale, men sagde ikke afgjort Nei. Schepelern undskyldte sig og afslog, men da han hørte, at jeg havde havt Bud efter Capt. Holm af samme Corps og maaske agtede at foreslaae ham, sagde han, at naar hans Eftermand troede sig istand til at overtage den omtalte Post, saa følte han sig ogsaa istand hertil, og tilbød sin Tjeneste.

Holm havde jeg ikke kaldet for at foreslaae ham til at tage nogen bestemt Commando, men derimod for at ansætte ham ved Staben til Støtte for Læssøe, der savnede i sin Nærhed en dygtig Officeer, vant til at færdes mellem Tropperne. Jeg kjendte nemlig H. som en dygtig Troppeofficeer og som en af Naturen ualmindelig vel udstyret Mand. Jeg hørte ogsaa hans Mening om de forskjellige Officerer, der kunde være Spørgsmaal om som Hærfører. Under den Forudsætning med Læssøes Stilling, hvorfra jeg gik ud, meente H., at Hedemann var det bedste Valg.

Oberst Bülow kom en Dag senere og tilbød sig selv; han meente at være i Besiddelse af Egenskaber, der gjorde ham skikket til en saadan Post, havde læst og arbeidet en Deel — han har siden viist, at hans Tilbud ikke havde været at foragte.

General Krogh havde til en vis Grad staaet nærmest; endnu kraftig og vel udstyret af Naturen, var han vel anseet i Hæren, men alle hans Brødre vare saa dybt inde i Oprøret, og det netop i Slesvig, at han selv maatte erkjende, at hans Udnævnelse frembød mange Vanskeligheder.

Spørgsmaalet om Ansættelsen af en Hærfører forelaa jo ikke til Afgjørelse den første Dag. Det var nok, at Læssøe modtog Ordre til at forberede alt til Stabens Sættelse og Ordning.

Oberst Hansen holdt sit givne Ord at stille sig villig under mig; han overtog efter min Opfordring Stillingen som Chef for Intendanturen, og v. Schmidten blev bestemt til Hærintendant, samtidig med, at der blev samlet Personer til at udfylde Pladserne som Intendanter for de forskjellige Dele af Hæren. Med H. blev aftalt, at han skulde drage Omsorg for Enkelthederne ved Generalcommissariatets Omordning til at udgjøre en Deel af Krigsministeriet, uden dog at tænke paa at flytte de to Afdelinger sammen, saalænge Tiden var saa knap. Blandt dem, som meldte sig tidlig til Intendanter og bleve benyttede, var afskediget Major Munch, der i 1814 havde været Officeer, var bleven temmelig haardt saaret og havde maattet træde ud af Tjenesten, senere var kommen til sin Helbred og havde havt en Post som, troer jeg, Oeconom ved Hospitalet. Han havde adskillige Egenskaber, som satte ham istand til snart at sætte sig ind i Intendanturens Tjenestforretninger. Den anden var Baron Rosenkrantz, der vel var fremmed for den Art Forretninger, men havde adskillige Egenskaber, som nok lod sig benytte. Dette nævnes for at vise, hvor forskjelligartede Elementer der maatte benyttes.

For ikke at støde, maatte jeg, i hvor knap Tiden end var tilmaalt, forklare for Prinds Ferdinand og Landgrev Wilhelm, hvorfor jeg ikke søgte til dem som Hærens høieste Officerer. Prinds Ferdinand tog meget godt mod mine

Grunde og viste mig, saalænge jeg var i Ministeriet, Velvillie og Tillid. Han indrømmede, at han ikke indsaar, hvorfor det nye Ministerium saa stærkt bestred den slesvig-holstenske Forbindelse, der dog saalænge havde bestaaet. Det kom jo dog kun an paa, at der var en fælles Konge i hele Riget. Landgrev W. holdt for, at baade han og hans Søn under de bestaaende Forhold traadte i et løst Forhold til den danske Hær.

Efter nogen Uvillie fra Stabslægen, fandt han sig i, at Bendz blev udnævnt til Stabslæge ved Hæren — han var valgt, fordi jeg vidste, at han i Frankrig havde sat sig noget ind i Feldtlægevæsenet. Han overtog Posten med Nidkjerhed.

Ministeriet mødte den 23 Formiddag for at overveie Svaret til den slesvig-holst. Deputation. Det blev givet af Kongen, men ikke i Ministeriets Nærværelse.

Ved denne Leilighed traf jeg Command. Zahrtmann og enedes med ham om, at han sendte en Officeer til Korsør for at fremme Troppetransporter, samt at han havde Øiet paa Als, for at skytte det mod Overfald. Capitain Dirckinck-Holmfeld laae saagodtsom seilklar paa Rheden med Corvetten Najaden; han blev snarest muligt sendt til Alssund og kom betids nok for at sikre Øen og styrke Befolkningens gode Sindelag. Der blev efter Ordre fra Krigsministeriet taget Forholdsregler, saaledes at Marinen blev istand til at besørge Indskibningen af den sl.-holst. Deputation uden Molest.

Meget tidligt forelaae det Spørgsmaal til Overveielse: skal Mandskabet indkaldes til Reservebat. eller ei?

Det var ikke godt muligt umiddelbart at undvære Officerer og Underofficerer fra Liniebat. til at besætte Reservebat. Der fandtes vel endnu brugbare Mænd mellem dem, der vare afgaaede i 1842, og i Civilbestillinger, men deels kjendtes deres Beskaffenhed ikke, deels trængte de til at gennemgaae en Skole, om og kort. Der var slet Forsyning med Munderinger, navnlig Kapper, som

endnu i Marts og April, ja hele Aaret om Natten i Bivuaere saa nødvendige. Vaabenforraadene trængte ogsaa til en Revision. Til de Bat., som havde Mandskab fra Slesvig, tildeels 10de Bat., men dog mere 12te og især 13de, udeblev Mandskabet. Disse udfyldtes med indkaldt Reserve-mandskab. Af disse Grunde blev Indkaldelsen af Reserven opsat, til der var vundet Tid til at danne Cadrerne.

Derimod blev ufortøvet taget Forholdsregler til at danne en Exerceerskole under Gymnastikskolens Forstander La Cour. Til denne henvistes de unge Mænd, som ønskede at gjøre sig duelige til Krigstjeneste, navnlig til Forfremmelse til Underofficerer og Officerer. La Cour fik Ordre til at indrette Øvelserne saaledes, at Recruterne i Løbet af 4 Uger uddannedes tilstrækkeligt til at træde ind i Compagnierne. Recruterne for Aaret indbefattede Alle, der ved Udskrivningen vare erkjendte tjenstdygtige, og de bleve indkaldte ufortøvet.

Det blev tilladt hver Bataillon at antage 4 Frivillige, senere 6, pr. Compagni, ligeledes for at uddannes gennem Tjenstydelse til Befalingsmænd. Tilbud af Tjeneste, Begjæring om Vaaben og Udrustningsgjenstande, Forslag til Krigsforetagender, Advarsler mod Farer fra Forræderi indløbe i en saadan Mængde, at jeg alt den 24 maatte bede om lidt Fred for at faae Tid til at røgte mit Kald.

En af de første Sager, der den 24 maatte sættes i Bevægelse, var Forfærdigelsen af Klædningsstykker, især Kapper. Der maatte tages Forholdsregler for at skaffe Klæde. Keyper blev sat i Bevægelse med Opfordring til at drive paa denne Sag af yderste Anstrængelse. — Med Kongens Tilladelse indførtes blaa Uniformer for Fremtiden. Epauletter afskaffedes for at fritage Officierer fra at forandre Paaklædning mod Fjenden. Den nye Overfeldtlæge Bendz kom for at raadslaae. Han fremstillede sig i sin selvopfundne Uniform, til hvilken han havde skaffet sig en Taske, der kunde være meget nyttig, med lange Sølvkjæder, der ikke behagede mig, hvilket jeg

sagde ham. De viste, at hans Tanke gjældte hans Person, selv paa saa vigtig en Tid.

En dygtig Officeer og god Ven, Jacob Ræder, kom til mig og gav mig forskjellige nyttige Oplysninger om Officerernes Beskaffenhed. Saaledes fik jeg af ham at vide, at flere Officerer, deriblandt Oberst Rye, Kaufmann, Irminger, følte sig trykkede af deres slesvig-holstenske Forbindelser og vare neppe skikkede til at føre Tropper mod Fjenden. Rye kom selv, skriftede sin Svaghed og bad om at blive hjemme for at danne Reservebataillon. En eller to Dage efter, da Bat. skulde marschere, kom han igjen og bad om at maatte føre sin Bat. Kaufmann bad ligeledes om at blive (der skulde flere Stabsofficerer blive hjemme) og blev. Irminger blev som Chef for den sjællandske Generalcommandoes Stab og fik det Hvert at forfatte korte Haandbøger til Veiledning i de forskjellige Tjenstgrene.

Flere ganske unge Officerer og Cadetter fjernede sig underhaanden.

Hennings af Artilleriet blev ansat ved Hellebæk Gevær-fabrik, hvor han gjorde god Tjeneste, Lieutenant Max Holstein, 1ste Dragonregiment, der var til Tjeneste ved Rideskolen, meldte sig i Krigsministeriet med Begjæring om at afgaae fra Skolen til Regimentet. Da her allerede var foreløbig Efterretning om, at i det Mindste en Deel af Regimentet var gaaet over til Oprøret, saa forekom denne Begjæring mig mistænkelig; men da der savnedes nøjagtig Efterretning om, hvorledes Resten af Regimentet havde forholdt sig, tog jeg Lieut. paa Ordet, idet jeg modtog hans Æresord paa, at han ikke skulde slutte sig til Oprørshæren, men søge den Deel af Regimentet op, som antoges at være gaaet nord paa. Hans Fader antoges at følge med dette. Lieut. Holstein holdt for saavidt sit Ord, som han ikke sluttede sig til Oprørshæren, men reiste igjennem til Tydskland, indsendende Begjæring om Afsked. Han blev udstreget af Listen.

Der trængte sig mere og mere Rygter frem om, at der havde bestaaet en hemmelig Forening imellem de i Kjøbenhavn levende Slesvigholstenere i næieste Forbindelse med Lederne i Holsteen.

Det blev antaget, at en H. Fabricius, Oberst tidligere i græsk Tjeneste, senest Postmester et Sted i Holsten, som opholdt sig i Kjøbenhavn som Ansøger, var den, der den 22 havde forladt Kbhvn. pludselig for at bringe Efterretningen om, at alle slesvigholstenske Ministercombinationer vare slaaede feil. Denne Efterretning kom 23 Aften til Beseler i Slesvig og gav det sidste Stød til Udbruddet. — Det hed, han havde havt Coureerpas. — Dannelskjold erklærede, det var bleven ham frataget. Han maa være reist med en Clade. I Modsetning til ham kom en af de holstensk fødte Officerer, Major Wagner, til mig med en Plan til et Indfald i Slesvig ved en Landgang i Schwansen. Majoren var i en meget bevæget Sindsstemning. Han tilbød selv at føre et saadant Tog an. Han greb med Begjærlighed at overtage Anførselen af Bat., da Rye vilde blive tilbage, men syntes næsten beroliget, da R. igjen besluttede sig til at føre sin Bat. Det blev snart efter overdraget Wagner at samle de Frivillige, der meldte sig i Kjøbenhavn, og som ikke vare skikkede til hurtig Forfremmelse.

Dannelsen af en saadan Bat. gav Brød til Arbejdsløse og hragte adskillige sløvende og urolige Elementer under Disciplin. Den blev samlet under Navn af Kbhvnske Frivillige. Kostede Major Wagner store Anstrængelser, viste sig ret brugbar, da den en kort Tid kom til at staae paa Grændsen ligeoverfor Fjenden. Den afgav Hovedstyrken af de Tropper, som sendtes til Vestindien efter Slaveopstanden. Major W. havde forud berøvet sig selv Livet i sin ophidsede Sindsstemning. Faa blev grebne saa dybt af disse Begivenheder. Som et Exempel paa den Stemning, som herskede i den holstenske og sydslesvigske Befolkning, omtaler jeg paa dette Sted et

ungt Menneske, Dirksen, Søn af en Præst i Holsteen, en fredelig og loyal Præst, der var som Kostgjænger i Huset hos mig, hvor Faderen ønskede, han maatte forblive, da Opstanden brød ud.

Dirksen forberedte sig til Adgangsexamen ved Høiskolen og lod til at være meget vel forberedt, da han gik til Examen, navnlig i Mathematik. Ved Examen lod han flere Spørgsmaal ubesvarede, som der neppe kunde være Tvivl om, han havde været istand til at besvare, om han havde villet. Herved faldt han igjennem til Examen og blev sendt hjem.

Alt den 25 var taget Bestemmelse om Samlingen af Tropper ved Kolding og Begyndelsen med Sammen dragningen skeet. Den brave gamle General Guldberg havde saaledes overanstrengt sig, at hans Chef for Staben, Baggesen, i et privat Brev underrettede Krigsministeriet om, at der var indtraadt en saadan Sindsforvirring og Stundesløshed, at Generalen ikke mere var skikket til nogen Befalingspost. Dette afgjorde Valget af Hedemann til Øverstcommanderende. Schleppegrell med Caroc til Stabschef blev udseet til at befale Flankecorpset, der skulde samles paa Als.

Der var imidlertid skudt nogle Tropper frem til Kolding og samledes fleer og fleer. Desværre vedblev 12 og 13 Bat. at være meget ufuldtallige, ja i 13 Bat. viste sig endog slette Symptomer. General Wedel stillede sig meget fordringsløs under Enhvers Overbefaling og paadrev de fyenske Dragoners Fremrykning, og 3 Jægerbat. blev samlet og afmarscherede i stor Hast.

Alt den 26 begyndte Tropper at samles ved Kolding. Fra alle Sider understøttede Folket disse Bestræbelser — Fodfolket blev kjørt af frivillig leverede Vogne, Heste afgaves for at bespænde nogle Kanoner. Borgerne i Frederitz overtog Bevogtningen. Kort, alle Kræfter stræbte i Forening for at samle en Forsvarsstyrke.

Da Savnet af Heste, især til Artillerie- og Trainvæsen,

var meget stort, saa kom private Mænd imøde med stor Beredvillighed for at afhjælpe denne Trang.

Jeg nævner her B. Christensen, som ikke alene personlig bragte et stort Offer, men ved sine Forbindelser med Bondealmuen fremkaldte Levering af mange Heste.

Naturligviis blev der ogsaa taget Forholdsregler fra Regjeringens Side for at skaffe Heste tilveie ved Udskrivning.

Alt den 26 vare Forberedelserne rykkede saa vidt fremad, at Stabschef, Intendant, Stabslæge og Artilleriechefer kunde afgaae til Armeens Samlingssted for at forberede og ordne Alt til Troppernes Ankomst.

Regulativer for Feldtbetaling og Feldtforpleining blev skyndsomst udfærdigede.

Den 27 mønstrede Kongen de Tropper, som skulde afmarschere. Samme Dag rykkede fyenske Dragoner ind i Kolding.

Samme Dag var Als sikkert for den danske Hær ved Najadens Ankomst i Alssund. En Recognoscering med et Dampfartøi i Flensborg Fjord havde fundet Byen Flensborg besat af Fjenden.

Min Søsterdatter, Frue Caspar Christiansen, havde isvrigt givet Underretning herom gjennem den brave Vagtmester Kloppenborg, der, afgaaet paa Pension, opholdt sig som Berider i Flensborg, men nu, da Krigen stod for Døren, paatog sig dette Tillidshverv og begjærte igjen at indtræde ved Rytteriet. Dette Ønske blev naturligviis opfyldt, og Kloppenborg ydede senere væsentlige Tjenester.

Den hurtige Indtræffen af Krigsskibe i Alssund havde i den Grad overrasket den hertugelige Familie, at Damerne havde efterladt deres Gjenstande for deres Beskjæftigelse paa Bordene og kun havde faaet de nødvendigeste Ting med, hvorimod meget var blevet tilbage. Dog havde Hertugen skrevet en Advarsel, som fandtes efterladt, hvori stod: Tscherning er bleven Krigsminister, han besætter Als og gjør Eder til Fanger.

Der indløb daglige, især anonyme, Angivelser mod alle Slags Personer, deriblandt Damer, men især Enkedronning Caroline Amalie og hendes Hofchef Grev Blücher. Jeg henviste disse Angivelser til Politiet, men ansaae det dog nødvendigt at advare vedkommende Personer umiddelbart.

Det Rygte var kommet hertil, at danske Haandværkere vare blevne hjemviste i Holsteen. Dette, Mistillid og Brødnid, fremkaldte en almindelig Uvillie mellem Haandværkssvendene mod tyske Haandværkere. Politiet begunstigede tildeels Afskedigelsen af de tyske Svende. Herover kom Klager til mig, som Folk fra alle Kanter havde sat sig i Hovedet skulde afhjælpe alle Ulemper. Jeg kjendte en Oldgesel blandt Tømrerne og en anset Mursvend, dem kaldte jeg til mig og fik bevirket, at de skulde faae det gennemført i deres Laug, at ingen Gesel blev forulempet. Det lykkedes og bredte sig til de andre Lauge.

Ligesom der blev dannet en Bataillon af Frivillige, saaledes blev der under Hegermann-Lindencrone dannet en frivillig Husareskadron. Denne Dannelselse foregik med en ualmindelig Hurtighed. Heste til den leveredes for en stor Deel frivilligt.

Da det gjaldt om at bringe den kjøbenh. Borgervæbning i en bedre Skikkelse, blev Oberst Bruhn, der var Chef for Livjægerne, udnævnt til Chef og gjort til General. Planen til Reorganisationen var træg at føre igjennem og blev ikke gennemført. En væsentlig Hindring var Auditeur Steenstrup, der skjød sig bag Justitsministeriet. Det var udentvivel især den nye Forfremmelsesmaade til Officerer ved Indstilling efter Valg uden Examen og med mindre Hensyn til Aldersfølgen, som var Officerscorpset imod. Dertil vilde jeg, at Compagnicheferne skulde ophøre at være lønnede, men derimod ved hvert Compagni lønnes en Commandeersergeant og Exerceermester, udgaaet fra Hæren, i hvert Tilfælde oplært ved den og holdt i Øvelse ved den.

Med Hensyn til Slotsholmens søndrede Beliggenhed, indesluttende Residentsslot, Regjeringsbygningen, Hovedkasse, Tøihuus og Bank, blev Slotsholmsvagt overgivet til Borgerne som Væbningens Hovedsæde og Hovedvagt. Vagtdagen skulde tillige benyttes til Øvelses- og Underviisningsdag. — De dobbelte Æresskildvagter bleve afskaffede.

En Begivenhed, som ikke angaaer Krigsministeriet, men som er saa betegnende, at den fortjener at optegnes, anfører jeg her. — Ministeriet gjorde snart den Erfaring, at Slesvig paa den allenoordligste Deel nær var saa meget ude af dens Magt, at end ikke Kongens Proclamationer til Folket bleve offentliggjorte. Det blev da besluttet at sende en paalidelig, men dog af Slesvigholstenerne nogenlunde vel seet Mand gennem Slesvig for personlig at uddele Kongens Proclamationer og mane til Fred. Lehmann anbefalede sin Svoger, Cancellieraad Lesser, der var Comptoirchef i det slesvigholstenske Cancellie til denne Sendelse. Den blev ham overdraget, han fik Coureerpas, A. Hage laante ham en Reispels, og han reiste lige over og lod sig ansætte under den slesvigholstenske Oprørsregjering, uden i nogen Henseende at udføre det overtagne Hverv. Det erfarede snart, at hans Broder, Lieut. Lesser, havde været en af de ivrigste til at fremme den militaire Opstand i Rendsborg. Faderen havde været Officeer i Generalstaben og en betroet Mand i Frederik den Sjettes Tid. Kammerherre Riegels, Eier af Snoghøi Færge, tidligere Militair og født Alsinger, meldte sig til Tjeneste og tilbød sig at oprette en Bevæbning paa Als af Landbefolkningen. Da det gjaldt om at sikkre dette Punct og at afholde Øens Befolkning fra enhver Tilslutning til Opstanden og frigjøre den fra augustenburgsk Indflydelse, blev R. sendt til Als og udnævnt til Commandant. Han benyttede Befolkningens Stemning paa en ret heldig Maade, gjorde god Nytte under Hærens senere Fremrykning, men geraadede senere i uheldig Twist

med Hærafdelingernes Commanderende. Disses myndige Formand og Rjægels' Forfængelighed og Formalisme bar Skyld. Det blev i det Hele et af Krigsministerens byrdefulde Hverv at faae det hele Commandoevæsen til at hænge sammen.

Frivillig Levering af Heste tog saaledes til, at der den 30 maatte tages Forholdsregler for deres regulære Modtagelse. Blandt dem, som vare ivrige i denne Sag, maa nævnes Procurator Knudsen.

Troppernes Marsch gennem Sjælland fortsattes daglig fra den 27. De bleve kjørte Etappøvei. Bønderne og ogsaa mange Kjøbstadsborgere gave fri Kjørsel. I Qvartererne modtoges de med den største Gjæstfrihed. Det forlød imidlertid ved denne Leilighed, at Disciplinen ikke var stærk. Det syntes, som om mange Officerer nød Livet og lod fem være lige, saa at der indsneget sig flere slette Vaner. Vaabnene kom i Uorden, Klæderne bleve forsømte, Svir blev en Vane, Tropperne magelige og utilbøielige til marschere. Flere Mænd gjorde saa store Anstrængelser for at fremme Troppernes hurtige Befordring og tilstrækkelige Forpleining, at de derfor satte deres eget Vel tilside og forberedte deres Ødelæggelse. Der nævnedes en Kjøbmand Bay i Ringsted.

29 Marts kom 5te Bataillon til Als.

30 rykkede General Wedel ind i Haderslev og skjød snart efter Patrouiller længer frem.

Ved samme Tid kom Levninger af 1ste Dragonregiment og 4de Jægercorps til Kolding og Skodborg.

Disses Tilbagetog gennem Slesvig, forskjellige Flygtninger og til deres Afdelinger ad forskjellige Veje søgende Mandskab, Rygterne om tililende Friskaremænd fra Tydskland og om de frigivne danskfødte Slaver i Rendsborg fremkaldte de besynderligste Rygter om Brand, Rov og Plyndringer, der vandt saadan Styrke, at de udbredte Skræk høit op i Jylland, ja lige til Aalborg. Det gik saavidt, at Flere flygtede ud af Provindsen, at Nogle, som bildte sig

ind at have seet Støvskyer af de vilde fremrykkende Skarer, sendte Iilbud for at advare Slægt og Venner. Denne paniske Skræk parredes paa den besynderligste Maade med Opraab til Selvforsvar og Almeenvæbning, saa at Uro og Uorden begyndte overalt at vise sig.

For at berolige Uroen og lede Enthusiasmen udsendtes Officerer til de forskjellige Landsdele med det Hverv at tæmme, lede, incorporere Begeistringen og nedslaae Frygten. Faa Dage senere udgik en Instrux om Dannelsen af Fricorps. 31 blev Dampskibet Chr. VIII taget ud af Apenrade Fjord og Borgermester Schou opsnappet, uden at den derværende Insurgentafdeling løsnede et Skud.

Saasnart de danske Tropper samledes paa Grændsen, og især efter at de vare begyndte at rykke frem i Slesvig, yttrede der sig Lyst til at væbne sig. Flor var gaaet til Slesvig og havde søgt at vinde Befolkningen ved at udgive en Proclamation, hvori han tydede Ordene i den kongelige Proclamation endnu fuldstændigere i Retning af den slesvigske Selvstændighed. I og om Ribe samlede sig en Deel Mænd i et Fricorps for at rendse Egnen og trænge frem paa Vestsiden. En Landmaaler Siemesen, der havde været Militair, tog heri en ledende Deel. Embedsmændene paa flere Steder bleve belagte med Arrest af Befolkningen og afleverede til de offentlige Myndigheder, fordi de havde adlydt Opstandsregjeringens Ordre, navnlig sendt Mandskab og Heste til Rendsborg, og forsømt at adlyde de fra den danske Øvrighed kommende Indkaldelsesordrer,

Disse Bevægelser og i det Hele Savnet af al Bestyrelse i Slesvig paa Kongens Vegne, efterat det slesvigholstenske Cancellie havde opløst sig, Localregjeringen var revolutioneret, Regjeringspræsidenten fordrevet, gjorde Nødvendigheden af en Regjeringsindsættelse nødvendig. Ingen følte Nødvendigheden heraf i den Grad som Krigs-

ministeriet, jeg drev derfor paa Udnævnelser af en saadan. Den blev indsat den 3 April.

Jeg kan ikke forlade dette Sted uden at fremhæve, hvor stor Skade der var skeet ved den Misforstaaelse, som var begaaet derved, at Kongen den 21 Morgen afskedigede det gamle Ministerium istedenfor kun at afskedige dem som Medlemmer af Statsraadet, men derimod beholde dem som staaende i Spidsen for de forskjellige Bestyrelsesgrene og vedblivende at være ansvarlig for disse, indtil de bleve afløste. Fra 21 Morgen til 22 Aften, ja til 23 Morgen var saaledes indtraadt et virkeligt Interregnum, en Regjeringsløshed, en Opløsthed, som gav en vis Ret til den Paastand, at Kongen havde ophørt at regjere, thi han havde kastet Redskaberne fra sig. Istedenfor at Moltke-Nuschow, Præsident i holstensk Cancellie, Reventlow-Criminil i Udenrigsministeriet, Stemann og Ørsted i danske Cancellie og W. Moltke i Finants- og Rentekammeret vare gaaede hjem fra Slottet og havde afviist al videre Deelagtighed i Forretningerue, noget, hvortil disse Mænd, efter den Form, hvorunder de vare aftakkede, maatte ansee sig berettigede, ja maaskee opfordrede, istedet herfor burde de have været sendt hver til sit Ministerium eller Collegium med det alvorligste Paalæg om at varetage alle løbende Forretninger og holde de underordnede Embedsmænd til deres Pligt. Circulairstkrivelser burde have været udsendt fra disse Mænd, hvori Begivenhederne meddeelttes, simpelt og ligefrem, hvor alle Opstandsforsøg misbilligedes i strænge Udtryk, og hver Embedsmand manede til at opfylde sin Pligt mod Embedsfortabelse. Herved var Stillingen bleven væsentlig simplificeret for Eftermændene. Rventlow-Criminil burde have haft Paalæg om strax den 21 at give de herværende fremmede Ministre en Oplysning om det Passerede. Vist er det, at Grunden hidrørte fra den med Opstand truende Stilling, som en Deel Mænd havde taget i Hol-

steen. De danske Ministre ved de fremmede Hoffer burde havt en tilsvarende Underretning, navnlig burde Gesandterne ved Forbundsdagen og ved de tyske Hoffer have været ufortøvet underrettede om, at Kongen ikke var tilsinds at krænke nogen Ret eller forsømme nogen Pligt. Gjennem Cabinetssecretairen havde Kongens Underskrift, og hvor denne ikke var nødvendig, hans Billigelse været at erholde. Derimod udgik der, vel ikke fra disse Mænd; men fra deres Undergivne, alleslags forvirrende Beretninger om, hvad her var foregaaet, hvorved Forstyrrelsen i Opstandsprovincerne forøgedes, og de forskjellige Regjeringer bleve forud indtagne mod den i Danmark indtraadte Orden. Jeg var strax opmærksom herpaa, men det, der var forsømt, lod sig ikke oprette.

Den Tilvæxt af Frivillige og Fricorpser, Hæren fik, Elementer, som pludselig bragtes ind i stränge Retsforhold, de ikke kjendte, bragte mig strax til at erkjende Savnet af klare og let overskuelige Bestemmelser angaaende de militaire Foresattes Disciplinairmyndighed. Jeg havde gjort Aftale med Generalauditeuren herom og overdraget ham i al Hast at affatte dem. Alt den 4 vare disse Bestemmelser bifaldte af Kongen og satte i Kraft.

Intendanturen var anvist til at anskaffe de fornødne Forpleiningsgjenstande ved Kjøb. I Kjøbenhavn benyttes det under Quarttermesterstaben staaende Forpleiningsbureau til Tilsyn med Anskaffelserne. Til Als var sendt en Intendant. Der var isvrigt givet Ordre til at benytte Fartøier som Magasin, saalænge der ikke var at regne paa fast Fod paa Halvøen. Ved alle disse hurtige, forskjelligartede og nye Foretagender, gik naturligvis mange Ting til Spilde, og der indløb mange Meldinger herom, men saalænge Hurtigheden var Hovedsagen, maatte der kun sees med eet Øie, men brummes

med to Munde. Mine Adjutanter maatte idelig see efter med egne Øine og bringe Orden, hvor de kunde.

Alt som Efterretningerne indløb om, at Opstandstyrken samlede sig og rykkede frem, bleve ældre Krigsmænd urolige for den danske Hærs Skjæbne. General Bardenfleth indgav en velvillig Memoire, hvori han udtalte sig meget gunstig om den fjendtlige Hærførers, General (Oberst) Krohns Dygtighed og advarede mod Farerne ved Krigen i Slesvig, hvor høire Fløi bestandig staaer i Luften. Kongen fik naturligviis lignende advarende Bemærkninger. Det var en Følge heraf, at Kongen i Statsraadet ønskede en Redegjørelse over mine Forventninger angaaende Krigens Førelse. Mit Svar var i Hovedsagen, at jeg antog, at en rask Fremrykning mod Opstandshæren vilde skaffe os en fuldstændig Seir over den, især om det kunde lykkes os at holde den fast ved Flensborg og angribe den der. Dette haabede jeg kunde skee omtrent den 8. Kom andre Fjender til, f. Ex. Preussen; da maatte Krigen føres defensiv og trækkes i Langdrag. Til at forsvare Halvøen mod en overlegen Magt var den danske Hær, ja den danske Magt utilstrækkelig. Vilde Wienergarantiemagterne ikke støtte os, og det saae kun lidt ud hertil, saa maatte Krigen drages ud, Underhandlinger føres o. s. v.

Den 4 omtrent haabede jeg at have 9 a 10,000 Mand samlede til at agere med og rede nogenlunde til Fremrykning.

Den 3 April blev Holnæs besat fra Flaadeafdelingen. 4—5 April gik Tropperne fra Als til Sundeved og frem-skjød Forposter over Graasteen. 3 Dage senere var Forbindelsen tilveiebragt med det i Jylland fremrykkende Corps.

Den 6 blev Zahrtmann udnævnt til Marineminister; det var en dygtig Mand og en brav Fælle. Omtrent ved samme Tid indløb Melding om, at mellem 4 a 5000 Mand Infanterie var indrykket i Rendsborg.

Kongen var gaaet til Als. Bluhme fulgte ham som Minister. Vi haabede, at Kongens personlige Nærværelse i Slesvig skulde virke paa Befolkningen. Paa Als modtoges han med Jubel, men noget lignende var neppe skeet, om han pludselig var landet i Flensborg og havde krævet Lydighed af Opstandshæren.

Paa dette Sted kan det være passende at omtale den senere saa bekjendte Helgesen, der kort forud for det Tidspunct, hvortil vi nu ere komne, meldte sig i Krigsministeriet og indtraadte i Hæren. Helgesen havde tilligemed Rye og Schleppegrell forladt Norge, da det blev forenet med Sverrig. I Frankrig (1816 til 18) gjorde han Tjeneste ved fyenske Regiment, var en meget flink Officer og en smuk, beleven ung Mand. Han blev gift med en smuk, riig Pige i Egnen af Donais, tog Afsked og nedsatte sig i Nærheden af Svigerforældrene. Fristet af det Bifald, de danske Heste havde vundet i Egnen, indledede han en Hestehandel med Danmark, var uheldig, forbrugte sin Kones Formue, maatte give hende med Børn tilbage til Svigerforældrene og søgte da tilbage til Danmark. Her fandt han nogen Hjælp hos Rye, der var ansat i Rendsborg og havde nogen Formue, og tog Ophold i Stabelholm Landskab, hvor han levede som Skytte, et fattigt og besværligt Liv. Da Opstanden brød ud i Rendsborg, blev han opfordret eller meldte sig for at tage Tjeneste, henvistes eller henvendte sig til General Krohn i Flensborg. Her kunde han ikke finde sig tilrette, hørte om de danske Troppers Fremrykken, gik tilfods ud af Flensborg udenom Opstandsforsposterne, meldte sig ved de danske Forsposter, traf paa sin gamle Kammerat Schleppegrell og blev med hans Anbefaling sendt til Kjøbenhavn. Da Helgesen meldte sig i Krigsministeriet, var han usselt klædt, uden Pengemidler, saae kraftig men forkommen ud. Kun mit tidligere Bekjendtskab til ham som en dygtig Officer og Schleppegrells Anbefaling formaaede at overvinde

min Utilbøielighed til at tage i Tjenesten en Mand, hvis hele Ydre bød saameget imod, og om hvem jeg desuden i Frankrig havde hørt Rygter, der ingenlunde vare gunstige. Helgesen blev derpaa sendt til en Skrædder for at faae Klæder og sikret Ophold i et Værtshuus, til han inden faa Dage kunde afgaae til Hæren, hvor han foreløbig ansattes ved Schleppegrells Stab.

Der blev i denne Tid gjenindsat ikke faa Officerer. Alle dem, der ved Reductionen 1842 vare satte paa Vartpenge eller stillet à la suite, bleve beordrede at møde. Saafremt de ikke ønskede at tage Tjeneste, skjøndt tjenstdygtige, gik de af uden Pension, vare de utjenstdygtige, og det var ikke faa, gik de af med Pension.

Der meldte sig ikke faa ganske eiendommelige Personer, der fremførte de meest fædrelandssindede Grunde, men som, nærmere undersøgte, havde de meest personlige, ofte egennyttige, lige ned til Lyst til at komme fra Hjem og fra Kone. Det var ikke Stillingens mindste Besværlighed nogenlunde at sortere denne Art Folk og begrænse deres Fordringer. En af de almindeligste var den fra deres Side, der havde tjent i Hæren, at blive gjenoptaget efter deres tidligere Aldersfølge, hvilket naturligviis ikke lod sig gjøre. — Fra Toldvæsnet indtraadte ikke faa meget brugbare Mænd, tildeels Underofficerer, som forfremmedes til Officerer. Der blev ogsaa forfremmet adskillige Underofficerer til Officerer.

Et Tilfælde, som forefaldt, der skaffede mig en Deel Bryderi, hidrørte fra en Politibetjent Rantzau, der havde været en meget vel anseet Underofficer og nu ønskede at blive Officer. Fordommen var allerede stor mod Underofficerers Forfremmelse; den var bleven meget større, om en Politibetjent, som dengang ikke var vel anskreven, var bleven ansat. Det gjorde mig ondt, men jeg maatte afslaae. Jeg tilbød Rantzau at indtræde igjen som Underofficer, fik han saa sine Foresattes Anerkjendelse, skulde han blive forfremmet. Det vilde

han ikke. Tiltrods for min knappe Tid, maatte jeg vexle flere Breve med Bræstrup, som meente, at jeg, ved at afslaae at forfremme Rantzau, kastede en ufortjent Skygge paa Politiet.

For at bryde med den bestaaende Forfremmelsesmaade, der agtede Skolexamina og Aldersfølge meget for høit og ikke lagde Vægt paa daglig Tjenstydelse, practisk Duelighed og selvstændig Udvikling, udarbeidede jeg nogle nye Forfremmelsesbestemmelser, for hvilke jeg fik Kongens Billigelse, og som bleve offentliggjorte den 8 April.

Blandt de Mange, som meldte sig for at tage frivillig Tjeneste, indfandt sig et ungt Menneske paa 18—20 Aar, rask og kraftig, med et Horn for at blive ansat som Hornblæser. Det var ham saa magtpaaliggende at tale med mig selv, at han trængte igjennem. Jeg sagde ham, at han jo gjorde bedre i at stille sig for en Anden, der var saamange, der forgjæves søgte Stillingsmænd; men han vilde ikke høre noget herom, han vilde have sin Plads for sig selv. Efter hans Ønske blev han sendt med en Seddel til en af Depotcheferne for at blive antaget til Hæren. Kort efter kom han tilbage og bad om at maatte træde ind for en Anden. Han havde mødt en grædende Kone i Gangen; der fandtes stedse flere, som vare komne ind for at faae sin Mand fri for at blive indkaldt, idetmindste for en Tid, da deres Velførd stod paa Spil, om han skulde reise strax. Dette havde rørt den unge Mand, og han havde tilbudt Konen at gaae i Mandens Sted, om han kunde faae Lov. Det bad han nu om. Jeg spurgte ham om, hvad han skulde have i Stillingspenge; derom havde han ikke taget nogen Bestemmelse, derpaa tænkte han ikke, Konens Bedrøvelse havde rørt ham, og da jeg havde sagt, at han kunde gaae istedenfor en Anden, saa havde han tilbudt Konen at hjælpe hende ud af Forlegenheden. Der blev da udstedt en Tilladelse for ham til at følge denne ædel-

modige Indskydelse. Da dette var skeet, sagde han: saa behøver jeg ikke længer mit Horn, maa jeg lade det blive her som Gave til Brug for Fædrelandet. Det har gjort mig ondt at have glemt Navnet paa denne brave unge Mand.

Et Par andre Smaatildragelser indskydes her for at betegne Tilstanden. Prinds Frederik af Hessen kom en af de første Dage efter Ministeriets Dannelse og klagede over, at Oberst Hansen ikke havde hilst ham, der dog var General. Hansen indrømmede, at han havde undladt det, fordi han meente, en saa ung Herre nok kunde hilse først. Det kostede lidt Uleilighed at bilægge denne Sag.

En af de første Ministerdage, da jeg deals for Hast, deals for Folks Skyld (jeg kunde nemlig ikke bevæge mig uforstyrret i Gaderne, da Folk deals af Velvillie, deals af Paatrængenhed som Ansøgere forfulgte og tiltalte mig) havde bestilt en Droschke for at kjøre fra Amalienborg til Christiansborg i Statsraadssamling, — havde Droschkekudskan Top med i Lommen og vilde skruer paa Hesten. Naturligviis afslaaet.*)

*) I et Brev fra Tschernings Hustru til hendes Broder af 30. Marts hedder det: „Fra alle Kanter bæres vi paa Hænderne. Hages Heste, Vogn, Viin, Tjenere og Penge staaer det til os at benytte, Suhrs Heste, Vogn, Bord, Comoediaplads staaer os aaben, Alle, som nepper kjendte os før, som var saa naadige at see os, bøier sig og har altid beundret og elsket Tscherning. Det er saa Verdens Gang, det ene gjør os lige saa lidt bedrøvet, som det andet gjør os glad; vi staae som det simple borgerlige Ministerium, der giver Tønen an for Nøisomhed og Tarvelighed, uden Rang og Titler, uden Equipage, Tjenere osv., med den for en Mand i den Stilling og for det Arbeid kun tarvelige Løn af 2400 Rd. til Manges Forngielse og til Manges Forargelse. Med min lille Flaske med Chocolate eller Bouillon i Syposen løber jeg hver Formiddag til Ministeriet for med Mad at holde lidt oppe paa min med Arbeid overlæssede Mand, og hver Aften Kl. 9½, gaar jeg

6 April blev Holnæs besat af Tropper.

Da Preussen, der som sagt havde sendt Tropper til Rendsborg, begyndte meer og meer at trænge sig ind i vore Sager og at parlamentere, afgik Knuth (Udenrigsminister) til Als mellem 6 og 7 April.

Det blev meer og meer tydeligt, at det var af den største Vigtighed at sprænge Oprørshæren og kaste den ud af Slesvig, førend Preussen trængte frem til dens Undsætning. Var Oprørets materielle Styrke tilintetgjort, saa havde det ikke mere noget Paaskud i Forbundspacificationen. Jeg søgte altsaa at paaskynde Troppernes fremadgaaende Bevægelse. Jeg henledede Hærførerens Opmærksomhed paa, at vi havde 18 Eskadroner, Fjenden kun 6, hvoraf flere endog savnede dem bekjendte Officerer. Vi havde 13 à 14 Batailloner, Fjenden kun 6. Selv om disse vare stærkere end vore, og selv om Fricorps og Friskarer vare tilstede i stor Mængde, saa var vor Styrke Fjenden overlegen.

Jeg foreslog derfor at sende 8 Eskadroner, noget Artillerie og Infanterie til Medelby paa Husum-Flensborg-
Veien Aftenen før Angrebet og skjult for Fjenden, demonstrere fra Glücksborgsiden (Holnæs) og derpaa angribe kraftigt fra Nord med den forenede Styrke af Hovedcorpset og Flankecorpset, medens Rytteriet fra Medelby trængte frem til det fladere Land noget syd for Flensborg, kastede sig over den flygtende Fjende og fuldendte Nederlaget. Marinen skulde samtidig trænge ind i Flensborg og gjøre Fjenden Afbræk. Denne Plan blev begyndt at sætte i Udøvelse, men ikke gennemført.

Fjenden recognoscerede Holnæs den 7 og fremkaldte en ubetydelig Kamp.

atter derud, er der en Time og skjænker The, politiserer med hans Adjutanter og med et Par andre politiske Venner, som nu og da indfinder sig der.“

En Fremrykning og Recognoscering fandt Sted den 8 fra Hedemann og Schleppegrell.

Fra Raasløff i Paris hørtes endelig Noget. De besynderligste Rygter vare udsprede om ham. Det forlød, at han havde befordret Fabricius. Dog er dette, mig bekendt, ikke bleven oplyst. Han var i Rendsborg Aftenen forud for Opstanden (23—24) og udentvivel i en Jernbanevogn ved Neumünster, paa Veien til Hamborg, da 5 Jægercorps kjørte forbi til Rendsborg. Fra Hamborg løde Rygter om, at han havde fraterniseret med Slesvigholstenerne, ja endog, at han havde lovet at hjælpe deres Afsendinge til at faae Vaaben i Frankrig. Der er ikke bleven noget oplyst herom. I Paris lykkedes hans Sendelse ikke. Delong betragtede ham som en Hindring for vore Bestræbelser for at faae Vaaben*), og jeg sendte ham til Lüttich for at bestille nogle Vaaben af egen Art, vaage over deres gode Forfærdigelse og sætte sig ind i Fabricationen.

Der var efterhaanden indtruffen en Deel (omtrent 40) Officerer fra de holstenske Troppeafdelinger, som

*) Den danske Generalkonsul i Paris, Delong, skriver i et Brev til Tscherning (af 18. April 1848): „Hvis man i sin Tid havde tilskrevet mig, da det blev bestemt, at Kaptain Raasløff skulde sendes til Paris, aabnet mig en Credit hos Hambro i London og givet mig i Commission at kjøbe Geværerne, havde jeg faaet dem og strax sendt dem med et fransk Dampskib; men da Kaptainen naaede Paris, var alt megen Tid spildt; Sagerne her havde forværret sig, den betydelig forøgede National Gardes Armering i hele Frankrig, og Armeen, som nu sættes paa Krigsfod, forenet med Frankrigs ugunstige Sindelag for Danmark, gjør det nu til en Umulighed at udføre det omtalte Hverv. — Kaptainen reiser i disse Dage til Belgien, Gud give, at han der maae være heldigere end her.“ — I et Brev af 25. April siger han: „Saalænge Kaptain Raasløff var her, har jeg ikke kunnet blande mig directe i Sagen, men nu troer jeg at burde handle.“ De følgende Breve vise, at det var Delong, der arrangerede hele Kjøbet af Geværer for dansk Regning i Frankrig.

ikke havde villet deeltage i Opstanden, og som paa forskjellige Maader havde vidst at unddrage sig. Nogle vare bundne ved givet Æresord, andre følte sig endnu ikke ret oplagte til at rykke mod deres Slægt og Venner. Nogle, der havde maattet lade Kone, Børn og Formue i Stikken, udtalte Ængstelse for, at der muligviis kunde blive taget Hævn over dem. Jeg skaanede, hvor det lod sig gjøre, og anvendte dem i det Indre ved Tjenstgrene, som krævede brugbare Mænd. Det var paa ingen Maade alene dansk fødte Officerer; disse udgjorde vel den største Mængde, men der var holstensk fødte imellem dem. En uægte Søn af Prinds Frederik (Dronning Marias Broder), Løvenfeldt, havde endog lagt stor Iver for Dagen for at holde 4. Jægercorps sammen. Det opløstes egentlig først ved Flensborger Magistrats og Borgeres Indflydelse. Enkelte af de saaledes skaanede viste sig utaknemlige, saaledes den yngre Torp af 2 Dragonregiment. Han havde meget bedet om ikke at anvendes mod Fjenden, førend han havde faaet ordnet sine Familieforhold i Holsteen. Som Følge heraf var han ansat i en Geværprøvecommission. Men nu beklagede han storpralende, at Krigsministeren saaledes gjorde ham uvirksom. Det var mig, som forsømte at bruge de patriotiske Kræfter, der tilbødes.

Enkelte Officerer havde et Øjeblik ladet sig friste af Prindsen af Noers forførreriske Udsagn om, at Kongen var ufri, og af Breve fra Kjøbenhavn, der støttede dette Udsagn, men forlod umiddelbart derefter Opstandens Rækker, saaledes Oberst Seyfarth, der gik til Hamborg og skrev derfra gennem Landgrev Wilhelm, og Major Kofoed af Artilleriet, der blev eller gjorde sig syg. — Jeg raadede Seyfarth at vente, til Stemningen, der var meget ophidset, havde lagt sig noget. De fleste Officerer af 2 Dragonregiment med Oberst Flindt i Spidsen overgave sig med Regimentet og bleve holdte fangne. Flere have meent, at en Deel af Regimentet, idetmindste Ram-

merne, ved en rask Beslutning havde ladet sig føre ud af Holsteen. Ved nemlig endnu Aftenen den 24 at være brudt op som for at marschere til Rendsborg, bøiet af betimelig, taget Qvarteer næste Dag mellem Kiel og Rendsborg og dernæst næste Nat gaaet over Canalen og marscheret nord paa uden at berøre Byerne, — Officerer og Underofficerer havde herved kunnet frelse sig, om de vilde. Det skal indrømmes, at slige Ting er lettere sagt end gjort. Feilgreb eller ei fra Regimentchefens Side, nok, samtlige Officerer paa et Par nær fra de afsondrede Garnisonssteder, bleve gjorte til Fanger i Itzehoe og holdtes til Sikkerhed for de fængslede Embedsmænd.

Der kom ogsaa flere civile Embedsmænd, herimellem ogsaa enkelte holstensk fødte. Efterretningerne, som de medbragte, vare høist forskjellige, dog de fleste saaledes, at det med Vished tør siges, at Opstanden havde været brudt, om Preusserne ikke vare rykkede ind.

Blandt de vigtigste Embedsmænd, som indfandt sig, var den slesvigholstenske Regjeringspræsident Scheel (senere Scheele). Han var bleven forladt af hele Regjeringsapparatet, kun Regjeringsraad Höpfner og en ung Mand, Grev Arthur Reventlow, havde fulgt hans Skjæbne. Han havde alt i længere Tid forgjæves opfordret Regjeringen til at tage kraftige Forholdsregler. Opstanden blev nemlig sammenspundet i Slesvig meer end noget andet Sted. Beseler boede her og var Hovedmanden. Saavel i Lützows Stab, som i 1 Dragonregiments Officerscorps, havde den Forgreninger. Ogsaa fra Generalcommandoen var bleven forlangt Understøttelse. Der bestod, efter Scheeles Sigende, ingen Samvirken mellem de civile og militaire Overmyndigheder, og Embedsklassen var i høi Grad fordærvet.

Da Scheele kom her, var Stemningen ham imod. De Liberale i Holsteen havde sværet ham, det havde de danske Liberale taget for gode Varer, dertil mis-hagede han de sproglig Nationale, og dertil var hans

Afskedigelse opstillet som en Fredsbetingelse af Slesvig-holstenerne. Den nye Regjering var gaaet ind herpaa, saa at han var afskediget, og hans Post havde allerede været halvt besat, førend han kom til Kjøbenhavn. Francke havde nemlig været udseet til den, men havde opgivet den og var gaaet bort med Deputationen, hvorom nedenfor.

Scheele var saaledes en Forlegenhed for Ministeriet, da han kom. Da det først havde viist sig, at der ingen Overenskomst lod sig vente, havde det sandsynligviis været rigtigt at benytte denne Mands overlegne Dygtighed og stedlige Indsigt ved Styrelsen af Slesvig. I Ministeriet var man snart enig om at benytte hans Indsigt, men ikke hans Tjeneste.

Skjøndt Knuth var den, der havde overtaget Slesvigs Overstyrelse, saa var Monrad dog den, der syntes meest at beskjæftige sig med Slesvigs Organisation. Jeg forstod aldrig ret hans Mening, men det lod, som om han vilde have Organisationen grundlagt paa en Communeforvaltning. Lehmann, skjøndt Minister uden Portefeuille, synes ikke enten tilbøielig eller anseet skikket til at overtage en slig Post som Organisator af Slesvig. Han syntes vistnok selv at ansee sig meest skikket til udenlandske Anliggender, navnlig ønskede han Ministerposten i Paris.

For at raadslaae med Scheele blev denne derfor stevnet til at give Møde i et Ministerraad. Der blev forelagt ham Spørgsmaal, og han gav Svar, men uden at der vandtes noget Udbytte, og alle saae med en vis Forundring paa hverandre. Kjød af en saa utaaelig Stilling, brød jeg overtvers, bad Scheele ikke stødes over mine Udtalelser, men der savnedes den behørige gjen-sidige Tillid. Vi havde ikke Troe paa, at hans Stand-punct tillod ham at gaae fuldstændigt og aabent ind paa vore Anskuelse, og han nærede maaskee Tvivl, om vore Hensigter vare practisk udførbare. Denne lige-

fremme Erklæring optog han meget godt, erkjendte, at heri laae en Hindring for i Øjeblikket at komme videre, og udtalte Ønsket om foreløbig at sammentræde med en enkelt Minister, for at komme til gjensidig Forklaring. Det blev da aftalt, at Monrad og Scheele skulde forhandle sammen. Dagen efter kom Scheele til mig, takkede mig meget venskabeligt og bad mig om ved Leilighed at maatte benytte min Oprigtighed til at finde rede i mulig forefaldende Forviklinger. Siden den Tid har Scheele stedse viist mig Tillid og Hengivenhed.

Ovenfor er hentydet til Franckes Udnævnelse til Regjeringspræsident i Slesvig. Om Morgenen den 23, da Ministeriet under Moltkes Forsæde havde raadslaget om Svaret til Deputationen, var Francke indbudt til at give Møde for nærmere at tage Aftale om den ham tiltænkte Post. Moltke havde maaskee noget ubetænksom indladt Francke i selve Raadslagningsværelset og budt ham en Stol tæt ved sig noget tilbage for den Kreds, hvori Ministrene sade om det runde Bord. Da der under Forhandlingerne forefaldt Ting, som ikke vedkom Francke, gjorde Lehmann Præsidenten opmærksom paa, om det ikke vilde være rigtigst, at Francke blev fjernet, til Ministrene vare enige indbyrdes, og saa tilkaldtes. Moltke beklagede det og bad Francke i de artigste Udtryk om at trække sig en kort Stund tilbage til Forværelset. Dette gjorde Francke, men da han igjen skulde indkaldes, var han forsvundet. Det blev senere fortalt, at han umiddelbart efter at være kommen ud af Raadssalen var gaaet til Kongen, havde taget Afsked med ham, erklærede, at han agtede at reise til Holsteen. Kongen skal have rystet hans Haand, ønsket ham lykkelig Reise og taget imod hans Løfte at berolige Gemytterne.

Det var udentvivi endnu samme Dag, at Plessen fratraadte. Forsaavidt Grundene til Fratrædelsen forelaae i Statsraadets Forhandlinger, da gik Sagen til paa

følgende Maade. Monrad var den oprindelige eller dog væsentligste Forfatter saavel til Svaret til den slesvig-holstenske Deputation som til Kongens Hilsen til Kjøbenhavns Indvaanere. I begge findes Tilsagn om at beskjerme Slesvigs Selvstændighed ved udstrakte provindsielle Institutioner. Plessen spurgte, hvad der egentlig meentes med denne Selvstændighed og de dertil svarende Institutioner. Da alle sade tause, erklærede jeg, at derved forstod jeg, at alle de Sager, som ikke nødvendigviis hørte til Fællesskab i Statstilværelse, skulde afgjøres ved Slesvigs egen Lovgivning, Landdagen altsaa være besluttende i alle disse Sager, Danmark og Slesvig tilsammen udgjøre en Foederation. Dertil svarede Scheel-Plessen, at det klingede ganske godt, men han ønskede at vide, om denne Forstaaelse var den almindelige. Enkelte gav Bifald tilkjende. Plessen henvendte da til Monrad, som ikke gav noget Bifald, Spørgsmaal om, hvorledes han forstod disse Udtryk. Monrad svarede, at dersom Baronet vilde erklære sig beredt til at blive i Ministeriet, naar han fik Monrads Svar, saa vilde denne give det, hvortil Plessen igjen svarede, at han vilde bestemme sig til at blive eller udtræde, alt som Svaret faldt. Da Monrad nu intet Svar gav, gik den Samtale istaae. Plessen deeltog ikke senere i Statsraadets Forhandlinger.

Lehmann var noget heftig og fremfusende i Statsraadets Forhandlinger. Bluhme drog mig tilside, udtalte sin Tillid og spurgte, om jeg ikke var istand til at moderere Lehmann lidt ligeoverfor vor Præsident blandt andet. Monrad udtrykte ogsaa sin Forlegenhed over ham. Vi enedes om at foreslaae ham en Sendelse over Berlin til London.

Denne første Tid af Krigsministeriets Ordning og Hærens Sammendragning var meget byrdefuld. Ikke alene gik Dagen hen med uafsladeligt Arbeide. Der maatte jævnlig holdes Statsraadsmøder. Statsraadet skulde blive

enigt om en fælles Politik. Jeg søgte at henlede Opmærksomheden paa, at det eneste faste Grundlag var Wieneroverenskomstene. Ved dem var det tyske Forbund begrændset og visse Garantimagter forpligtede til at haandhæve dem. Tidlig trængte der sig frem ved Siden af denne Anskuelse Ønsket om at benytte Tractaterne af 1721, som sikrede Slesvig for den danske Krone. Jeg gjorde opmærksom paa, at disse Tractater tildeels vare forældede, at de forskjellige Magter vilde betragte dem opfyldte, naar Slesvig ikke unddroges Kongens Scepter, og at Ingen vilde ansee sig pligtig til at udfri os af Følgerne af de forskjellige Tilsagn om Opretholdelsen af Slesvigs Forbindelse med Holsteen, som var givet af de foregaaende Konger, ja selv af den nærværende. Vi maatte see at bringe Slesvigs Stilling til en Forhandlings- og ikke til en Krigsgjenstand. De forskjellige fremmede Gesandter ved Hoffet i Kjøbenhavn vare tilsyneladende meget vel sindede. Selv den preussiske var meget ilde stemt over den Stilling, han pludselig maatte indtage, men de forskjellige Hoffer vare betagne af den stedse om sig gribende Revolutions Farer. Udgaæet fra Frankrig i Februar havde den grebet Frankfurth, Berlin, Wien og Italien, lammet Regjeringerne og skaffet de revolutionaire Kræfter Spillerum. Frankrig var endnu i Marts i fuld Bevægelse og syntes gunstig stemt for Bevægelserne i Tydskland. England syntes ikke ugjerne, at Preussen voxede op til en Stormagt, skikket til at danne en Modvægt mod Rusland til den ene og Frankrig til den anden Side. Det havde ei heller noget imod, at Italien blev Stormagt, og den ungarske Opstand var næsten populair i England. Rusland og, i Forbindelse med det, England vare de Magter, der vare bedst skikkede til at haandhæve det europæiske Statsgrundlag, men de vare hverken enige i Anskuelser eller nærrede gjensidig Tillid til hinanden. Naar jeg pegede til disse Vanskeligheder, saae store Farer i vor Stilling,

erindrede om, at Danmarks Deling havde været paa Omtale i 1815, misbilligede mine Medministre denne Betragtning, jeg saae Sagerne for sort. Fra deres Side fremkom allerede tidligt Ideen om at støtte vor Politik til de nyere National-Aspirationer, gjøre Slesvig saa dansk som muligt og fastholde det paa Grundlag af dets Danskhed; jeg henviste til Tractaterne. Fra den anden Side holdt man sig mere til den offentlige Mening. Ministeriet var nogenlunde lige deelt om disse to Grundanskuelser. For Tractaternes Grundlag vare især Bluhme, Zahrtmann, Moltke, jeg, for Nationalideerne Bardenfleth, tildeels Knuth, Monrad, Hvidt, Lehmann. Afskygningen tildeels i den Ordensfølge, hvori Navnene staae anført. Bluhme og Lehmann fremstillede omtrent de yderst gaaende fra hver Side. Den nationale Deling af Slesvig kom ikke frem dengang i Cabinettet, den havde imidlertid været tidligere paa Bane.

Ministeriet følte iøvrigt Vanskeligheden i Stillingen, at være et ansvarshavende Ministerium med en absolut, kun af Løfte constitutionel Konge. Der blev derfor umiddelbart arbeidet paa at forberede Indførelsen af en Forfatning. Spørgsmaalet forelaae: skal Forfatningen indføres af kongelig Magtfuldkommenhed, eller skal den indføres ved Stændernes Mellemkomst. Det Sidste blev besluttet gennemført saaledes, at en Valglov til en constituerende Rigsforsamling blev forelagt Stænderne. Naar denne Lov var antaget, skulde Forfatningslovudkastet forelægges den Forsamling, som valgtes i Henhold til den. Hvor vigtige disse Sager end vare, saa var jeg dog saa udslidt, at jeg jevnlig faldt i Søvn ved Statsraadsbordet.

Arbeidet standsede nemlig ikke Nat eller Dag i Krigsministeriet.

For at deeltage heri var Capt. Andræ af Generalstaben kaldet til. Han overtog snart det vigtige Hverv at holde Control med Troppernes Styrke og Fordeling.

Major Olsen af Generalstaben forsynede med Kaart og leverede Udarbeidelser over Terrainet, de militaire Stillinger o. s. v.

Den vidtløftige Brevvexling besørgetes væsentlig under Flensborgs Tilsyn, idet jeg opgav Momenterne og underskrev.

Uagtet Modtagelsestiden var indskrænket til et Par tidlige Morgentimer, og Adjutanterne havde det Hverv at modtage og give Besked i Forværelset til saamange som muligt, saa kom dog Mange i Dagens Løb, som jeg maatte modtage.

For at spare Tid bragte min Kone daglig Frokost og skjænkede The for os om Aftenen.

Natten gik i den første Tid aldrig hen uden flere Forstyrrelser. Ofte maatte jeg timeviis til Skrivebordet, og knap havde jeg lagt mig, førend der kom nye Forstyrrelser. Det var derfor en Hviletid, da jeg den 8 April kunde overgive Bestyrelsen af Krigsministeriet til General Hansen og begive mig paa Veien til Als — Jernbanen til Roeskilde, derfra med Extrapost til Korsør og Dampbaad til Sønderborg. — Suhr lod mig faae en Mand til Oppasser. Det regnede stærkt, da jeg forlod Stationen i Roeskilde. Det vækkede Forundring, at jeg som Følge heraf tog Tjeneren ind i Vognen. *)

*) I et Brev til sin Hustru af 9 April skriver Tscherning: „I Nyborg var jeg ganske kort Tid i Land og saae en Deel af de slesvigske Fanger, hvilke jeg søgte at skaffe den Forbedring i deres Vilkaar, som Omstændighederne tillod. Officeren, der havde bragt dem fra Frederitz, forklarede, at han kun med største Nød havde kunnet bringe dem uantastet gennem den forbittrede Mængde. Det frivillige Jægercorps havde saagodtsom maattet trænge sig igjennem Folkemængden. — Det er en betynderlig Fornemmelse, hvormed jeg gaaer mit nye Kald imøde: skal jeg være Kongens Raad, skal jeg være Underhandler, skal jeg være Bussemand, eller skal jeg være Hærbefalingsmand? Alt dette ligger for mig som ligesaamange Gaader; i hver af disse

Vi ankom til Sønderborg henad Eftermiddagen. Kongen var reist paa Landet den 9. Alt var i Bevægelse i Byen. Man havde ventet et Angreb denne Dag og havde virkelig ogsaa hørt stærk Skydning hele Dagen, men uden at modtage nogen nærmere Melding om, hvad der foregik. Dog blev det almindelig antaget, at vor Hær var gaaet seirrig frem, eftersom Skydningen stadig havde bevæget sig fra Nord mod Sønder og var ophørt henimod Eftermiddagen i Retning af Flensborg. Gjerne var jeg uførtøvet gaaet videre til Hæren. Det var vigtigt, at Forfølgelsen foregik saa heftigt, at Oprørshæren blev sprængt. Skulde nemlig Angrebet paa Insurgenthæren have nogen Nytte, saa maatte den ganske tilintetgjøres, for at betage Preusserne Muligheden af at stille sig bag en holstensk Hær, eller, ifald det skulde være Methoden, Paaskuddet at være kommen for at dæmpe Oprøret; thi med den slesvig-holstenske Hærs Adsplittelse var Oprøret knust. Men jeg maatte afvente Kongens Tilbagekomst.

De tilstedeværende Ministre, Knuth og Bluhme, samt Cabinetssecretair Tillisch fortalte mig om Wildenbruchs Ankomst og Underhandling. Det havde især været ham om at gjøre at forhindre et Sammenstød med Oprørshæren. Han syntes næsten tilbøielig til at indrømme en Grændse midt i Slesvig, hvortil de danske Tropper turde rykke frem, for derpaa at indlade Underhandlinger; men Kongen med Tilstemning af K. og B. havde ikke villet indlade sig herpaa. Mine tidligere Udtalelser havde noget været Skyld heri, idet jeg havde udtalt mig for,

Retninger er jeg ny, maaske Bussemanden undtagen, og som saadan er jeg saagodtsom opslidt. Man hilser mig overalt som en Befrier, men jeg er ikke skikket til at modtage saadan Hyldest. Jeg forekommer mig stedse latterlig og det Hele som en grotesk Farce, hvori jeg har en Hovedrolle. Udvikler alt dette Virvar sig til noget Godt, da skal vist ingen i høiere Grad end jeg beundre Verdenstyrelsen for de Veie, han betræder.“

saa hastig som muligt at faae fat paa og ødelægge Insurgenterne, hvilket bedst lod sig gjøre ved Flensborg. Af Frygt for, at Insurgenterne skulde slippe os af Hænderne, naar Wildenbruch, kommende fra Als, meddeelte Krohn, Anfører i Flensborg, den overhængende Fare, havde Kongen befalet at føre W. paa en Dampbaad til Kielerfjord og landsætte ham ved Bülck. Hofmarschal Ahlefeldt var sendt med ham, som den af Hovedkvarterets Officerer, der ansaaes for mindst istand til at røbe Noget. — Om W.'s Sendelse har havt nogen god Mening, er endnu uforklaret. Slaget ved Bov tvang Preussen ind paa Krigsbanen.

Kongen kom endelig fra sin Landtour, og samtidig omtrent kom den første bestemte Melding om Udfaldet af Slaget, om de talrige Fanger og om disses sandsynlige Ankomst til Sønderborg endnu samme Aften. Kongen var naturligviis meget glad, men tillige meget exalteret. Efter fornøden Meldning og foreløbig Aftale om hans Afreise næste Dag til Flensborg gik jeg til mit Qvarteer og til mine Forretninger. Fartøjerne kom imidlertid med Fangerne. Ved denne Leilighed var Kongens Exaltation steget til det høieste. Han havde givet Befaling til, at der strax skulde holdes Standret og hver 10de Mand skydes. Da hans Omgivelser ikke formaaede at berolige ham, hentede Tillisch eller Bluhme, jeg husker ikke hvem, mig til Kongens Qvarteer, for at jeg skulde lægge mig imellem. Det kostede nogen Anstrængelse, jeg maatte bringe Kongens Løfte ved min Udnævnelse og min Ansvarlighed i Erindring for at faae Kongen bragt paa andre Tanker. Han lod sig nøie med, at Oberst Hansen fik Ordre til at lade holde Forhører, saasnart Fangerne kom til Kjøbenhavn.

De fangne unge Officerer, Gönner og Sachau, ganske unge Mennesker, den første af dansk Fader, lod jeg komme for mig og forestillede dem, at de havde forbrudt deres Liv. De erklærede, at de havde først troet at tjene

Kongen, men at de ikke kunde opgive en Sag, de ansaae for retfærdig, og maatte lide for den.

Der var foruden Menneskelighedsgrunde til saadan Fremfærd ogsaa den, at der fandtes en Deel, jeg troer 12 eller 16, danske Officerer i Oprørernes Fangenskab. Paa disse var sandsynligviis øvet Gjengjæld.

Den næste Morgen, 10de, gav jeg mig tidlig paaaveie for at komme Kongen nogle Timer i Forkjøbet og forskaffe ham en passende Modtagelse. Da jeg kom til de Pas paa Landeveien, der havde været besat af Fjenden, fandtes enkelte Blodspor, nogle Levninger af Forhug o. s. v., men iøvrigt ingen Spor af den foregaaende Dags Begivenheder. Ved Flensborgs nordre Ende saaes vel nogle Kuglespor, ituslagne Ruder o. s. v., men de døde Dyr vare allerede bortskaffede, Barricader ryddede tilside, kort Orden bragt tilveie. I denne Deel af Byen var stor Tilfredshed. Dannebrogen vaiede paa de fleste Huse. I den sydlige Deel af Byen vare disse Glædes- og Hengivenhedstegn ikke almindelige. Der var indsat et militairt Commandantskab, der ogsaa havde draget Omsorg for en af de vigtigste Sager, Hospitalerne; men som iøvrigt var endnu en Deel hæslæsende. Der var ogsaa begyndt at drage Omsorg for at danne Magasiner. Jeg gjentog Opfordringen til at beholde saamange Magasingjenstande som muligt paa Skibene, for med Lethed at redde dem i Tilfælde af Tilbagegang, og at lade Forsyningen komme til Hæren ved Hjælp af et vel ordnet Transportvæsen. Meget viste, at vi endnu vare uvante til at føre Krig.

Forfølgelse af den slagne Fjende havde ikke fundet Sted foregaaende Dag, vort saa overlegne Rytterie havde saagodtsom Intet udrettet. Ved en rask Bevægelse fremad, vest om Harrislev over Schäferhuse, i samme Øieblik, da den nordre Deel af Flensborg blev taget, havde det vundet Chausseen sønden for Flensborg, medens Fjenden i Uorden slog ind paa denne Vei, og havde sandsynligvis gjort mange Fanger, taget Kanoner og fulgt

Fjenden i Hælene ind i Slesvig. En slig Bevægelse havde standset den egentlig omgaaende Bevægelse fra Medelbye, der var opgivet, men tildeels bleven erstattet.

Der var ikke taget alvorlige Forholdsregler for umiddelbart efter første Skræk at bringe Magistraten til at gjøre sin Pligt. Overborgemester Callisen havde saagodtsom nedlagt sit Embede. Senator Jensen var til en vis Grad den Ledende.

Vidende, at der alt for flere Dage siden var ankommen preussiske Tropper i Rendsborg, og formodentlig oplyste om, at Prindsen af Noer, som Dagen forud havde havt fortrolige Sammenkomster med de indviede Slesvigholstenere, at Preusserne kun underhandlede paa Skrømt og kun afventede Udfaldet af deres Underhandlinger med Forbundet og Øieblikket, da de havde samlet en overmægtig Troppestykke, for at rykke frem og kaste de Danske ud af Slesvig: vidende herom vedligeholdt disse utro Embedsmænd en trodsig Tone.

For at forsøge at bryde denne Trods lod jeg uforøvet Magistraten samle paa Raadhuset, tiltalte den alvorlig og paalagde den at gaa Kongen imøde og modtage ham paa Byens Vegne. Callisen (Overpræsident eller Overborgemester) vægrede sig og blev strax bortsendt. Stadskriver Holm, da han saae denne øieblikkelige Execution, blev vaklende og gik ind paa at foranstalte en Deputation udvalgt til at modtage Kongen udenfor Byen, hvilket ogsaa skete. Derfra drog jeg til Amtmanden, Hr. Wahrsted, en beleven Mand, der snart begreb, at han som Amtmand skyldte at modtage Kongen eller fortrække fra Amtmandskabet. Han gav sig da ogsaa snart paa Vei, og saaledes lykkedes det for mig at møde Kongen en Fjerdingsvei eller saa omtrent nord for Flensborg; ledsaget af Amtmanden og en Deputation af Borgerskabet. Kongens Indtog ledsagedes af stor Jubel. Han slog sin Bopæl op i Grosserer Christiansens store Gaard.

Jeg besøgte Hospitalerne. Bemærkede, at Alt der

var i fortrinlig Orden, men kunde ikke undlade at yttre nogen Tvivl, om der ikke var gaaet noget rask tilværks med at afsætte Lemmer. Det vækkede nemlig min Opmærksomhed, at see en Ballie med afsatte Lemmer i Forstuen til Hospitalet, og jeg havde seet meget betydelige Qvæstninger helbredes ved anden Behandling. Grunden til den brugte Fremgangsmaade var, sagde man, at paa Krigshospitaler turde det ikke haabes at faae Tid til anden Art Helbredelse af vanskelige Saar.

Byen var fuld af Rygter om Friskaremændenes Fanatisme. Der fandtes, hed det, mange skjulte i Byen, hvilke kun ventede paa det gunstige Øieblik for at myrde Kongen. Kongens Adjutant, Gyldenstjerne-Sehested, var især ivrig og trængte mig for at tage Forholdsregler. I Flensborg fandtes en Borgerbevæbning, en lidet talrig tilhest og en temmelig talrig tilfods. Enten maatte begge atvæbnes, eller de maatte tages i Brug. Da det var vigtigt at vise saa stor en Deel af Landet saa loyalt som muligt, fik jeg Kongens Tilladelse til at lade Posterne ved hans Residents besætte for Halvdelen af Borgerskabet. Dette gjorde en god Virkning og littede desuden Tjenesten for Krigsstyrken. Jeg lod udgaae en alvorlig Opfordring mod Husning af Fjender og lod anstille nogle Undersøgelser. Enkelte meldte sig, bedende om Naade, og bleve hjemsendte, nogle udleveredes som Fanger.

Paa Posten blev opfanget en Del Breve, der viste, at nogle Friskaremænd havde Forbindelse heelt nord paa, saaledes i Christiansfeldt, hvorfra der var Kjærestebreve. Der var blandt de opsnappede Breve ogsaa et fra den glücksborgske Prinds i østerrigsk Tjeneste, hvori han, efter at have udtalt sig om Familiens Ret, fremhæver Hertugens Mangel paa Taknemlighed mod det danske Kongehuus ved sin Opførsel.

Flor og L. Skau indfandt sig i Hovedkvarteret i Flensborg. Den første blev Etatsraad, den anden enten Ridder eller Dbmd. Jeg foreslog Kongen disse Udnæv-

nelser, da begge tillagde sig en ikke ringe Fortjeneste af Slesvigs Loyalitet. — De vare begge endnu dengang ivrige for Slesvigs Selvstændighed. Flor advarede imod at vække Sprogstrid.

Et lille Fricorps, som havde samlet sig i Egnen af Ribe, formodentlig ved Rødding, havde i meget ringe Styrke sluttet sig til Hæren under Kampen. De henvendte sig til mig angaaende deres fremtidige Skæbne og Stilling. — Jeg raadete dem til at træde ind ved et af Troppecorpsene.

Som Bevis paa den Fanatisme, der besjælede Slesvigholstenerne, anføres, at en Landraad fra Egnen af Flensborg (Carstens?), hvis Søn var saaret og fanget, kom til mig for at faae Tilladelse til at besøge Sønnen, hvortil behøvedes en særdeles Tilladelse. Jeg tillod ham det paa Vilkaar, at han underskrev en Underkastelsesadresse, hvori stod, at han erkjendte Paastanden om særskilt Arveret for Slesvigholsten (Augustenborgere eller Glücksborgere) for ikke bestaaende og Oprøret i hver Henseende ulovligt. — Underkastelse, sagde han, laae jo for som nødvendig Kjendsgjerning, og en Troskabsforsikkring til Kongen var han beredt til at underskrive, men han vilde heller undvære at see Sønnen end afgive en Erklæring mod Mandsstammens, navnlig Augustenborgerens, Arvekrav, thi om dennes retmæssige Bestaaende nærede han den dybeste Overbeviisning, denne kunde han ikke fraskrive sig, selv da ikke, naar den ikke lod sig gennemføre. Jeg talte længe med Manden, men forgjæves. Han fik Taarer i Øjnene ved at tænke paa at maatte vende hjem til Konen, uden at medbringe Efterretninger fra Sønnen. Jeg lod mig nøie med en simpel Underkastelse og Troskabsforsikkring; Arvesagen var jo et historisk Retsspørgsmaal, der ikke behøvedes bragt til Afgjørelse her og ikke lod sig bringe til Afgjørelse, især hvor det var bleven en Troessag.

Kongen gav Taffel baade Frokost og Middag. Hans

Følge spiste hos ham. Ogsaa de Ministre, som vare tilstede. Jeg sad tilhøre ved Kongen og iført min Uniform som afskediget Capitain. Det behagede ikke Kongen, at en Minister bar Uniform af en saa ringe Grad. En Dag ved Bordet kaldte han sin Generaladjutant, Oberst Schöller, bad ham om at faae hans Epauletter og lod dem hæfte paa mine Skuldre og kaldte mig Oberst. Jeg kunde imidlertid ikke beqvemme mig til at gjøre Indstilling om Udnævnelsen, saa at denne først blev udfærdiget under min Eftermand.

Kongen holdt sin Myndighed vedlige med en vis Strængthed mellem Personerne af sit Følge. En Dag forefaldt noget udenfor Huset paa Gaden, som gjorde megen Støi og vækkede Nysgjerrigheden. Flere af Omgivelserne reiste sig fra Bordet, der var netop afspisist, og ilede ud. Kongen lod dem kalde tilbage, lod dem sætte sig igjen paa deres Pladser, reiste sig saa, stampe i Gulvet med Sablen og udtalte vredt, at han meget skulde frabede sig, at Nogen uden hans Tilladelse forlod Bordet.

Jeg gjorde en Dag en Udflygt tilhøst til Slesvig, ledsaget af Harbou og en Ordonnants. Noget Sønden for Flensborg, paa den Plads, hvor de flygtende Opstandstropper havde forsøgt at samle sig, laae endnu henkastet en Del Bevæbnings-Gjenstande, som vidnede om den Uorden, hvori Tropperne havde befundet sig. Havde det kongl. Rytterie forfulgt dem hertil i rask Trav udenom Byen, saa var det sandsynligviis lykkedes at gjøre mange Fanger, fuldstændig at sprænge hele Corpset og tage en stor Del af Skytset. Der blev uden Tvivl anvendt for stor Styrke paa at angribe den nordre Tilgang af Byen. Ved Oversøe Kro blev givet Foder. Værten var ikke meget meddeelsom om Opstandstroppernes Forhold paa Tilbageveien.

I Slesvig var det tydeligt, at der endnu ikke ret var kommet Orden i Tingene, Meget vidnede om Uvane til

Krigslivet. Selvforpleining behagede ikke. Alle ønskede helst, at forsørges i Qvartererne.

Stillingerne om og ved Slesvig vare gode mod en Fjende af nogenlunde lige Styrke; den var svag mod en betydelig Overmagt, da den høire Fløi stod i Luften, Slien ikke dækkede venstre Fløi med Sikkerhed og ved sin skraa nordøstlige Retning var uheldig beliggende for Retraitelinien.

Den commanderende General var selv opmærksom paa denne Stillingens Svaghed; jeg bad ham vel at erindre, at den fremskudte Stilling var mere demonstrativ, end en Opstilling, som skulde forsvares, at alle Stillinger syd for Flensborg, i hvor gode Frontstillinger de end vare mod en ikke altfor overlegen Fjende, saa vare de svage mod betydelig Overmagt, fordi de kun havde een Retraitelinie, de østre Hovedveie. Først ved Bov var Stillingen i denne Henseende bedre, da der var et Tilbagetog aabent til Als. Kongen tog ogsaa til Slesvig og blev modtaget af Soldaterne med megen Jubel. Det blev sagt af hans Omgivelse, at han paa denne Udfugt bar en Panteskjorte under Uniformen. Om dette Rygte udspreddes for at afholde Snigmordere, som der stedse herskede Frygt for, veed jeg ikke.

Igjennem Flensborg kom jævnlig Forstærkning til Hæren. Der kom blandt andet en Del Mandskab til 13 Bat., indkaldt Krigsreservemandskab fra Egnen af Frederitz og Fyen, for at udfylde Hullerne i 13 Bat., Sydslesvigere, hvoraf kun faa vare mødte. Det var meget godt Mandskab, men lidt ør af den gode Modtagelse, det havde fundet overalt.

En preussisk Officeer meldte sig som Parlamentair for at opsøge Wildenbruch, som det hed, og bringe ham Breve. Disse bleve læste, men indeholdt ikke noget væsentligt. Parlamentairen var uden Tvivl en Nysgjerrighedsudsending. — En Deputation af Flensborgs Borgere med Borgemester Callisen blev sendt til det preussiske Hoved-

kvarteer i Rendsborg, for at forsikkre, at Borgerne i denne By ikke ønskede nogen Forandring i deres Stilling til Danmark. Hovedformaalet var at gjøre Kongens personlige Forhold klart og nedslaae Løgnen om den Tvang, hvori han holdtes. Hans Æresvagt af Flensborg Borgervæbning vidner noksom herimod.

Da Kongen efterhaanden overtjede sig om, at de tyske Magter havde Andet for, end at hjælpe til at dæmpe Opstanden, tænkte han paa at søge Forbindelser med Sverrig. Da det i det Hele var ønskeligt at faae nærmere Oplysning om Sverrigs Sindelag, blev det aftalt, at Kongen skulde skrive et personligt Brev til Kong Oskar, forelægge ham Landets betrængte Stilling og bede om hans Hjælp. — Fensmark blev sendt afsted dermed med Ordre til ved at passere Kjøbenhavn nærmere at conferere med Ministeriet.

Da jeg saae Skyerne trække saa stærkt sammen, at et Sammenstød snart forestod, og fandt det upassende, om Kongen maatte flygte af Landet, overtalede jeg ham, efter Overenskomst med de andre derværende Ministre, at forlade Flensborg. Dette gik for sig den 15. Kongen reiste til Frederitz, hvor han ankom den 16de. Den 16 reiste ogsaa jeg med min Adjutant fra Flensborg (maaskee 15, Eftermiddag, til Aabenraa, hvor jeg overnattede). — I Frederitz besaae jeg med Capt. Købke Fæstningsværkerne. Han erklærede disse Værkers Istandsættelse for saa vidtløftig og den ved Istandsættelsen fremkomne Fæstning saa stor, krævende saa betydelig Besætning etc., at han maatte ansee dette Foretagende uhensigtsmæssigt. Jeg var ganske enig med ham heri, derimod holdt jeg for, at der paa det smalleste Sted, nær ved Snoghøi, burde anlægges et eller to mindre, men stærke Værker, der lode sig dække ved Skyts fra den fyenske Kyst. Herved skulde naaes, deels at sikkre Overfarten, deels at sikkre Farten i Beltet. Købke havde havt den samme Idee. Han havde alt bearbejdet den i

sine Tanker og skulde yderligere undersøge Terrainet og gjøre Udkast.

Paa Reisen gjennem Fyen tog jeg nogle Aftaler om Forpleiningsvæsenet og om Anlæg af Centraldepoter i fornødent Tilfælde.

I Nyborg besøgte jeg de fængslede nordslesvigske Embedsmænd og søgte at skaffe dem den Lettelse, som deres Stilling tillod. Natten mellem 18 og 19 kom jeg til Kjøbenhavn.

Brev til Tscherning fra Kongens Generaladjutant (dateret Fredericia 22 April 1848.)

Høistærede Herr Minister!

Da De tiltraadte Krigsministeriet, gave vi hinanden gjensidig det Løfte: jeg, at ville af yderste Evne vaage over, at Deres Myndighed og Virksomhed ikke blev lammet af den kongelige Autoritet: De, at ville sørge for, at de Former, uden hvis Iagttagelse Kongedømmet ikkun bliver en Skygge, nøie bleve observerede. Jeg føler, at jeg paa det samvittighedsfuldeste har opfyldt den af mig indgaaede Forpligtelse, og veed, at Hans Majestæt Kongen aabent og ærligt er imødekommet ethvert af Deres Ønsker og Forslag til Armeens Tarv, skjøndt mange af de Forholdsregler, der, som fremtvungne af Omstændighederne, have været anseet for nødvendige, have maattet stride mod de Anskuelser, i hvilke han, under et uindskrænket Monarchie, var opvoxet, og efter hvilke han var at ansee som Armeens eneste og høieste Befalingsmand. Men om saa samvittighedsfuldere Kongen har afholdt sig fra ethvert Indgreb i den Myndighed, uden hvilken et Krigsministerium ikke kan bestaae, om saa mere maa han være berettiget til at vente de ovenomtalte Former nøie iagttagne. — Dette er nu ikke skeet med Hensyn til Generalmajor v. Hedemann's officielle Rapport om Affairen

den 9de dennes, hvilken findes indrykket i Fædrelandet og Berlingske Tidende af 19de d. M., uden at den har været H. M. Kongen forelagt eller communiceret. — At Kongen, gjennem Dagspressen, skal blive bekendt med Detaillerne af en Affaire, der er udført af Hans egne Tropper, under Anførsel af en af Hans Generaler, strider saa aldeles mod den Agtelse, der skyldes ham, at jeg naturligviis nærer den fulde Overbeviisning om, at enten et ulykkeligt Tilfælde har forvildet den for Allershøistamme bestemte Rapport, idet den maa være gaaet tabt imellem Hovedkvarteret og Kongens forskjellige Opholdssteder under hans Reise, eller at Generalmajor v. Hedemann har troet, at Hr. Krigsministeren havde forelagt Hs. Majestæt samme, forinden Publicationen og derfor har forsømt at indsende et Duplicat. Under denne Forudsætning, og for at Hs. Majestæt kan skaanes for en Krænkelser, som vilde saare ham og muligen være af uheldbringende Følger for Fremtiden, har jeg forhindret, at de No. af Fædrelandet og Berlingske Tidende, hvori den omtalte Rapport indeholdes, ere komne Hans Majestæt for Øine, hvilket har været om saa lettere, som Allershøistsamme endnu er sengeliggende, og jeg iler med herom at underrette Dem, for at De kan træffe de fornødne Foranstaltninger til, at denne Feil kan blive redresseret, hvilket formeentlig lettest kunde skee ved uopholdelig at sende en Afskrift af Generalmajor v. Hedemanns Rapport til Krigsministeriet, af samme Dato, idet det da kunde antages, at den havde forvildet sig paa Hs. Majestæts Reise, ifald dette ikke, som jeg antager, virkelig har været Tilfældet. —

En anden Feil er formeentlig begaaet, høistærede Herr Oberst! ved den af Dem i samme No. af Fædrelandet og Berlingske Tidende udtalte Tak og Tilfredshed med Armeecorpssets Forhold under den nævnte Affaire. Vel er der i Indledningen anført, at det er efter H. M. Kongens allerhøieste Befaling, at denne Tilfredshed og Tak

udtales; men Feilen ligger i, at den overhovedet tilkjendegives af Krigsministeren; thi saalænge som Kongedømmet existerer og Armeen kaldes den kongelig danske, kan Tak og Tilfredshedstilkjendegivelse for et af denne Armees vundet Slag kun udtales offentlig af Kongen med Ministerens Contrasignatur. Krigsministeren lægger Planen til Felttoget, forelægger den til Kongens Approbation, undersøger, hvorvidt den er blevet rigtigt udført, prøver, hvorvidt enhver Befalingsmand har gjort sin Pligt, foreslaaer Belønning eller Tiltale; men Kongen er den, som efter Krigsministerens Forslag uddeler Roes eller Dadel, Belønning eller Straf, og uden en saadan Fremgangsmaade kan Kongens Autoritet ikke bestaae, ligesom, jeg ei heller kan indestaae for, at Allerrhøistsamme med den hidtil iagttagne Rolighed vil forholde sig passiv og afholde sig fra en Indblanding, der maa føre til uheldige Conflictter. —

Min inderlige Overbeviisning om Deres Characteres Retsindighed, min uindskrænkede Agtelse for Deres Talent, for Deres lyse Blik i Forholdene, i Forbindelse med Erkjendelsen af den utrættelige Virksomhed og den uegenryttige Opoffrelse af alle personlige Hensyn, hvorpaa De har givet saa umiskjendelige Beviser, have fremkaldt disse frimodige Ytringer. Jeg er overbeviist om, ikke at blive misforstaaet; thi vi have begge kun eet Maal for Øie: Fædrelandets Hæder og Lykke; derfor har jeg aabent og ærligt udtalt mig for Dem, Oberst v. Tscherning! og jeg haaber derfor ogsaa tillidsfuldt, at De ærer den Følelse, som besjæler mig for Kongen, min og Deres Herre! og at De respecterer hans Værdighed som saadan.

Med største Høiagtelse

ærbødigst

V. Schøller.

Concepten til Tschernings Svar paa dette Brev existerer ikke.

Breve fra Læssøe til Tscherning.

Første Brev.

Herr Krigsminister!

I Anledning af Deres ærede Privatskrivelse af 23 April, hvis sene Besvarelse Begivenhedernes Gang maa undskylde, tillader jeg mig med Hensyn til de Belønninger, der tilkomme de Militaire, som have udmærket sig under Felttoget, at henstille, om det ikke var rettest, at Ærestegn af samme Beskaffenhed for alle Grader uddeltes til Armeens Afdelinger i Forhold til, som de have været med i Ilden eller udmærket sig meest, og at Kammeraterne bestemte mellem sig selv indbyrdes, hvem der i de respective Afdelinger skulde bære disse Ærestegn.

Dersom et større Avancement paatænkes, ønsker jeg meget, at Armeecorpsset maatte faae det at vide iforveien, for at det kunde yttre sig om forskjellige Personer, der ere bedre kjendte her, end de kunne være det hjemme i Kjøbenhavn. Iøvrigt maa jeg allerede nu bemærke, at Anciennitetsavancementet ikke har lidt noget Nederlag ved de hidtil gjorte Erfaringer under Felttoget. Vore Bataillonscommandeurer have næsten alle været fortræffelige.

Med Hensyn til et Par Yttringer fra Harbou ligesom til General Steinmanns Yttring om en utilstrækkelig Betaling, være det mig til Slutningen tilladt at fremføre et Par Ord om mig selv. Det er min indstændigste og alvorlig mente Bøn, at der ikke tildeles mig noget Fortrin for mine Kammerater i Staben som i Armeen, med Hensyn til Gagering. Det vilde ligeledes være mig en tung Byrde og nedslaae mit Mod, naar der gives mig nogensomhelst offentlig Anerkjendelse, for hvad man muligen kunde finde Paaskjønnelse værdt i min Færd, forinden Alt er endt, og det har viist sig, om jeg kan holde ud til Enden. Ikke-Anerkjendelse er den Retraite, som jeg behøver at holde fri for mig selv. Jeg beder Dem ikke at see nogen Ubeskedenhed i mine Ord og at

være overbeviist om, at de ere vel overvejede og meente i fuldeste Alvor; min Stilling kan fordærvs, selv ved en ringe Forandring.

Med Høiagtelse har jeg den Ære at undertegne mig
Hr. Krigsministerens ærbødigste

F. Læssøe.

Hoved-Kv. Sønderborg d. 29 April 1848.

Nedenstaaende Brev var en privat Henvendelse til Tscherning.

Høitagede Hr. Krigsminister!

I Privatbrev af 14 dennes har De opfordret mig til at sige min Mening om de nærmest forestaaende Operationer, navnlig med Hensyn til det Sted, hvor den svensk-norske Hjælp skal anvendes — — —*).

Medens jeg efter Opfordring ytrer mig om Operationerne, være det mig tilladt uden Opfordring at sige et Par Ord om Overcommandoen. Jeg troer ikke, at vi ret vel kunne paatage os denne for den forenede Hær, skjøndt det i vort eget Land var det mest passende; derimod forekommer det mig, at Svenskerne burde bevæges til at overtage den, saasnart Operationerne begynde. At tage en fremmed General, selv om han har et stort Navn, synes mig i denne nationale Strid at være uheldsvangert. Den Fremmedes egen Iver og Tilliden til ham vil neppe blive stor, og en heel Deel af Opstræbningen hos vore egne falder bort. Vi maa vide, at vi kjæmpe for vor egen Hæder og Velfærd og ikke for en Fremmeds Berømthed. — Naar en Overgeneral er udnævnt, hvad enten han nu bliver svensk eller fremmed, troer jeg det aldeles nødvendigt, at der opgives ham Hovedmaalet, han skal naae,

*) Derefter følger et længere Forslag om et Angreb fra Als, hvis Fjendens Styrke ikke er den danske synderlig overlegen; i modsat Fald foreslaaer L. at landsætte Svenskerne ved Aarhus tilligemed de fynske Tropper.

og Kræfterne, der ere til hans Raadighed, og at han ikke generes ved specielle Forholdsregler under Felttogets Gang og endnu mindre ved paabudne Detacheringer og halvselvstændige Corps. Jeg troer, at en Overgeneral maa have en stor Myndighed, og at han maa afsættes, saasnart man ikke længere tør betro ham den. Naar Felttoget er begyndt, vil det ikke uden Fare kunne ledes fra andre Steder end Armeens Hovedkvarter. — Hvad specielt den danske Deel af den forenede Armee angaaer, da vil den vel passende kunne deles i to Divisioner, ligesom den svensk-norske vel vil blive det i 3. Jeg troer ikke, at det er tilraadeligt at sætte Corpscommandeurer imellem Divisionerne og Overgeneralen; netop for at undgaae Rivninger troer jeg, at det er høist ønskeligt, at de 5 Divisioner staae umiddelbart under Overgeneralen, og at han kan bruge dem imellem hinanden, som han vil. — General Krogh, søm Hr. Ministeren flere Gange har omtalt, kjender jeg som en talentfuld Mand uden Kundskaber og med en Deel Letsind; jeg tvivler ingenlunde paa, at han er en af de bedste, vi have, naar han kan finde en Garant. Oberst Hansen troer jeg er daadløs, lunefuld, skjult; han vil ikke ved sin Personlighed virke paa Tropperne, som Krogh, til Gavn, men til Skade; der vil neppe nogensinde blive Enighed i Længden, hvor han er i Nærheden. Jeg vilde ansee det for en sørgelig Sag, om han skulde have den ene Division. General Hedemann har nu engang haft en Overcommando; jeg troer, at han sely, om ikke strax saa lidt efter, vilde være overmaade glad, om han blev commanderende General, f. Ex. i Fyen, hvor han nu er, med en dygtig administrativ Generalstabsofficeer ved Staben. Oberst Bülow er tapper, besindig, fordringsløs, har en Personlighed, der tiltaler og i tilstrækkelig Grad imponerer Soldaten; han har vel ikke mange Kundskaber eller vidt Blik, men dog troer jeg, det vil være et Held, naar han faaer den ene Division. Oberst Schleppegrell

er vist i flere Retninger en dygtig Mand, men det synes mig ikke, at han under Felttoget har givet Grund til at antage, at han bør gaa videre end til Brigaden; hverken ved Bau eller ved Slesvig har han fundet Leilighed til at gjøre sig sært bemærket. General Wedel vil neppe mere følge Armeen — — —*).

Jeg haaber, at Hr. Krigsministeren tilgiver mine ligefremme og ukaldede Yttringer, og forbliver med Høilagtelse

Hr. Ministerens
ærbødigste

F. Læssøe.

Odense d. 17 Mai 1848.

I sine Optegnelser hentyder Tscherning til de talløse Rygter og de mange, meest anonyme, Angivelser om Forræderi af høitstaaende Personer, Komplotter mod Kongens Liv o. L., som den herskende ophidsede Stemning, navnlig i den første Tid, af-fødte. En Prøve paa disse „fra en troe Danneqvind“, uden Datum (efter Tschernings tilføjede Bemærkning paa Brevet fra Marts eller de første Dage i April) og med en meget usvet Haandskrift, aftrykkes nedenfor. Frygten for Snigmord fra Tydskernes Side synes overhovedet at have været meget levende. Tscherning omtaler den i sine Optegnelser, og den kommer ligeledes til orde i hans Hustrus Breve. For at opretholde Orden og modarbeide Rygters Udbredelse dannede sig endog et Selskab (jfr. Fædrelandet 1848, Nr. 127, 11 Mai), hvoraf især Saint-Aubain var et ivrigt Medlem. Hvilke Virkninger saadanne Rygter og Skrivelser isøvrigt kunde have, viser nedenstaaende Brudstykke af en konfidentiel Skrivelse fra en betroet Mand, som Tscherning havde sendt til Hovedkvarteret i Fyen.

Bøn til Ministeren angaaende Kongens dyrebare Person — for det første at Kongen ikke Maa blive omgivet

*) Resten af Brevet indeholder et Forslag til en Omordning af Depotvæsenet, der gaaer ud paa, at der ved Siden af eller ialfald under Generalcommandoen etableres en administrativ Autoritet, hvorunder Remontecommission, Depotvæsen og Skoler henlægges; til denne Post foreslaaes Oberst Hansen.

af nogen tydsker | eller Holstener de ære alle forrædere —
 Maaske de staae i Complot til de tyske Dronninger og
 ære underkøbte til at Snigmyrde Hvor dyrebare Konge —
 jeg Har været i dag og vilde advared Kongen men
 kunde ikke faa ham i tale — Dærfor Henvender jeg mig
 til ministeren Som folk siger er en retskafen og klog
 Herre.

fra en troe

Danneqvinde.

Hermed et Exemplar af det Flyveblad, jeg igaar
 talte om, der er sendt rundt om, saavidt man har kunnet
 faae det afsted med alle Poster.

Angaaende de mange circulerende Rygter, da skal
 der i Løvstræde 127 være en heel Klub, som arbeider i
 slesvigholstensk. Interesse. Ligeledes skal der i Skinder-
 gade 38 boe en Slesvigholstener, som løb herfra med
 Deputationen, men siden hemmelig er kommen tilbage,
 bliver seet af og til smutte ud og ind om Aftenen, holder
 sig stille hele Dagen, og til hvem der om Natten maa
 komme Folk, da man har hørt talende Stemmer trænge
 fra hans Logis. Da Du igaar spurgte om saadanne
 Passagerer, vil jeg ikke undlade at meddele dette, som
 idag er blevet mig meddeelt af en, saavidt jeg kan
 dømme i disse vanskelige og exalterede Tider, troværdig
 Mand.

Din hengivne

C. de Saint-Aubain.

Kbhvn. d. 9 Mai 1848.

Jeg bliver nu anmodet om at meddele Dig den
 almindelige Frygt, man nærer for de mange preussiske
 Matroser; ikke for et Overfald en masse; thi derpaa
 tænker man ikke, men for Brandstiftelse, da flere af
 dem skal paa Kneiper have yttret sig meget forbittret,
 og man skal have Anledning til at være ængstelig for
 en saadan Hævn. Ogsaa Politiet har af flere Skjænke-
 værter og Andre faaet Meddelelse om denne Stemning
 hos dem, med Tilhold at være opmærksom, hvilket ikke

er nogen let Sag, „thi en Frictionssvovlstik er hurtig anvendt“, sige de ængstelige Gemytter.

Middelfart 11 Mai 1848.

Hr. Krigsminister!

— — — Ved min Ankomst til Middelfart igaar Aftes fandt jeg Generalen og Capitain Læssøe bragte til Fortvivlelse i Anledning af det fra Hr. Krigsministeren afsendte anonyme Brev om, at General Hedemann skulde være en Landsforræder. Da Hr. Krigsministeren havde tilstillet Generalen dette Brev uden Commentar, kun med den eneste Bemærkning, at tvende hæderlige Mænd vilde bevidne Rigtigheden af det „Fremførte“, havde man naturligvis — hildet i den forudfattede og feilagtige Anskuelse, at Generalcommandoen i Fyen for Generalens Vedkommende skulde være en Retirade for at berøve ham Commandoen over Armeen — kun seet i Combinationen af dette Brev med de tidligere en fortsat Opfordring til Generalen om at søge sin Afsked. Ved min Ankomst havde han allerede skrevet sin Dimission og fordret retlig Undersøgelse af sit Forhold. Sorg og Fortrydelse over en saadan uforskyldt Miskjendelse havde aldeles deprimeret ham og hele Dagen afpresset ham Taarer; ogsaa Capitain Læssøe var for første Gang aldeles nedslaaet og modløs. Hr. Krigsministeren indseer altsaa, hvad det kostede mig at berolige disse oprørte Elementer. Det lykkedes mig dog omsider at gjøre Generalen det klart — ved Hjælp af Hr. Krigsministerens Skrivelse og mine mundtlige Forklaringer — at han saavelsom Capitain Læssøe ere i Besiddelse af Deres fuldkomneste Tillid, at de Begge feilagtig havde opfattet deres Stilling i Fyen, og endelig, at De, Hr. Krigsminister! ikke kunde have nogen Anelse om, at De ved det tilsendte Brev skulde havt til Hensigt at krænke Generalen ved en uværdig Mistanke. Det lykkedes mig omsider, og hvad der ikke lidet hjalp mig heri, var, at jeg

næsten ordret efter Hukommelsen kunde citere Deres Brev til Conferentsr. Bræstrup, hvori De paa den stærkeste og smukkeste Maade udtalte Deres Tillid til Generalen. — — —

Med Høiagtelse
ærbødigst

O. S. V.

Brev til Tscherning fra Olaf Rye.

Hr. Minister!

Jeg tillader mig herved at frembringe Dem min Tak for den særdeles Opmærksomhed, De har viist mig ved Deres Brev af 24 dennes. Jeg føler mig meget smigret ved den Anerkjendelse, den Mand har viist mig, hvorpaa hele Europas Øine for Øieblikket hviler, og Danmark med sikker Tillid sætter sit Haab, at han med sin kraftige Haand vil rædde det ud af dets nuværende Trængsler. Med al mulig Anstrængelse skal jeg søge at fortjene Deres Tiltroe og gjøre mig deres Bevaagenhed værdig.

Ærbødigst

Olaf Rye.

Ulkebøll Prg. 28 May 1848.

Brev til Tscherning fra Drewsen.

Hr. Krigsminister!

De vil maaske smile, naar De seer et Brev fra mig, og vil maaske spørge Dem selv, hvad kan det gamle nyttige Skrog have at skrive om, til mig.

Svaret er let. Jeg har længe følt stor og stedse større Trang til at lette mit Hierte, ved, at udtrykke Dem, den mest uskrømtede Tak for alt, hvad De allerede har gjort til vort Fædrelands Vel; for Deres ualmindelige Anstrængelse; for Deres vaagne Nætter og vel for Tabet af en Deel af Deres Helbred. Det var længe mit Ønske saaledes at lægge Dem mine Følelser for Dagen, men da min Tiener idag, efter min Ordre, bragte mig Deres Portræt, kom Taarerne mig i Øinene, alle Betænke-

ligheder vege, og jeg greb Pennen, og her er Svaret paa Spørgsmaalet. — Man har sagt, og vel ikke ganske uden Grund, at naar Danmarks Ulykker have været størst, har det syntes, at en god Aand har itide bragt Hjælp. Jeg seer deri, at vi netop i dette vor Trængsels Øieblik har Dem, atter Beviset for, at Danmarks Skyts-aand ei sover; thi hvor jammerlige ville vi ikke uden Dem have staaet. Jeg veed vel, at De ikke formaaer at gjøre det Umulige, men jeg veed tillige, at hvad end vor endelige Skæbne skal vorde, skal det danske Navn i Europas Øine staae hædret — og derfor maae vi takke Dem. Troe ogsaa derfor Hr. Minister, at hver den, der fortiener Navnet af Dansk, føler, som jeg, for Dem, og stol paa, at Intet, selv ei Uhæld, kan nogensinde rokke den ubegrændsede Tillid vi sætte til Dem. Saaledes tænker og føler jeg, saaledes tænker og føler hver ærlig Dansk. — Gid Styrke til at holde ud, ikke maa fattes Dem, i Tidens Længde, og gid De leve mange Aar, for i taknemmelige Medborgeres Agtelse, at nyde Deres Daads velfortjente Løn.

1. Juli 1848.

Deres

ærbødige

Drewsen.

Breve vekslede mellem Tscherning og hans Hustru
(under hans Reise til Armeen i Juli 1848).

Aarhus d. 23 July 1848, Kl. 4.

Jeg skriver Dig til kjære Nore for at sige Dig, at jeg efter en heldig Reise er kommet her for 1 Time siden, er ret vel, har spist og reiser videre. — Folk raaber Hurra for mig; det klinger som Ironie, istedetfor at opmuntre mig skjærer det mig i Hjertet. Hils Marie fra Din kjæreste Ven og kjærligste Mand

A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn d. 25 Juli 1848.

Min egen kjære Tscherning!

Tak for Dit lille Brev fra Aarhus; jeg kan tilfulde begribe, hvor det maa være Dig tungt at see Folk juble Dig imøde, Du, som ingen Forfængelighed har i Din Sjæl, Du som ingen Illusioner har; men det skal just være Din Kunst at kunne see og handle med koldt Overlæg og glæde Dig ved, at den store Masse kan see Tingene lidt lysere. Du skal huske paa, at de Fleste kunne ikke opgive Illusionerne uden at lade Hænderne falde i Skjødet, lad dem derfor beholde deres gode Troe og gjør blot Intet for at bevare den og Intet for at nedbryde den. Jeg haaber, Du skal atter komme til lidt Kræfter paa denne Reise, Dit nedbrudte Humeur i den seneste Tiid viiste mig kun for meget, at Du befandt Dig ilde*)⁷ — — — Din trofaste

Eleonore Tscherning.

Veile d. 25 July 1848.

Kjære Nore.

Dit Brev med Frue Wørrishøffer har jeg modtaget og seer med Fornøielse, at i leve vel. Jeg trives ganske vel ved dette bevægede Liv, men hvad jeg vinder paa den ene Side, sætter jeg til paa den anden, jeg nemlig overvældes af Visiter. I Formiddag gjorde jeg en lang Tour, langs Veile Aae forbi Haraldskjær, gennem Jellinge, Greismølle etc. etc. tilbage til Veile. Du troer

*) I nogle Bemærkninger, nedskrevne samme Aften, Tscherning reiste (22 Juli), skriver hun: „T.'s baade aandelige og legemlige Befindende er meget mindre vel, vedholdende anstrengt Arbeide, næsten stadig Uroe og Sindslidelse har afkræftet og afmagret ham og bleget hans Haar, det er ikke det samme Menneske; han er lige klog, mild og god; men meer og meer rodfæstes hans Ahnelse om, at Danmark gaaer sin Opløsning imøde, og denne længe nærrede mørke Anskuelse af Danmarks Slut bekræfter sig meer og meer i hans Øine.

maaske for Egnens Skjønheds Skyld, nei for Krigsførelsen. Kommer Fjenden her, bliver det Valpladsen. Er det ikke et stort Beviis paa den menneskelige Naturs Raahed, at man slaaes og dræber hverandre istedetfor at leve fredelig sammen i denne yppige Natur. Kys til Dig og lille Marie fra din hengivne Mand

A. F. Tscherning.

P. S.

At der ingen Vaabenstilstand bliver, veed Du jo vel. Fra igaar Aft. Kl. 10 er Fjendtlighederne begyndt. Da Fjenden staaer 4 Miil borte, mærke vi det ikke.

Odense d. 27 July 1848.

Kjære Nore.

Dit kjærkomne Brev af 25. har jeg modtaget. Det glæder mig, at Du venter nogen Adspredelse af Dit Ophold i Ordrup. — — — Kys Marie og tænk ret kjærlig paa Din hengivneste Mand

A. F. Tscherning.

P. S.

Skaf en ny Krigsminister, til jeg kommer hjem.

Udkast til en Avisartikel*)

(August 1848).

Høistærede Hr. Redacteur. I Deres Nummer 197 læser jeg en Artikel, hvori paany fremkommer en Anke, som alt oftere er fremkommen i Breve fra navngivne og unavngivne Personer og i offentlige Blade, at jeg ikke forstaar behørig at bruge Folkets gode Stemning til at stille et behørigt Antal Krigsfolk i Marken. Ved Siden heraf har jeg modtaget mange Forslag om, hvorledes jeg kunde udrette mere, og hvorledes Krigen kunde føres

*) Ved en senere Tilføielse betegner T. den som bestemt til „Fædrelandet“, hvilket dog neppe er rigtigt, da Nr. 197 af dette Blad ikke indeholder nogen Anke, som den i Begyndelsen af Udkastet nævnte.

paa en ganske anderledes kraftig Maade end hittildags er skeet. For ikke at blive en Hindring for mit Fædrelands Frelse føler jeg mig opfordret til at erklære, at mine Evner ikke række til at udføre disse, som det maaske feilagtigen forekommer mig, overspændte og umodne Planer, ligesaalidt som jeg har tilstrækkelig Indsigt til at fatte deres Brugbarhed. Mit høieste Ønske er derfor, at en anden Mand med større Troe, Indsigt og Dygtighed, der bedre forstaaer at opfatte Forholdene, og i Virkeligheden fortjener den Tillid, som man kun som Høflighedssag og i Ord yder mig, kan tilbyde sig til Hans Majestæts Tjeneste i det Fag, jeg nu beklæder. Da jeg overtog min Post, gjorde jeg det kun, fordi man dengang ikke havde nogen Anden, der vilde; hverken ved min Stilling eller ved mine Evner følte jeg mig vel skikket til at overtage et saa vanskeligt Hverv. Jeg havde for meget tænkt mig ind i Folkevæbningens Indretning og Værd til ikke at vide, at den ikke lod sig fremtrylle i faa Dage eller Maaneder; thi kun hvor Indsigt i Krigsvæsen er et Almeeneie, kan Folkevæbningen blive en nyttig Foranstaltning. Jeg kjender Hærens gode og svage Sider for vel til ikke at erkjende, at dens hurtige Udvikling til nogen særdeles Brugbarhed, især under saa faretruende Tidsbegivenheder, var et vanskeligt Hverv, hvorpaa maaske meer end een Mands Kraft maatte forsøges forgjæves, og hvorved, i hvert Tilfælde, mangan vanskelig Kamp maatte bestaaes. Jeg overtog det mig overdragne Hverv som en Tilskikkelse af Skjæbnens besynderlige Lune, og har, fra det første Øieblik af, været fattet paa at vige Pladsen, naar den Mand lod sig paapege, hvis skabende Genie kunde fuldbyrde det, som min, maaske for beregnende og overlæggende Natur ikke rækker til, hvis opbrusende Ungdomsfyrighed kunde skaffe det Opsving tilveie i Statsmaskineriets Hjulværk, som mine 52 Aar ikke formaaede. Jeg bestræbte mig derfor af yderste Evne for at skaffe nye Kræfter frem

paa Scenen, for at man mellem dem kunde søge en dygtig og lykkelig Afløser, naar man misfornøiet med vore Sagers langsomme Fremgang paa Krigstheatret, hvilken jeg forudsaae, maatte føle Trang til at gjøre et nyt Forsøg. Skulde nu De, Hr. Redacteur, eller nogen blandt Deres mange Læsere kunne paavise den til Tidsforholdene passende Mand i den her omhandlede Retning, eller findes der en saadan Mand, der kan og vil træde i Skranken med ædel Selvbevidsthed om sit høie Kald, da vilde Fædrelandet skee den største Tjeneste, som maaske kunde skee det i dette Øieblik. Hvad mig personlig angaaer, da skal sikkert ingen meer end jeg vise mig taknemlig mod den, som, ved at bringe Byrden over paa fastere Skuldre, bidrager væsentlig til at redde vort betrængte Fædreland. Thi jeg maa bekjende, at jeg ikke har Tro til Krigsføring med Batailloner, som kunne dannes ved blot at levere dem Geværer, overladende det til Patriotismen at klæde og forsyne dem og til Begejstringen at lede og befale dem. Dog, om personlige Hensyn kan her ikke være Spørgsmaal. Saavel Kongen som Regjeringsmedlemmerne opfatte Forholdene i deres fulde Storhed, de ville vide at imødekomme ethvert folkeligt Ønske, som virkelig kunde tjene til Statsformaalets Fremme, de ville med Glæde see den Mand udpeget, som forenede den nødvendige Troe, Indsigt og Kløgt for at sætte Krigsvæsenet paa en Fod, der gav det Overvægt over sine mægtige Fjender. Slutteligen takker ieg Dem, Hr. Redacteur, fordi De har bragt denne Sag alvorlig paa Bane. Gid det snart maatte lykkes Dem at løse Opgaven til Almeenhedens Tilfredshed. Øieblikkene ere kostbare, den som skal bruge dem, bør miste saa faa af dem som muligt. Jeg skal vistnok til min Virksomheds sidste Moment gjøre Alt, hvad jeg formaaer; men dette er jo erkjendt for utilstrækkeligt.

Til Kongen.

(Uden Datum. „Blev ikke indgivet eller rettere paa Opfordring holdt tilbage“.)

Da jeg, for at tilfredsstille Øieblikkets uafviselige Trang, fulgte mine Venner ind i Ministeriet og modtog Deres Majestæts allernaadigste Kald til at blive Krigsminister, skete det under den Forudsætning, at en kraftig Afbenyttelse af de Hjælpemidler, som et tro og opoffrende Folk tilbød, vilde være tilstrækkelig til at hævde Deres Majestæts gode og med sjelden Maadehold krævede Ret, ved nemlig at beseire og dæmpe det Oprør, som et fanatisk Partie havde bragt til Udbrud i Holsten og det sydlige Slesvig og søgte ved Vaabenmagt at udbrede over hele Slesvig. Jeg indtraadte i Ministeriet med den moralske Forpligtelse at sikre Slesvig for Danmark ved at udfri det fra de oprørske Slesvigholsteneres Herredømme. Da det nu viste sig, at Tydskland, og i Spidsen for dette Preussen, tog den Beslutning med Vaabenmagt at understøtte Oprøret og ved sine anerkjendende Erklæringer at lovliggjøre dets Formaal, Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund, saa forblev jeg dog i Ministeriet og vedblev at følge den betraadte Vei, at fortsætte Krigen, skjønt jeg ikke turde love for dens gunstige Udfald, eller rettere forudsaae det uheldige, fordi man endnu dengang ikke kunde vide, at Danmark forgjæves skulde kalde paa Europas Magter for at hævde sin Uafhængelighed og Uantastelighed under europæisk Værgemaal, den eneste endelige Sikkerhed for en lille Stat mod et saa ubeføiet og voldsomt Overgreb. Skjønt jeg, tiltrods for alle de givne opmuntrende Forsikringer, ikke troede paa nogen afgjørende Understøttelse fra de ven-skabelige Magter, efter at jeg havde hørt, at disses Cabinetter ikke opfattede Sagen i sin store Simpelhed og uden andre Hensyn, støttende paa de 1815 indtraadte og fastsatte europæiske Forhold, erkjendte Eideren for Tydsklands Grændse og Slesvig for en af Tydskland

ligesaa uafhængig Del af det danske Rige som det egentlige Danmark, — skjønt jeg ikke troede paa Understøttelse, saa fandt jeg dog, at jeg skyldte mine Colleger, som nærede andre Anskuelse, ikke at holde mig til mine, ved Betragtning af Forholdene vundne Anskuelse, men burde følge Deres Majestæts Regjering i det Forsøg, som nu begyndte. Men nu forekommer det mig, at Forsøget er tilendebragt; det har viist, at de europæiske Magter ere ligegyldige ved Danmarks Skjæbne som Stat, at de kun bestræbe sig for, at dets Opløsning og Tilintetgjørelse som saadan gaaer for sig med saa lidt Ulempe som mueligt for Resten af Europa, de have hengivet os som et Offer for det nye Tydscklands Erobringssyge.

Deres Majestæt er nu stillet paa et nyt Standpunkt. De har at vælge mellem Oprettelsen og Anerkjendelsen af et med det graadige Tydsckland sammenhængende Slesvigholsten i Personalforbindelse med Resten af Danmark, hvilket for mig er det samme som Danmarks Underordning under Tydscklands overmægtige Villie, — eller at fortsætte Krigen alene med Tydsckland uden Haab om Bistand fra nogen europæisk Magt, hvilke jo alle, maaske Frankrig undtaget, hvis politiske Indgriben endnu er en Gaade, ved kun at udtale dem for et Forsvar af Grændsen ved Kongeaaen, have opgivet Slesvig. Men efter at dette Valg saaledes er stillet, kan jeg ikke mere tjene Deres Majestæt med Nytte i Ministerraadet. Det første Skridt, directe eller indirecte at anerkjende det ved Oprør og Vold begrundede tydske Slesvigholsten, hvor nødvendigt det end kan være blevet ved den forladte Stilling, hvori Danmark befinder sig, tør jeg, efter min politiske Stilling overfor Befolkningen, som ærlig Mand, ikke deltage i. I denne nye Forbindelse af Statsindretninger, som herved vilde fremstaae, vilde jeg dertil være en upassende Raadgiver, da jeg ikke strax kunde vende mit Sind med Venlighed og Tillid mod den nye

Tingenes Orden og ikke kunde troe paa de af det slesvigholstenske Oprør udgaacde, af Tydskland paatvungne Mænds Oprigtighed. Den anden Udvei, at fortsætte Krigen til det Yderste, indtil Statslevningens Underkastelse følger af Ydmygelse og Mathed, eller at Øerne, opgivende Fastlandet, hengive sig til den passive Beskyttelse, som Havet giver, kan jeg ikke tilraade, da en saadan Udvei kun vilde forekomme mig tilraadelig, saalænge der var Anledning til at troe, at Danmark som Stat i sin virkelige Uafhængighed endnu betragtedes som et nødvendigt Led i det europæiske Statssamfund. Uden selv at have Haab om eller Tro paa Muligheden af et heldigt Udfald ved en Kraftanstrængelse, hvorved hele Befolkningens Velvære var sat paa Spil, og overbeviist om, at selve Befolkningen vilde betragte en saadan Anstrængelse for uretvis, naar man forud antog den for unyttig, kun som en Æresag, — anseer jeg mig ikke skikket til at være Medlem af en Regjering, som be- traadte en saadan Bane, og som jo maatte være fattet paa uden Skaansel at benytte ethvert Middel for at naae det endelige Maal: Seir eller fuldstændig Undergang. Da jeg saaledes efter modent Overlæg er kommen til den Erkjendelse, at jeg ikke længer passer til at være Deres Majestæts Raadgiver og Krigsminister, men derimod skylder i al Underdanighed at tilraade Deres Majestæt at omgive Dem med Mænd, hvilke ere bedre skikkede til at raade Deres Majestæt, naar der skal knyttes Forbindelser mellem det nye Slesvigholsten, Levningen af Danmark og det nye Tydskland, en Udvej, jeg maa ansee som uafviselig, saa ansøger jeg allerunderdanigst om, at Deres Majestæt allernaadigst vil lade mig træde ud af min Stilling som Medlem af Statsraadet og Krigsminister.

Allerunderdanigst

A. F. Tscherning.

Breve til Tscherning fra DeLong, dansk Generalkonsul
i Paris.

Paris den 18 April 1848.

Min kiære gode Ven.

Det glædede mig usigelig af vore danske Aviser at erfare, at De var bleven udnævnt til Krigsminister; Deres mig velbekjendte Patriotismus og udmærkede Dygtighed i enhver Henseende giver mig det faste Haab, at skulde Vi ogsaa blive tvungne et Øjeblik at vige for de Tydskes Flertal, vil Danmark, under Deres kloge Ledning, dog slutligen faae Overmagten og Seiren i sin retfærdige Strid. — Desværre lever Vi endnu stædse her i en Revolutions Atmosphere, og en blodig Kamp imellem Republikanere og Communisterne synes mig uundgaaelig her i Paris.

Den franske provisoriske Regjerings Ensidighed, saavel som dens Haab at vinde Tydskland for Frankrig mod Rusland bringer disse Herrer, samt National, hvilket nu er Regjeringsbladet, til at være uretfærdige imod Danmark, jeg har forgieves underholdt mig meget længe med Redacturen og overbeviist disse Herrer om, at Slesvigs Befolkning for største Delen er dansk, og at ingen undtagen Adelen dersteds vil indlemmes i det tydske Forbund; min Samtale fik Avisen en otte Dages Tid til at holde inde med sine Angreb, men nu har den atter begyndt.

Jeg formoder, at Preussen spenderer mange Penge paa Aviserne; thi det er høist vanskeligt at opnaae hist og her nogle gunstige Linier indrykkede ei alene i National, hvor det er en Umulighed, men ogsaa i de andre Blade. — — — Jeg bidrager alt, hvad jeg kan, for at fremme Fædrelandets Interesser, desværre for at faae Overmagten hos Aviserne udfordres der mange Penge, og dem har jeg ikke. — — —

Paris den 25 April 1848.

(Der har været Spørgsmaal om at skaffe en fransk General til at kommandere den danske Armee.)

— — Lamoricière eller Bedeau kan jeg ikke faae, men vel en anden dygtig General-Lieutenant. De vil af Bladene have seet, at den franske provisoriske Regjering, man formoder ledet af Hævn, ei alene har sat ud af Tjenesten, en retraite, en stor Mængde civile men ogsaa mange militaire Embedsmænd; blandt General-Lieutenanterne er der flere, som jeg troer ville tage imod passende Tilbud, Debar, Rapatel, d'André etc. Denne sidste er en dygtig General og kuns 58 Aar gammel. Gen. Lieut. Tugnot, min Kones Farbroder, er ogsaa bleven uden videre afsat, han er villig til at gaae til Danmark; men vi trænger ikke hjemme til en Organisator, det forstaaer De, min gode kiære Ven, Dem bedre paa end alle franske Officierer.

Saalænge jeg seer dygtige, kloge og ædelsindede Raadgivere, som De, kiære gode Ven, og Deres Colleger, omringe vor ærlige dansksindede unge Konge, opgiver jeg ikke Haabet, at Vi vil kunne faae Bugt med Oprørerne og vore Nederdrægtige tyske Naboer. —

Paris den 16 Juni 1848.

— — Af den her medfølgende Avis National vil De see, at man nu er gunstig stemt for Danmarks retfærdige Sag, den nuværende Udenrigsminister Bastide's (forhenværende Redacteur af National) og Hr. Cintrat's, Chef for Direction Politique (især denne sidstes) Sympatier har Danmark. Han var med at sende en diplomatisk Note til Frankfurt i Danmarks Faveur. Lord Palmerstons urigtige Plan, at Slesvig skulde deles, stemte imidlertid ikke med Hr. Cintrat's Anskuelser, og har faaet ham til at opsætte med at indgive den diplomatiske Note. Hr. Cintrat var alt i Udenrigsministeriet i den Tid Koss var her.

Man troer ikke, at Republiken vil bestaae, den offentlige Mening forandrer sig øjensynlig. Folk, især den lavere Klasse, kaster Øinene paa Louis Bonaparte; det er imidlertid meget tvivlsomt, om han vil komme paa Tronen, han skal intet Genie være, og Rygtet gaaer, at han er forfalden til Drik. —

Paris 7 Juli 1848.

— — Jeg fik Minister Lehmann til at gaae hen til Hr. Cintrat. Ministrene blive ikke længe paa deres Poster herstæds, men derimod Directeurerne i Ministerierne; det er disse Herrer, som lede Tingene; han saae ligeledes Bastide, men desværre ei General Cavaignac. Her i Frankrig er man nu, baade Regjerings Personerne saavel som Publicummet, meget gunstigt stemt for vor retfærdige Sag, men desværre skeer her altfor hyppige Forandringer blandt dem der lede og regjere Staten. Hvis de privat tilskrev Gnl. Cavaignac, gratulerede ham i Anledning af hans kraftige uegennyttige republikanske Fremgangsmaade og gav ham en Skildring af vor politiske Stilling, vilde det upaatvivleligen smigre ham.

De skal min sødte Ven have mange Tak, hvis De vil lade mig faae den omtalte Brochure, den skal blive oversat og uddeelt. I denne for Fædrenelandet alvorlige Tid har jeg ikke været ørkesløs. Aviserne og de indflydende Mænd herstæds har jeg efter bedste Evne bearbejdet og sat i Bevægelse, saasom Redacturen af National, Debats etc. etc. — — —

Paris den 30 Juli 1848.

Det var mig saare behageligt at høre fra Dem ved Kammerjunker Harbou. Jeg agtede at gjøre Dem en Overraskelse ved at sende Dem, om nogle faa Dage, en Oversættelse af den i Deres ærede Skrivelse af 23 Juni omtalte Piece: „Der Aufstand in den Herzogthümern Schleswig und Holstein und Preussens Verfahren gegen Dänemarck“. Det er Grev Bouillé's Søn, som er Over-

sætteren, der tilføies nogle Bemærkninger om de nyeste Begivenheder og Tydskernes uforskammede Fordringer. Jeg haaber, at Brochuren vil gjøre god Virkning, jeg agter at lade trykke 500 Ex. Hvis jeg siger Dem det nu, saa er det paa Grund af, at Kmj. Harbou har sagt mig, at man i Kjøbenhavn beskæftigede sig med at oversætte denne Piece

Journal des Debats af 28de indeholder en god Hoved-Artikel, den er skreven af Grev Bouillé, det har ikke været nogen let Sag at faae den indrykket. — — —

Harbou's Mission kan upaatvivleligen gavne vor retfærdige Sag herstæds betydelig.

Paris den 18 August 1848.

— — Jeg vil komme til at trænge ei alene til gode Elementer for og imod Retfærdigheden af vor Ret og Strid angaaende Arvefølgen, men ogsaa til Statistiske Notiser og Finantielle, jeg har lovet slige Documenter til la Revue des deux Mondes, for at opnaae, at et Manuscript, som var blevet sendt til omtalte Maanedsskrift ved en af Hertugens Omgivelse, en Franskmand, blev forkastet. Materialierne til Arbeidet haaber jeg, De vil foranstalte blive mig snarest muligt tilsendt; men at bruge Grev B.s veltalende Pen til at udvikle samme, det agter jeg ikke, jeg vil hellere spendere nogle Penge, end at han skal kunne komme frem med sine urimelige Pretensioner, som gaar ud paa, at man bør give ham Storkors af Danebrogen; hvis Sønnen faaer Ridderkorset, synes mig bør han være tilfreds og Faderen ligeledes. — — —

Paris den 27 Oktober 1848.

— — Kamj. Harbou har sendt mig Fædrenelandet af 12te, Artiklen oversættes og skal blive trykt, med det allerførste skal jeg tilskrive ham. — — —

De skulde sandelig have Tak, hvis De vilde udvirke, at Hans Majestæt giver Ridderkorset til Herr Dresprez

for hans Artikel i la Revue des deux Mondes, og til Grev Louis de Bouillé, det vilde være en høist gavnlig Opmuntring, som vilde virke fordelagtig for vor Sag. Artillerie-Officererne have anmodet mig om, at opsætte, for Øieblikket i det mindste, med at anholde om denne Naadesbevisning for dem! — — —

Paris d. 5 August 1848.

Brev fra Major Harbou, dengang Adjutant hos Krigsministeren.

Kjære Hr. Minister!

Deres Brev har jeg afleveret til General Cavaignac eller egentlig til hans Adjutant, for at han kunde have læst det ved min første Audients. Han spurgte med megen Interesse til Dem, erindrede Dem fuldkomment vel fra Morea, ihvorvel han havde været mindre intim med Dem end med Schlegel, om hvem han ligeledes erkyn-digede sig. Han erindrede ogsaa, at der havde været en tredie Officer af Staben, men hvis Navn eller Person han ikke mere erindrede sig.

Samtalen med Cavaignac og Bastide vil De erfare af Grev Moltkes Rapport til Udenrigsministeren, saavel som af min Skrivelse til samme, han erholdt Kundskab om General Lamoricières Yttringer, hvis Fortsættelse jeg tør vente imorgen. Jeg maatte gennemgaae vort Feltdogs Historie saavel med Cavaignac som med Lamoricière, og da Førstnævnte beklagede sig over kun at have Gliemanns Kaart, gav jeg ham, hvad jeg havde i saa Henseende, og for at revanchere sig forærede han mig samtlige hidtil udkomne Blade af la carte de France (en Present af gode 2000 Francs), som jeg ved min Hjemkomst stiller til Krigsministeriets Disposition, og hvorved den franske Regjering allerede iforveien har gjengjeldet den af mig i Skrivelse til Grev Knuth for sammes forskjellige Autoriteter forlangte Kaartforsendelser.

Hvad nu det herværende politiske Væsen eller rettere Uvæsen angaaer, da skal vore førstkommende Theatener*) være af rigt Udbytte; kun maa jeg allerede fortælle Dem, at De ikke kan komme i nogen Boutik, hos nogen Haandværker, hos nogen Glacier, i nogen Caffée eller Restaurant uden at høre: *mais comment voulez vous, monsieur, que ça marche avec la republique?* Folk ere kjede af den som Kat af Sennop, men vover naturligvis ikke at reclamere Monarchiet, hvis Restauration Mange dog med Begjerlighed see imøde og fortrøstningsfuldt vente inden 6 Maaneder. Februarrevolutionen tør ingenlunde ansees for noget Resultat af Folkevillien, der kun tilsigtede en sund Reform og et andet Ministerium; man maa kun beundre den Dumdristighed og forundre sig over det Held, hvormed den har escamoteret af „National“ i Forening med en Haandfuld Legitimister, *deguisès en hommes de blouse*, deriblandt Mr. le Duc de Chevreuce o. Fl. Alligevel er og forbliver Cavaignac Dagens Helt, deels paa Grund af hans ubestridelige og uomtvistelige personlige Værd, deels paa Grund af hans Families republicanske Traditioner og hans egen republikanske Tænkemaade. De Lamoricière har igjen aldeles hævet sig til den samme Høide, som hans tidligere Heltefærd havde ført ham til, og hvorfra hans i de sidste fire Aar mod Marechallen førte Intriguer og mindre kraftigt førte Felttog havde ladet ham nedstige adskillige Trin. Alle erklære eenstemmig, at han i denne sidste Revolution har været admirabel.

Changarnier er allerede characteriseret i de Lamoricières Yttring: *il est indispensable à Paris*. Bedeau — dersom han nu duer (han er meget slet), saa duer han dog idetmindste i sine Bestræbelser for at gjenoprette Ordenen, den han lod falde i Februar. Han slider nu paa Resten af sin tidligere Anseelse; Republiken lader ham ikke falde, deels

*) Harbou drak The hver Aften med Tscherning i Krigsministeriet.

paa Grund af samme, deels fordi hans uforklarlige, ti Gange uforklarlige Adfærd lod en Haandfuld de factueux styrte Louis Philippe, krænke Kammerets Skranker, insultere Mme Hertuginde af Orleans samt hendes Børn og indføre en Republik, der i et Tidsrum af 6 Maaneder har undergaaet tre nye Revolutioner og ruineret idetmindste $\frac{1}{5}$ af Parises og $\frac{1}{10}$ af det øvrige Frankrigs Borgerskab samt bragt Staten til Randen af en finantsiel Afgrund, der hvert Øieblik truer med at sluge denne Republik, som mere end noget andet Gouvernement slaar Pressen i Lænker og paalægger nye Skatter, der ligesaa lidt som de gamle vorde betalte, eller kunne betales, og som istedet derfor dog ikke har givet synderlig andet end runde Hætte og Hirschfængere til Sergeants de villes og Tilladelse til at ryge overalt i Tuillerieshaven. — — —

Og saa lev ret vel; Herren lægge fremdeles Vel-signelse i Deres Bestræbelser; fremad, fremad, igjennem Mørket kommer man atter til Lyset.

Krigsministeriet d. 4 Sept. 1848.

Kjære Major Harbou.

Jeg har ikke svaret paa Deres meget venskabelige Brev fra Paris, fordi jeg ønskede at kunne sige Dem noget om vore Forholds foreløbige Afgjørelse, det være til Fred eller Krig. Det har nu, som De formodentlig veed, vendt sig til Fred, det vil sige til Vaabenstilstand Vinteren over. Det er, som De seer, en Art Tilbagevenden til gammel Skik og Brug, at gaae i Vinterkvarter og sætælænge slutte Vaabenhvile. — Men Freden er der ikke, og dens Erhvervelse er ikke fri for store Vanskeligheder; thi Hver vil sin Vei med os. — England vilde gjerne see en eller anden stor Fastlandsstat udgaae af den tyske Forvirring, til en saadan trænger det for Concurrencens Skyld, og om Preussens og Østerrigs Opkomst tvivler vist England, dette Land har dertil store

indenlandske Uleiligheder at overvinde, maaske større end man fra uden bliver vaer, — Rusland ønsker ikke en tysk Eenhedsstat, det ønsker at behoides et Tydskland i sin ældre Stykketilstand, med alle de Ulemper, som flyde af Forbindelsen mellem Stater i Forbundet og udenfor samme i Forbindelse, derfor vil det ikke alvorlig hjælpe til den nødvendige Sondring mellem Slesvig og Holsten. Sverrigs Konge er Skandinav, Faderens Aand og mange Svenske ere derimod; Frankrig, ja det vil en Klemme paa Tydskland; men om det vilde Skandinavien, kunde det vel neppe, og kun i et Skandinavien faaer Eidergrændsen sin rette Betydning. — Hvad der for Øieblikket var det ønskeligste for os var en Congres til Sagens Afgjørelse af England, Rusland, Frankrig og maaske Sverrig. — Den engelske Mægling er paa Afveie, fordi den fra det første Øieblik har troet paa, eller ladet som den troede paa Bunsens Løgne om Slesvigholsten, vi kunne ikke bortkaste Mæglingen, fordi vi ikke tør slippe Planken, vi hænge ved, kun en Congres kan hæve den og sætte noget bedre istedet. — Om Tydskland kan komme til Fornuft uden Hug er et stort Spørgsmaal. — Dog jeg spilder Papiret paa unyttig Politik istedetfor at sige Dem, at Grev Knuth nu ikke længer trænger til Dem i Paris, og at vi altsaa kunne bruge Dem hjemme. De maa vel kunne reise igjennem Tydskland uden Fare, see Frankfurth i Nærheden og gaae paa langs gjennem Hertugdømmerne, ifald De troer der at kunne faae rede paa Forholdene. Seer De Consul Delong, saa bed ham endelig paadrive Geværsendelser i dette Efteraar; thi skulle vi optræde formidable til Foraaret, maae vi have Geværer. Kan De medbringe Oplysninger om Troppeadministration etc. (Offic. Skyldbøger, helst en brugt, for at see Indtegninger, ligesaa for Soldater), saa var det godt.

Mange Tak for Brevet fra Cavaignac. — Med stor Møie holdt jeg Enighed vedlige mellem Krogh (Læssøe) og Hansen, det stod paa Brud, da jeg endelig kunde

opløse Forbindelsen. Gid vi, om Foraarscampagnen skulde begynde, havde et krigersk Overhoved, som Alle vidste at erkjende.

Men Tiden er omme.

Deres hengivne
A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn d. 23 Octbr. 1848.

Velb.

Hr. Ritmester Hegermann-Lindenchrone, Ridder p. p.

Deres Brev af 19 har jeg modtaget og seer deraf, hvad jeg iøvrigt forud kjendte igjennem Hr. General v. Kroghs Beretninger, hvor nyttig Deres Virksomhed paa Grændsen er. Det er af yderste Vigtighed at holde Forbindelser vedlige dybt ind i det Slesvigske, mindre for den Virkning, som derved kan udøves paa Befolkningen, end for at faae at vide om der foretages krigerske Bevægelser.

Det er mig kjært, at de fornuftige Nordslesvigere begynde at begribe, at det 1,200,000 store Danmark ligeoverfor det 30,000,000 store Tydskland ikke uden fremmed Tilskyndelse og Hjelp kan gjenerobre det officielt heelt fjendtlige og fra Befolkningens Side halvt fjendtlige Slesvig. Det er mere, end mange kloge Folk herovre kunne begribe. — Det forekommer mig, at Slesvigerne burde end yderligere indsee, at de Pinsler, de nu lide, dog ere ringere og mere forbigaaende, end de vilde være, som-en, ved letsindig Fremfærd, paanye indkaldt tydsk Oversvømmelse vilde medføre. Have de et virkeligt danskt Sind, da bør de vise det i Udholdenhed og Taalmodighed. Modstanden mod Krigsskatten som Form er vistnok rigtig, som Realitet, gennemført til det Yderste, tør jeg kun opmuntre dem dertil, der ville være Martyrer for Sagen; thi mig forekommer det, af alt hvad jeg seer, til højre og venstre, at den danske Regjering vanskelig vil kunne sikkre dem

mod Tvangsforholdsregler; den remonstrerer og reclaimerer, men, den kommer stedse meer og meer til den Erkjendelse, at kun hvor der er Magt, er der Ret, og Magten er langt fra at være paa vor Side for Øieblikket. Det forekommer mig forresten som om Skattemodstanden, ved Siden af, at det unge Mandskab bliver hjemme og udsætter sig for Udskrivning til den modsatte Side, hellere end at stille sig ved de slesv. Batt. hos os, giver den slesvigske Patriosme et vist egennyttigt Tilsnit, hvilket end mere maa gjøre os vaersom i alle de Foretagender, som vi støtte paa denne Grundvold. — Jeg er allerede bleven en Deel mistænkelig i denne Henseende, da jeg saae danskstalende Slesvigere, hjemmehørende i den aldeles danske Deel af Slesvig, befinde sig mellem Fangerne og ikke kræve at slutte sig til deres rette Bataill., ja at lade sig udvexle til Holsteen og altsaa ganske frivillig igjen indtræde i den fjendtlige Hær. Ligeledes har det forundret mig at see Fleertallet af ungt Mandskab, som tidligere var flygtet til Jylland, igjen at vende tilbage til Hjemstavnen, saasomt de troede den største Fare var ovre. Der er, synes mig, altsaa mere Ulyst til at blive Soldat end Troskab mod den rette Herre og, Iver for den danske Sag, der bringer det unge nordslesvigske Mandskab til at unddrage sig Udskrivning. Der behøves ingen nye Anordning for at antage alt det nye Mandskab, som kommer fra Slesvig og Holsteen, hvad der heraf vil til Infanteriet, kan sendes til Skolen i Nyborg, til Cavalieriet til Skolen i Odense. At oprette en egen Skole nær Grændsen vilde være mindre sikkert. De, som heller, for Landsmandskabs Skyld, ville til Randers, kunne gjerne sendes did. — Hestene kan man afkjøbe dem efter Taxer til Remonte og sende med i Skolen.

Alle Beslutninger, Slesvigerne tage og sende ind til den danske Regjering, kunne være nyttige nok, dog kun som Bilag til Klager; thi til selv at redressere noget,

dertil savnes Myndighed og Magt, Kongen er desværre reduceret til at være Bønskriver i sit eget Land, det egentlige eller de egentlige Klagesteder ere Regjeringen i Holsteen og Rigsforstanderen i Frankfurth; et Par hæderlige Bønder klagende hos ham, helst om de knap kunde gjøre sig forstaaelige paa Tydsk, men dog forstaae nok, for at ingen Folk kunne narre dem, vilde gjøre en god Virkning, helst om de frembar mange Sognepetitioner, hvoriblandt nogle fra de sydlige danske Sogne. Sogneudviklingen og Sognemodstanden er vigtig, i den maae man finde sig selv i Slesvig. Den vigtigste Sag for Sognene for Øieblikket, fra Danskhedens Standpunct, er at tiltrodse sig Valgret af Præst og Skolelærer. Kan de faae denne Ret, saa have de vundet et stort Skridt, for det kan de gjerne betale Krigsskatten; thi med det have de Midlet ihænde til at modstaae Strømmen fra Kiel. Kunde man faae nogle anseete Bøndersønner til Sorø og senere til at blive Theologer i Kjøbenhavn, saa vilde dette være en vigtig Bevæggrund til at forfølge Præstevalgsretten. — Jeg har nu givet Dem de Antydninger, jeg kan, jeg troede, alt da Striden brød løs, eller rettere for Aaringer tilbage, at det rette Øieblik var spildt til at beseire den af falsk dynastisk Politik nærede slesvigholstenske Forbindelse, jeg troer neppe, at vi nu magte at tilintetgjøre den, hvad Gud og Begivenhederne kunne gjøre, veed jeg ikke; men meget skal forandre sig, førend det gunstige Øieblik kommer. Om det danske Folk vil have Fasthed og Besindighed til at bære Tidens Uret, eller om det af Nationalforfængelighed vil koge over og fremskynde sin Undergang, veed jeg ikke, det ville vi snart faae at see.

Med særdeles Høiagtelse

A. F. Tscherning.

Følgende Episode, meddeelt af General Hegermann-Lindencrone, fremsættes som betegnende for Tilstanden i Begyndelsen af Krigen 1848.

„Ved Krigens Udbrud var jeg Forstander for den paa Jægersborg etablerede Uddannelses-Skole for Livgarden til Hest og Gardehusar-Divisionens Mandskab. — Paa Grund af min Adkomst til Commando, henvendte jeg mig til daværende Capitain Anthon Tscherning, der var udnævnt til Krigsminister, bad om, at Escadronen snarest mulig maatte sættes under min Commando, og henedede Opmærksomheden paa, at det Mandskab, som var bestemt for denne Escadron, var mig nøie bekjendt, at der paa Tøihuset henstod 150 Bagladerifler og 150 Bagladepistoler, der let kunde skjæftes til Rifler, da de havde samme Caliber og tilstrækkelig Længde. Naar de nævnte Folk bleve bevæbnede med disse fortræffelige Skydevaaben, som de under min Veiledning vare indøvede med, saa indestod jeg for, at de skulde kunne maale sig med hvilket som helst Jægercompagni i Armeen, og da det kom an paa saa hurtig som muligt at skaffe flere Vaaben i Ilden, tilbød jeg mig at føre Afdelingen tilfods, indtil vi ved Leilighed kunde erhverve os Heste, maaske paa Fjendens Bekostning. Vi havde nemlig hverken Heste eller Heste-Equipage.

Tscherning gav mig Commandoen paa den Betingelse, at jeg stillede en midlertidig Skoleforstander, for hvem jeg kunde indstaae. Hvad Kaldelsen til Estandarten angik, yttrede Tscherning, at da Aarstiden lod det meget føleligt ramme Landmanden, naar saaledes Folkene indkaldtes efter deres Tjenstpligt, og muligen flere af de aldeles udtjente vilde melde sig paa Opfordring, naar denne udgik fra en Officeer, de kjendte saa godt, som Tilfældet var med mig, og Valgmassen saaledes blev større, saa foreslog han mig at forsøge at danne Escadronen af udtjente eller hjempermitterede Husarer, der paa min Opfordring stillede sig frivilligen; 15 Livgardister, som jeg lige havde uddannet, men som Garden ingen sælblikkelig Brug havde for, kunde jeg jo tage med i Escadronen. Opfordringen udgik og gjorde i kort Tid Escadronen fuldtallig, medens der ligeledes meldte sig frivillige Officerer; deels afgaaede, deels fra Holsten flygtede.

Tscherning stillede endvidere det Spørgsmaal, om jeg dog ikke foretrak strax at kunne rykke ud til Hest? Og spurgte mig, om jeg havde noget imod at henvende mig til Balthazar Christensen, da det nok var muligt, at han kunde skaffe det fornødne Antal Heste, naar jeg saa ved det, der muligvis var i Behold ved Divisionen og paa Depot, eller ved Anskaffelse fra Byens Sadelmagere kunde sørge for Montering.

Jeg var naturligvis villig til at gaae, til hvem det skulde være, for at faa Afdelingen marschfærdig. Med min Næstcomman- derende — nuværende Oberst v. Dahl, Adjut. hos Kongen — gik jeg op til Procurator B. Christensen, som jeg kjendte godt fra Fortiden, og fremførte mit Forlangende. Han beklagede, at Ud- riderne netop vare afsendte, hvilket vilde forsinke Hestenes Til- veiebringelse noget, men haabede dog næste Fredag (jeg troer det var en Mandag, vi vare hos ham) at kunne skaffe de ca. 150 Heste, som jeg ønskede. Han vilde dog lade komme nogle flere, for at vi kunde faae Udvalg.

Dette Svar forbausede mig, og jeg var ikke aldeles sikker paa at see disse Heste. Havde B. Christensen virkelig Raadighed over Sligt paa staaende Fod, da maatte hans Indflydelse paa Landet være af stor Betydning.

Fredagen kom og med den 400 Heste paa den af mig fastsatte Plads ved Husarkasernen. Jeg begyndte en Mønstring af Hestene og lod optage nøiagtigt Signalement, samt Givernes Navne notere, for at Hestene, forsaavidt de kom hjem fra Krigen, kunde leveres tilbage i rette Hænder, men Overbringerne sagde: „Det var Gave til Armeen, til Fædrelandet, de vilde slet ikke have dem igjen“; dermed bandt de Hestene i Ringe paa Staldbygningen, og hvor de kunde, og løb bort.

Jeg skrev til Artillericorpset, at jeg havde ca. 250 Heste til dets Disposition, men fik til Svar, at Corpset ogsaa ved frivillig Bidrag havde modtaget flere Heste, end det havde Brug for. — Gjennem Bladene bleve Giverne opfordrede til at afhente de over- flødige Heste; men Svaret lød: „Hestene vare offrede til Fædre- landet, og havde vi ikke Brug for Hestene, kunde vi sælge dem og anvende Beløbet til Saddeltøi o. s. v.“

Det var i høi Grad opmuntrende og rørende at see, hvorledes Alle stillede deres Eiendele, deres Pung, og hvem der var i Stand dertil, deres Personer til Fædrelandets Tjeneste, uden at fordre den ringeste Anerkjendelse deraf.

Yderne af Hestene vare af alle Slags, deels Foreninger, deels enkelte Personer; en gammel Skaffer paa Frederiksborg Stutterie, gamle Kjæderup, stillede en lille stærk Pasgjænger, det Eneste, han eiede, til Brug for Exempel for en Læge. Bønderne rundtom stillede deres bedste kraftfulde Heste, Baron Blixen 4 stærke, smukke Hingste; 2 Damer i Kjøbenhavn sendte deres Rideknægte til Husarer (to udtjente Husarer), og med dem deres egne skjønne, engelske Rideheste. — Den Aand, som den Tid vakte i Folket af alle Klasser, var saa meget værd, at man næsten maatte glæde sig over Oprøret, der fremkaldte den. Depoterne og Haandværkerne

vare ogsaa ved Haanden, og i 14 Dage bragtes en fuldt bevæbnet og bereden Escadron imod Fjenden ved lutter frivillige Bidrag af Mænd, Heste og Materiel.

Jeg havde en Prøve paa Tschernings Ordholdenhed under saa forviklede Forhold. — Da jeg en Morgen besøgte ham i Ministeriet, fandt jeg ham ved Theebordet, hvorfra han blev kaldt ind i Comptoiret, som var ved Siden af. Døren blev ikke lukket, og jeg hørte Flensborg gjentagne Gange nævne mit Navn og slutte med at sige: „Hvorledes hænger det sammen?“ Hvorpaa Tscherning svarede: „Jeg veed det ikke, men De skal strax faae det at vide.“ Tscherning kom ind til mig og sagde: Flensborg siger, at her er indsendt om Dem Skrivelser og Meddelelser fra Amter og Sogne, der støtte sig paa Skrivelser fra Dem, hvis Berettigelse han ikke kjender.

Jeg svarede, at det havde sin Rigtighed; jeg havde skrevet til flere Embedsmænd for at fremme Sagens Gang. „De paalagde mig at gjøre det paa alle Maader, jeg maatte altsaa bruge de befordrende Midler.“

„Det er rigtigt“, svarede Tscherning, „jeg erindrer godt mine Ord; vær saa god at gaae ind og siig Flensborg det, eller skriv til ham, hvad De har gjort i Sagen, saa skal der blive udfærdiget en ministeriel Ordre til Dem om at udføre alt, for en Ordens og for Deres Sikkerheds Skyld“. Hvilket da ogsaa skete.

Krigsministeriet.

Kjøbenhavn den 9 December 1848.

Hr. Obersten har jeg herved den Ære at oversende den for Dem i Anledning af Deres Fratrædelse som Krigsminister allernaadigst udfærdigede Afsked. Det er mig særdeles behageligt ved denne Leilighed at kunne udtale for Dem min Erkjendtlighed for den Maade, hvorpaa De har overleveret mig Krigsministeriet.

C. F. Hansen.

W. Christensen.

Til

Hr. Oberst von Tscherning,
Ridder af Dannebrog.

Frederik den Syvende,

af Guds Naade Konge til Danmark,
de Venders og Gothers, Hertug til
Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken,
Lauenborg og Oldenburg.

Vor Gunst! Vi give Dig hermed tilkjende, at Vi fra Dags Dato ville have Dig i Naade entlediget fra det Dig hidtil allernaadigst anbetroede Embede som Krigsminister.

Dermed skeer Vor Villie.

Befalende Dig Gud!

Skrevet paa Vort Slot Frederiksborg den 15de Novbr.
1848.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Frederik R.

E. Bardenfleth.

Til

Hr. Krigsminister, Oberst Anthon Frederik Tscherning,
Ridder af Dannebrogen.
